

**GHEORGHE GHERGHE
SIDONIA-ELENA DIACONU**

PRIMA CARTE PENTRU ZORLENI

**Editura Sfera
Bârlad - 2009**

**GHEORGHE GHERGHE
SIDONIA-ELENA DIACONU**

PRIMA CARTE PENTRU ZORLENI

**GHEORGHE GHERGHE
SIDONIA-ELENA DIACONU**

**PRIMA CARTE PENTRU
ZORLENI**

Ediția I

**Editura SFERA
Bârlad – 2009**

Coperta 1: Regele Ferdinand
Corectura: Aurel Istrate
Rodica Gherghe
Tehnoredactare: Ionel Gheorghe
Bogdan Artene

Această carte a apărut cu banii
autorului, deoarece doamna primar
Hultoană Paula, din com. Zorleni,
a refuzat sponsorizarea.

ISBN 978-606-8056-21-0

© Toate drepturile aparțin autorului.

<https://biblioteca-digitala.ro>

*Celor mai tineri membri din
familia noastră: Alina-Teodora
din Galați și Mălina-Ana din
Bârlad.*

Domnului profesor... cu dragoste !

*În amintirea frumoaselor
clipe petrecute în vecinătatea de
suflet a profesorului de trecute
vremuri Gheorghe Gherghe,
mânuitor neîntrecut de atâtea
vorbe și tăceri pline de-nțelesuri.*

E foarte mândru de statutul său. O fi primul cărturar al familiei sale din Țara Gorjului, dintr-un sat c-o rezonanță aparte?!... L-a părăsit la vârsta buletinului de identitate, pentru a se stabili o vreme, cu familia, în Cetatea de Foc a Hunedoarei. La vârsta majoratului, a plecat și de-acolo în Capitala Moldovei, spre a învăța câte ceva din tainele istoriei.

N-a mai părăsit de-atunci Țara lui Dragoș-Vodă, făcându-și apostolatul într-un sat deluros. De ce?! „Chercher la femme!”.

Adună cioburi de oale... sparte de vremuri, zapise, ucaze, monede bătute-n timpuri străvechi de cine știe ce domnitor și-și sparge capul cu toponime, antroponime ori cu geneza neamurilor de pe Pământ.

Ține cu tot dinadinsul să lase impresia că e detașat de realitate, că nu-i interesat de... gura lumii. E doar o interfață, un paravan, după care-și ascunde o oarecare timiditate și – mai ales – o sensibilitate exacerbată. E un temperament moderat, dar să te ferească Dumnezeu de gura lui!

Devine sarcastic, sardonice, fiind în stare să te facă mici-fărâme, să te aneantizeze, de-l superi cumva pe nedrept...

E scandalos de stereotipic, de previzibil și unii, știindu-l, îl provoacă, spre a se distra pe-nfundate... El îi ignoră maioreșcian, retrăgându-se discret, în turnu-i de fildeș.

Curios totuși, la critică, reacționează cu întârziere, ca moldoveanul... O fi trecut vreunul prin satul lui pe vremea secetei celei mari de pe la mijlocul veacului trecut?!... Cine știe?!... Așa l-a tras însă în Moldova! Ce ziceți?!...

Cică-ar fi lăsat testimonial să fie înhumat în satul natal!... Mira-m-aș s-aibă parte!...

Comentează pertinent pasaje din Biblie, se crede un bun creștin, dar nu-și întoarce și celălalt obraz... Zice dumnealui că doar Mântuitorul ar fi făcut-o!... Auzi-l!...

Nu-i strâns la pungă, cu toate că nu-i din cei cu dare de mână, parcimonios este doar cu laudele la adresa altora. Vă spusei parcă mai sus că-i orgolios nevoie-mare!...

Se hrănește cu ideea că prostia e un rău necesar, altfel nu s-ar băga de seamă înțelepții!...

Crede, de asemenea, spusele cronicarului, cum că să te ferească Dumnezeu de furia mulțimii – o hidră cu mii de capete –, că n-ai scăpare!...

Nu-și schimbă opiniile ca lenjeria intimă, tocmai de aceea ai nevoie de argumente tari ca piatra pentru a-l face să creadă-n spusele tale...

De-i pui o problemă ce nu-l interesează, îți spune franc, de la obraz, că nu-și obosește... mintea! Grijiu omul!

Nu bate câmpii (întotdeauna?!...), a bătut însă câmpurile județului „per pedes apostolorum”, în căutare de cioburi ori de biserici și mănăstiri uitate de vremi. A scris și cărți despre ele și-o să mai scrie, poate, pentru că nu duce-n spinare mai mult de un lustru și jumătate.

Că veni vorba! Și-a tras o casă la marginea târgului, musai c-o grădiniță cu flori, pe care le-ngrijește cu mâinile dumisale... Spune că din cauza cutremurului, că – de la etajul al VI-lea – ne-avea cum să sară pe fereastră, pe... ceva moale. Mă rog, fie-n bafta dumnealui, nu-i așa?!...

Să nu-mi uit vorba! În grădinița cu flori se simte ca în Eden, dar binevoitorii îl povățuiesc să ia aminte la pășania strămoșului, în chestia cu merele, mă-nțelegeți!...

Nu începe îndoială că s-a vorbit cu toți primarii târgului să nu care cumva să-l „urbanizeze”, că lui i-i bine așa, ca la țară, altmintrelea nu se explică de ce n-are drum de piatră, n-are trotuar; n-are canalizare, n-are apă potabilă; n-are gaz, n-are cablu TV. Înnoată prin noroaie parcă-ar face vâlătuci... Când e soare, e ca-n Rai, când plouă: „Lasciatti ogni speranza voi ch'entrata!...”

Câinii îl latră, tot el îl mușcă de pantaloni... Doar oamenii (răi?!) îl mușcă de... fundul pantalonilor... Lui nici că-i pasă... El este... Domnul Profesor!...

E un bun caseur, dacă ai știința de a-l stimula cu o chestiune interesantă, la care să știe și să vrea a-și da cu părerea. Apoi e bine să-l asculți, iar – în pauze – să mai arunci, acolo, o nedumerire, o întrebare ceva!

Bea tutun peste măsură și cafeaua cu măsură... Una caldă, una rece! Vinu-i place doar de-i rece, roșu, îmbuteliat, superior și-n... companie. Singur nu ți-ar bea, să-l pici cu lumânarea!...

Se îmbracă precum țăranul de la oraș: iarna – căciulă de miel, pleoștită pe cap, cum o da Dumnezeu, și haină de piele neagră îmblănită; primvara devreme – pălărie cu boruri mari, aruncată pe cap, și haină de piele subțire; vara – n-am apucat a-l vedea în cămașă cu mânecă scurtă, cum i-ar place dumisale. În picioare, fie iarnă, fie vară – încălțări ieftine și pline de noroi, c-a doua zi iar... plouă!...

De familie nu-ți vorbește, nu din cine știe ce pudori ori discreție, ci pentru că-i un egoist veritabil, totul se-nvârte în jurul Lui!...

Nu-i așa, mister double G?!.... adică Gh. Gherghe (profesor).

A. J. Istrate

Cârja, 7.07.2008

INTRODUCERE

CINE SUNTEM ȘI CE VREM ?

De ce o carte pentru Zorleni? Dorind o carte pentru comuna Banca și apoi una pentru mănăstirea Bujoreni (Măgaru), am venit în contact cu informații despre zona actualei comune Zorleni. Din această cauză ne-am gândit să punem la dispoziție locuitorilor din această comună ceea ce știm noi.

Suntem siguri că aceste informații sunt necesare pentru elevii satelor din comună, dar sunt dorite și de mulți cetățeni, dornici de cunoaștere și pasionați de istorie și de cultură.

Încercând să prelucrăm materialul, ne-am îngrozit în fața volumului mare și divers al informațiilor, privind civilizația și cultura din acest petec de țară.

Este imposibil ca o persoană sau un grup de persoane, într-o viață de om să poată sintetiza și prezenta întreaga informație cunoscută într-o carte cu caracter exhaustiv. Cu trecerea timpului, apar alte informații, se schimbă mentalitatea, și percepțiile oamenilor sunt altele. Este o zonă încărcată de istorie, unde s-a creat cultură, o zonă unde viața a fost luptă și muncă.

Aici au fost mari proprietari, oameni cu rosturi în Sfatul Țării, cu dregătorii locale, oameni pe care s-a bazat Țara Moldovei: preoții Draghie și Toader, Mihu medelnicer, vornicul Huru, Oană Pântece, familia Bujoreanu, Costacheștii, Palade, Gavril Conachi, Alecu Calimachi, Carol I, Ferdinand cel Loial Întregitorul.

Aici au fost vetre de sihăstrie, mănăstiri, biserici sătești, unde s-au adunat și s-au păstrat cărți de cult, s-au pictat interioare, s-au sculptat catapetesme, s-a învățat în chilii și-n pridvorul lăcașelor de cult.

Aici au trăit oameni cu mâinile încleștate pe coarnele plugului, dar și pe spadă, oameni cu știință de carte, cu pana în mână în timp de pace, oameni care au apărât țara, dar au creat și cultură.

Aici s-a înființat o școală rurală în 1816, continuată de o școală de meserii, dar și de un orfelinat. De aici, pentru o vreme, regele Ferdinand a condus armata română în timpul războiului pentru întregirea neamului. Putem spune că aici a fost, atunci, curtea domnească, că Zorlenii au fost, atunci, capitala țării.

Aici a fost o fermă regală, ce s-a dorit o unitate eficientă, un exemplu pentru localnici, o școală pentru progresul culturilor agricole, prin introducerea unor unelte perfecționate, ordine, disciplină și organizare.

La Zorleni, a fost sediul revistei de folclor “Ion Creangă”, directorul ei, Lupașcu, fiind și directorul orfelinatului.

Dacă o țară ar fi cât o comună, la nivelul acestui stat, se impune studierea tuturor domeniilor de activitate: economice, politice, sociale și culturale.

Dar, oare, o cercetare are sfârșit? Cu trecerea timpului, toate aspectele activității umane, necesită o nouă analiză, în conformitate cu schimbarea mentalității.

Atunci, cum am putea noi să cuprindem totul într-o carte, pe care să o numim monografie? Poate fi o singură carte pentru atâtea teme de cunoaștere? Dacă nu se poate, atunci cum să apară o singură scriere care să cuprindă toate aspectele unei activități umane milenare?! Atunci, ce facem noi?!...Un lucru simplu, dorim să punem o cărămidă în zidul cunoașterii unui loc, unor oameni, unor vieți cu bune și cu rele.

Cu timpul, dacă destinul ne va permite, vom reveni asupra aspectelor prezentate sau cu elemente noi, dar pot veni și alții. De aceea

ne-am gândit că această lucrare din fața dumneavoastră să se numească *Prima carte pentru Zorleni*.

Dorim să deschidem o activitate ciclică. Următoarea lucrare să se numească *A doua carte pentru Zorleni*. Vor urma și altele, scrise de noi sau de alții, încât comuna Zorleni să beneficieze de o adevărată colecție. Temele din prima lucrare nu sunt tratate exhaustiv, ele pot fi reluate în următoarele cărți. Cunoașterea trebuie să fie continuă și ascendentă.

Noi suntem străini de comuna Zorleni. Nu avem neamuri aici și nici strămoși, care se odihnesc în cimitirile satelor. Suntem convinși că o carte pentru Zorleni scrisă de un localnic, ar surprinde mai bine sufletul locului și răsuflarea pământului. Poate acest început al nostru să mobilizeze energiile locale.

Asemenea cărți nu sunt savante, nu sunt academice, dar sunt necesare. Sunt cărți pentru cunoaștere locală, dar mai ales pentru suflet, pentru educație, o necesitate spirituală. Am devenit europeni și am început să uităm că suntem români. Mulți spun că le este rușine că sunt români, nouă nu ne-a fost niciodată și nici nu ne va fi.

Omul nu este un număr, un obiect, o simplă viață, omul este un suflet, o entitate spirituală, o conștiință. Toate acestea sunt moștenite de la toți înaintașii noștri care zac în cimitire și sunt transmise din familie în familie. Suntem familia românească, familie de români, avem trăsăturile noastre, așa cum și alte familii etnice le au. Dacă le pierdem, ce suntem?! Rușine ar trebui să ne fie dacă am deveni niște renegați. Am bațjocori oasele strămoșilor noștri. Ale strămoșilor care au scurmat glia și s-au simțit oameni și români în bordeiul lor, cu strachina de lut pe masă.

Am urcat pe dealuri, m-am plimbat prin păduri și dumbrăvi și nu m-am temut niciodată de nimeni și de nimic. Frunzele și iarba respirau același aer cu mine, vântul chiar rece uneori mă cunoștea.

Am început să cunoaștem Padul, Sena și Tamisa, dar am uitat balta din sat, pârâul satului. Oare care sunt mai frumoase pentru suflet?!...Căutăm frumusețea ochiului, ignorând frumusețea sufletului.

Prin anii '90 ai secolului XX, într-o emisiune la un post de televiziune, un crainic vorbea cu o femeie bătrână, din Banat, de etnie germană. Venise de la copiii ei din Germania, stabiliți acolo. Venise să nu mai plece. Recunoștea, cu admirație, că în Germania este foarte frumos, dar nu era nimic al ei. A fost o lecție de educație, de civism.

Anul acesta, la un post TV, a fost prezentat un preot de etnie germană, din Ardeal, un preot care mai avea șase enoriași, foarte bătrâni. De ce nu plecaseră?! Trebuia să aibă cineva grijă de ultimii enoriași și, mai ales, de cimitirul secular al satului. Dar mai spunea ceva, ce mulți dintre români nu mai spun: *Eu țin la această țară. Când văd steagul nostru, eu mă emoționez și când sunt în țară și când sunt peste hotare. Avem cel mai frumos steag din lume. Mai sunt țări care au drapelul compus din trei culori diferite, dar noi avem în centru culoarea galbenă, parcă avem soarele.*

Dar noi, noi nu vedem că România este ca un SOARE?!

XX

X

Într-o întâlnire cu viceprimarul comunei, domnul profesor Profir Adrian, domnia sa își exprima regretul că o comună ca Zorlenii nu are o monografie.

În luna mai, anul acesta, fiind într-o vizită la primăria din Zorleni, primarul Crețu Petruț și-a exprimat dorința de a avea o monografie pentru comună.

Aceste întâlniri m-au convins ca la Zorleni există dorința pentru cunoaștere, cultură, spiritualitate.

A FOST UN NOU ÎNDEMN!

CUVINTE DE ÎNCEPUT

Ultima organizare administrativă a comunei Zorleni datează din anul 1968. Cu centrul în satul Zorleni, comuna mai cuprinde satele: Dealul Mare, Popeni și Simila. Comuna este așezată în partea sudică a județului Vaslui, la nord-est de municipiul Bârlad, pe culoarul râului Bârlad, în zona Colinele Tutovei și Dealurile Fălciului, părți componente ale Podișului Bârladului. Are ca vecini: comuna Banca la nord, municipiul Bârlad și comunele Grivița, Frunțișeni și Vinderei la sud, comunele Epurenii și Șuletea la est și comunele Băcâni și Perieni la vest. Suprafața totală a comunei este de 13344 ha, din care terenuri arabile 6734 ha, pășune 2322 ha, fânețe 85 ha, vii 228 ha, livezi 14 ha, curți și construcții 278 ha, teren neproductiv 599 ha, păduri 2659 ha, ape 223 ha. Drumurile au o lungime de 202 km.

Principala apă curgătoare este râul Bârlad, care străbate comuna pe direcția nord-sud. Pe partea stângă avându-și izvoarele în dealurile Fălciului, cu un curs est-vest, curg micile pâraieșe Bujoreni și Traoș, ambele unindu-și apele cu ale râului Bârlad. Pe partea dreaptă, Bârladul primește pâraul Simila, cu izvoarele la Florești și Colinele Tutovei.

Dealurile au înălțimi până la 250 m, principalele fiind: Dealul Mare, Copăcelul și Magnina.

Pentru a da anumiți termeni de comparație cititorilor localnici, prezentăm situația satelor comunei, consemnată în Marele Dicționar Geografic, cu aproximativ 100 de ani în urmă, la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea.

Zorleni-comuna rurală și sat, în județul Tutova, plasa Târgul, spre nord-est de Bârlad și în apropiere de el, pe malul stâng al râului Bârlad. Satul formează comună cu cătunul Bujoreni și este proprietate a M.S.Regelui. Teritoriul comunei este șes și ocupat cu multe pășuni, unde nutresc un număr însemnat de vite. Are 1236 locuitori, o livadă cu duzi, o fabrică cu spirt ; o școală, o biserică, o stație de drum de fier și un oficiu poștal, pentru plasa Târgul și Simila.

Prin acest sat, care este legat printr-un pod de lemn peste apa Bârladului, cu satul Simila, trece șoseaua Bârlad-Fălciu.

Acest sat s-a format după anul 1602 iunie 2, pe locul numit Siliștea Zorleni, dăruit de Eremia Vodă lui Andrei Chiriac Vameșul, ca să-și facă acolo sat. E numit Slobozia Zorleni.

Stație de drum de fier în județul Tutova, plasa Târgul Simila, comuna Zorleni pe linia Bârlad-Vaslui, este pusă în circulație la 13 noiembrie 1886. Se află între stațiile Bârlad(7.3 Km) și Banca (9,2km). Înălțimea deasupra nivelului mării este de 68,99 m. Venitul stației pe anul 1896 a fost de 42895 lei, 60 bani.

Bujoreni-sat, județul Tutova, plasa Târgul, comuna Slobozia Zorleni, spre est de satul Zorleni. A fost jefuit de către armatele polone la anul 1667, în timpul domniei lui C.Cantemir.

Dealul Mare-sat în județul Tutova, plasa Târgul, comuna Frunțișeni, lângă orașul Bârlad și la est de dânsul. Are populație de 169 de locuitori, care locuiesc în 40 de case. Știu carte 29 de persoane. E așezat pe coasta unui deal cu vedere spre oraș.

Gura Simila-comună rurală și sat, în județul Tutova, plasa Târgul, lângă Bârlad și spre nord de acest oraș, confluența pârâului Simila cu râul Bârlad. Satul formează o singură comună. Are 427 de locuitori, din care 26 știu carte și 80 contribuabili, locuiesc în 112 case.

Via se cultivă pe o întindere de 4,5 ha, comerțul se face de 6 persoane. Satul este unit cu satul Zorleni printr-un pod peste apa Bârladului. Prin acest sat trece șoseaua județeană Bârlad-Fălciu. Are o biserică.

Popeni-sat și comună rurală, în județul Tutova, plasa Târgul, spre est de oraș, pe pârâul Trăușul. Are o populație de 1084 locuitori, din care 153 de contribuabili ; o școală mixtă, o biserică, o moară cu vapori, 9 cârciumi.

Se cultivă vie pe o suprafață de 33,75 ha (din care 4 nelucrătoare) și livezi cu pruni pe o suprafață de 4 ha, de asemenea se cultivă și gândaci de mătasă.

Prin sat trece șoseaua Bârlad-Fălciu.

Este divizat în două părți: Popenii de jos și Popenii de sus.

Veniturile și cheltuielile sunt de 5819 lei, 61 bani.

În această primă carte, am făcut o prezentare a descoperirilor arheologice până în prezent, pe teritoriul comunei Zorleni, cu titlul: *Așezări atestate arheologic*. Am continuat cu *Așezări atestate documentar*, capitol împărțit în două părți, *Așezări dispărute* și *Așezări existente*. În acest capitol ne-am ocupat de evoluția proprietății în aceste sate în perioada medievală. În următoarele volume ne vom ocupa de evoluția proprietății în epoca modernă și contemporană, prezentând toate catagrafiile și reformele agrare. Vom continua cu alte aspecte ale satului de la apariție și până în prezent: aspecte sociale, demografice, culturale etc.

Am prezentat câteva biserici, tema urmând a fi continuată în viitor.

Învățământul este o altă temă care își așteaptă prezentarea.

În acest volum am prezentat o secvență, școala lui Alecu Calimachi, deoarece am dorit să atragem atenția că școala satului Zorleni ar trebui să poarte numele acestui mare ctitor. Ne exprimăm nedumerirea asupra numelui actual al Liceului agricol din Zorleni. Credem că numele adecvat era *Liceul Ferdinand*, deoarece el continuă fostul orfelinat Ferdinand.

Recunoaștem valoarea națională și internațională a domnului Maricel Guguianu, dar legătura domniei sale cu liceul din Zorleni nu se ridică la nivelul fostului ctitor.

În acest volum am deschis un capitol *Oameni care au fost* în care prezentăm câteva din personalitățile zonei. Este un început, comuna Zorleni a dat un număr impresionant de oameni de cultură, creatori, mari gospodari, care prin activitatea lor au ridicat nivelul material și spiritual al localnicilor, dar și a neamului românesc.

Spre final, am deschis o rubrică *Anexe*, ce o dorim continuată, în care prezentăm cele mai importante documente ale zonei. Suntem convinși că dacă se va continua studiul zonei, vor apărea și documente inedite.

Trudind la cercetarea zonei, ni s-a întărit convingerea că studiul este fără punct terminus. Prezentăm nivelul cunoașterii noastre, convinși, după cum afirma și Gheorghe Ghibănescu, că, dacă vom aștepta să apară toate documentele, nu vom mai scrie niciodată.

ZORLENI – 2008

Comuna Zorleni este o comună de rangul I și este așezată la nord-est de municipiul Bârlad, la aproximativ 7Km, în zona de interferență a Colinelor Tutovei, zona de luncă a râului Bârlad și Dealurile Fălciului. Are în componență patru sate: Zorleni, Simila, Popeni și Dealu Mare. Aparține zonei de dezvoltare 11 Bârlad, subzona 11-a Bârlad Est, cu un potențial ridicat de dezvoltare. Reședința comunei, satul Zorleni, se află la 45 km sud de municipiul Vaslui, capitala județului.

Din punct de vedere geologic, teritoriul comunei Zorleni este așezat pe depozite argilo-nisipoase, de vârsta Sarmațiunului superior și a Meoțianului la baza dealurilor, iar pe înălțimi de vârsta Ponțianului și a Dacianului. Pe înălțimea dealurilor din est, Dealurilor Fălciului, depozitele argilo-nisipoase sunt din perioada Levantiană. Albia majoră a râului Bârlad conține pietrișuri, nisipuri și aluviuni argilo-nisipoase de vârsta Cuaternarului, perioada Pleistocen și Holocen. Versantul stâng al Bârladului are aspect de cuestă, cu râpi, șiroiri și în unele locuri pornituri de teren. Albia majoră a râului Bârlad are o lățime de 2-2.5 Km. Înălțimea maximă a reliefului este de 324m la sud-est de satul Popeni, iar cea minimă de 70m în lunca Bârladului, la sud de satul Simila. Dealurile din partea de răsărit aparțin Dealurilor Fălciului, subunitatea Banca-Grivița, iar cele din partea de apus - Colinelor Tutovei.

Rețeaua hidrografică este reprezentată de râul Bârlad, care are o cursă pe teritoriul comunei de 12 Km lungime din cursul său mijlociu și de pâraiele Simila, Bujoreni, Popeni(Traoș), Vârlez cu debit scăzut și mici pâraie cu cursuri temporare: Sălcuța, Sohodol, Seaca.

Vegetația este în cea mai mare parte silvostepică. Pădurile de foioase sunt alcătuite din gorun, stejar, carpen, frasin, jugastru, tei, etc. În lunca Bârladului și pe șesul Bârladului se întâlnește o vegetație higrofilă și hidrofilă.

Clima este temperat-continentală cu nuanțe excesive. Temperatura medie anuală a aerului este de 9-9.5 °C, iar cantitatea medie anuală de precipitații atmosferice de 450 – 500 ml, secetele fiind fenomene meteorologice frecvente în această zonă.

Terenul agricol al comunei este de 9383 ha, din care, teren arabil 6734 ha, pășuni naturale 2322 ha, fânețe naturale 85 ha, vii 228 ha, livezi 14 ha. Fondul forestier ocupă o suprafață de 2659 ha. Curțile și clădirile ocupă suprafața de 278 ha, iar alte terenuri 599 ha.

Suprafețele cultivate în anul 2005 au avut următoarea statistică: cereale- 4843 ha, leguminoase- 30 ha, plante uleioase- 1222 ha, plante pentru industrializare- 20 ha, cartofi 20 ha, legume- 111 ha, plante de nutreț- 400 ha, semințe și seminceri- 57 ha.

Recesământul din 2005 al pomilor a dat următoarea statistică: meri- 4750, peri- 1300, gutui- 25, pruni- 2500, caiși și zarzări- 305, cireși- 300, piersici- 50, vișini- 3615, nuci- 625, etc.

Efectivele de animale înregistrate la 31 decembrie 2006 ne prezintă o situație a celor din gospodăriile individuale: bovine --1722, porcine- 1619, ovine- 2607, caprine- 481, cabaline- 674, iepuri de casă- 210, familii de albine- 299, păsări- 28055.

Zorlenii sunt o comună cu o suprafață de 13344 ha și o populație de 9522 locuitori la recensământul din 2002. Densitatea medie a populației este de 71 de locuitori pe kilometru pătrat. Structura populației ne prezintă un grad mediu de îmbătrânire (17,1 %), un grad bun de întinerire (24,2 %) și cu un număr al populației active (58,7%). În ultimii 40 de ani s-a înregistrat un spor ascendent al populației în comuna Zorleni, 8364 de locuitori în 1966, 8978 de locuitori în 1977, 9522 în 2002, ajungând la 9807 de locuitori în 2007.

Satul Zorleni a avut 4715 locuitori în 1966, 4984 în 1977 și 5257 în 2002.

Satul Popeni a avut în 1966, 2479 de locuitori, 2695 în 1977 și 1169 în 2002.

Satul Simila avut 861 de locuitori în 1966, 1066 de locuitori în 1977 și 1169 în 2002.

Satul Dealu Mare este singurul sat al comunei care a înregistrat un regres demografic în ultimii 40 de ani; 309 de locuitori în 1966, 269 de locuitori în 1977 și 288 în 2002.

Populația școlară în anul 2006-2007 a prezentat următoarele cifre statistice: Grupul Școlar Agricol *Marcel Guguianu* Zorleni-1458 de elevi (majoritatea elevilor cu domiciliul în alte localități).

Școala generală cu clasele I-VIII Zorleni nr.1 – 455 de elevi.

Școala generală cu clasele I-VIII Zorleni nr.2 – 194 de elevi.

Școala generală cu clasele I-VIII Popeni – 330 de elevi.

Școala generală cu clasele I-IV Simila – 23 de elevi.

Școala generală cu clasele I-IV Dealu Mare – 23 de elevi.

Totalul elevilor din clasele I-VIII din comuna Zorleni s-a ridicat în anul 2006-2007 la cifra de 1025.

În învățământul preprimar au fost înscriși 412 de copii, gradul de cuprindere fiind de 67 %.

Grădinița Zorleni 1 - 67

Grădinița Zorleni 2 - 92

Grădinița Zorleni 3 – 76

Grădinița Simila – 40

Grădinița Popeni – 125

Grădinița Dealu Mare – 12

Resursele subsolului în comuna Zorleni sunt alcătuite din: gresie nisipoasă, nisipuri gălbui și de terasă, pietrișuri, luturi-loessoidale, izvoare de apă minerală lângă satul Simila.

Apa din comună are o nepotabilitate chimică de 25% și o nepotabilitate microbiologică de 48%, 4571 de locuitori având un grad ridicat de risc la îmbolnăviri din cauza apei.

Potențialul pământului din comună este foarte bun ca teren arabil (60 puncte/ha), slab pentru fânețe și pășuni (26 puncte/ha), necorespunzător pentru vii (20 puncte /ha) și livezi (17 puncte/ha). Prezintă un grad de degradare a terenurilor de 5.2%. În comună există un puternic potențial silvic, datorită resurselor silvice forestiere și fondului cinegetic.

Comuna Zorleni are perspective foarte bune de dezvoltare, cu un specific economic complex agro-silvic, cu deschidere pentru diversificarea activităților economice neagricole, cu o ușoară tendință de creștere a populației, cu o orientare spre valorificarea resurselor naturale (funciare și silvice), spre diversificarea activităților economice neagricole și utilizarea excedentelor de forță de muncă activă. Se preconizează modernizarea infrastructurii de bază (drumuri comunale și aprovizionare cu apă și gaz metan) și dezvoltarea exploatărilor agricole comerciale și de subsistență.

AȘEZĂRI ATESTATE ARHEOLOGIC

PRIMELE CERCETĂRI

Cercetarea arheologică pe teritoriul actualei comune Zorleni a debutat și apoi a continuat după al doilea război mondial. Primele cercetări au fost făcute de N.Zaharia în anul 1956. Rezultatele au fost cuprinse în ampla lucrare *Așezări din Moldova, de la paleolitic până în secolul al XVIII-lea*, publicată la București în 1970, în colaborare cu Mircea Petrescu-Dâmbovița și Emilia Zaharia. Alt cercetător, care și-a aruncat privirea asupra zonei, a fost Titus Udrescu. Acesta, în 1973, în revista *Carpia*, a publicat o importantă cercetare privind partea sudică a Moldovei, intitulată *Descoperiri arheologice în jumătatea sudică a Moldovei, cu privire la Cultura Nouă*.

Cele mai importante cercetări pe teritoriul comunei Zorleni au fost făcute de pasionați ai arheologiei din zonă: Vasile Palade, directorul muzeului *Vasile Pârvan* din Bârlad, profesorul Ghenuță Coman, din Murgeni și învățătorul Marin Rotaru, din Giurcani. În ultimii ani, am continuat noi această activitate însoțiți de avocatul Bouroș Dumitru, educatoarea Sidonia-Elena Diaconu și profesorul Cristi Onel.

Dorim să facem mențiunea că cercetarea arheologică în zonă este totuși la început. Teritoriul din partea de nord-est a municipiului Bârlad a oferit condiții excelente habitatului uman. Cercetarea de suprafață prin intermediul perigheselor, nu a acoperit încă toată suprafața comunei

Zorleni. Acest tip de cercetare trebuie reluat periodic, deoarece surprize apar permanent. Dacă s-ar începe o campanie serioasă de cercetări sistematice prin săpături, vom putea obține rezultate temeinice, dar este nevoie de bani și de timp. Multe resturi arheologice stau pitite în pământ precum cărțile într-o bibliotecă uriașă, cu rafturi multe, pe care ochiul nu le cuprinde cu o singură privire. Până în prezent singura cercetare arheologică făcută prin săpătură, aparține lui Vasile Palade. Materialele sunt în proprietatea muzeului, cercetătorul publicând o parte în 1969, în *Memoria Antiquitate*. O comunicare intitulată: *Un cuptor din secolul al IV-lea e.n., la Fântânele –Zorleni*. V.Palade a început cercetările de suprafață în comuna Zorleni, în 1959, cercetări pe care le-a continuat și în anii următori prin perihiese.

În 1958, au început cercetările de suprafață în zonă, profesorul din Murgeni Ghenuță Coman, însoțit în anii '70 ai secolului XX de învățătorul Marin Rotaru, din Giurcani. Rezultatele acestor cercetări au fost publicate în mai multe studii și apoi repertoriate în lucrarea *Statornicie, Continuitate*, apărută la București, în 1980.

Noi am început cercetarea după anul 1986, pe văiile Iapa și Bujoreni. Primele rezultate au fost consemnate în lucrarea „*Comuna Banca*”. În anii 2003-2005, am continuat cercetarea pe Valea Bujoreni, însoțit de învățătorul Marin Rotaru. Rezultatele acestei cercetări au fost consemnate în articolul *Cercetarea arheologică a Văii Bujoreni*, publicat în revista *Elanul* nr. 39, din mai 2005, în colaborare cu Marin Rotaru. Am continuat cercetarea pe această vale în 2006, însoțit de avocatul Bouroș Dumitru. În anul 2007, însoțit de Sidonia-Elena Diaconu, am început cercetarea în zona satului Dealul Mare și a terenului dintre acest sat și Zorleni, la răsărit de calea ferată. Rezultatele preliminare ale acestei cercetări le prezentăm separat, în cadrul acestei cărți.

Pornind de la stadiul cercetării în prezent, în rândurile următoare, vom consemna succint, elementele cunoscute.

ZORLENI

1. În curtea sediului fostei ferme *Fântânele* situată la 2 kilometri nord de sat, Ghenuță Coman și Vasile Palade, în 1963, au descoperit resturi ceramice hallstattiene (prima vârstă a fierului).

2. În fața fermei *Fântânele* pe stânga Bârladului, a fost cercetată prin săpături, o așezare din secolul al IV-lea. Aici a fost descoperit un cuptor de olar, cu toată șarja în el. Cuptorul face parte din categoria celor cu pilon central de susținere. Tot în această așezare, au apărut resturi de locuire din secolele VIII-XI, specifice Culturii Dridu, dar și din secolul al XII-lea. În acest context a apărut și o monedă de bronz bizantină, emisiune Leon Filozoful.

3. Tot în fața fermei *Fântânele*, în 1963, Vasile Palade și Ghenuță Coman au descoperit o așezare cu resturi de locuire specifice Culturii Noua (ultima perioadă din epoca bronzului).

4. Pe valea pârâului Bujoreni, la 2 km de fermă, în punctual numit *La stâni*, s-au descoperit așchii și o lamă de silex albastrui patinat, aparținând paleoliticului superior final și resturi ceramice hallstattiene.

5. La aproximativ 1,5 km est de satul Zorleni, pe dreapta șoselei ce merge spre Popeni, în punctul denumit *La Plopi*, Vasile Palade și Ghenuță Coman au descoperit în 1964 o necropolă, pe care au atribuit-o secolului al IV-lea (Cultura Sântana de Mureș).

6. La aproximativ 500 metri nord de această necropolă, pe partea dreaptă a pârâului care vine din Popeni, se află o așezare descoperită de Vasile Palade în 1964 și atribuită secolului al IV-lea.

7. Tot pe dreapta pârâului, la circa 400 de metri, mai sus spre izvoare, Vasile Palade a descoperit altă așezare din secolul al IV-lea.

8. La circa 1 km sud de satul Zorleni, la confluența Văii Vârlezu, pe dreapta căii ferate Bârlad-Zorleni, Vasile Palade a descoperit resturi de locuire pe care le-a atribuit secolului al IV-lea.

9. La circa 2 km sud de sat, între calea ferată și râul Bârlad, au apărut resturi de locuire care aparțin secolului al IV-lea și secolelor VIII-IX (Cultura Dridu).

10. Mai la sud, cu circa 400 de metri se află un tumul.

11., 12., 13. Pe coama dealului dintre Valea Seacă și Valea Bârladului se găsesc trei tumuli.

DEALUL MARE

1. La circa 800 de metri vest de sat, la confluența unui pâraiaș, Vasile Palade a descoperit în 1959 resturi de locuire hallstattiene.

2. În marginea de sud a stațiunii-transformator T.V. Popeni, s-au găsit resturi ceramice caracteristice perioadei La Tène (caracteristice geto-dacice).

3. La 500 de metri nord-nord-vest de așezarea precedentă, în văiuga numită *Gheneștii Vechi* pe dreapta șoselei Murgeni-Popeni, Vasile Palade a descoperit în 1959 resturi ceramice caracteristice secolelor al IV-lea e.n. și VIII-IX.

4. La aproximativ 500 de metri est de marginea estică a satului, pe partea dreaptă a șoselei Murgeni-Popeni, în 1959 Vasile Palade a descoperit o așezare neolitică Protocucuteni-Gumelnița, aspectul Stoicani-Aldeni.

5. În marginea de est a satului au apărut resturi ceramice din perioada La Tène.

6. La aproximativ 800 de metri sud-est de sat, în locul numit „Valea Mânăstirii”, în poziție înaltă, au fost descoperite resturi ceramice hallstattiene.

7. La 1 km sud de sat, în poziție înaltă, se află o așezare hallstatiană.

8. O zonă foarte bogată în resturi arheologice a fost descoperită între școală și biserică. Resturi ceramice descoperite aici aparțin Culturii Noua, La Tène, secolului al IV-lea, secolelor VI-VII, VIII-IX și X-XI.

9. Între șosea și pârau, pe terenul fostei grădini de zarzavaturi a CAP-ului, au apărut resturi ceramice caracteristice Culturii Noua, Hallstattului, secolele III-IV, VIII-IX, X-XI, și XII-XIII.

10. La 400 de metri sud de așezarea precedentă, au apărut resturi ceramice din perioada La Tène și din secolele X-XI.

11. La aproximativ 1,55 km vest de sat, s-a descoperit o așezare neolitică cu resturi ceramice caracteristice Culturii Criș.

BIBLIOGRAFIE:

- Coman, Ghenuță, *Statornicie, Continuitate*.
- Gheorghe, Gherghe, Marin, Rotaru, *Comuna Banca*
- Palade, Vasile, *Un cuptor din secolul al IV-lea e.n. de la Fântânele-Zorleni*
- Udrescu, Titus, *Descoperiri arheologice în jumătatea de sud a Moldovei cu privire la Cultura Noua*.
- Zaharia, Nicolae, Petrescu-Dâmbovița, Mircea, Zaharia, Emilia, *Așezări din Moldova. De la paleolitic până în secolul al XVIII-lea*.

CERCETAREA ARHEOLOGICĂ A VĂII BUJORENI

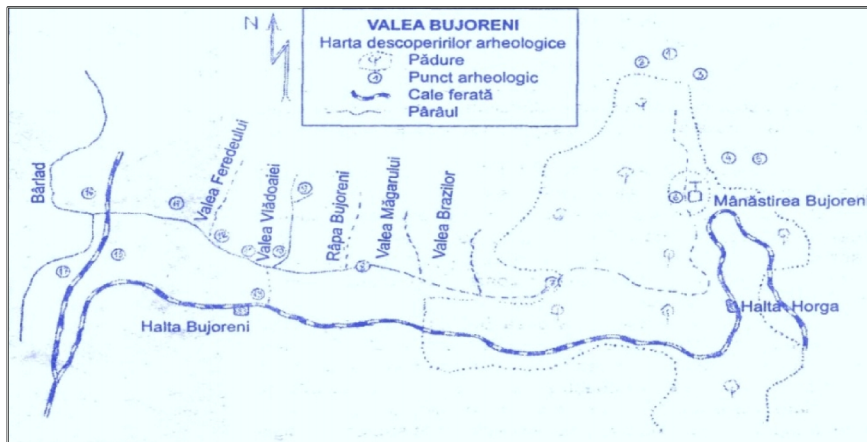
Valea Bujoreni începe din pădurea „Recea”, situată la vest de satul Fedești, fără curs de apă pe mai bine de jumătate din lungimea de 14 km. După ce străbate aproximativ 4 km, pe direcția NV-SE, valea cotește brusc spre dreapta orientându-se pe direcția E-V, paralel cu calea ferată Bârlad-Falciu, pe o distanță de circa 10 km, până în Valea Bârladului, unde, pe partea stânga, își varsă adunătura izvoarele rămase după ce o parte se risipește în pământul de unde a ieșit și o altă parte se evaporă în atmosfera încălzită a verilor aride.

Pe aproape jumătate din parcurs, valea este împădurită. Străjuită de dealuri cu pante abrupt, spre sud și puțin mai blânde spre nord, lunca îngustă și izvoarele destul de numeroase pe ultimii 4 km ai văii, au fost condiții favorabile vieții omului încă din cele mai vechi timpuri.

Valea a fost insuficient cercetată arheologic. Dacă în prezent, pe întreg parcursul ei nu întâlnești nici o așezare omenească cu excepția mănăstirii Bujoreni (Măgarul) situată în inima pădurii, în îndepărtata sa istorie, valea a fost locuită fără întrerupere până în secolul XVIII-XIX (vezi harta).

Valea își croiește drum de la altitudinea de 300 m, din culmea dealului Recea, de unde privirea cuprinde spații întinse din Valea Bârladului, spre vest și valea Elanului, spre est. La obârșie, aproape de

hotarul dintre comunele Banca și Șuletea, pe coama nisipoasă a dealului Recea, sursele de apă și cuesta din apropiere au creat condiții favorabile comunităților paleolitice care s-au stabilit aici, în punctul Fundătura, la circa 2 km sud de Ghermănești și 2,5 km nord de la mănăstirea Măgarul.

1. Așezarea de la Fundătura ocupă o suprafață întinsă, fiind intens locuită. Materialul litic, destul de abundent, cuprinde toate tipurile de unelte specifice paleoliticului final. Pentru frumusețea exemplarelor culese de pe suprafața așezării prezentăm: lame retușate (fig. 1/1-6, 9, 12-13, 33-34), din care se remarcă o lamă lungă de 8,7 cm (fig.1/4) și două cu scobitură (fig.1/4, 32); burine (fig. 1/7, 10-11, 15); gratoare (fig. 1/8; 26-27, 29-30); raclor (fig. 1/31); vârfuri *La Gravette* (fig. 1/17-25; 3/1) și un frumos vârf foliaceu bifacial, plat (fig. 1/28; 4/1).

Sursa de apă din apropiere era folosită și de turmele de animale care veneau să se adape, ceea ce constituia un mare avantaj pentru oamenii, care foloseau malurile deschise ale cuestei drept capcane pentru vânat. Așa se face că în așezare s-au găsit foarte multe fragmente de oase de bovidee, cabaline și cervidee vânat. Din așezare s-au cules sute de deșeuri prelucrate, așchii de cojire, spărturi și așchii microlitice, provenite de la desprinderi în pojghiță, bulgări de silex cu urme de cioplire, nuclee, lame, ceea ce ne face să credem că avem de a face cu un *atelier* de prelucrare. De asemenea, s-au găsit mai multe pietre ovale și rectangulare care prezintă pe suprafața superioară adâncituri și scrijelături. Acestea au servit ca „nicovale”, pe care se sprijinea și se lovea bulgărele sau nucleul de silex. Așezarea se înscrie în *paleoliticul de cuestă*, tip de locuire specific grupurilor de gravetieni din Podișul Moldovei.³

2. La circa 400de metri V-SV de așezarea precedentă, tot pe culmea dealului Recea, la circa 2,5 km vest de satul Fedești, se afla o așezare hallstattiană târzie (latenoidă); de aici provin mai multe vârfuri de săgeți de bronz cu trei aripioare de bronz (fig. 5/1), de culoare verzuie.

3. Tot pe dealul Recea, la 500m est de așezarea precedenă, pe drumul dintre Fedești și Banca, în anul 1976, a fost descoperit un tezaur de monede de bronz emise la Histria.⁵ Cifra monedelor salvate de la Fedești și publicate se ridică la 279 de exemplare. Pe avers este redat capul lui Apollo, lauriat, în profil spre dreapta, iar pe revers vulturul pe delfin, spre stânga și o siglă variabilă imprimată pe câmpul drept. Deasupra, legenda IΣTPIH (fig. 2).

Inițial, tezaurul a fost datat după 339 a.Hr., monedele considerate de autor ca fiind inspirate după straterii lui Filip al II-lea. Apoi, luând în calcul prezența a 14-15 magistrați monetari documentați prin siglele de

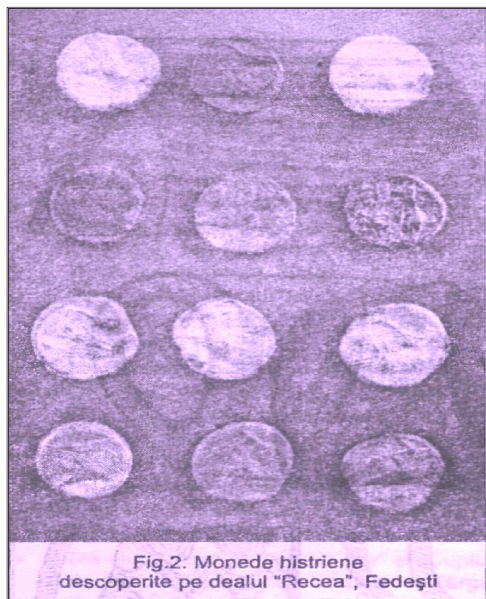
pe reversul pieselor și ținând cont că monedele aparțin unui singur tip monetar, au stabilit o a doua cronologie ce coboară până în anul 325 a.Hr.⁽⁷⁾

Mihailescu Bîrliba propune o coborâre a datei de emitere până în prima jumătate a sec. al II-lea.⁽⁸⁾

În anul 1994 am descoperit un lot de 11 monede (al cincilea lot salvat din acest depozit). În acest lot, printre monede histriene, se află și o piesă emisă de cetatea Bottike din Peninsula Chalcidica, ce se datează

392-379 a.Hr.⁹. Pe avers este redat capul lui Apollo în profil spre dreapta, iar pe revers, o liră și legenda circulară **B/O/T/T/IA[!JHN**.

Este pentru prima dată când, într-un tezaur, monedele Histriei sunt asociate cu moneda altei cetăți de peste mări. Această monedă modifică sensibil cronologia tezaurului cu 40-50 de ani mai devreme. Efigia lui Apollo de pe monedele histriene are similitudini cu aceea de pe moneda Ligii Chalcidice⁽¹⁰⁾, aceste similitudini constituie încă un argument că efigia

de pe monedele histriene nu este copiată de pe emisiunile regelui macedonean.

4. La circa 1 km est de mănăstire, la marginea pădurii și la 2 km vest de Fedești, se afla o așezare cu resturi de vase aparținând hallstattului târziu.⁽¹¹⁾

5. La circa 300m est de așezarea precedentă, în punctul *Cetățuie*, pe teritoriul extravilan al satului Fedești, se află o așezare neolitică, o fortificație hallstattiană care se încadrează în secolele IV-III a.Hr., peste care s-a construit un castru roman de pământ cu agger, berma și șanț,

datând, probabil, de la începutul secolului al II-lea p.Hr.⁽¹²⁾ Muzeul județean *Ștefan cel Mare* din Vaslui a organizat săpături arheologice în perioada 1997-1998.⁽¹³⁾

Dar să ne întoarcem pe firul văii Bujoreni, prin pădure, unde tronează răcoarea și liniștea. Triluri prelungi, peste care se suprapun tonuri grave sau tărăganate modulații și ciripituri vesele produse de glasurile numeroaselor păsări văzute și nevăzute, ne însoțesc în coborârea lentă printre copacii cu trunchiurile fumurii: stejari, carpeni, frasini, corni, pe care cu usurință îi identificăm. Ici-colo, verdele florilor de primăvară și frunzișul arămiu șanțurile săpate de râturile mistreților în căutare de hrană. Prin luminișuri, pâlcuri înalte de verdeață sau ochiuri de apă completează peisajul încântător al locurilor.

După câteva zeci de minute de mers, apare o mare deschidere: poiana Mănăstirii Măgaru. Printre copaci, se văd turlele zvelte ale bisericii proaspăt reparată și pictată, pe malul stâng al văii, pe o terasă înaltă a dealului. Arhitectura edificiului a fost schimbată prin lucrări de consolidare făcute de călugării mănăstirii, împreună cu părintele Euharist, starețul sfântului lacaș, în ultimii ani. Numai pinii din jur au rămas aceiași, să străjuiască pe mai departe casa Domnului, pregătită pentru creștinii acestor locuri și cei de departe, care au fost și vor mai veni, nu singuri, ci împreună cu alții, să-i vadă frumusețea și trăirea în credință, departe de așezări umane, a unor monahi.

6. În jurul mănăstirii, spre vest, se găsesc fragmente ceramice și cărămizi de la construcții mai vechi, din secolele al XVIII-lea și al XIX-lea de la vechiul sat *Schitul Măgaru*.

7. În fața cantonului, pe stânga văii, pe o terasă joasă, unde se află un teren pentru culturi, este o întinsă stațiune arheologică, care continuă pe panta din dreapta văii, până sub poalele pădurii și spre vest 1 km, până aproape de Valea Brazilor.

Mai întâi aici a existat o așezare La Tène, din secolele III-II a.Hr. S-au găsit o fusaiolă (fig. 5/4), o gresie pentru ascuțit, cu orificiu de prindere (fig. 5/10), ceramică grosieră, decorată cu brâu alveolat (fig. 5/9), fragmente bastarnice (fig. 5/8) în asociere cu resturi de amfore romane. A urmat o așezare din secolul IV p.Hr., din care prezentăm un fragment de brățară (fig. 5/2), apoi secolele IX-XI. Din secolele XVIII-XIX s-au cules fragmente ceramice și fragmente de tuburi pentru aducțiunea apei.⁽¹⁵⁾ De la Cantonul Silvic Epureni, valea este lipsită de

surse de apă. După câteva sute de metri, pădurea se retrage pe dealurile din jur, lăsând valea liberă. Pe partea dreaptă, de la Valea Brazilor și până la Valea Mangalului, pe o lungime de un km, drumul merge prin culturi agricole.

8. Pe dreapta Văii Bujoreni, între Valea Mangalului și Râpa Bujoreni, în zona de început a izvoarelor pârâul Bujoreni, de unde se formează curs de apă destul de subțire, zona cu pânză freatică și multe izvoare este favorabilă habitatului uman.⁽¹⁶⁾ S-au găsit fragmente ceramice din secolele VIII-IX (fig. 5/11), secolele XII-XIII (fig. 5/6), dar mai ales pentru perioada secolelor XV-XVIII. Pentru secolul al XV-lea remarcăm ceramica cenușie și roșiatică, cu nisip în compoziție, cu pereții subțiri. Decorul orizontal este realizat cu roata (fig. 5/3). În acest loc, ne face să credem că a fost vatra satului Bujoreni, atestat documentar la 25 iunie 1519 (7027).⁽¹⁷⁾ Pe suprafața așezării, sunt foarte multe cochilii de scoici. La gura Văii Mangalului, se află ruinele Fermei Regale. Urmează gura Văii Vlădoaiei, singura vale care se deschide în Valea Bujoreni, cu izvoare și curs de apă. S-a găsit pe firul pârâului, adus de un torent, un fund de vas latenoid și multe cochilii de scoici.

9. La circa 400 de metri, spre izvoarele pârâului Vlădoaiei, pe un interfluviu, s-au găsit fragmente ceramice din feudalismul timpuriu (secolul VIII-IX) și râșniță primitivă.⁽¹⁸⁾

10. Pe malul drept al pârâului Vlădoaia s-au cules fragmente ceramice provenind de la vase neolitice, secolele IX-XI și XVIII-XIX. De pe suprafață s-au cules cochilii.⁽¹⁹⁾

11. Pe malul drept al Văii Bujoreni, la nord de Halta Bujoreni, pe o terasă joasă, la vest de Valea Vlădoaia, se afla o stațiune arheologică, de unde s-au recoltat fragmente ceramice din secolul al IV-lea p.Hr., cultura Dridu și secolele XVII-XIX. De aici provin lupte de fier și valve de scoici. Și aici a fost vatra unui sat medieval. La vest de așezare într-o ravenă se afla izvoare amenajate cu tuburi ceramice și jgheaburi confecționate din cărămizi.⁽²⁰⁾

12. Tot pe malul drept, la circa 200 de metri spre apus de așezarea precedentă se află urmele unei construcții din cărămidă cu tencuială de var și nisip. S-au recoltat fragmente ceramice de la vase și de la tuburi pentru aducțiunea apei, bucăți de marmură, din secolul al XIX-lea.

13. La NE de Halta Bujoreni, pe o terasă joasă, în apropiere de o zonă umedă, aproape de albia pârâului, pe malul stâng al Bujorenilor, în pământul scos de cârțițe și pe drumul proaspat amenajat s-au descoperit fragmente ceramice din secolul al IV-lea a.Hr., gresii de ascuțit și ceramică din secolele VIII-IX. De asemenea, se observă foarte multe oase. Am găsit și o calotă craniană umană la suprafața solului. Pe suprafața stațiunii sunt multe valve de scoici, lupe de fier și ceramică din secolele XVIII-XIX.

14. Pe valea pârâului Bujoreni, la 2 km de ferma *Fântânele*, la punctul numit *La Stâni*, pe o poziție dominantă, s-au descoperit trei așchii și o lamă de silex albastrui patinat, aparținând paleoliticului superior, și resturi ceramice hallstattiene.⁽²²⁾

15. În curtea sediului fermei *Fântânele*, situată la NE de satul Zorleni s-au identificat resturi ceramice hallstattiene. În pereiegezele din primăvara anului 2005 s-au descoperit și urme neolitice (Foltești).

16. În fața fermei *Fântânele*, pe stânga Bârladului, în direcția NV, se află o așezare cu resturi de locuire, atribuite culturii Noua.⁽²⁴⁾

17. Tot în fața fermei *Fântânele*, pe stânga Bârladului, la distanța de 400 de metri, în contextul unei așezări din secolul al IV-lea, a fost descoperit un cuptor de olar cu toată șarja pe el. Tot aici, s-au descoperit resturi de locuire din secolele VII-IX, X-XI și XII; reține atenția o monedă bizantină, emisiune *Leon IV Filozoful*.

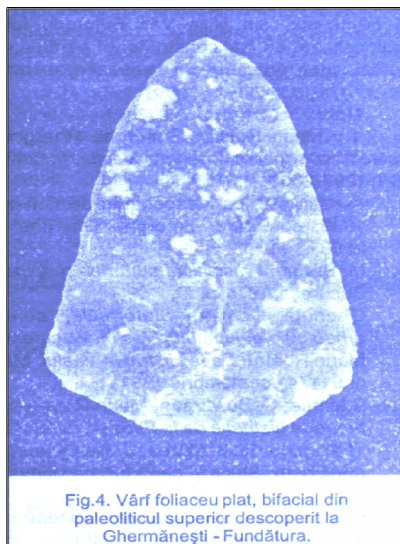
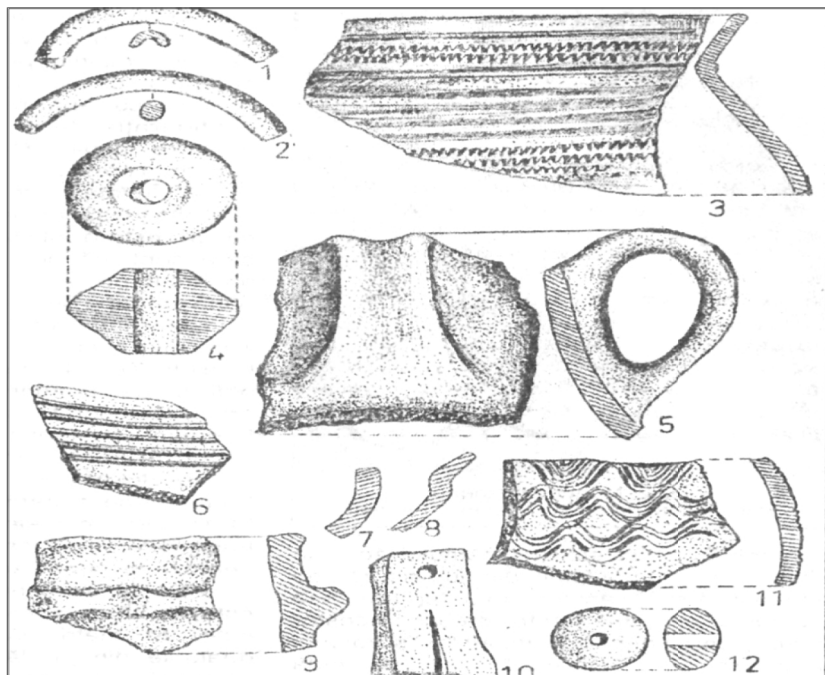

Fig.4. Vârf foliaceu plat, bifacial din paleoliticul superior descoperit la Ghermănești - Fundătura.

În perieghezele din anul 2005, s-a descoperit și o așezare de la sfârșitul epocii bronzului (Cultura Noua) cu ceramică de la vase *în formă de sac* și vase cu torți supraînălțate (fig. 5/5). Am vrut să oferim cititorilor informații cât mai complete și referitoare la istoria veche a Văii Bujoreni. Cercetarea arheologică a permis descoperirea unor așezări noi, care vin să completeze repertoriul arheologic al județului Vaslui. S-a întâmplat ca în cadrul unor stațiuni arheologice cunoscute, dar insuficient de bine cercetate, să descoperim așezări care în timpul perieghezelor anterioare, datorită vegetației sau altor factori, să scape cercetătorilor.

În concluzie, Valea Bujoreni a fost folosită de oameni din totdeauna pentru creșterea animalelor. Vechii traci de la gura văii, dar și geto-dacii de la poalele pădurii, apoi populațiile arhaice românești și în continuare

în evul mediu au crescut oi, capre, vite și cai, iar pe pantele domoale dinspre nord au cultivat pământurile. Pădurile din jur le-au fost la îndemâna pentru construirea caselor, acareturilor, a uneltelor gospodărești și la încălzit. Peștele din iazuri a fost o alta sursă de trai. Fermele Regale de la gura *Văii Mangalului* și *Fântânele*, din gura Văii Bujoreni, folosite intens și după naționalizare, au fost construite tot pentru creșterea animalelor. Și astăzi valea rămasă goală de așezări, are aceeași destinație.

NOTE:

1. Marin Rotaru, Gheorghe Gherghe, *Noi descoperiri din paleoliticul superior în județul Vaslui, Acta Moldaviae Meridionalis*, XXI, 1999-2000, p. 14-23;
2. Așezarea a fost descoperită de Gheorghe Gherghe în anul 1998; cercetare Gheorghe Gherghe, Marin Rotaru, 1998-2000;
3. M. Brudiu, *Paleoliticul superior și epipaleoliticul din Moldova*, București, 1974, p.59;
4. Ghenuță Coman, *Statornicie, continuitate. Repertoriul arheologic al județului Vaslui*, București, 1980, p. 235, LX. 15; Marin Rotaru, *De la Histria la Vaslui*, Magazin istoric, anul XV, nr.9(174), septembrie 1981;
5. B. Mitrea, C. Buzdugan, Marin Rotaru, V. Apostol, *Tezaurul de monede histriene de la Fedești, județul Vaslui, Acta MM*, 1981-1982, p.45-55; B. Mitrea, C. Buzdugan, *Tezaurul de monede histriene de la Fedești (Moldova), Studii și cercetări de numismatică IX*, 1989, p. 11-22;
6. C. Buzdugan, *Descoperirea monetară de la Fedești (județul Vaslui) și semnificația ei istorică*, în Revista Muzeelor și Monumentelor, Muzeu, nr.9, 1986, p. 45-46; Bucur Mitrea, *Decouvertes monetaires en Roumanie*, în Dacia, 32, NS, 1988, p.215-216;
7. B. Mitrea, C. Buzdugan, op. cit., in SCN, 9, 1989, 17;
8. V. Mihailescu Bârliba, *Dacia răsăriteană în sec. VI-I i.e.n.*, Economie și moneda, p. 51 și 133; pentru altă datare; C. Preda și H. Nubar, *Histria III*, București, 1973, p. 138;
9. Monedele au fost predate lui Constantin Buzdugan și au fost publicate; vezi Carmen Maria Petolescu, Constantin Buzdugan, *Date noi privind tezaurul de monede histriene descoperite la Fedești (județul Vaslui)*, *Cercetări Numismatice VII*, București 1996, p. 15-18; vezi și

nota 8, unde greșit se menționează că piesele se află în colecția lui Vasile Apostol;

10. Marin Rotaru, *Zeul Apollo pe efigia monedelor histriene de la Fedești*, Apollo, nr.6, sep. 1997;

11. Ghenuță Coman, op. cit., p.235, XL. 14;

12. Ibidem, p.235, LX. 13;

13. Săpături familia Simion, Muzeul *Stefan cel Mare* Vaslui, 1997-1998, inedite. La campania din 1996 am participat la săpături;

14. Cercetare Marin Rotaru, Gheorghe Gherghe, 2003, 2005;

15. Idem.

16. Gheorghe Gherghe, Marin Rotaru, *Comuna Banca-Pagini de monografie*, Editura Sfera, Bârlad, 2002, p.33, 10.

17. Ibidem, p.75.4;

18. Cercetare Gheorghe Gherghe, Marin Rotaru, 2005;

19. Idem.

20. Idem.

21. Idem

22. Ghenuță Coman, op. cit., p.284, LXXX.4;

23. Ibidem, p.283, LXXV.1;

24. Ibidem, p.284, LXXV.3;

25. Ibidem, p.283, LXXV.2;

CERCETĂRI ARHEOLOGICE LA GURA VĂII VÂRLEZUL

Vârlezu este în prezent o vale ce aparține Dealurilor Fălciului, subunitatea Banca-Grivița, orientată est-vest, între satele actuale, Zorleni și Dealul Mare. Valea Vârlezul comunică la apus cu Valea Bârladului, unde pârâul văii își unește puținele ape cu ale râului Bârlad, ce curge spre sud între dealurile Fălciului și Colinele Tutovei, două subunități geografice ale Podișului Bârladului.

În perioada medievală, pe valea Vârlezului, a existat un sat, împrejmuț la răsărit, nord și sud de păduri. Valea, la prima vedere, pare o zonă optimă pentru habitatul uman. Pornind de la aceste premise, am fost convinși că pe această vale au trăit oameni și în perioadele mai vechi decât cea medievală, motiv pentru care am început o cercetare arheologică în vara anului 2007. Timpul scurt a limitat această cercetare, dar sperăm să revenim în anii următori.

Totuși am depistat o bogată și intensă așezare, care se întinde în timp pe parcusul mai multor perioade istorice.

La gura Vârlezului, pârâul are debit și în verile secetoase, iar în partea de nord malul este abrupt, continuat cu o pantă spre nord, dar delimitată spre vest de lunca Bârladului. În malul ce coboară brusc spre pârâu, în anii trecuți, ciobanii au săpat două bordeie, în prezent părăsite. În pereții de nord ai unuia din bordeie a apărut conturul unei vechi locuințe și câteva fragmente ceramice. Analizând cu atenție zona, am constatat că se mai păstrează urmele vechilor locuințe, deoarece panta abruptă nu a putut fi folosită pentru agricultură, nu a fost niciodată arată, fiind permanent acoperită cu iarbă.

Cercetând zona ce se continuă spre nord, azi teren arabil, am constatat că așezarea se întinde pe o mare suprafață în acest spațiu. Așezarea este foarte bogată în resturi arheologice, demonstrând o intensă și îndelungată locuire. Spunem îndelungată, deoarece, materialul rezultat până în prezent, ne demonstrează o locuire continuă din epoca bronzului, până în perioada medievală (Cultura Monteoru, Nouă, Hallstatt, La Tène, Sântana de Mureș, etc.).

Cele mai vechi resturi arheologice provin din perioada epocii bronzului mijlociu. Între Siret și Prut s-a dezvoltat pe un fond local autohton –Folteștii II- un nou grup cultural, influențat de cultura Costișa și de anumite elemente estice. În acest context a apărut o variantă locală

a Culturii Monteoru. Resturile arheologice descoperite la gura Vârlezului aparțin fazei finale a Culturii Monteoru, cu elemente legate de fondul clasic al Culturii Costișa. Tot în acest spațiu apar și așezări de tip cenușar caracteristice Culturii Noua (Sfârșitul epocii bronzului), ale cărei resturi suprapun nivelul de cultură anterior, ambele depuneri fiind strâns legate una de alta din punct de vedere cultural.

Cele două culturi acoperă perioada cuprinsă între secolele XV-X a.H. Locuitorii așezării se ocupau cu creșterea animalelor, ocupație pusă în evidență de fragmentele de oase răspândite în toată așezarea, dar și cu cultura plantelor. Activitatea de cultivare este pusă în evidență de fragmentele de rășniță, seceri *Tupik*, frecătoare, cute, unele folosite și ca frecătoare pentru rășnițe.

Ceramica depistată aparține categoriei inferioare cu mult nisip și pietricele în compoziție, dar și categoriei superioare, dintr-o pastă foarte bine lucrată, decorată la exterior cu motive incisate, realizate din puncte și linii, constând în ghirlande, prezentând triunghiuri cu câmpul hașurat sau spirale. Ceramica aparținând perioadei finale a Culturii Monteoru are culoarea brun-negricioasă, brun-roșcată, unele fragmente prezentând luciu metalic. Fragmentele aparțin diferitelor tipuri de vase: cești, străchini, boluri, oale etc. Sunt prezentate bolurile din pastă fină cu decor spiralat (fig.1/4), celelalte fragmente provin de la vase cu decor realizat din triunghiuri, cu câmpul hașurat cu linii oblice. Urmează o bandă din linii orizontale, alta din puncte incizate, continuată de alta cu linii orizontale (fig.1/3). Alte fragmente sunt decorate cu linii incizate oblice, separate de altele orizontale (fig.1/1). Au apărut și fragmente ceramice prevăzute cu butoni având câmpul din jur cu decor incizat cu puncte(fig.1/2), dar prevăzute și cu mănuși.

Alte fragmente sunt decorate cu incizii realizate cu dinte de lup (fig.3/4). Un fragment de culoare roșiatică pare să aparțină unui vas de cult, produs dintr-o pastă bine lucrată, șlefuit, cu un decor la exterior ce pare să redea un șarpe sau un suport pentru apucat (fig.1/5).

Ceramica provenită din așezarea caracteristică Culturii Noua este de culoare brună, brun-roșcată, gălbuie, dar și cenușie. Provine de la vase diferite și conține pietricele și cioburi în compoziție. Este decorată la exterior cu un brâu simplu (fig.2/1-2) sau alveolat (fig.4/1-3).

Ambele așezări sunt continuate de o locuire din prima perioadă a epocii fierului, Hallstatt, continuată de alta din perioada La Tène.

Ceramica hallstattiană este de culoare neagră un luciu metalic, unele fragmente prezentând un decor canelat (fig.3).

În același spațiu a existat și o așezare caracteristică Culturii Sântana de Mureș (sec.IV.d.H.). Au apărut fragmente de culoare cenușie, ce aparțin vaselor lucrate la roată, dintr-o pastă de culoare superioară (fig.6/1) și fragmente de la oale cu decor vălurit la exterior (fig.6/2-3).

Uneltele prezente în așezare sunt confecționate din silex, piatră, os. Din silex apar lame (fig.7)și vârfuri de dălțițe (fig.8/1). A apărut și o lamă din granit (fig.8/3). Foarte numeroase sunt fragmentele de cute, unele folosite și ca frecătoare pentru râșnițe (fig.8/2,4, fig.9/2, fig.10/3, fig.11/2,4,5). Unele frecătoare sunt lucrate pe o singură față, din rocă dură, dar și din rocă de râu (fig.9/1,4, fig.10/2,4). Sunt numeroase fragmente de nicovală și percutoare (fig.9/3,fig.11/3), în așezare fiind și frecătoare din os.

CERCETARI ARHEOLOGICE LA DEALUL MARE

S-au desfășurat în august 2007, în condiții deosebit de grele din cauza vegetației. Au fost depistate două zone cu resturi materiale medievale.

1. La apoximativ 100 de metri sud-est de biserica satului, lângă drumul ce duce spre satele Frunțișeni și Grajdeni, am depistat resturi ce provin de la un fost atelier de fierărie; multe fragmente de zgură și cuie lucrate prin batere, trase prin foc, cunoscute cu numele de cuie țiganești, similare cu cele folosite la construcția bisericii (fig.1). Tot în acest spațiu apar foarte multe fragmente ceramice de uz comun, calitate inferioară, de culoare roșie și cenușie, dar și de calitate superioară, caracteristică secolelor XVII – XVIII, prezentând la exterior un decor executat cu roata dințată (fig.2, nr.2,3), (fig.3, nr.1,2,3) și secolului al XIX-lea, provenind de la oale, străchini, castroane, capace, etc.

2. În partea opusă a satului, spre nord-est, pe o suprafață mare se găsesc numeroase resturi ce provin de la un fost conac boieresc (acolo a locuit și cunoscutul Lupu Costache). Aici sunt foarte multe fragmente de cărămidă, tencuială, resturi de mozaic (fig.4 nr.2), fragmente de cahle (fig.4,nr.3) și mozaic (fig.4,nr.1). Urmele de ceramică, depistate până în prezent, provin în majoritate de la talgere. Ceramica este smălțuită, cu

decor format din motive florale și geometrice(fig.5).Culorile folosite pentru décor sunt: verde, roșu, alb, albastru, pe fond roșu sau galben. Le atribuim secolelor XVIII – XX. De la conac spre exterior, pe toată lungimea satului, în partea lui de nord, au apărut foarte multe fragmente ceramice de culoare roșie și cenușie, fragmente ce provin de la oale, străchini, castroane, capace. Resturile ceramice de aici au aparținut unor vase de uz comun, dar și unor vase de calitate superioară. Unele au decor exterior realizat prin vopsire, dar altele prezintă un decor în relief, realizat cu roata dințată, pe care le atribuim prin analogie secolelor XVII – XIX (fig.2,nr.1).

O MONEDĂ DE LA ALEXANDRU CEL BUN PE LAHOVA, COMUNA BANCA

Lahova, în prezent Loava, este o vale între actualele sate Banca și Ghermănești.

Prima atestare documentară a acestui toponim este din 18 iunie 1444 (6952), într-un ispisoc emis de Ștefan voievod, fiul lui Alexandru cel Bun, scris de Mihail logofat. Atunci i-au fost întărite preotului Toader din Bârlad proprietățile pe care le avusese fratele său, preotul Draghie, în partea de nord a târgului Bârlad. Între aceste proprietăți se găsea: [...] și, pe Lahova, unde a fost mănăstire a fratelui său, a popii lui Draghie.⁽¹⁾ În documentele ulterioare, Draghie apare ca protopop și ca tată a două fete.⁽²⁾ Una din ele s-a căsătorit cu Ivanco Mihăilaș, fiul lui Mihail de la Dorohoi. Probabil că în acest context, Draghie și-a cedat proprietățile, de lângă târgul Bârlad, fratelui său Toader și a plecat la Pomârla, sat aflat în proprietatea sa și - care ulterior - apare în stăpânirea urmașilor lui Ivanco.

Pe Lahova, Draghie a avut o mănăstire, dar și sat. Cercetările noastre din această vară au dus la descoperirea urmelor arheologice ale acestui sat, pe partea de sud a văii, în ultima sa treime, în partea superioară a pâraului, în apropierea unei vechi așezări La Tène.⁽⁴⁾

Documentul din 18 iunie 1444 menționează dispariția mănăstirii. Dispariția acestui lăcas de cult, credem că s-a produs în anul 1440, când a avut loc un atac al tătarilor. Acest atac a fost menționat de Grigore Ureche: [...] la leatul 6948 <1440> dichemvrii 12 zile, iarași au intrat

tătarii in Tara de jos, de au pradat și au arsu Vasluiul și Bârladul.⁵ Probabil, cu această ocazie, au ars satul și mănăstirea lui Draghie. În această învălmașeală, poate, s-au pierdut și bani, o moneda fiind descoperită de noi, în această vară, în vatra vechiului sat. Este un gros de la Alexandru cel Bun, aparține tipului III⁶, având un diametru de 17 mm și o greutate de 0,90 grame. Moneda este puțin deteriorată, neavând condiții de protecție.

Pe avers, prezintă capul de bour cu coarnele arcuite puternic spre interior și cu urechile romboidale. Între coarne, este prezentă stema cu cinci colțuri, în partea de jos, în dreapta - rozeta, iar în stânga - semiluna. Inscripția de pe avers este specifică tipului III: + *Mona Alexandri*.

Pe revers, apare scutul despicat cu trei grinzi și cu cinci flori de crin, în partea stângă. În dreapta scutului, apare semiluna. Deasupra scutului, este prezentă o rozeta cu cinci globule. Inscripția de pe avers: + *WD. MOLDAVIENSIS*.

NOTE:

1. DRH, A, Moldova, vol. I, doc. 248, p. 351.
2. Gh. Ghibanescu, *Surete și izvoade*, XXIII, p. 55, 88, DIR, A, Moldova, XVI/1, doc. 346, p. 382; Petronel Zahariuc, *Mihail de la Dorohoi și descendența sa*, în *Arh. Gen.*, I (VI). 1994, 1-2, p. 181, Maria Magdalena Szekely, *Sfetnicii lui Petru Rares*, edit. Univ. „Alexandru Ioan Cuza” Iași, p. 324-325, anexa 31, de la p. 519.
3. Maria Magdalena Szekely, op. Cit.
4. Ghenuță Coman, *Statornicie, continuitate*.
5. Grigore Ureche, *Letopiseșul Țării Moldovei*, edit. Minerva, Buc., 1978, p. 30.
6. George Buzdugan, Octavian Luchian, Constantin Oprescu, *Monede și bancnote românești*, p.61

AȘEZĂRI ATESTATE DOCUMENTAR

AȘEZĂRI DISPĂRUTE

BĂCSĂNEȘTI

Este unul din cele mai vechi sate atestate documentar. În 13 iunie 1436(6944), printr-un document emis la Vaslui, Mihail Stângaciu a primit mai multe sate și locuri pustii de la Ilie și Ștefan voievozi în mai multe părți ale Moldovei, dar....și, *pe Bârlad, un loc între Leurinț și Băcsănești, și mai sus, Iapa, unde se întânlesc trei văii, un loc din pustii.*⁽¹⁾

În acest document, satul este atestat indirect, ca un punct de reper pentru proprietățile lui Mihail Stângaciu. Acesta primise aici, pe Valea Bârladului, pe partea dreaptă, între gurile pârâurilor Simila și Horoiata două locuri, pentru a-și întemia două sate. Nu știm dacă Mihail Stângaciu a întemiat aceste sate, documentele ulterioare nu menționează sate noi în această zonă. Un sat trebuia întemiat mai sus de Iapa, credem, între gurile celor două pâraie, Iapa și Horoiata, iar celălalt trebuia să fie într-un loc între două sate ce existau deja: Leurinț și Băcsănești. Din document, putem crede că satul Băcsănești se găsea pe dreapta râului Bârlad, la sud de văile Iapa și Sălcuța, iar Leurinț, mai la sud. Între aceste două sate, erau sate vechi. Vechimea satului Băcsănești este demonstrată de documentul din 28 aprilie 1519 (7027)⁽²⁾, emis la Hârlau de Ștefan Voievod (Ștefăniță,n.n), nepotul lui Ștefan cel Mare.

Documentul a întărit un act de vânzare-cumpărare. Egumenul Silion și călugării de la mănăstirea Bistrița au vândut *un sat pe Bârlad unde a fost cneaz Bacsan, care acum se numește Bacsănești și cu mori la Bârlad.*

Mănăstirea avea satul în proprietate cu uric *de la străbunicul domniei mele, dela Alexandru Voievod.* Cumpărătorii erau pentru 500 de zloți tătărești, *slugile noastre Ion și frații lui, Giurgea și Nicoară și surorile lor Anghelina și Mariica.* Dintr-un document ulterior, știm că cei care cumpărau erau fiii lui Mișu medelnicer. Satul era vechi și mare, a avut un cneaz, care n-ar fi putut exista într-un loc unde locuia o familie. Acest cneaz se numea Bacsan, un personaj cu mare prestigiu, deoarece a dat numele satului. Toponimul Bacsănești este un oiconim de la antroponimul Bacsan cu sufixul – *esti*, dar, în cazul acestui sat Bacsănești nu sunt urmașii lui Bacsan, vechii locuitori fuseseră veciniți de stat, devenind vecini ai mănăstirii și apoi ai urmașilor lui Mișu medelnicer și în viitor ai altor proprietari.

Peste două luni, în 25 iunie 1519 (7027), urmașii lui Mișu medelnicer au primit întărituri pentru toate satele avute în proprietate, primite de la tatăl lor. Documentul este deosebit de important pentru cunoașterea satelor de pe valea Bârladului, la nord de târgul Bârlad, dar și pentru satul Băcsănești.

Și încă li-au întărit a lor driaptă răscumpărătură, un sat pe Bârladu unde a fost cneazul Băcsan, care acum se numește Băcsănești și cu mori în Bârladi, pe care l-au cumpărat dela călugării dela mănăstire Bistriții, drept cinci sute zloți tătărești.⁽³⁾

Suma de 500 de zloți este un alt argument care demonstrează mărimea satului. În document apare termenul *răscumpărătură*. Putem crede că satul a fost în proprietatea strămoșilor lui Mișu medelnicer, care îl vânduseră mănăstirii Bistrița, și atunci cumpărătura din 28 aprilie 1436 s-a făcut pe baza dreptului de protimisii. Cei cinci urmași ai lui Mișu medelnicer au format *bătrânii satului*. Ne-o demonstrează un document din 1594(7103), prin care Efrim Vistiernicul (Huru,n.n.) a cumpărat a cincea parte din satul Băcsănești de la Magdalina, o urmașă a lui Mișu medelnicer, fata lui Ionașcu, nepoata Mariei.⁽⁴⁾ Această parte a ajuns prin cumpărătură în proprietatea lui Pântea și fratele lui Boul în iunie 1632 (7140).⁽⁵⁾

În anii următori, alți urmași ai medelnicerului Mișu își vând părțile din Băcsănești. Cumpărător a fost biv vel vornic Cârstea Ghenovici în: 30 noiembrie 1595 (7103), 24 martie 1596(7104), 5 aprilie 1597(7105)).⁽⁶⁾

În 8 martie 1636(7144) la Iași, urmașii lui Cârstea Ghenovici și-au împărțit proprietățile moștenite de la acesta. *Și s-au vinit în parte Anghelini Vasiloi, fata Cârstii vornic și feții ei și feciorilor ei, satul Bujoreni, și Pipărcanii,și Băcsăneștii, și Măstăcanii, și sînt la ținutul Bârladului.*⁽⁷⁾ Anghelina, fata lui Cârstea Ghenovici a fost căsătorită cu Vasile Bujoreanu. La împărțeala din 8 martie 1636, ea a moștenit și alte proprietăți în diferite părți ale Moldovei, dar satele: Bujoreni, Băcsănești, Măstăcani, Pipărcani, în multe momente au avut o evoluție comună. În totalitate sau părți din ele, unele devenite moșii, dar și alte sate au făcut parte din proprietățile lui Gavril Conachi, unele prin intermediul fiicei sale, Ileana, au ajuns în stăpânirea lui Alecu Căllimachi. Acest nou proprietar a acționat pentru a-și mări proprietățile în zonă și prin comasare să realizeze o mare moșie și a stăpânit la:Zorleni, Negoiești, Bujoreni, Mastaticii, Iapa, Grijilivi, Băcsănești. În 19 noiembrie 1814, din porunca domnitorului Scarlat Callimachi, s-a făcut hotărnicia proprietăților lui Alecu Callimachi din zonă, ce are *pol sat Mastaticii, a 4-a parte din Iapa, sat întreg Grijălivii și sat întreg Băcsăneștii*, în care se amestecă și *Casa răposatului vornic Costache Sturza.*⁽⁸⁾ Pentru întregirea proprietății din Bujoreni și Băcsănești în 30 ianuarie 1818 prin schimb cu Mihalachi Banu a obținut *partea-i din Bujoreni și Băcsănești pentru mosia Cioricești, la Fălciu, cu bălțile Lăpușna și Lăpușnița*⁽⁹⁾

În secolul al XIX-lea Băcsănești apare ca moșie, siliște în cadrul moșiei Slobozia Zorleni cu diferite denumiri: Băhăneștii, Baxineștii, Băxenaștii,Băhăneștii.⁽¹⁰⁾

La sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea moșia Băcsănești a fost parte componentă a fermei regale.

NOTE:

1. DRH,A,Mold.,vol.I,doc.154,p.211-212.
2. DIR, A, Mold.,veacul XVI,vol.I,doc.128,p.138.
3. Idem,doc.133,p.145-146.
4. Nicolae Iorga,*Studii și documente*,vol.VI,parte a II-a,doc.X,p.12.
5. Idem,doc.28,p.19.
6. Idem,doc.8,9,11,p.13.
7. DRH,A,Mold.,vol.XXIII,doc.350,p.392
8. N.Iorga,op.cit.,doc.144,p.52
9. Idem,doc.146,p.52
10. *Tezaurul Toponimic al României*,Moldova,vol.I, partea 1,p.67

BORĂȘTI

Satul Borăști este atestat arheologic și documentar în gura pârâului Huroiatu. Primul nume al satului a fost Movilă. Cu acest nume apare într-un document din 1488 emis de Ștefan cel Mare prin care întărea cumpărarea de către jupânii Pătru Frunteș, Ion Frunteș stolnicu, Bilavor, Sima și Negrilă a unui *sat în gura Horăeșii, pe Bârlad, anume Movila, unde a fost jude Bora*, cu 2000 de zloți de la jupânul Jură Pântea, frate-său Petriman și sora lor Sofiia, pe care aceștia le au avut dreaptă ocină din uricul de la părintele lor Jan Julici, întărit acestuia de unchiul lui Ștefan cel Mare, Ilieș Vodă și Ștefan Voievod.⁽¹⁾

Satul era foarte vechi, s-a aflat în stăpânirea lui Ioan Julici în timpul celor doi frați, Ilieș și Ștefan, dar acolo fusese în perioada anterioară jude Bora. Existența unui jude presupune un sat vechi, organizat, cu propriile lui instituții de conducere. Termenul jude este latin și provine din *judex, -icis* cu înțelesul de judecător, iar în vechea organizare a țărilor române, de demnitar cu atribuții judecătorești și administrative (DLRM).

Editorii DRM au situat satul, lângă Zorleni. Satul Movila sau Borăști s-a aflat inițial în găvanul și văiuca ce coboară spre apus până în

apa Horăieții de movila situată pe dealul ce flanchează Valea Horăieții, la aproximativ 4 km nord de vărsarea apei Horăieții în râul Bârlad.

Numele satului Movila s-a menținut și în secolul al XVI-lea, dar într-un document de la începutul secolului al XVII-lea apare deja denumirea de Borăști, dar și confirmarea că este vorba de fostul sat Movila. La 20 iunie 1607(7115) Tudor Chiriac a cumpărat parte *din satul Movila Borăști*.²

În secolul al XVII-lea satul se mărise, deoarece îl găsim în 1677 împărțit în două: Borăștii de Gios și Borăștii de Sus.³

Primul nume Movila este de origine ucraniană, pronunțat popular Moghila. Numele Borăști este un oiconim de la antroponimul *Bora*, cu sufixul *-ești* în variantă *-ăști*. Satul nu a fost întemeiat de Bora, deci Borăștii nu sunt urmașii săi direcți, numele desemnează întreaga obște a satului, membrii ei sunt toți horăști, horășteni. Explicația constă în reputația conducătorului, păstrată vie în memoria oamenilor, impunând numele lui, satului. Antroponimul Bora este un hipocoristic slav de la nume compuse ca Borislav, Boremir. Primul component, *bor* (luptă) a format cu *sufixul -a* antroponimului Bora.

Primul proprietar feudal al satului a fost Ioan Julici, apoi satul a trecut în stăpânirea familiei Pântece. Ambele familii au aparținut mării boierimi de sfat de la începutul secolului al XV-lea, dar și cu stăpâniri mai multe sate din zonă.

Până la începutul secolului al XVII-lea satul a fost stăpânit în devălmașii de urmașii lui Pântece, coproprietari ai satului, aceștia fiind răzeși. Satul începe să se vândă pe părți de către copărtași.

În 1602, Simion și sora lui Mușea au vândut *dreapta ocină și dedină, ce se va alege partea noastră două părți din a cincea parte din satul Borăști[.....] din câmp și din vatră și din poieni peste bârlad și din fânețe și din păduri și cu vad de moară ce se va alege*.⁴ Urmașii lui Pântece erau acum răzeșii satului, vechii locuitori ai satului Movilă, horăștenii, deveniseră vecini. Sugestivă este specificația *două părți din a cincea parte*. Rezultă că satul Borăști mergea pe cinci bătrâni. Nu știm însă cât reprezenta două părți dintr-o cincime. Această parte era în funcție de câți membrii aparțineau unui bătrân, număr diferit de membrii altui bătrân al satului. Vânzarea se făcea în interiorul satului, între răzeși, respectându-se dreptul de pretimisis, Simion și Mușea erau neamuri cu cumpărătorul, *acest nepot al nostru de văr primar*. Acest document ne

mai sugerează că trei din cei cinci bătrâni ai satului au fost Liciul cel bătrân, Nicoară Liciul și strămoșul Anesiei, sora lui Liciul cel bătrân, mama lui Simion și Mușa.

Peste câțiva ani încep să cumpere la Borăști și străini de sat, deși, unii erau neamuri cu proprietarii. Metodele erau diverse. Interesul era să stăpânească o suprafață cât de mică, pentru că în felul acesta deveneau copărtași în sat, adică răzeși. Primul care a intrat în sat a fost Toader Chiriac. Familia sa a scăpătat curând și nu a mai continuat să-și mărească proprietatea. Au apărut alții, mai viguroși și decizi să stăpânească tot satul.

S-a dat o luptă îndelungată pentru stăpânirea satului între Todosica Jora, fiica lui Costache din Epureni, căsătorită cu Jora și familia Palade.

Todosica Jora și-a început cumpărăturile în 1667, *la gura Horăieții, unde podul cel de piatră*.⁽⁵⁾ A continuat să cumpere în 20 februarie 1669(7177), când a obținut *treizeci de pământuri din sat din Borăști* ⁽⁶⁾, în 14 octombrie 1671(7179) de la Vasile sin Iacob partea lui, *din Borăști ce-s la movilă cu câmpul de țarină și de fânat* ⁽⁷⁾ și în 12 martie 1677(7185).⁽⁸⁾

În sat mai cumpărau și alții. În 17 mai 1670(7178), Scărlat postelnic a cumpărat, *15 pământuri din gura Horăieții din sat din Borăști cu 12 lei*.⁽⁹⁾

În 20 iunie 1675(7183) a avut loc o vânzare-cumpărare între urmașii lui Frunțeș. Documentul face mențiunea că erau în drept să cumpere Istratie și Lupașco, *pentru căci ei îmi sântu mie veri primari*.⁽¹⁰⁾

În aceleași timp au apărut și cumpărători care nu erau în drept. Unul din ei a fost Palade, vornicul din Bârlad, care prin *meșteșug* va cumpăra o parte din moșia Borăștii de Jos, dându-se când frate cu vânzătorul, când beneficiar de danie.⁽¹¹⁾ Infiltrarea vornicului Palade în satul Borăști a generat un conflict cu Teodosiica Jora. Domnitorul Gheorghe Duca, în urma jalbei Teodosiicai Jora, a trimis pe Miron Costin mare logofăt, pentru cercetări. Cercetarea a scos în evidență multe din moravurile vremii, dar și modul de desfășurare a unei judecăți la fața locului, având la bază legea nescrisă a vechiului drept românesc.

Palade a prezentat mai multe zapise de danie. Cercetarea a constatat că Palade, *s-au făcut că iaste nepot unii fâmei anume Alboae, cari au avut moșie acolo, într-acei hotar*. Mai mulți oameni buni moșinași au mărturisit *precum Pălădie, n-are acolo nice-o triabî, nice de pre o parte*

*a rudeniei saali, nice știu ei ca să hie avut părinții lui moșie acolo într-
-acel hotar, sau vre-o cumpărături. S-a constat cum pentr-acesta lucru
îmblă, Pălădie ca un om fără ispravă și deoarece, au îmblat cu
meșteșuguri pentru ca să între într-acel hotar s-a decis, ca să întoarcă
Tudosii ca Joroae banii lui Pălădie, și să ție și acealia părți de ocină, iar
Pălădie să nu aibă nice-o triabă într-acel hotar, pentru căci au rămas
denaintia Diavolului și din toată leagia țără.*⁽¹²⁾

După câștigarea procesului, Teodosiica Jora a continuat să-și mărească proprietățile în satul Borăști. În anul 1680 a cumpărat parte lui Constantin, fiul lui Nuran.⁽¹³⁾ Tot în același an a cumpărat cu 12 lei de la Maria, fata Maricăi, și Ifrim, feciorul Maricăi, și Silion și Ariton și Vasile, moșia lor din Borăști de Jos și de Sus⁽¹⁴⁾, dar și de la alții partea lor din Borăști, *din bătrânul Mierlei.*⁽¹⁵⁾

Cumpărăturile au fost continuate de fiul său Antiohie Jora, fost hatman al Moldovei. Acesta a cumpărat în ianuarie 1681(7189) o ocină, *în gura Horăiașii, la Movilă*⁽¹⁶⁾, în 3 martie 1681(7189) de la Ștefan, feciorul Anghelinei, *partea acestuia, dar și din apă*⁽¹⁷⁾, dar și în 1698 de la Crăciun, feciorul Scotihanii, *8 pământuri la Borăști și iazul lui Cărăbaș.*⁽¹⁸⁾

Chiar dacă a pierdut procesul cu Teodosiica Jora, Palade a continuat să încerce să se infiltreze în Borăști. A reușit în 1680 când devine coproprietar pe o parte de ocină cu Istrate și Naca, feciorii lui Panaghie și Ion, feciorul Tuosiei, nepotul Panaghii, *precum noi am avut pe Palade omul nostru, iar moie cu voi n-am avut, iar, noi având o moșie împresuată, în gara Horășii, am volnicit noi, cu toți frații noștri, și cu nepoții noștri, de s-au cumpărat și el o parte de ocină, pe cât avem și noi partea maicii noastre.*⁽¹⁹⁾

În 1692, moșia Borăștii de Sus va fi împărțită prin alegerea părților clucerului Antiohie Jora, care a obținut carte de la Constantin Cantemir voievod cu poruncă dată hotarnicilor conduși de Tudose Duhău, pentru stălpirea părților lui de moșie. S-a constat că moșia Borăștii de Sus avea 192 pământuri, din care 123 pământuri reveneau lui Antiohie Jora și 69 rămâneau în stăpânirea celorlalți răzeși.⁽²⁰⁾

După moartea lui Antiohie Jora, moșia din Borăști a rămas în stăpânirea fiului său, biv vel șetrar, Toader Jora. În 1783, moșia Borăștii a fost măsurată și stălpită de sulgerul Ioniță Negre din porunca lui Alexandru Constantin voievod, fiul lui Constantin Mavrocordat. Stăpân

în acel moment era sulgerul Antiohie Jora, fiul lui Toader, nepotul hatmanului Antiohie Jora. Acesta stăpânea 330 stânjeni, iar ceilalți răzeși 246 stânjeni. Partea lui Antiohie Jora s-a stâlplit în partea de nord, alături de Streșinești.⁽²¹⁾

Toader Jora, pitar, fiul lui Antiohie Jora, sulgerul, înainte de 1795 a vândut partea lui din moșia Borăști, lui Iordache Miclescu. Acesta în 1795, a cumpărat și 188 stânjeni de la răzeșii din partea care rămăsese lor. În 1797, Costache Crupenschi cu protimisii, soția lui fiind nepoată de soră a lui Toader Jora, a răscumpărat moșia de la Iordache Miclescu.⁽²²⁾

În secolul al XIX-lea, Borăști apare când moșie, când cătun, când sat. În 1804, este atestat ca moșie împărțită în Borăștii de Sus și de Jos. În 1832 apare Slobozia-Borăști ca sat, dar în 1859, Borăștii de Sus și Borăștii de Jos, ca seliști ale moșiei Unțești.

În 1862, Borăști sau Borășteni apar ca siliște a moșiei Slobozia-Zorleni.⁽²³⁾

NOTE:

1. DRH,A,Mold.,vol.III,doc.21,p.36-37
2. Nicolae Iorga, *Studii și documente*, vol.VI,partea aII-a, p.16,doc.19
3. Idem,doc.65 respectiv doc.73
4. DIR,A,Mold.,veac XVII,vol.I, doc.66, *uricul lui Irimia Movilă*
5. N.Iorga, op.cit.,doc.48,p.25
6. Idem,doc.51,p.27
7. Idem,doc.55,p.27
8. Idem,doc.63,p.30
9. Idem,doc.52,p.27
10. Idem,doc.57,p.28
11. Idem,doc.58,p.28,doc.59,p.29,doc.61,p.30,doc.62, p.30,doc.65,p.31,doc.66,p.31
12. Idem,doc.69,p.32-33
13. Idem,doc.72,p.34
14. Idem,doc.73,p.34
15. Idem,doc.74,p.35
16. Idem,doc.77,p.35
17. Idem,doc.78,p.35

18. Idem,doc.89,p.36
19. Idem,doc.75,p.35
20. Horia Stamatin, op.cit.,p154
21. Idem,p.595-596
22. Idem,p.154
23. Informațiile pentru secolul al XIX-lea sunt luate din *Tezaurul toponim al Moldovei*

SATUL BUJORENI

A fost un sat multiseclar, cu destinul rupt la începutul secolului al XIX-lea, când a dispărut. Ca toate satele din partea de nord a târgului Bârladului, de pe partea stângă a râului Bârlad, a avut hotarele mărginite la est de pădurea de pe culmile dealurilor (Făgetul Leahului în documente) și la vest de malul râului. Satul s-a întins de-a lungul pârâului Bujoreni, într-o vale mărginită la nord și sud de dealuri. În partea de sud, valea este mărginită de dealul Chicire. Partea de vest a acestui deal se numește Copăcelul și este continuată de Chiparcu. Dealul Chicire, în partea de est este împadurit. Dealul din partea de nord desparte Valea Bujoreni de Valea Băncii. De la vest spre est, pe acest deal întâlnim următoarele toponime: platoul Mamina, Râpa Bencii, Râpa Feredeului, Dealul Feredeului, platoul Pârvana. Valea Vlădoaia, Râpa Bujoreni vechi, Valea Mangalului, Cotul Măgarului, după care zona este împadurită.

Valea a oferit condiții optime pentru habitatul uman, din paleolitic până în prezent. Satul medieval Bujoreni și-a avut vatra în zona văii, de la ieșirea din pădure până la Valea Vlădoaiei. Cu timpul, datorită creșterii demografice, au apărut și *cuturi* ale satului. O confirmă cercetarea arheologică, toponimia văii, dar și configurația terenului. Valea se lărgeste la ieșirea din pădure, pârâul începe să aibă debit, zona este mai umedă, iar pantele dealurilor sunt mai domoale. Privind din zona fostului sat spre vest, spre valea Vlădoaia, dealurile par că se apropie, arcuindu-se, închizând vederii satul medieval dinspre lunca Bârladului. Mai la vest, între văile Vlădoaia și Feredeul, pe partea dreaptă

a pârâului Bujoreni, cercetarea arheologică a pus în evidență vatra unui sat spre vest, după înmultirea populației. Extinderea s-a produs și pe Valea Vlădoaia, fapt demonstrat arheologic, dar și toponimic.

Vlădoaia este un toponim care desemnează un loc al unei soții a unui anume Vlad, personaj pentru care documentele tac. Platoul Pârvana este o zonă, fostă proprietate, personaj cunoscut, fiul lui Vasile Bujoreanu.

Prima atestare documentară a satului este de la începutul secolului al XVI-lea. Pe 25 iunie 1519 (7027), Ștefan cel Tânăr a întărit lui Ioan și fraților săi, Giurge, Nicoară și surorilor Anghelina și Maria, urmașii lui Mișu medelnicer, mai multe sate pe Crasna, Licicov, și patru sate pe Bârlad, *un sat anume Măstăcanii, unde a fost Măstăcan, alt sat Bujorăni, unde a fost Bujor, al treilea Pipărcanii, unde a fost Iliăș și tovarășul său Șteful, al patrulea unde au fost Slăvei și Mihăilă care aceste sate moșul domniei mele, Ștefan voievod, le-am dat medelnicerului Mișu.*

Episcopul Iacov Antonovici, după dînsul și alții, a considerat prima atestare a satului ca fiind documentul din 24 martie 1533(7041), când Petru Rareș a întărit Mariei și ginerului ei Constantin *o jumătate de sat pe Bujor, amândouă părțile a Bujorului,....., anume Seliștea Oilor.*²

În acest document este vorba de un sat pe Bujor și Călmățui, lângă Onești, fostul raion Kotovosk, în prezent Republica Moldova.

Documentul din 25 iunie 1519 amintește un proprietar, care stăpânea în zonă un domeniu format din patru sate. Mișu medelnicerul pare un urmaș al maramureșenilor veniți ca descălecători în Moldova. Toate cele patru sate erau mai vechi, sigur din perioada prestatală. În aceste sate a fost un Mastacan, un Bujor, Iliăș și Șteful, Slăvei și Mihăilă.

În satul Bujoreni el a reprezentat o nouă generație de proprietari. Prima generație a fost reprezentată de Bujor, care a dat numele satului, văii, pârâului, dar și unui neam. Nu cunoaștem, în actualul stadiu al cercetării, cum a ajuns Mișu medelnicer proprietar în Bujoreni, dacă nu cumva a avut relații de rudenie cu urmașii lui Bujor anterior, sigur s-au înrudit după ce a pătruns în sat. Familia Bujoreanu nu a dispărut din sat, ea apare și în secolele următoare, deși în sat au mai pătruns și alți proprietari. În zona actualei comune Zorleni, Mișu medelnicer a stăpânit un adevărat domeniu format din mai multe sate: Bujoreni, Măstăcani, Pipărcani, Băcsănestii și *unde a fost Slăvei și Mihăilă.* Aceste sate apar compact și în stăpânirea altor proprietari, ulterior. Satele acestea le-a

stăpânit și Cârstea Ghenovici și Vasile Bujoreanu căsătorit cu Anghelina, iar mai târziu au intrat în componența domeniului regal și apoi teritoriul lor, moșia lor, sunt incluse în prezent în comuna Zorleni.

La sfârșitul secolului al XVI-lea, în satul Bujoreni, au pătruns, ca proprietari, membrii familiei Huru și marele vornic Cârstea Ghenovici.

În 16 februarie 1590 (7098), Iordan șoltuzul și 12 pângari din Bârlad au emis un zăpis, pentru Andrei Huru, ce avusese, *a cincea parte din fundătură din hotarul Bujorenilor*.⁽³⁾

Aron Vodă a emis un document în 7103 (1594) prin care, *Magdalena, fata lui Ionașcu, nepoata Marii, fata Mihului medelnicer* și-a vândut moșia dată de bătrânul Ștefan Vodă lui Mihu, *a cincea parte din Bujoreni și din Pipărcani și Băcsinești ce sânt pe Bârlad lui Efrem vistiernicul cu 300 de zloți tătărăști*.⁽⁴⁾

Din 1595 a început să cumpere la Bujoreni marele vornic Cârstea Ghenovici. În 30 noiembrie 1595 (7107), a cumpărat de la Varvara, nepoata lui Huru, părți la Bujoreni, Pipărcani și Băcsănești.⁽⁵⁾ Peste un an, în 24 martie 1596 (7104) a cumpărat de la Pătrașcu Huru, Nastasia, Magdalena, Maria, Agaftona, fetele lui Condrea Huru, nepoatele lui Pătrașcu Huru, în prezența lui Efrem Huru, părțile lor din Pipărcani, Bujoreni, Băcsănești și partea din sudul satului Măstăcani.⁽⁶⁾ În 15 iulie 1597(7105), Ierimia Vodă a întărit lui Cârstea vornic, cumpărătura de la Varvara și Anghelina, nepoatele Huruaei.⁽⁷⁾

Familia Huru era foarte veche în Moldova. Etimologia numelui este un derivat din substantivul maghiar *-ur* cu sensul de domn, stăpân.⁽⁸⁾ Primul cunoscut este Ilea Huru comisul⁽⁹⁾, tatăl lui Oană medelnicerul⁽¹⁰⁾, bunicul lui Efrem, Danciul, Mihoci, Maria, Marușca și Stana. Pe linie femeiască, Hureștii au fost urmașii lui Petru Huhulea.⁽¹¹⁾ După tată, Ilea Huru a fost fiul lui Oană Ureacle.⁽¹²⁾

Efrem Huru a stăpânit mai multe sate în Moldova, unele în zona Bârladului: Rumâni pe Simila, Zmeiani⁽¹³⁾, Bălănești pe Bârlad⁽¹⁴⁾ și -după cum vedem- părți din Bujoreni, Pipărcani, Băcsănești, Măstăcani. În aceste sate avea proprietăți și Danciul Huru, fratele său, tatăl lui Condrea Huru, bunicul lui Pătrașcu Huru.

Efrem Huru a fost căsătorit cu o jupâneasa numită Nastea cu ascendență necunoscută. Urmașii lui au fost: Floarea, Dragoș, Anghelina, Lupe Huru. Anghelina a fost măritată cu Telea Stolnicu și a avut o fată, Varvara. Lupe Huru a fost pârcălab de Hotin în timpul

domniei lui Ion Vodă. Din căsătoria lui cu o Cristina au rezultat patru fete: Grozava visterniceasa, Anghelina Bărboiaia, doamna Maria (soția lui Ion Vodă) și Nastasia căsătorită Ciolpan.⁽¹⁵⁾ Cum a ajuns familia Huru proprietari în zonă, nu cunoaștem. Să fie o posibilă înrudire cu neamul lui Mișu medelnicerul? Să fi fost Nastea, soția lui Efrem, din neamul lui Mișu medelnicerul? Nu cunoaștem!

Urmașii familiei Huru au făcut parte dintr-o întinsă rețea de rudenie în care intrau, în afara Cantemireștilor, neamurile Bujorenilor, Costache și Jora.⁽¹⁶⁾

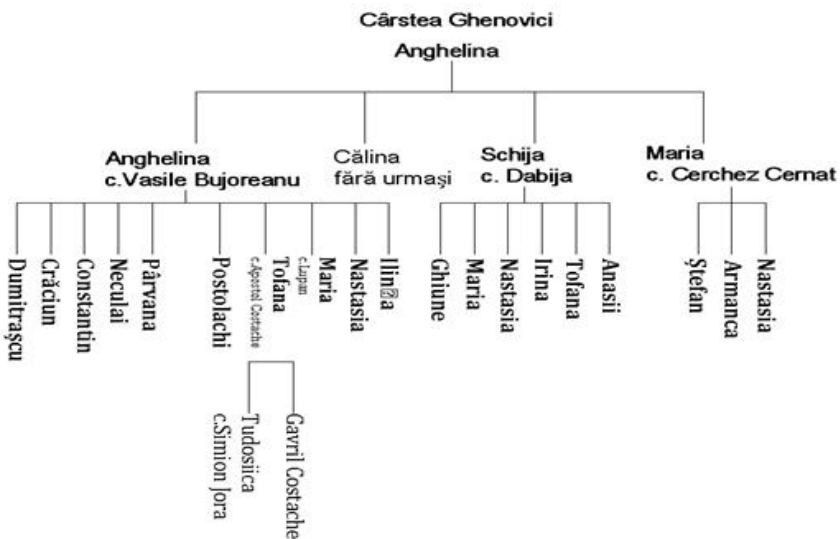
Marile vornic Cârstea Ghenovici a fost căsătorit cu Anghelina, sora lui Grigorcea Crăciun, vară cu fii lui Ion Moțoc și nepoată a soției lui Fruntesș pârcălab (și acesta avea proprietăți în zonă). A avut patru fiice: Schija, căsătorită cu Dabija mare paharnic, Maria căsătorită cu Cerchez logofăt, Anghelina căsătorită cu Vasile Bujoreanu și Călina, fără urmași, necăsătorită, poate moartă prematur. Printre urmașii lui Cârstea Ghenovici figurează familiile: Jora, Costachi și Bujoreanu. La 1688, strănepoți erau considerați Lupu Costachi, Teodosica Jora, cu fiul ei Antiohie Jora, fostul hatman al Moldovei și Pavel Bujoreanu, fost mare sulger.

Cârstea Ghenovici a mai cumpărat în Bujoreni în 5 aprilie 1597(7105).⁽¹⁷⁾ În 25 ianuarie 1598(7108) a cumpărat satul Negoiești, din ținutul Bârladului, de la neamul Bozunca⁽¹⁸⁾, sat dispărut în prezent, sat care și-a avut vatra între satele Banca și Bujoreni.

Vasile Bujoreanu, căsătorit cu Anghelina, fiica lui Cârstea Ghenovici, era din Bujoreni. Nu-i cunoaștem părinții. Soția sa Anghelina, după împărțirea averii lui Cârstea Ghenovici, a primit: *satul Bujoreni, și Pipărcanii, și Băcsăneștii și Măstăcanii, și sânt la ținutul Bârladului, și satul Sângurenii, la ținutul Tigheciului, și a tree parți din Căndesti și satul Scăndurinii, la ținutul Covurului, și satul Tomești, la Ținutul Tutovii, cu vii, cu râmnic, și a tree parti de Dumești ținutul Cărligăturii, cu doai heleștei.*⁽¹⁹⁾

În coproprietate cu Schija a mai primit, *și a tree parti din Dimăceni, ce este la ținutul Tecuciului*, dar și un iaz la Berești.⁽²⁰⁾

Vasile Bujoreanu și Anghelina au avut zece copii, șase băieți și patru fete: Dumitrașcu, Craciun, Constantin, Neculai, Pârvana, Postolachi, Tofana(căsătorită cu Apostol Costache), Maria(căsătorită cu Lupan), Nastasia, Ilința.⁽²¹⁾

Nu cunoaștem cum s-a împărțit la cei zece copii moștenirea primită. Din două documente cunoaștem că averea s-a împărțit pe opt frați. Dintr-un document din 23 octombrie 1705(7214) Tofana Calugărița, fata lui Lupan și a Mariei, nepoata lui Vasile Bujoreanu, strănepoata lui Cârstea Ghenovici mărturisea că *i-am vândut dumisale partea părinților mei ce să împarte cu toți Bujoreni a opta parte din sat din Bujoreni și din toate părțile din pregiur ce împarte părinții mei cu alți frați ai săi.*⁽²²⁾

Această informație este confirmată de un document din 5 martie 1723 (7231), prin care Nastasia, giupâneasa lui Avram Căpitanul, fata lui Ionașcu Bujoreanu a vândut lui Ion Palade biv vel Spătar, partea ei din Bujoreni *cari acestu satu au înblat pe 8 frați.*⁽²³⁾

Care au fost cei doi copii, care nu au avut parte de moștenire, nu știm în acest stadiu al cercetării noastre.

Dintr-un document din 23 martie 1667 (7175), știm că Pârvana fiului Anghelinei, nepotul lui Cârstea a dat un zăpis fratelui său Crăciun, prin care i-a cedat *părți din hotarul Bujoreni* fiind bolnav pentru întreținere.⁽²⁴⁾ Zăpisul a fost scris de erii Ștefan duhovnicul. Alte

informații despre acest preot nu mai avem sau nu cunoaștem. Sigur a fost preotul bisericii din sat, deoarece, dacă ar fi fost de la mănăstirea Măgaru, ar fi semnat cu ieromonah. Documentul este important și pentru alte informații. Unul din fii lui Vasile Bujoreanu nu a avut urmași din trup. A lăsat totuși o moștenire. Partea sa de moștenire, cedată fratelui său Crăciun, a dat naștere unui toponim, Pârvana, păstrat și în prezent.

Urmașii lui Vasile Bujoreanu au fost mulți. De la 10 copii, nepotii, strănepoții, răstrănepoții au umplut satul Bujoreni. Dar au început să sărăcească, să aibă dificultăți în păstrarea moșiei.

În secolul al XVIII-lea, mare vază a avut medelnicerul Lupu Bujoreanu, care alături de fiul sau Gheuca au înfruntat adversitățile timpului și greutățile vieții.

În satul Bujoreni au avut proprietăți și alți urmași ai lui Cârstea Ghenovici. Apostol Costachi, fiul popii Ion din Epureni, a fost căsătorit cu Tofana (Costăchioaia), fiica lui Vasile Bujoreanu. Au avut doi copii: Todosiica căsătorită cu Simion Jora și Gavriil Costachi. Apostol Costachi a mai avut un fiu dintr-o căsătorie anterioară, Antohie, cu o viață zbuciumată.

Urmașii Tofanei, și-au împărțit moștenirea în 8 septembrie 1679 (7188). Antohie a fost înlăturat de la moștenire, iar părțile din Bujoreni au revenit Todosicai Jora, *iar surorii mele Tudosii, cât s-au venit parte maiche nostre Tofanii, din Bujoreni, de la Bârlad toată... aşajdire și o parte din Bujorăni, ce s-a vini a unchiului nostru Costantin Bujoranul, iar să fii a surora-me Tudosaiicăi, în ce s-ar veni la împărteală pe frati.*⁽²⁵⁾

Pintre moștenitorii din satul Bujoreni a fost și Postolache. Acesta a avut o fiică, Nastasia, căsătorită cu Ștefan Pilat vornic de poartă. Cei doi au avut urmași, trei băieți (Ilie, Neculai, Gavril) și două fete căsătorite cu preotul Ioan și preotul Lupașcu. Acești urmași au vândut lui Ioan Palade moșia lor din Bujoreni, în 29 octombrie 1728(7237).⁽²⁶⁾

Parte a primit și Ilință. Fiica acesteia Lupa, căsătorită cu Ioan Coroiu, a vândut la Bujoreni fiilor lui Pavel Bujoreanu, în 18 septembrie 1730 (7239).⁽²⁷⁾

Alt proprietar a fost Dumitrașcu, tatăl lui Pavel Bujoreanu. Secolul al XVII-lea a fost perioada când principalii proprietari ai satului Bujoreni au fost copiii lui Vasile Bujoreanu. Aceștia aveau acces la funcții, dregătorii, aveau neamuri influente (Costache, Jora, Palade, etc.). Au fost

printre participanții la nunta de la Băcani, cu ocazia căsătoriei lui Ioniță Palade, dar și participanți la complotul împotriva lui Constantin Cantemir. Pârâți de Ilie Țifescu, au reușit să scape fugind în Țara Românească.

Tot în secolul al XVII-lea au pătruns în sat și alți proprietari: Costăcheștii, Jora, Palade, Pilat, Donici.

În secolul al XVIII-lea, Bujorăneștii s-au înmulțit și proprietățile lor s-au micșorat, neamul lor nu mai stăpâna tot satul. Frunțașii lor au fost Pavel Bujoreanu, Lupu Bujoreanu, Gheuca Bujoreanu, etc.

Au fost stăpâni dârji ai pământului părintesc. S-au judecat între ei pentru pământ, s-au judecat cu alții. S-au efectuat hotărnicii: 16 octombrie 1645(7154)⁽²⁸⁾, cu Scărlat din Zorleni, în 25 iunie 1688 (7196)⁽²⁹⁾, Pavel Bujoreanu, Chiriac Bujoreanu, Toader Bujoreanu, alături de neamurile lor, Todosiica Jora cu fiul ei Antiohie Jora, Lupu Costache, toți strănepoți ai lui Cârstea Ghenovici s-au judecat cu Ștefan și Dabija, feciorii lui Scărlat din Zorleni, 12 iunie 1690(7198)⁽³⁰⁾, Scărlăteștii cu Bujorăneștii, 25 mai 1748(7256)⁽³¹⁾ se judecă Lupu Bujoreanu cu Velișco Dabija și Antohie Căpitan, după 1750⁽³²⁾ Gheuca sânu Lupul Bujoran se judecă cu Maria Arighiroaia și Constantin Palade, în 26 noiembrie 1759(7268)⁽³³⁾ s-a judecat Lupul Bujoranul cu Antohie Scărlat Căpitanul în 17 iunie 1784⁽³⁴⁾ Gheuca a cerut o hotărnicie, repetată în 2 aprilie 1786⁽³⁵⁾.

Pentru păstrarea proprietăților, urmașii lui Vasile Bujoreanu s-au judecat cu Scărlăteștii și familia Palade. Este edificatoare zbaterea lui Gheuca Bujoreanu în lupta inegală cu familia Palade în ascensiune. Într-o plângere adresată domniei pentru împresurarea moșiei Bujoreni, Gheuca menționa că a cheltuit în așteptare *mai bine de 500 de lei, pe sfânta dreptate, și sunt păgubaș și devenitul moșii de 5 ani.*⁽³⁶⁾ Palade se simțea mai puternic, pe deasupra dreptății și avea un comportament arrogant, [...]*mă ocără cum i-au venit la gură, și au zis să nu-l supăr, că intră într-un păcat.*⁽³⁷⁾

Se cunoaște o jalbă a lui Gavril Conachi din 25 februarie 1780⁽³⁸⁾ către domnul Constantin Moruzi, acesta trimițând o comisie formată din Costin Negre biv vel stolnic, ispravnic de Tutuova, Ștefan Abază biv vel medelnicer și Ioniță Negre căpitan. Alte părți erau în proprietate postelnicesei Maria Arghiroaia și paharnicul Constantin Palade.⁽³⁹⁾

Gheuca Bujoreanu nu mai facea față proceselor și datoriilor și Bujorenii au fost luați de Ilie Hermeziu. Acesta a oferit moșia spre vânzare lui Gavril Conachi, [.....]*dumneata ești boier mare și cu nume și cerea 2 lei pe stângen.*⁽⁴⁰⁾

Gavril Conachi a cumpărat în 1787 suprafață de 2138 stâneni în Bujoreni și a devenit principalul proprietar al satului.⁽⁴¹⁾ Probabil cu ocazia vânzării s-au pus unele condiții ce trebuiau respectate de locuitorii satului. Trebuie să fi fost condiții legate de utilități feudale legate de: moară, heleșteu, pădure, etc.

Deoarece aceste clauze nu au fost respectate întrutotul, Gavril Conachi a desființat satul la începutul secolului al XIX-lea. Poate a fost nevoie și de vatra satului pentru culturile agricole, deoarece, în prezent, acolo este cel mai bun teren arabil din jur. Un mic cătun de țigani și-a dus existența încă aproximativ 100 de ani, dar mai la vest de vechea vatră, pe partea dreaptă a văii, în apropiere de locul unde mai târziu a fost construită gara.

NOTE (BUJORENI):

1. DIR, A, veacul XVI, vol.I,p.145-146.
2. Ibidem
3. Nicolae Iorga,*Studii și documente cu privire la Istoria Românilor*, vol. VI, parte aII-a, Buc., 1904, doc.4,p,12
4. Ibidem, doc.7,p.12
5. Ibidem, doc.8,p.13
6. Ibidem, doc.9,p.13
7. Ibidem, doc.14,p.15
8. N.A. Constantinescu,*Dicționar onomastic românesc*, Buc., 1963, p.300
9. DIR,XVI, vol.I, doc.109,p.114
10. Ibidem, doc.425,p.470
11. Maria Magdalena Szekely,*Sfeticii lui Petru Rareș*, p.129
12. Ibidem, p.131
13. DIR,XVI, vol.I, doc.422,p.466-467
14. CDM,II, doc..2123,p.412, Documente agrare,II,p.380,nr.376

15. Pentru familia Huru vezi Maria Magdalena Szekely, op.cit.,p.124-145, anexele 11 și 12.
16. Ibidem,p.132,137 și anexe.
17. Nicolae Iorga, op.cit., doc.11,p.13.
18. Ibidem,doc.17,p.15.
19. DRH,A.Moldova, vol.XXIII,doc.307,321,350.
20. Ibidem,doc.350.
21. Pentru copiii Anghelinei, vezi DRH,XXII,doc.321,350
22. Gh.Ghibănescu,*Surete și izvoade*,vol.VIII,doc.XXXIII,p.36-38.Bunicul călugăriței Tofana a fost Lupan Sulgerul, ctitorul schitului de pe Ghilaoi, numit și schitul lui Lupan.
23. N.Iorga,op.cit.,doc.98,p.41-42
24. Ibidem,doc.49,p.26.
25. Ibidem,doc.70,p.33-34
26. Ibidem,doc.101,p.42.
27. Ibidem,doc.102,p43.
28. Ibidem,doc.35,p.21.
29. Ibidem,doc.79,p.36.
30. Ibidem,doc.49,p.36.
31. Ibidem,doc.108,p.44.
32. Ibidem,doc.111,p.44.
33. Ibidem,doc.49,p.47.
34. Ibidem,doc.130,p.49
35. Ibidem,doc.131,p.49.
36. Ibidem,doc.111,p.46.
37. Ibidem
38. Ibidem,doc.126,p.49.
39. Ibidem,doc.127,p.49.
40. Ibidem,doc.125,p.49.
41. Ibidem,doc.132,p.49.

GRIJILIVI

Prima atestare documentară a acestui sat este din 16 martie 1495(7003), când Ștefan cel Mare a întărit lui Giurcă Pântece și rudelor sale, *jumătate din Horodniciani și jumătate de moară și două sate pe Bârlad, anume Mărcești și Grijilivi.*⁽¹⁾

Este un toponim aparte. Suntem în fața unui decalaj diacronic, deoarece toponimul menține o formă arhaică, astăzi s-ar spune grijulii. Satul a dispărut, dar dacă ar exista, ar trebui să mențină forma arhaică, adică expresia caracterului conservator al toponimului și, în consecință, nu ar putea fi eliminat prin normalism.

Forma arhaică ne demonstrează vechimea satului. Primii proprietari pe care îi cunoaștem în acest sat sunt urmașii lui Giurcă Pântece, Oană Pântece și cu surorile lor, dacă nu cumva chiar ei au fost proprietarii inițiali, cu documente de proprietate. Giurcă Pântece și Oană Pântece sau mai degrabă strămoșii lor au făcut parte dintre maramureșenii descălecați cu Dragoș sau Bogdan și au primit în Moldova un sat existent cu nume cunoscut. Chiar documentul ne demonstrează vechimea lui, *iar hotarul acela două sate (Mărcești și Grijilivii n.n.) mai sus scrise să fie cu toată vechile lor hotare, pe unde am folosit din veac.*⁽²⁾

Proprietarii satului Grijilivii în 1495 erau numeroși, 24 în total și erau fiii lui Oană Pântece, Giurcă Pântece și surorile lor, deci cei 24 erau frați, veri, nepoți de soră și frate.⁽³⁾ Dacă am lua în calcul soțiile și soții lor, copiii lor, avem un adevărat sat. Toți erau răzeși, chiar dacă termenul apare pentru prima dată în documente la sfârșitul secolului al XVI-lea, în documentul din 19 septembrie 1585(7094).⁽⁴⁾

Studiind acest document prin anii '90 ai secolului XX, mi-am dat seama că răzeșii nu erau țărani liberi în luptă cu hrăpăreața boierime. Răzeșii au fost urmașii primei clase boierești din Moldova, care au stăpânit satul în devălmășie câteva generații. Putem folosi pentru răzeși, termenul modern de proprietar. Un proprietar putea să aibă 5 hectare sau 5000 de hectare, în limitele teritoriale ale aceluiași sat în secolele următoare. Ei erau însă răzeși, în calitatea lor de coproprietari ai satului, dar erau și boieri. Dacă cu timpul unii au ajuns mici proprietari sau clăcași, aceasta este altă poveste. Termenul răzeși este de origine cumană

(*erzeși*) venit în Moldova din maghiară (*reszeș*)⁽⁵⁾ prin descălecători. Analogii sunt și în Țările vecine: moșneni în Țara Românească, șleahicii în Polonia, nemeșimea în Ungaria. Nu cunoaștem evoluția Pânteceștilor în satul Grijlivii. Peste aproximativ 100 de ani sunt consemnate vânzări în satul Grijlivii, dar proprietarii erau din satul Calibani (fost sat pe teritoriul actualului sat Stâmtura-Mitoc). Printr-un zăpis în prezența martorilor, Nicoară din Colibani și nepotul său Toader Colibanul, în 20 iunie 1597(7105)mărturisesc,... *am vândut a noastră occină și moșie din sat din Grijlivi, de pe apa Bârladului, la Fărâmă părțile noastre, doi bătrâni, și am vândut lui Simion Portarul din Greci drept 35 de taleri bătuți, bani gata. Deci ca să aibă el a ține aceste două părți ale noastre,...doi bătrâni, cât se va alege, cu vatră de sat și cu vad de moară în apa Bârladului, și din câmp și din tutindinea, cât se va alege, cu tot venitul ce iaste.*⁽⁶⁾

Nicoară și Toader Colibanul chiar dacă locuiau în alt sat, ei erau răzeși în Grijlivii. Vindeau doi bătrâni. Nu știm cât reprezentau doi bătrâni în sat, deoarece nu știm pe câți bătrâni mergea satul. La sfârșitul secolului al XVI-lea satul era încă stăpânit în devălmășie. Cumpărătorul, Simion Portarul din Greci avea drept de protimisis, pentru a putea intra în sat, ceea ce ne demonstrează că era din același neam cu cei din Grijlivii, el sau strămoșul său. Ca și Nicoară și Toader Colibanul aparțineau neamului Pânteceștilor, plecați din sat prin căsătorie.

În 20 iunie 1610(7118) are loc o nouă vânzare din satul Gijlivii. Atunci Toader Coliban din Pășcani(?) și-a vândut ocina lui, partea lui Roman, fiul lui Văscan, nepotul de fiu al lui Măcsim,din satul Gril(u)livi, Țintul Tutova, lui Vasile, biv pârălab(?) drept 2000 taleri.⁽⁷⁾

Înainte de 1679 proprietar în satul Grijlivii a fost și Costachi Slugerul. Acesta fusese căsătorit cu Tofana, fiica lui Vasile Bujoreanul din satul Bujoreni și au avut împreună doi copii: Todosiica Joroae și Gavriliță Costachi. În 8 septembrie 1679(7188)⁽⁸⁾, Gavriliță și Tofana și-au împărțit *ocinile și moșii ce avem de la răposății părinții noștrii Costachi Slugerul și maica noastră Tofana*. Printre proprietățile primite de Todosiica au fost, *și doi bătrâni din Grijlivi*. În hotărnicia din 2 iulie 1759(7267), satul Gijlivii mergea *Până la un izvor cu oale, ce se numește Fântâna Vornicesăi Păădoai.*⁽⁹⁾

În 19 noiembrie 1814, satul întreg Grijlivii erau în proprietatea lui Alecu Calimali.

NOTE:

1. DRH,A,Mold.,vol.III,doc.186,p.338-339
2. Ibidem
3. *Giurca Pântece și fratele lui, Petriman, și sora lor, Sofiuca, fiu lui Oană Pântece, și verii lor Danciul și frații lui, Toader, și Ion și Vlașin, și surorile lor Anna, și Fedca și Sofiuca, fiii lui Giurcă Pântece, și alți veri ai lor, Șandru și frații lui, Iurie, Baico și Sava, fiii Mărușcăi, și nepoata lor de soră, Maria Bilca, fiuca Nastei, și nepotul ei de soră, Danciul, fiul Stanei, și nepoata lor de frate, Rusca, fiuca lui Onică Mățăiul, și vărul ei, Oană, și fratele lui Andrușca, și sora lor, Dragna, fiii lui Lazăr Adaș, și vărul lor Ivanco, fiul Mușei, și altă vară a lor, Eufosina, fiuca Rujei, și altă vară a lor, Mărușca, și vara lor Mărușca fiuca Țatei, DRH,A,Mold.,vol.III,doc.186*
4. DIR,A,Mold.,veacul al XVI-lea,vol.III,doc.355,p.292
5. A,Boldur,*Istoria Basarabiei*,Buc.,1992,p.188
6. Nicolae Iorga, *Studii și documente*,vol.VI, partea aII-a, doc.12,p13-14
7. Ibidem,doc.21,p.16
8. Ibidem,doc.70,p.33-34
9. Ibidem,doc.116,p.47
10. Ibidem,doc.144,p.52

IAPA

Dealul și valea Iapa au fost o zonă unde au existat în perioada medievală vetrele unor sate sau moșiile unor proprietari distinși, care au stăpânit singuri sau în comun. Termenul Iapa provine din latinul *equa*.

Horia Stamatîn, în monografia Valea Horăieții, a încercat să explice originea acestei denumiri.⁽¹⁾ Deși a adus în discuție mai multe variante, nici una nu a rezistat în fața adevărului. Nu este singurul toponim de acest gen din Moldova, denumiri similare se găsesc mai ales în județele Bacău și Botoșani. Adevărul este sesizabil din realitatea că aceste zone se mai numesc și *cobâle*, termen slav care desemnează tot același

fenomen geografic ce ține de relief. Pentru a desemna un loc, localnicii au folosit vreme îndelungată ambii termeni, *cobălă* și *iapa*.

Cu timpul, unul din acești termeni s-a impus, fără a dispărea însă și reminiscența celuilalt. În prezent, mai există, mai ales la olteni, un obiect casnic, foarte cunoscut, numit *cobiliță*, un obiect curbat. Această formă curbă a fost asociată cu spinarea calului. Toponimul Iapa din partea de nord-vest a actualei comune Zorleni, nu are, la origini, nicio legendă sau o realitate mistică ori explicație spirituală.

Prima atestare documentară este din 13 iunie 1436(7944), când cei doi voievozi, Ilie și Ștefan, fiii lui Alexandru cel Bun, au dăruit lui Mihail Stângaciu mai multe sate și locuri pustii pentru a-și întemnia patru sate, cu hotarele de care acestea vor avea nevoie, în mai multe părți din Moldova, dar și pe Bârlad, *Iapa, unde se întâlnesc trei văii, un loc din pustie*.⁽²⁾ Satul s-a aflat pe locul unde se întâlnesc Valea Iepeii, Valea Sălcuței și Valea Bârladului, la aproximativ 2.5 km spre sud de joncțiunea acesteia cu Valea Horăieții. Prin *un loc din pustie* trebuie să înțelegem un loc pentru o eventuală vatră de sat și nu un loc într-o zonă pustie. Că zona nu era pustie ne-o demonstrează un document din 15 iulie același an, emis de aceiași domni prin care răsplăteau *pentru draptă și credincioasă slujbă* pe Moica vornic și fratele său Tudor spătar cu câteva sate printre care și *Iapa, pe unde a fost Ilcaș iar hotarele să fie cu toate hotarele lor vechi, pe unde au folosit din veac* ⁽³⁾. Mai știm că în zonă, cu excepția satelor Iapa și *unde a fost Ilcaș*, au mai fost și alte sate, foarte apropiate: satul lui Tamaș și Ivan, Grijiilivii, Leurinți, Băcsănești, Movila, denumit Borăștii etc.

Cât de populat a fost acest sat, dacă a devenit sat, sau dacă a rămas numai o siliște, nu știm. Cercetările noastre din anii 90 au depistat în această zonă fragmente ceramice medievale târzii.⁽⁴⁾

Locul apare în documente și în secolele următoare, ca siliște sau moșie, iar la sfârșitul secolului al XIX-lea a intrat în componența domeniului regal al Zorlenilor.

Un document din 30 martie 1606, emis de Ierimia Movilă, ne informează că pe Iapa a stăpânit și marele boier Oană Julici, unul din stâlpii Divanului Moldovei din prima jumătate al XV-lea. Strănepoții lui, nepoții lui Fărâmă, au vândut în 1606 lui Toader Chiriatic, *a patra parte dintr-o siliște ce se numește Iapa, deasupra fântânii și cu loc de moară în Bârlad*.⁽⁵⁾

Această parte a rămas mult timp în proprietatea familiei Chiriac, deoarece soția sa, Zamfira, a vândut-o la 1 ianuarie 1623 pentru 60 taleri de argint lui Ghenciu pârcălab.⁽⁶⁾ Peste 10 ani și acesta a vândut-o în 1633 lui Scărlat și Tudorache.⁽⁷⁾

Noul proprietar și-a mărit proprietatea mai cumpărând la 20 februarie 1644 de la urmașii lui Fărâmă, *doi bătrâni.... din siliștea Fărâmeștilor, cu tot venitul...din Movila Epiei, ce la vale pe drum, prin Gura Epiei și pe câmp,până în apa Bârladului, cu vad de moară în Bârlad și cu loc de fânaț și de țarină.*⁽⁸⁾

Scărlat din Zorleni s-a străduit să constituie un nou domeniu feudal în zonă. Un document al secolului al XVII-lea (1683 decembrie 25 – 1684 martie) întărea lui Ștefan, fost sluger, și fratelui său Dabija Cihodariul, feciorii lui Scărlat din Zorleni, stăpânirea peste părțile de moșie cumpărate de tatăl lor în mai multe sate și siliști: Călinești, Văleni, Pițigani, Mastatici, Valea Epiei, Vrânceni, Stolniceni, cu vaduri de moară în Bârlad, locuri de prisacă, fânaț, case, vatră de sat și dumbravă.⁽⁹⁾ Aceste proprietăți se întindeau pe Valea Bârladului și erau cuprinse între actualele sate Zorleni și Văleni (comuna Vișoara). Indiferent de proprietari, în timp, siliștea Iapa gravita spre domeniul Zorlenilor. În 17 noiembrie 1814, o parte din Iapa se afla în stăpânirea lui Alecu Callimache.⁽¹⁰⁾

NOTE:

1. Horia Stamatini, *Valea Horiaștii-Istorie și onomastică, de la origini până în prezent*, Bârlad, 2003, p.72
2. DRH, A, Mold., vol. I, doc. 154, p.211-212
3. DRH, A, Mold., vol. I, doc. 155, p.213-214
4. Gheorghe Gherghe, Marin Rotaru, Comuna Banca, p.39
5. DIR, A, Veacul-XVII, vol. II, doc. 19, p.18-20, I Antonovici, *Documentele bârlădene*, vol. IV, p.52-53
6. I. Antonovici, op.cit., vol. IV, p.52-53
7. Idem, p.71-72
8. Idem, p.86-87
9. C.D.M., vol. IV, p.190
10. Nicolae Iorga, *Studii și documente*, vol. VI, doc.144, p.52

LEURINȚI

Prima mențiune documentară a acestui sat provine din 13 iunie 1436(6944) când Ilie și Ștefan, voievozi, au dăruit lui Mihail Stângaciui mai multe sate și locuri în pustie pentru a-și întemeia patru sate. Unul din aceste locuri din pustie, unde urma să-și întemeieze un sat, era între Leurinți și Băcsănești.⁽¹⁾

Peste câteva zile, în < 15iunie-iulie> 1436(6944) și tot la Vaslui, cei doi domni ai Moldovei au emis un document în favoarea lui Moica vornic de poartă și fratele său Toader spătar, care primeau întăritură pentru mai multe sate și trei locuri din pustie pentru a întemeia cinci sate. Unul din aceste locuri unde urma să apară un sat era *la Leurinți, mai sus de locul lui Piatră*.⁽²⁾

Liur este un termen slav care desemnează noțiunea de poșircă (vin prost amestecat cu apă). Sufixul *inți* este tot slav și este folosit pentru a desemna urmașii. Toponimul Leurinți poate desemna în acest caz pe urmași unui Liur,Leur, numele acestuia fiind o poreclă care-i desemna anumite însușiri sau apucături.

Satul Leurinți s-a aflat în apropierea satului Băcsănești,spre nord-vest de actualul sat Zorleni. Nu am reușit până în prezent să depistăm arheologic vatra acestui sat. A fost un sat mic, cu existență scurtă. Al doilea document ne lasă să înțelegem că satul dispăruse deja în 1436, nu însă și toponimul. Moica vornic de poartă și fratele său Toader spătar urmau să refacă satul după 1436. Satul era foarte vechi, din perioada prestatală, iar toponimul ne sugerează că locuitorii săi au fost de origine slavă româniizați.

NOTE:

1. DRH,A,vol.I,doc.154,p.111
2. DRH,A,vol.I,doc.155,p.213

MASTACANI – MASTATICI- HOROIATA

În anul 1519(7027) iunie 25, la Hârlău, domnul Moldovei, Ștefan voievod, nepotul lui Ștefan cel Mare, a întărit fiilor lui Mihul medelnicer: Ion, Giurge, Necoară, Anghelina, Mărică, proprietățile moștenite de la tatăl lor în mai multe zone din sudul Moldovei.

Pe teritoriul actualei comune Zorleni, au primit cinci sate: Măstecanii, unde a fost Măsticananu (în altă variantă Măstăcanul), Bujoreni, unde au fost Bujor, Pipărcanii, *unde au fost Iliiaș și tovarășul său Șteful, unde au șezut Slăvei și Mihăilă, unde au fostu cneazu Băcsan,* care acum se numește Băcsănești.⁽¹⁾

Primele patru sate, medelnicerul Mihu le avea de la Ștefan cel Mare, iar al cincilea, Băcsănești, a fost cumpărat de la mănăstirea Bistrița, iar documentul mai face și o altă precizare, acest sat fiind *a lor driaptă răscumpărătură*, ceea ce ne face să credem că și acest sat fusese în stăpânirea lui Mihu medelnicer, tot de la Ștefan cel Mare și că prin donație sau vânzare ajunsese în stăpânirea mănăstirii ca apoi să fie răscumpărat. O altă caracteristică a acestor sate constă în faptul că toate erau pe Bârlad, aveau mori în Bârlad, dar un fapt deosebit de important, erau vecine, formând un adevărat domeniu feudal.

Satul Bujoreni a fost pe Valea Bujoreni, Măstecanii și Slăvei și Mihăilă, Băcsănești, erau tot lângă Zorleni, iar Pipărcanii probabil lângă Perieni, dar, după cum menționează documentul, tot cu hotare până în apa Bârladului.⁽²⁾

Toate erau sate foarte vechi, existau înainte de descălecatul maramureșenilor, existau din perioada prestatală.

Bujoreni este satul *unde au fost Bujor, Pipărcanii, unde au fost Iliiaș și tovarășul său Șteful, Băcsănești, unde au fost cneaz Băcsan, Măstecanii, unde a fost Măstăcan,* iar al cincilea *unde au șezut Slăvei și Mihăilă.* Toate aveau mori pe râul Bârlad, la două din ele se face precizarea *pe amândouă ținuturile,* Băcsănești se cumpără cu 500 de zloți tătărești.

Toate au dispărut, ultimul fiind Bujoreni la începutul secolului al XIX-lea. Erau sate la drumul mare, au trecut vremuri grele peste ele.

Destinul a făcut ca teritoriul lor să aparțină fermei regale, iar în prezent să aparțină satului Zorleni.

Este singurul document în care apare menționat satul Mastacani, unde au fost Mastacananu. Mastacanii au fost urmașii acestui Mastacani, alte informații nu mai avem.

În 15 mai 1592(7100), la Iași, domnul Moldovei Aron voievod a emis un document pentru o cumpărătură în satul Matatici. Cumpărătorii erau Ursu, Zaharia și femeia lui Marica, ce pentru patru sute și cincizeci zloți tătărești, luau în stăpânire, *a patra parte din Matatici și a patra parte din moară și a patra parte din Pocigani*. Vânzătorii erau: Necoară, Moviliță, fiul Mariicăi, nepotul Tudorei și stănepotul lui Ion Gherman, dar și fratele lui Moghilă și Mălina. Stăpânirea lor provenea dintr-un privilegiu de împărțire ce a avut strămoșul lor, Ion Gherman de la Petru voievod cel Bătrân(Petru Rareș,n.n.). Aceștia erau Ghermăneștii, cu proprietăți în satele: Ghermănești, Lăhoveni, Banca, Calonești, Mastatici, Picigani ³ și, probabil și urmași ai lui Miheu medelnicer, prin relații matrimoniale.

Acest sat Matatici (Mastatici) a existat în gura văii Horoiata, fapt demonstrat de documentele ulterioare. În vara anului 2007, în spațiul dintre șosea și râul Bârlad am depistat ceramică medievală, specifică secolelor XVI-XVIII, dintr-o pastă fină, bine lucrată, de culoare roșie și cenușie. Acolo sigur a existat vatra unui sat, credem cu siguranță că acolo a fost satul Mastatici.

Credem că satul Mastatici este mai vechiul Mastacani.

Cele două forme de început reprezintă formele românești și slavone. Mastatici și Mastacani au aceeași temă, dar sufixul *-ici* este slav, având aceeași valoare și semnificație cu sufixul *-ești*.

În acest document mai apare un sat cu numele de Pocigani. În documentele ulterioare mai este numit: Picigani, Pițiganie, Pocigani.

În majoritatea cazurilor apare asociat cu satul Mastatici. Suntem convinși că acest sat și-a avut vatra în zona unde astăzi se află micul sat Sălcioara (7 case), sat ce aparține în prezent de comuna Banca. Ambele sate au dispărut, și Mastatici și Pocigani, actualul sat Sălcioara nu are nici-o legătură cu ele.

Mastatici s-ar putea să fie continuat de actualul sat Horoiata, cum ne sugerează un document din secolul al XIX-lea, dar satul Horoiata mai continuă și satul Borăștii.

Cel mai vechi sat din zonă a fost consemnat într-un document din 2 august 1414(6922), emis de Alexandru cel Bun, prin care a întărit trei sate lui Toader Pitic și fratele său Dragul, din care unul era, *pe Bârlad unde este altă casă a lui, unde sunt cneji Tamaș și Ivan*.

Era și acesta un sat foarte vechi, un sat organizat, mare, având doi cneji. Alexandru Gonță în *Indicile numelor de locuri*, îl consemnează pe Bârlad, lângă Banca (p.252).

Devenit proprietatea lui Toader Pitic, satul s-a numit Pitici. Cu acest nume apare în două documente din primajumătate a secolului al XVI-lea. În 28 martie 1528(7036), Petru voievod (Petru Rareș n.n.) a întărit Stancăi, fiica Neaghinei, nepoata lui Toader Pitic, *jumătate din jumătate de sat din Pitici, partea din mijloc*.⁵ Mama sa, Neaga, avea această proprietate dintr-un privilegiu de împărțea de la Ștefan cel Mare. În documentul din 29 martie 1552(7060) se consemnează un schimb de moșii între Ion, nepotul lui Coste posadnic, și Gheorghe diac. Prin acest schimb Ion a primit *jumătate de sat pe Bârlad, anume Pitici, jumătatea de sus și jumătatea de moară în Bârlad*.⁶

Acesta este ultimul document care menționează un sat cu numele Pitici pe Bârlad. Începând cu anul 1592, în aceeași zonă, documentele vorbesc de satul Picigani, probabil nume dat de locuitorii din jur, nume care l-a înlocuit pe cel de Pitici.

La sfârșitul secolului al XVI-lea, Toader Chiriac, mare vameș din Bârlad, a intrat în stăpânirea satului Zorleni pentru șase cai <în 28 martie 1594(7102)>⁷. Marele vameș Tudor Chiriac a avut o ascensiune rapidă. În 30 martie 1606(7114)⁸ era mare căminar și primea întărire de la Ierimia Movilă voievod pentru mai multe sate: Clopoteni, *a patra parte din Mastatici și din Picigai în ustia <gura> Băncii și cu loc de moară în râul Bârlad, cumpărătură pentru patru sute lei argint de la Anisăia, fata lui Isai, nepoata lui Gherman postelnic, a patra parte din sat Borăști, în gura Horăiașii, undi au fost giude Bora pentru șazeci lei argint, parte cumpărată de la Costin și sora lui Sofiica, feciorii Borcii paharnicul, nepoții lui Giula bătrânul, a patra parte dintr-o săliște ce să numești, Iapa diasupra fântâni și cu loc de moară în Bârlad, parte cumpărată cu șazeci lei argint de la Tetul, feciorul lui Șteful și Anghelinei și alții, nepoții lui Fărâmă, strănepoții lui Oană Ghiulici*.

Urmașii lui Toader Chiriac au scăpătat. Zamfira, soția sa și fiii Toader și Marina, au vândut la 1 ianuarie 1623(7131) lui Ghenciu

pârcălab, pentru 100 taleri de arginti, *a patra parte din Mastatici și Picigani în gura Băncii,....,cu vad de moară în pârul Bârladului.*⁹

Ghenciu pârcălab mai stăpânea și alt sfert din aceste sate, din altă cumpărătură. Avem aceste informații din documentul (Zapisul-n.n.) din 1633, prin care Irina, soția lui Ghinea, a vândut mai multe proprietăți din șesul Bârladului.

Cumpărători erau Scrălet și Tudorache, care obțineau de la Irina, *a ei dreaptă ocină și cumpărături din sat Picigani, în Gura Băncii a patra parte, și așijderea din sat din Mastatici, iarăși au vândut la a patra parte, cu vad de moară în apa Bârladului și acea ocină am vândut lui Scrălet și lui Tudorache, cum am arătat și zapis de cumpărătură din zilele lui Ureche vornicul, de la feciorii lui Ursu, nepoții Petrii, fata lui Isaiu, nepoata lui Gherman postelnicul, a patra parte, iar din satul Mastatici și a patra parte din Pițigani, și a patra parte iarăși din Valea Iapii, și aceste părți de ocină ea le-au vândut lor drept 50 de galbeni buni gat și un cal bun și o iapa mânzul.*¹⁰

Urmașii lui Scrălet din Zorleni, Ștefan și Dabija, au obținut în 1684 de la Ștefan Petru voievod (Petru Șchiopul-n.n.), întărire pentru averea moștenită, ce constă în părțile de moșie, locuri cu prisacă, pomet, finaț, case, dumbravă, vetre de sat, din *Călinești, Beșcăni, Văleni, Pițigani (în gura Băncii), Valea Iepeii, Mastatici*¹¹ în prezența martorilor din Bârlad, Sârbi, Frunțișeni.

NOTE:

1. DIR, XVI, A, Mold., vol. I, doc. 133, p. 145-147
2. Alexandru I. Gonțu, *Indicile numelor de locuri*
3. Gheorghe Gherghe, Marin Rotaru, *Comuna Banca*, p. 92
4. DRH, A, Mold., vol. I, doc. 37
5. DIR, A, Mold., veacul XVI, vol. I, doc. 253, p. 287
6. DIR, veacul XVI, vol. II, p. 12
7. DIR, veacul XVI, vol. IV, doc. 127, p. 105
8. DIR, veacul XVI, vol. II, doc. 19, p. 18-20
9. I. Antonovici, *Documente Bârladene*, vol. IV, p. 52-54
10. Idem, p. 71-72
11. CDM, vol. IV, doc. 809, p. e mai 190

NEGOIEȘTI

Documentele cunoscute ne informează despre existența unui sat cu numele de Negoiești, între Banca și Bujoreni. Hotarele de la răsărit și de la apus erau identice cu cele ale altor sate din zonă, mergând de la pădure până în apa râului Bârlad. Este o apariție târzie, primul document cunoscut de noi fiind din 1598(7108). Probabil s-a desprins din unul din satele vecine, Banca sau Bujoreni. Mai probabil este desprinderea din satul Bujoreni, sat vechi, menționat documentar în 25 iunie 1519(7027), [...]*alt sat unde a fost Bujor*. Această mențiune *unde a fost Bujor* ne duce la concluzia că acest sat exista înaintea întemeierii statului medieval Moldova. Probabil, un urmaș al lui Bujor, sau locuitor al satului Bujoreni, un anume Neg, Neag, Neagu, a avut în stăpânire partea pe care s-a format viitorul sat. Toponimul este un oiconim cu sufixul *-ești*, de la antroponimul Neagu, care demonstrează că Negoieștii sunt urmașii acestuia. Documentele cunoscute nu-l consemnează, dar el a existat. Nu stim precis unde și-a avut vatra acest sat. I. Antonovici, într-o hartă din *Documente bârlădene*, a consemnat toponimul Siliștea Veche, pe partea dreaptă a râului Bârlad, în dreptul rupturii de la Magnina. În anii '90, ai secolului al XX-lea, am întreprins cercetări arheologice în acel spațiu. Resturile arheologice depistate acolo constau în resturi ceramice, zgură, lipitură, pietre de cuptor.

Resturile ceramice cuprind fragmente de vase, capace de oală și bucăți de cahle decorative. Ceramica este de culoare roșiatică și cărămizie, din pastă fină și zgrunțuroasă și provine de la vase diferite.

Fragmentele de cahle prezintă motivul solar, motive decorative gotice, iar pe unele apar picioare de cavaler. Materialul ceramic descoperit, prin analogii, l-am atribuit secolelor XV-XVIII.⁽¹⁾

Această așezare poate a constiuit vatra satului Negoiești, dar nu excludem posibilitatea să fi aparținut altui sat din zonă.

În 25 ianuarie 1598(7108), neamul Bozunca a vândut satul Negoiești din ținutul Bârladului lui Cârstea vel vornic.⁽²⁾ Cumpărătorul era Cârstea Ghenovici, vornic al Țării de jos, unul din marii boieri ai timpului, posesor al multor proprietăți, dar și al multor sate din zonă.

Oamenii satului au rămas pe loc, folosindu-și vechile ocine, obligați însă la dijma legiută. Unii aveau proprietăți și în alte sate. Erau neamuri vechi, care încheiaseră alianțe matrimoniale. Plotun, fiul lui Costin din Negoiești, a avut o ocină la *Măgaru în hotarul Bujorenilor*, pe care a vândut-o în 27 martie 1602(7110) tot lui Cârștea Ghenovici.⁽³⁾

Acest zăpis reprezintă prima atestare a mănăstirii Măgaru, la vânzare participând și *Silion proegumen de la mănăstirea Măgaru*.

Satele se vând, se moștenesc, se fac danie, zestre, proprietarii se schimbă. În 17 iulie 1643(7151), Scrălet din Zorleni și fratele său au cumpărat de la Ilisafra, fata lui Preabici logofătul, și alții ai dânzei, *o seliște ce se cheamă Negoiești, ce sunt în ținutul Bârladului, pe apa Bârladului, dinspre răsărit, ce se împreună cu hotarul Bujorului*.⁽⁴⁾

În anul 1793, Ecaterina, fiica Saftei Mitroai, soția sulgerului Grigoraș, a amanetat moșia de la Negoiești vornicului Gavril Conachi. De la acesta, moșia Negoiești a fost răscumpărată de postelniceasa Mariia Palade. La începutul secolului al XIX-lea, proprietară a fost băneasa Maria Sturza, care a avut proces cu Ecaterina, deschis de aceasta în 27 august 1805, dorind să-și recupereze moșia.⁽⁵⁾

În 9 februarie 1806, s-a dat decizia domnească în acest proces, proprietar rămânând Maria Sturza.

În 14 decembrie 1813, proprietari erau Maria Sturza și serdarul Manolache Radu. Atunci, serdarul Manolache Radu s-a înțeles cu aga Alecu Callimachi pentru un schimb de moșii, *dându-i jumătate din Negoiești, în hotar pe din gios....cu moșia Bujoreni și cu o altă moșie ale dumisale Agâi, iar pe din sus să hotărâște cu altă giământate de sat Negoiești, a dumisale Bănesii Marii Sturzoaia*, primind în schimb un rateș de piatră în târgul Botoșani.⁽⁷⁾ Din acest moment, jumătate din satul Negoiești a intrat în proprietatea lui Alecu Callimachi, formată în jurul Zorlenilor și apoi ca parte componentă a fermei regale.

Toate documentele din secolul al XIX-lea au consemnat Negoieștii ca o moșie aparținând de Zorleni.⁽⁸⁾

NOTE:

1. Gheorghe Gherghe, Marin Rotaru, *Comuna Banca*, p.32, fig.XIV, p.65,fig.XV,p.66
2. Nicolae Iorga,*Studii și documente*,vol.VI,doc.16,p.15
3. Ibidem,doc.17,p.15

4. I. Antonovici, *Documente Bârlădene*, vol. IV, p. 84-85
5. Nicolae Iorga, op.cit., doc. 136, p. 50
6. Ibidem, doc. 137, p. 50
7. Ibidem, doc. 139, p. 51
8. *Tezarul toponimic al României*, Moldova, vol. I, partea 1, p. 766

SATUL UNDE A FOST ILCAȘ

Singura mențiune despre existența acestui sat este din 15 iunie-iulie 1436(6944). Atunci Ilie și Ștefan voievozi au emis la Vaslui un document prin care Moica vornic de poartă și fratele său Toader primeau întărire pentru mai multe sate, printre care, *și pe Iapa, unde a fost Ilcaș*.⁽¹⁾

Editorii DRH îl situează în Indice ca sat dispărut lângă gara Banca, comuna Banca. Horia Stamatin, în cartea amintită l-a plasat pe Valea Iapa, mai spre nord de satul Iapa. Noi credem că acest sat sau așezare temporară a fost pe Valea Sălcuței. Acolo sunt condiții mai favorabile pentru un habitat uman, iar documentele nu au menționat existența altei așezări pe această vale. Numele satului este consemnat printr-o propoziție. Probabil că aici, pentru o scurtă perioadă, a locuit familia lui Ilcaș. Dacă ar fi fost un sat cu o existență mai îndelungată, Ilcaș ar fi trebuit să apară ca jude sau cneaz. Ilcaș este un nume de persoană, alcătuit din tema *Ilc* sau *Ilg* și sufixul diminutival *-aș* de origine slavă.

Pentru sufixul *-aș*, Al. Rosetti nu a exclus supraviețuirea unui sufix preroman *-ș*, peste care s-a suprapus cel de origine slavă, întemeiat pe faptul că întrebuintarea sufixului din română nu apare în slavă, iar întrebuintarea sufixului *-și* în dialectele românești de la sudul Dunării exclude împrumutarea lui *-aș* din maghiară, unde are funcție diminutivală.⁽²⁾(Al. Rosetti, *Istoria limbii române*, p. 302).

Etimologia lui Ilca, Ilga nu este lămurită. Cercetătorii au opinii diferite: N.A. Constatinescu pornește de la Olga, împrumutat de la germanii nordici de către slavii răsăriteni, iar I. Jordan trimite la ungurescul Ilka-„*Elena, hg. Ilka sau germ. Ilka*”.(DXIFR).

Așezarea menționată în documente ca numele „*Unde a fost Ilcaș*” nu a evoluat spre existența unui sat îndelungat. Probabil a dispărut, fiind aproape de drumul mare care lega Bârladul cu Vasluiul și, deci, expus jafurilor armatelor invadatoare. Alte cauze ale dispariției decurg din regimul proprietății (fărămițări, comasări, schimbarea proprietarilor, dar și a numelui).

SATUL VÂRLEZUL

A fost așezat pe valea Vârlezul, vale așezată între actualele sate Zorleni și Dealu Mare. Valea este orientată est-vest și este străbătută de un mic pârâu care curge în râul Bârlad, pe partea stângă a acestuia.

Satul apare târziu în documente, fiind un sat cu o existență scurtă. Cercetările arheologice din vara anului 2007 au stabilit existența unor așezări la gura văii. În fundul văii, zona este împădurită. Lângă pădure, pe partea stângă, credem că a existat un conac boieresc, aici fiind plantați un mare număr de molizi. Vatra satului credem că a existat pe partea stângă a văii, în partea sa superioară.

Toponimul Vârlez este menționat într-un document din 9 iunie 1667(7175), când Bejan Gheuca a efectuat o hotărnicie pe baza căreia Ilieș Alexandru a întărit comisului Ștefan Cerchez stăpânirea asupra satelor Frunțișeni și Balomirești. Hotarul acestor sate mergea....*până în hotarul Popenilor, până în obârșia Vârlezului, unde este un păr din gios de drumul târgului Fălciului.*⁽¹⁾

Următoarea mențiune este din 1 august 1752(7260), când s-a hotărnicit moșia Dealu Mare, *o bucată de loc din hotarul târgului Bârladului, donată armașului Dediu Codreanu de către Constantin Racoviță voievod. Această moșie avea hotarele....și dintr-această piatră am mers pe drumul Fălciului cam cheziș spre răsărit, alături cu locul Frunțeșanilor, până în fundul văii Vârlezi, unde se întânlește locul acesta cu locul Zorlenilor, și cu locul Popenilor, unde am pus altă piatră hotar, lângă drumul Fălciului și în fundul văii Vârlezi,[...]și dintr-această piatră, din colțul locului din sus, merge locul acesta la vale spre apus pe matca văi Vârlezi, lângă drumul cel mare, unde este un puț*

iarăși am pus altă peatră hotar, și dintr-această peatră merge drept peste drumul cel mare în apa Bârladului.⁽²⁾

Drumul de la Fălciu, atunci, venea peste deal, trecea prin fundul văii Vârlez, pe la răsărit de satul Dealu Mare, și se întâlnea cu drumul care venea de la Galați, trecând prin satul Grăjdeni. Drumul care venea de la Grăjdeni cobora prin satul Trestiana spre Bârlad. Se continua pe partea stângă a râului Bârlad spre Vaslui și era numit drumul mare.

Documentul din 1 august 1752 mărginea satul Dealu Mare spre nord de matca văii Vârlezului. Totuși la jumătatea secolului al XVIII-lea pe această vale a existat un sat. Dintr-un document din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, prin care au fost înregistrate scăderile scutelnicilor din ținutul Tutova, este menționat și satul Vârlez cu 2 lei.⁽³⁾ Catagrafin din 1772-1774 a înregistrat satul Vârlez ca fiind un sat mare, aflat în proprietatea spătarului Ioniță Cantacuzino cu 35 capi de familie, 25 birnici, 6 scutiți de spătar, un vornic, un vataman, un țigan și o văduvă bătrână.⁽⁴⁾

La sfârșitul secolului al XVIII-lea, satul se găsea în proprietatea lui Gavril Conachi. În 1798, când s-a hotărnicit satul Popeni, la cererea căminarului Ioniță Sturza, proprietarul satului, ginerele medelnicerului Iorga, acesta fiind fiul Anghelușei Isăroaia, satul Popeni se învecina și cu, [...] *moșia Bârlezul, a dumisali spătar Gavril Conachi, care, valea Bârlezul are trii obârșii și funduri.*⁽⁵⁾

Un sat trebuia să aibă și o biserică. Acest lăcaș a fost ctitorit înainte de 1794, deoarece printre bisericile sfințite de protopopul Ioan Chiril apare și biserica de la Vârlezu, cu hramul Sfântul Gheorghe.⁽⁶⁾

Ioan Codreanu, proprietar al satului Frunțișeni, Balomirești și Dealu Mare, a cerut o hotărnicie a proprietăților sale. În acest scop a scos o carte de blestem de la Veniamin Costache, mitropolitul Moldovei, asupra satelor Slobozia, Vârlezeni și alte sate pentru ca locuitorii acestor sate să mărturisească adevărul în legătură cu marginile moșiilor sale.⁽⁷⁾

Satul Vârlezul a dispărut între anii 1820-1823, locuitorii fiind obligați să se mute în Slobozia Zorleni.

În Anuarul Eparhiei Hușilor din 1935 se menționează că biserica din Grăjdeni a fost făcută din lemn și vălătuci în anul 1780, refăcută în 1927 și cu o inscripție din 1823.⁽⁸⁾ În anuarul Eparhiei Hușilor din 1938 se face o precizare importantă, că biserica din Grăjdeni, *este adusă de la locuitorii de la satul Vârlezi, de pe moșia Dealu Mare.*⁽⁹⁾ Inscripția din

1823 poate fi pusă în legătură cu mutarea și reclădirea acesteia în Grăjdieni.

NOTE:

1. I.Antonovici, *Documente bârlădene*, vol.II, doc.III, p.8
2. I.Antonovici, *Frații Neculai și Gheorghe Roșca Codreanu*, doc.VIII, p.12-13
3. I.Antonovici, *Documente bârlădene*, vol.IV, doc.CXXVI, p.203
4. *Moldova în epoca feudalismului*
5. Nicolae Iorga, *Studii și documente*, vol.VI,doc.134, p.50
6. I.Antonovici, *Documente bârlădene*, vol.I, p.307
7. AEH, 1935, p.82
8. AEH, 1938, p.132

AȘEZĂRI EXISTENTE

DEALUL MARE

Toponimul Dealul Mare apare menționat în documentul din 10 ianuarie 1495 (7003) prin care Ștefan cel Mare a stabilit hotarul târgului Bârlad. În acel moment, toponimul desemna un deal, „peste șes, la Dealul Mare la movila săpată”.¹

Deși Dealul Mare aparținea târgului Bârlad, domnitorii Moldovei au făcut donații unor credincioși ai lor, în acest perimetru. În secolul al XVII-lea, în zona Dealului Mare, au avut proprietăți: Axinița, soția lui Ștefan Cerchez, fiica lui Enache Palade și Vasilcăi și familia Scârlet din Zorleni.

În 1727 (7235) martie-1733 (7241) august, vel vornicul Ion Palade a întocmit un catastif prin care împărțea fiilor și fiicelor averea pe care o avea în moșii, vii, vecini, robi. Toader Palade, unul din fii, pe lângă alte moșii mai primea „12 pogoane (de vie, n,n.) în Dialul Mare ot Bârladu, care au fost dăruit Acsinița, ce mi-au fost vară primară, giupâneasa lui Ștefan Cerchezul vel - comis; și 4 pogoane au fost dăruit lui Velicico snâ Dabija vel pah. și el mi le-au dăruit mie. Și au fost toate paragini, țelini, și le-am lucrat, și am pus viți pe unde n-au dat și le-am ridicat de tot, - și le-am dat fiului meu Toader ”.²

În 1 august 1752(7260)Constantin Racoviță voievod a dăruit vel armașului Dediu Codreanu „, o bucată de loc din hotarul târgului Bârladului”. Pentru a delimita această bucată de loc au fost trimiși hotarnicii: Toader Jora stolnic, Constantin Coruiu paharnic și Ștefan Popescu vornic de poartă. Au fost aduși martorii: Atanasie egumenul mănăstirii Grăjdeni, preotul Lupu de la Sf.Dumitru, Toader Boul căpitan, Vasile Pirdan vornic, Stauro Pantazi, Dumitrache staroste, Gavril Tudori, Ștefan Obreja, Samoilă Vornic de Zorleni, Lupul Țicău, Iordache dascăl, Constantin Cimbălă, Neculai Cimbălă, și alți târgoveți și oameni bătrâni și tineri.

S-a început din apa Bârladului loc însemnat cu piatră. „Și au pus margine locului pe din gios, spre răsărit, drept peste o movilă ce este dinsus de târgul Bârladului alături cu locul Domnesc ce mai rămâne pe din gios;și de acolo drept la gura văii viilor ce merge la Dealul–mare, unde pogoară drumu Fălciului, și iar și au pus peatră hotar; și de acolo au mers iarăși la deal pe matca văii până la puțul Cimbalei, pe râpa Cimbalei, și iar matca râpei Cimbalei la deal până la coada râpei unde au pus o altă peatră de hotar; și dintr-o această piatră iarăși la deal pe din gios, de unde au fost - casa Lupului Codrianu cel bătrân, părintele dumisale vel armaș Dediul Codrianul, și tot alături cu locul Domnesc la deal până unde se tâlnește cu locul mănăstirii Grăjdenilor, ce a fost iarăși loc Domnesc al târgului și iarăși au pus altă peatră hotar în zarea dealului, lângă drum ce merge prin capul locului mănăstirii Grăjdenilor, și prin capul locului acestue pe zarea Dealului mare, ce merge în sus și gios, care această piatră este în colțul locului acestuia din gios și despre răsărit; și de acole au mers dea curmezișu pe zarea dealului în sus, prin capul locului mănăstirii, până în movila găunoasă, unde au pus altă peatră drept în movilă; și dela această peatră iar în sus peste Dumbravă, prin capul locului Frunțișenilor, moșie iar a dumisale Dediului vel armaș; și au mers tot în sus până în drumu Fălciului, și iar au pus altă peatră hotar în margine drumului; și dintr-această piatră au mers pe drumul Fălciului cam cheziș spre răsărit, alături cu locul Frunteșanilor, până în fundul văii Vârlezii, unde se întâlnește locul acesta cu locul Zorlenilor, și cu locul Popenilor unde au pus altă peatră de hotar, lângă drumul Fălciului și în fundul văii Vârlezii, care această peatră este în colțul locului acestue, dinsus și despre răsărit pe deal; și dintr-această peatră, din colțul locului de sus și până în piatra ce este în colțul locului de gios,

ce vine în capul locului acestue despre răsărit, s-a măsurat dea curmezișul și s-a aflat una mie șapte sute patru zeci stânjeni; și dintr-această piatră, din colțul locului din sus, merge locul acesta la vale spre apus pe matca văii Vârlezii, lângă drumul cel mare, unde este un puț iarăși am pus altă peatră hotar; și dintr-această peatră merge drept peste drumul cel mare până în apa Bârladului, care această piatră vine din colțul locului acestuia, din sus și despre apus; și dintr-această peatră am măsurat deacurmezișul capul locului despre apus, pe malul Bârladului din gios în dreptul movilei. Și s-au aflat șapte sute șase zeci și patru stânjeni, mai înregistrându-se locul acesta dela vale; - ca să rămâie și târgului loc slobod de pășune vitelor. Și iarăși au măsurat locul acesta prin mijlocul locului deacurmeziș și s-au aflat una mie una sută două zeci stânjeni, din gura Vârlezii până în gura Văii Viilor, la mijlocul locului”³.

A fost un abuz al unui domn, care a donat unei persoane un loc din proprietatea târgului Bârlad, după ce alți domni cedaseră deja Frunțișeni și Trestiana (Cetățuia). Dediul Codreanu și-a făcut sat la Dealul Mare în locul primit. Cercetările arheologice desfășurate de noi, în anul 2007, au depistat ceramică specifică secolelor XVII-XVIII și următoarelor secole. Satele; Zorleni, Popeni și Dealul Mare se întâlneau într-un punct din fundul Văii Vârlezului, deasupra pe deal, unde se întâlneau și cu drumul Fălciului, ce mergea pe coama dealului până se întâlnea cu drumul mare ce venea dinspre Grăjdeni, ajungea în lunca Bârladului și mergea pe sub culmea dealurilor până la Vaslui. Acest drum se întretăia la Vadul Docolinei cu drumul Brăilei. Legende relatează mersul lui Petru Rareș cu carele de pește coborând la drumul mare venind de la Galați. O legendă consemnează că a coborât la vadul Docolinei, dar alta ne informează că a venit prin drumul ce trecea pe la Grăjdeni, unde a avut un vis. Drumul continuă spre Bârlad unde se întâlnea cu drumul mare ce mergea spre Vaslui.

La răsărit de Dealul Mare se găsea (și în prezent) satul Frunțișeni, proprietate a lui Dedi Codreanu, un bun prilej, pentru ca cele două sate să-și unească hotarele. În acest scop, Dedi Codreanu a cumpărat Siliștea Balumirești, astăzi o vale spre apus de Frunțișeni, de la Constandin Cozma cu 250 lei. Actul de proprietate a fost întărit la 1 septembrie 1756 de Constantin Racoviță Voievod. Actul motivează cumpărătura,....., numitul Dediul Codreanu biv vel serdar, mai are și altă

moșie alături cu acesta anume Frunțișeni, după dreptate căzându-i-se lui a o răscumpăra, fiind răzăș vechiu și mai ales că este și strănepot a lui Maței Roșca”.⁴

Dediu Codreanu, probabil, este ctitorul satului, aducând oameni de pe moșiile sale sau străini, dar și țigani, boierii fiind proprietari de țigani în acele vremi. Și-a construit case, credem că în partea de sud a satului, străduindu-se să fie gospodar și să ducă o viață de familie tihnită. Necazurile curând au lovit proprietarul, dar și satul. Lui Dediu i-a murit soția, Maria, și fiind înaintat în vârstă s-a hotărât să-și dedice viața salvării sufletului. S-a recăsătorit însă, cu Ecaterina și a avut patru copii: Dimitrie, mort tânăr, Maria, Casandra (Xenia după călugărie) și Ioan căsătorit cu Ecaterina Jora, viitorul proprietar al satului Dealul Mare. Satul s-a pustiit pentru câțiva ani în timpul războiului ruso-turc din anii 1768-1772. Catagrafia din 1774 a menționat satul ca făcând parte din ocolul Corodului, având 5 case locuite, 16 pustii și 5 moldoveni liberi.⁵

Dediu Codreanu „s-a băjenit” cu familia în nordul Moldovei unde a și murit. Soția s-a întors cu copii la Dealul Mare și a ridicat o biserică în partea de sud-est a satului, unde în pronaos, în partea dreaptă, și-a pregătit mormântul, lespedeza existând și astăzi. Proprietar al satului a rămas fiul său, Ioan Codreanu.

Condica liuzilor din 1803 îl menționează proprietar pe stolnicul Ioan Codreanu, care avea și 2 scutelnici, satul mai având 18 liuzi care plăteau birul pe un sfert de an în valoare de 35 lei.⁵

Condica vistiriei Moldovei din 1816 menționează satul ca fiind al stolnicului Ioan Codreanu, care avea 7 scutiți de bir, dar în sat mai erau 15 liude, care plăteau birul în valoare de 35 lei.⁷

Ioan Codreanu a reclădit biserica satului, un locaș modest, din lut, dar care rezistă și astăzi. A fost căsătorit cu Ecaterina Jora, cu care a avut cinci copii: Mihai mort nevârstnic, Dimitrie mort în 1829, Maria căsătorită cu Neculai Ventura, Gheorghe mort în 1837 necăsătorit și Neculai mort în 1854 necăsătorit. Deși spița sa genealogică s-a stins, familia a rămas nemuritoare prin faptele celor doi fii: Gheorghe Roșca-Codreanu și Neculai Roșca - Codreanu.

După căsătoria sa cu Ecaterina Jora, Ioan Codreanu a început să se ocupe de gospodărie și să-și statornicească hotarele moșiilor încălcate de vecini, dar mai ales de mănăstirea Grăjdeni. Avea în proprietate: Vălenii cu Dăncenii, parte din Sârbi și Streșinești, zestrea soției, Dealul Mare și

Balumireștii moștenite de la părinți, Frunțișeni, sat moștenit de la Maria, sora sa, dar și părțile din Balumirești și Frunțișeni moștenite de la sora Casandra, călugărită.

În 15 iulie 1816, stolnicul Ioan Codreanu a adus doi hotarnici: Costache Conachi agă și Petrache Negre ban, „ca să-i se hotărăscă moșiile Dealul–mare-i Frunțișeni și Balumirești, dela ținutul Tutova”. Familia Codreanu mai avusese hotărnicii din: 4 iunie 1667 (7175) făcută de Bejan Gheuca, din 20 iunie 1692 (7200) pentru o bucată din locul târgului și din septembrie 1798 făcută de Ioniță Negre, dar hotarele fuseseră încălcate. Mănăstirea Grăjdeni a fost reprezentată la această hotărnicie de postelnicul Allecu Callimachi. Ambele părți s-au prezentat cu propriile argumente și documente pe care le mai aveau. Cei doi hotarnici au intrat „în cercetarea moșiei Frunțișenilor, care pe din sus se hotărăște cu Popenii și pe din jos cu Grăjdenii”, aducând ca argumente, documentele prezentate de stolnicul Ioan Codreanu: documentul din 7125 de la domnița Ruxanda, ispisocul de întărituri de la Constantin Racoviță Voievod, hotarnica din 4 iunie 7173 de la Bejan Gheuca și hotarnica din 20 iunie 7200 ce cuprinde o bucată de pământ din locul târgului. Hotărnicia din 4 iunie 7175 specifica hotarul Frunțișenilor „în sus până în drumul târgului Fălciului, până în obârșia văii Hobăanii, unde se întâlnește cu hotarul Popenilor”. Stolnicul Ioan Codreanu a specificat, „că toate sub numele Frunțișănilor s-ar fi stăpânit de spătăreasa Dediului și de părintele d-sale până la o vreme, când Egumenul schitului Grăjdeni,, cerând o bucată de la Valea Dumbrăviței, ca să-și ție vitele, dela părintele d-sale sârdariul Codreanu, când acesta se afla la Țarigrad cu Domnul Mihaiu Racoviță vv, și dându-i voie părintele d-sale, urmașii Egumenului din vremi în vremi s-au tot întins”.

Egumenul a argumentat „că moșia Grăjdeni, împreună cu amândouă aceste bucăți de loc a târgului, le are schitul afierosite încă din vremea ce s-a făcut schitul de neamul Costăchești și de comisul Ștefan Cerchez ; și că numai bucata de loc aceasta încă și din cealaltă bucată de loc – care acum îi în stăpânirea d-sale stolnicului, au avut schitul veche stăpânire, ... cu adevărată danie și întăritură din anii 1687(1197)”. Document nu avea mănăstirea spunând Egumenul, „că a avut și un ispisoc sârbesc vechi care l-au luat serdariul Dediul Codreanu de la schit”.

Hotărnicii au socotit că deoarece Balmureștii se văd uniți cu Frunțișenii în hotărnicia lui Bejan Gheuca, terenul este al Codrenilor. Vânduse stolnicul Cerchez o bucată unor Vântulești, dar respectiva bucată a fost răscumpărată de serdarul Codreanu, cumpărătură întărită de Constantin Racoviță în 1 septembrie 1756. Locul Dumbrăviței s-a văzut ca este terenul lui Codreanu prin hotărârea divanului din 1800. Mai rămânea un loc revendicat de trei proprietari: vornicul C. Palade, stolnicul Codreanu, schitul Grăjdieni. Din documente se constată că Ștefan Cerchez a făcut acolo la 1700 danie Vântuleștilor și nu schitului. Se hotărăște ca hotarul dintre Frunțișeni și Grăjdieni să fie după hotărnicia făcută de Ioniță Negre în septembrie 1798.

Neînțelegerile au continuat, și în iunie 1819, la cererea stolnicului Ioan Codreanu, Veniamin Costache Mitropolitul Moldovei a dat carte de blestem asupra satelor din: Slobozia, Vârlezenii, Grăjdieni, Frunțișeni și Dealu Mare, pentru ca locuitorii să mărturisească adevărul despre hotarele și marginile moșiilor Frunțișeni și Dealu Mare, sau despre alte semne despărțitoare ale urmașilor de prin prejur.⁹

În Decembrie 1820¹⁰, stolnicul Ioan Codreanu a trimis un memoriu Divanului de la Iași. Stolnicul avea în litigiu Valea Dumbrăviței și o bucată de loc între Dealu Mare și Balomirești. Ca martori au fost chemați și Onosie Strătilă mazil și fratele său Gheorghe Strătilă mazil din Sărățeni, primind ei carte de blestem pentru a spune adevărul. Ei dețineau unele informații de la Vasile Lazăr din Grăjdieni despre unele documente ale Codreneștilor păstrate la Schitul Grăjdieni.

Stolnicul Ion Codreanu și-a făcut testamentul în 1 martie 1828, dar a murit în 3 aprilie 1835 și a fost înmormântat la biserica din Dealu Mare, unde i-a fost înmormântată și soția, decedată în anul 1820.¹¹ Proprietar al satelor Balumirești și Dealu Mare a rămas fiul său Neculai, „cu sat, case, Biserica și vii”.

Neculai Codreanu a locuit iarna în casele din Bârlad, lângă biserica Sf. Ioan, și vara la Dealu Mare. S-a ocupat cu cultura cerealelor, a viei, creșterea animalelor și sericicultura. Fiind bolnav, nu s-a căsătorit. Cunoscut ca bun patriot și iubitor de cultură, prin testament și-a lăsat averea în numerar pentru înființarea unei școli de fete în Bârlad, pentru deschiderea unui spital în Bârlad, zidirea unei biserici lângă școala de fete, alte ajutoare pentru școli și nepoți. Ca epitropi testamentari au fost lăsați: Radu Roseti, Costache Negri, dr. Emanoil Costin.¹²

Satul Dealu Mare îl vânduse lui Iorgu Iordan și de la acesta a ajuns în proprietatea lui Lupu Costache, fiul lui Constantin Costache, proprietarul satului Ciortolom. Lupu Costache a avut conacul în marginea satului, în partea de nord-est, loc unde și astăzi tractoarele și sapele răscolesc ultimile resturi, care mai atrag atenția doar arheologilor.

NOTE:

1. DRH, A. Mold, vol. III, doc. 151, p.281.
2. I. Antonovici, Documente bârlădene, vol. III, p.328.
3. Idem, Frații Gheorghe și Neculai Roșca-Codreanu, doc. VIII, p. 11-13
4. Ibidem, doc. IX, p. 13-14.
5. Moldova în epoca feudalismului, VII, partea I, p.185
6. Th. Codrescu, Uricariul, VII, p.342.
7. Corneliu Istrate, Condica vistieriei Moldovei pe 1816, p.185
8. I. Antonovici, Documente Bârlădene, vol. IV, doc. CL XII, p.269
9. Idem, vol. I, doc. XIII, p. 31
10. Idem, Frații Gheorghe și Neculai Roșca-Codreanu, doc XI, p. 16-28
11. Ibidem, p. XII-XII
12. Ibidem, p XXXVIII-XXXIX

POPENI

Este un sat așezat în răsăritul comunei Zorleni, la izvoarele văii Traoș. Vatra satului a oferit condiții prielnice pentru habitatul uman din epoca bronzului și până în prezent. Cercetările arheologice efectuate până în prezent au pus în evidență între școală și biserică, resturi arheologice aparținând Culturii Noua (Sf. epocii bronzului) La Tène III (epoca fierului), culturii Sântana de Mureș (secolul al IV-lea d.H), secolelor VI-VII, VIII-IX și X-XI. În împrejurimile satului au fost puse în evidență până în prezent opt așezări cu resturi de locuire din neolitic (Cultura Criș, aspectul Stoicani-Aldeni), epoca bronzului (cultura

Noua),epoca fierului(Hallstatt, La Tène) și din primul mileniu după Hristos. Aceste cercetări au fost efectuate între anii 1958-1971. Continuarea lor, suntem convinși, va pune în evidență și alte aspecte ale habitatului uman în partea superioară a văii Traoș.

După editorii primului volum din Documenta Historiae Romaniae, prima atestare documentară a satului este documentul din 13 iunie 1436 (6944), emis la Vaslui de Ilie și Ștefan voievozi, domni ai Țării Moldovei, prin care întăreau lui Mihail Stângaciu mai multe proprietăți, printre care și pe Jeravăț, Seliștea Fundeștilor, între popa Mircea și Petru Lungu”.¹La note apare specificația „satul lui popa Mircea”, probabil Popeni, comuna Zorleni.²

Credem că „satul lui popa Mircea” trebuie căutat în zona comunei Vinderei, pe valea pârâului Jeravăț. Documentul este clar, „pe Jeravăț”, „satul lui popa Mircea”, fiind așezat între alte două sate: „Seliștea Fundeștilor ”și „Petru Lungu ”. Aceste două sate au fost amplasate de editorii DRH și Alexandru Gonța în zona pârâului Jeravăț: „Seliștea Fundeștilor în satul Obârșeni de astăzi (comuna Vinderei) și satul Lungești din comuna Bălăbănești, județul Galați.³

Satul are legătură cu un popă sau mai mulți, dar nu-l cunoaștem sau nu-i cunoaștem. În fundul văii este o pădure, care se întinde la nord și la sud de zona satului. Este un rest dintr-o pădure cunoscută în documente cu numele de Făgetul Leahului și care se întindea probabil din valea Lohanului până în valea Bârzotei. Această pădure a fost veche vatră de sihăstrie în care s-a desfășurat o viață isihastră. După constituirea statului medieval Moldova, în zona acestei păduri au fost ctitorite câteva mănăstiri (mănăstirea lui Draghie, mănăstirea lui Ciunca Stan, mănăstirea Măgaru, mănăstirea Bursuci, mănăstirea Ghireasca etc).⁴

Aproape de intrarea în satul Popeni, venind dinspre Murgeni, pe partea stângă este o mică vale, care se întinde până la marginea pădurii, numită Valea Mănăstirii. Toponimul nu este întâmplător. Este o veche creație a localnicilor, care desemnau un loc, unde cândva s-a desfășurat o viață monahală. Acolo a fost un popă, au fost popi. În jurul unui asemenea loc sau în apropiere s-au stabilit și mireni, cu timpul formându-se un sat, care s-a numit Popeni. Dacă locuitorii actuali ar fi urmașii unui popă, satul s-ar numi Popești. În anul 1585 este menționat preotul Gligorie, care a ctitorit o biserică din lemn, ajutat de enoriașii din zonă.^{4bis}

Alexandru I. Gonța a considerat documentele din 15 septembrie < 1591-1594>, și două din 12 aprilie 1620 ca documente ce aparțin satului Popeni.⁵

Prin documentul din 15 septembrie < 1591-1594>,⁶ considerat de editorii DIR îndoielnic, Lupu Dade din Popești a vândut dreapta sa ocină și moșie din satul Popești, o jumătate de bătrân, din țarină și din vatra satului, și din tot venitul jumătate lui David pentru o vacă cu vițel și 20 mierțe de grâu. Martori au fost: pârcălabii din ținutul Bârladului, din satul Popești: Lazăr Cocoșel, Mihăilă fiul popei Dragotă, Neagul Coheș, Paraschiv fiul lui Vicol, Bacoș, Grigorie fiul lui Bacoș și alții din Glăveni: Ona, Selăcea, Bejan, Ion Tăbuci.

Nu cunoaștem unde a fost satul Glăveni, azi dispărut, dispărând în acest fel un argument decisiv pentru a putea amplasa cu certitudine acest sat cu numele de Popești. Nu cunoaștem nici argumentele avute de Alexandru I. Gonța, prin care a ajuns la sinonimia cu actualul sat Popeni, dar menționează că satul Glăveni s-a aflat lângă Popești.

În 12 aprilie 1620(7128), Gașpar voievod, domnul Moldovei a emis două documente în favoarea lui Constantin Roșca, fost hatman, fratelui său Gheorghe, fost spătar și altor frați, urmașii lui Ion Roșca vornicul. Aceștia au primit întăritură pentru mai multe sate din diferite părți ale Moldovei. În unul din documente au primit întărituri și pentru, „a treia parti din moșia din_Ponești, apa Bârladului, și cu vad di moară în Bârlad,cari li-au fost cumpăratură dila Bilțul armaș”⁷.În celălalt document se întărea fraților Roșca, „pe trii părți de sat de Popești, pe apa Bârladului și cu vad de moară în Bârlad, cariliaceli trii părți di ocină au fost răscumpăratură părintelui lor,lui Ion Roșca vornic”⁸.

Satul fusese proprietatea lui Bănțule armaș, unchiul lui Ion Roșca. Banțul vânduse satul (cele trei părți) pentru a plăti o moarte de om, iar nepotul său Ion Roșca îl răscumpărase în timpul lui Radu Voievod. În același document se mai întărea fraților Roșca și „ o parte de ocină iar din Popești și cu vad de moară în Bârlad, toati părțili Anii și a Ghirghinii, surorile Popăscului postelnic cât să vor alege părților lor, cu tot vinitul ce-au fost răscumpăratură părintelui lui, Roșcăi vornicul”.

Rezultă că în 1620, frații Roșca, fii lui Roșca vornicul stăpâneau tot satul Popești de pe apa Bârladului și cu vad de moară în Bârlad. Actualul sat Popeni își are vatra la 10-12 Km de râul Bârlad. Din Hotărnicia târgului Bârlad din 1495 știm că zona satului Popeni aparținea târgului

Bârlad. Fiind teritoriul târgului, este plauzibilă explicația „cu vad de moară în Bârlad”. Probabil aceste documente l-au făcut pe I. Antonovici să treacă satul Popeni în stăpânirea lui Maței Roșca și urmașilor săi. Maței Roșca a fost negustor în Bârlad și a trăit la sfârșitul Secolului al XVI-lea și începutul secolului al XVII-lea. În 1629 a primit în stăpânire satul Frunțișeni, sat tot din hotarul târgului Bârlad. În actualul stadiu al cercetărilor nu se cunoaște dacă Maței Roșca și Ion Roșca vornicul au fost neamuri. Ambii însă stăpâneau sate care făcuseră parte din hotarul târgului Bârlad.

Din cele trei documente, Popeștii apar ca un sat vechi, organizat, cu proprietari pe părți, cu biserică, cu preoți.

În Moldova au fost multe neamuri cu numele Roșca. În sudul Moldovei a fost un Ion Roșca, vornic de gloată, care a trăit la sfârșitul secolului al XVI-lea și începutul secolului al XVII-lea. Căsătorit cu Maguța, fata Chirinei Zberoaia vornicul a avut mai mulți urmași: Constantin, Gheorghe, Vasile, Maria, Ilie, Damian. Dacă acest Ion Roșca este proprietarul din Popeni, el a fost nepotul lui Banțul armaș. Ca nepot al lui Banțul armaș a avut dreptul să răscumpere satul Popeni. Dacă unchiul său a fost proprietar în satul Popeni, el era stăpân acolo în a doua jumătate a secolului al XVI-lea, dar prin strămoși pe care nu-i cunoaștem, neamul era mai vechi în sat, mai vechi fiind și satul.

Satul Popeni a fost moștenit de unul din urmași sau de toți în coproprietate. Urmași ai lui Constantin Roșca nu au stăpânit în Popeni, deoarece acesta a avut o singură fiică, Tofana, moartă tânără. Sigur erau proprietari acolo Gheorghe și Vasile, deoarece aceștia semnavă în 31 decembrie 1632(7141) o mărturie pentru Maței Roșca din Bârlad, „cu privire la siliștea Bălăceani, lângă Zorleni”⁹. În vremea aceea cele două familii Roșca din Frunțișeni și Popeni erau înrudite. Zînica, fiica lui Maței Roșca din Frunțișeni, a fost căsătorită cu Pârveu din Popeni. Familia Roșca din Popeni era înrudită și cu Măriuța Cernat, fiica lui Cârstea Ghenovici. Aceasta primise ca zestre și satul Popârșiani, la ținutul Bârladului^{9bis}.

Pârveu și Zînica au avut doi fii, Ștefan și Enachi, și o fiică, Ruxanda căsătorită cu Dediu spătaru. În martie 1667 (7175)¹⁰, Ștefan Pârveu era proprietar în Popeni, dar, din 30 august 1633(7141)¹¹ și Pătrașcu vtorii postelnic. Acesta primise întăritură de la Moise Movilă, cu mențiunea că Siliștea „Popeani”, făcea parte din ocolul Bârladului. După jumătatea

secolului al XVII lea, proprietarii satului Popeni se înmulțiră. Ei erau acum răzeși în sat, deoarece erau coproprietari ai satului. Cu document de la Duca Vodă din 1 iunie 1670 (7178)¹², erau proprietari Gligorașco ce au fost spătar și Postolache Catargiu Postelnicul. Apostol Catargiu (Postolache,n.n) era proprietar prin moștenire de la socrul său, care primise întăritură de la Moise Movilă, „pre sat, pre Popeni ce au fost din hotarul târgului Bârladului”, neamuri sau nu, ei se judecau între ei, fiind cunoscută disputa între Apostol Catargiu și Pârvoaia, care trebuia să „arate ea, ce acte are”.¹³

La jumătatea secolului al XVIII lea, proprietar a fost și medelnicerul Iorga, care a dat satul zestre unei fiice, căsătorită cu Ioniță Sturza. Acesta în septembrie 1798, s-a plâns domnitorului pentru împresurare, împotriva lui Panaite Cazamir, proprietar în satul Frunțișeni. Cu această ocazie, avem informații mai detaliate privind hotarele satului Popeni. Ioniță Sturza a cerut anumite hotare, deoarece „răposat medelnicerul Iorga, socrul dumisali, au arătat că Popeni merg pără între două fântâni, Cărbunoasa, privalul Popenilor, podul lui Clefaș, Poiana lui Dragomir, Drumul Iriascăi, coada văii Balomireștilor, fundul văii Stăncii, moșia Bărlezu, adumisali spătar Gavril Conachi. ”¹⁴Socrul lui Ioniță, medelnicerul Iorga, a fost fiul lui Isac Clucer și Anghelușii, proprietari din Zorleni, neamuri cu Scărlet din Zorleni.

Dintr-un document din 1 august 1752(7260), de la Constantin Racoviță, prin care Dediu Codreanu a primit satul Dealu Mare, cunoaștem că satele: Zorleni, Frunțișeni, Dealu Mare se întâlneau în drumul Fălciului, care venea la Bârlad peste deal, în fundul văii Vârlezii.¹⁵

NOTE:

1. DRH,A. Mold, vol I,doc. 154,p.212
2. Ibidem,p.478
3. Ibidem,p.460,473,Alexandru I.Gonța, Indicele numelor de locuri,p.105,190
4. Gheorghe Gherghe, Sidonia-Elena Diaconu, Mănăstirea Bujoreni(Măgaru)
- 4 bis. Ioan Antonovici, Notițe istorice și tradiționale privitoare la bisericile din județul Tutova, vol. I, A-F, Huși, 1901, p. 268 (manuscris nr. 128, de la Arhivele Statului Huși). Apud Laurențiu

- Chiriac, Monumente religioase medievale din zona Bârladului, p.145.
5. Alexandru I.Gonța,op. cit,p. 200
 6. DIR, A.Mold,veacul XVI, vol. IV,doc.1,p. 307
 7. Idem,veacul XVII, vol. IV,doc578,p.451
 8. Ibidem, doc. 579, p.454
 9. Nicolae Iorga,Studii și documente, vol. VI, p. 19
 - 9 bis DRH,vol. XXXIII, doc.350, p.392
 10. Ibidem,doc. 48, p.25
 11. Ibidem,doc. 30
 12. Ibidem,doc. 53, p.27
 13. Ibidem,doc 60,p.29,documentul din 6 martie 1676(7184)
 14. Ibidem,doc.134,p.50
 15. Preotul Ian Antonovici,Frații Gheorghe și Neculai Roșca-Codrianu, doc.VII,p.12

SIMILA

În prezent, satul Simila este așezat la confluența pârâului Simila (Smila) cu râul Bârlad, la aproximativ 5 Km nord est de municipiul Bârlad, întinzându-se pe o distanță de aproximativ 2 Km de-a lungul DN 24 A (Zorleni-Murgeni-Fălciu). Satul își are începuturile după 1444 (6952). Atunci, în 18 iunie, domnul Moldovei Ștefan Voievod, fiul lui Alexandru cel Bun a întărit preotului Toader din Bârlad, câteva proprietăți foste ale fratelui său, preotul Draghie, „i-am dat lui,...., moara fratelui său, a popii lui Draghie, ce iaste pe Simila, unde au fost hălășteul bistricenilor, valea până unde cade Simila în Bârlad, și am poruncit lui să-și facă și sat”¹

Atunci, în locul întărit preotului Toader nu era sat, deși erau amenajate iaz și moară. Preotul Toader s-a conformat și și-a făcut sat. Ne bazăm pe un document din 1765. Atunci, în locul care era stăpânit de vornicul Iorga, care dorea, „să facă sat la marginea Bârladului, unde dă Simila în Bârlad”, într-un loc unde, „să cunoaște că acolo au fost sat vechiu, fiindcă și acum iste siliște și grupuri de pivniți<ș>i de zemnici, și au fost și moară într-acel iaz”². Visternicul Iorga avea o pricină cu

vornicul Ioniță Palade și aducea drept argument documentul din anul 1444.

În ultimele secole, satul a fost cunoscut cu numele de Simila, Gura Similei sau Slobozia Similei. Nu știm cum s-a numit satul întocmit de preotul Toader, probabil tot Simila, termen la îndemână. Numele vine de la pârâul Simila, pârâu ce-și are izvoarele în satul Florești și se varsă în Bârlad, lângă satul cu numele omonim. Termenul este slav și desemnează noțiunea de floare. Valea Similei, în acest caz, definește Valea Florilor în viziunea populației slave așezate aici, ca rezultat al marii lor migrații. Nu au găsit o vale pustie, de-a lungul ei locuind vechii români. Existența lor pe această vale o demonstrează, printre altele, hidronomia și toponimia. La izvoare, pârâul se numește Florești, iar satul are același nume, Florești. Slavii nu au făcut altceva, decât să traducă termenul în limba lor. Termenul slav s-a menținut pe cea mai mare parte a pârâului, deoarece ei au dominat politic o vreme după ce și-au stabilit sălașurile.

În secolul al XIX-lea destinul satului a fost legat de familia Greceanu, originari din satul Greceni, de la hotarele Buceacului din Basarabia.³ Familia Greceanu a deținut moșii și pe malul drept al Prutului, în ținutul Fălciu, Covurului, Tutova s.a. încă din secolul al XVIII-lea.⁴ Primul din neamul Greceanu care a stăpânit moșia Gura Simila a fost Ioan Greceanu (1770-1831), născut în satul Diocheți, ținutul Covurului. A avut o ascensiune social-economică și politică rapidă. A început prin a fi căminar în 1806, ispravnic de Tecuci în 1809, ban în 1815, logofăt în 1816, pârcălab de Galați în 1819, agă și ispravnic de Tutova în 1821, postelnic în 1822, ajungând mare vornic al Țării de jos în anii 1824-1831. A fost căsătorit cu Nastasia (Anastasia) Costandache⁵. A făcut o „odaie în coastele satului Zorleni” intrând în conflict cu Alecu Calimachi, proprietarul satului Zorleni, care se plângea domniei în 28 noiembrie 1822.⁶ Satul și moșia Simila au fost foarte aproape de târgul Bârladului, au fost și incluse în hotarul târgului și din această cauză, stăpânirea lor a fost dificilă și a creat dispute. În 27 iulie 1827, domnitorul Ioniță Sandu Sturza a desemnat o comisie formată din trei boieri, pentru a cerceta neînțelegerea ivită între vornicul Ioan Greceanu, proprietarul moșiei Simila, și târgoveții din Bârlad, pentru hotarul despărțitor între moșii.⁷ Catagrafia din 1828 a consemnat

desprinderea de târgul Bârlad a satului Gura Similei care a devenit satul Slobozia Similei.⁸

Următorul proprietar al satului a fost Nicolae Greceanu, născut în 1800 sau 1801¹⁰ în târgul Bârlad. S-a căsătorit cu Elena Iamandi, la 19 martie 1823, și a avut casă la Bârlad¹¹ și curți la Gura Similei.¹² A deținut funcțiile de: agă, vornic, ispravnic, al ținutului Tutova¹³. Între anii 1835-1843, vornicul Nicolae Greceanu a murit la data de 2 iulie 1855, clironomi fiind soția sa Elena și fiul lor aga Costache Greceanu, dar și comisoaia Raluca Costache.¹⁵

Agă Costache Greceanu s-a născut în 1823 și a murit în 1858 la Paris, fiind înmormântat la biserica Sf-ții Voievozi din Bârlad. A fost căsătorit cu Eufrosina Iancu Văcărescu(1837-1870)înmormântată la cimitirul Bellu din București.¹⁶ Costache Greceanu a murit foarte tânăr (35 ani)lăsând proprietățile grevate de datorii, în stare de faliment. În 30 martie 1859 Vornicia de aprozi a hotărât să se vândă la mezat moșia Simila și Mastaticii din districtul Tutova și casele din capitală. În 26 aprilie 1860 s-a încuviințat vânzarea proprietăților, pentru despăgubirea creditorilor cu 12 331 galbeni și 3448 lei. Această datorie a fost recunoscută de Panaite Balș vistiernic. Pe moșii au fost inventariate următoarele acareturi: o pereche de case mici de zid cu șase camere și o cămară cu acoperiș vechi de șindrilă, cu beci mic din cărămidă, o căsuță mică pentru portari, o casă cu patru camere din vălătuci, acoperită cu scândură, altă casă cu trei camere, o bucătărie din cărămidă acoperită cu șindrilă, două camere mici din vălătuci acoperite cu șindrilă, un grajd pentru 12 cai, șură de 4 trăsuri, un hambar pentru 50 Kile, toate din scânduri de brad cu acoperiș de șendrilă, hulubărie acoperită cu „tinichea”, biserică bună din zid, grădină cu copaci și puțină pădure, florărie de cărămidă acoperită cu șindrilă, o moară cu două pietre, o „chioă ” de sumani, deosebit casă cu două odăi, grajd de doi cai, o căsoae sub un acoperământ, pereți din vălătuci, învelite cu scânduri, un zămnic, două ratișuri cu beciuri, unul la drumul mare cu 4 odăi și grajd acoperit cu scânduri, și unul la drumul Similei cu 4 despărțituri stricat (nelucrătoriu), o crâșmă pe Valea Săcii cu două odăi și pivniță din lemn, o moară de vânt, iar la Mastaticii un rateș cu beci.¹⁷

S-au prezentat mai mulți concurenți, câștig de cauză având Vasile Pogor, care a dat 18 000 galbeni, care a garantat cu cinci mii galbeni ce avea de luat de la Alecu Moruz cu ipoteca în Moșia Pechea.¹⁸

Peste 24 ani, Vasile Pogor a vândut moșia Simila Casei Proprietății târgului Bârlad, dar și moșia Horoiata sau Mastacani, prin actul din 27 februarie 1884, cu tot inventarul.

„Această moșie, pe care se afla casa de locuință a proprietății cu grădina ei, mai multe case cu locul lor, imprăștiați, vie, coșere, hambar, rateș, după stăpânirea ei actuală în țarină și afară din țarină care are o întindere de 711 fălci și 31 prăjini, după măsurarea ce i-a făcut-o domnul inginer hotarnic Gr. Neculcea, recunoscută de ambele părți și în megeșile ei actuale, într-un cuvânt, moșia Gura Simila și Horoiata, cu tot ce are ea și în hotarele ei actuale,....., am vândut-o în preț de două zeci și șapte galbeni în aur, fiecare falce, sau în lei noi 225 684 plătiți în aur.”¹³

Chiar dacă moșia a intrat în proprietatea târgului Bârlad, din punct de vedere administrativ, în 1887, Gura Simila a format o comună cu satele: Calul Alb și Horoiata. Satul Simila a fost introdus în comuna Zorleni în anul 1908.²⁰

NOTE:

1. DRH, A, Moldova, vol.I, doc. 248, p. 351
2. I.Antonovici, Documente bârlădene, Bârlad, 1915, vol. III, p. 29
3. Radu Sc. Greceanu, Familia Greceanu din Moldova, în arhiva Genealogică, Iași, 1997, nr. 3-4, p. 174-192
4. Ibidem
5. Ibidem, p. 182-183
6. Gh. Ghibănescu, Familia Greceanu, în I.N., fasc. IX, 1931, p. 209
7. I.Antonovici, Documente bârlădene, vol II, p. 335-336
8. Tezaurul toponimic al României, vol. I, partea 1, p. 89, partea a 2-a, p.1065
9. Al. V. Perietzeanu-Buzău, Vidomastie de boierii Moldovei aflați în țară la 1829, în Arh. Gen, Iași, 1994, nr, 3-4, p. 290
10. Radu Sc. Greceanu, op. cit, p.183
11. I.Antonovici, Documente bârlădene, vol. V, p.248,277
12. Radu Sc. Greceanu, op. cit, p. 183, I.Antonovici, op. cit, p.248-249
13. Al. V. Perietzeanu-Buzău, op. cit, p.290, Tezaurul arhivistic vasluian....,p. 175, Radu Sc. Greceanu, op. cit, p.183
14. Radu Sc., op.cit.

15. Mihai Răzvan Ungureanu, Izvoare genealogice inedite: Vidomastiile deceselor boierești (1834-1856), în Arh. Gen, nr. 1-2, 1995, p. 188
16. Radu Sc. Greceanu, op. cit, p. 184
17. I. Antonovici, op. cit, vol. IV, p. 317-319
18. Ibidem
19. I. Antonovici, op. cit, vol. IV, p. 314
20. Tezaurul Toponimic al României, vol. I, partea a 2-a, p. 1065.
Satul Calul Alb a fost în partea de nord a satului Simila, care l-a înglobat definitiv în 1887, dată după care nu mai apare

ZORLENI

Este cel mai mare sat și centru administrativ al comunei în prezent. Așezat în partea de nord-est a municipiului Bârlad, a făcut parte din hotarul târgului până în 1594. Prima atestare documentară este din 28 martie 1594 (7102), când Aron Vodă a întărit lui Toader Chiriac mare vameș, „un sat, anume Zorilenii și cu loc de moară în apa Bârladului, mai sus de târgul Bârladului”.¹ Este de fapt o donație a unui sat care făcea parte din hotarul târgului Bârlad, donația fiind o compensație „pentru căci ni-au dat nouă șase cai învățați drept 2000 aspri, în triaba țării”. Să obții un sat pentru șase cai este o performanță, dar Aron Vodă era în stare să vândă tot, să scoată bani din orice, deoarece avea datorii mari datorită împrumuturilor și cheltuielilor efectuate pentru obținerea scaunului Moldovei. După ce Petru Șchiopu a părăsit domnia Moldovei, nevrând să accepte tributul mărit, „Aflară turcii pre Aron Vodă, căruia i-au dat țara cu multă datorie [...], pre toți i-au umplut cu bani, luând bani cu camătă de la turci”.² Pentru a plăti datoriile, noul domn a început o campanie cumplită, înspăimântătoare pentru străngerilor banilor. Au apărut nemulțumiri interne și externe, orheienii și sorăcenii s-au răsculat „cu un domnișor ce-i zic Ionașcu”, iar sultanul l-a mazilit. Aron vodă a plecat spre Țarigrad, dar „încă nu au fostu ajunsu la Țarigrad, domnia iar i-o au dat-o și scaunul țării, că datornicii lui, turcii, cu toții au mersu la

vizir, de au strigat pentru dânsul și de nevoia datornicilor, iară i-au întors domnia ”.³

Între cele două domnii ale lui Aron a existat un interimat când, „[...] Pătru Cazacul s-au ridicat din Țara Leșească, cu puțini pribegi...., au intrat în țară și au apucat scaunul și au domnit 2 luni. Deci au sosit și Aron Vodă și au prins pre Pătru Cazacul și l-au trimis la împărăție ”.⁴

În aceste condiții Toader Chiriac a putut să obțină un sat pentru 6 cai. Noul proprietar era locuitor al târgului Bârlad, unde deține funcția de mare vameș, funcție aducătoare de profituri, funcție care l-a propulsat în lumea aristocratică a Moldovei.

În 9 iunie 1602 (7110), Ieremia vodă, domnul Moldovei, a reconfirmat Zorlenii lui Andrei Chiriac, fiul lui Toader Chiriac, printr-un document care reamintește condițiile în care a ajuns proprietatea familiei Chiriac: „ Când au venit toată puterea cinstitului Împărat, când s-au ridicat acel lotru Cazacul asupra țării noastre, când și însuși el atunci au pierit ”.⁵

Documentul din 28 martie 1594 ne informează despre existența unui sat în partea de nord-est a târgului Bârlad, un sat cu numele de Zorileni. Până în acel moment, satul nu avusese un proprietar particular, el fiind proprietatea Târgului. Acestea sunt argumente care ne fac sa credem că satul era vechi, din perioada prestatală. Toponimul este vechi. Nu cunoaștem pe un anume Zorilă, care să dea nume satului, ca Zorileanii să fie urmașii săi. Posibil suntem puși în fața unui caz asemănător cu al satului Grijlivii (grijulii) din apropiere, locuitorii așezării fiind niște oameni „zoriți”. Satul exista în anul 1594, Toader Chiriac fiind miluit „ cu un sat, anume Zorileanii”, ca apoi să apară mențiunea, „ca să-și facă șii sat”. Mențiunea ne sugerează că satul fiind proprietatea târgului, nu a fost proprietatea cuiva anume, dar, din acel moment, devenea satul lui Toader Chiriac.

În 1621 satul a fost pierdut de familia Chiriac. Trecuseră aproximativ 25 de ani de stăpânire a satului Zorileanii de familia Chiriac, și totuși trei generații Toader Chiriac tatăl, Andrei Chiriac fiul și Dumitrașcu Chiriac nepotul. Douăzeci și cinci ani nu sunt mulți, deci Toader Chiriac, când a primit satul, era un om la apusul vieții. Satul a fost pierdut repede, o generație adună, alta risipește. În anul 1621 satul era stăpânit de Gavril Mirca vornic, iar la 13 aprilie același an, el și fiul său Dodan au vândut satul lui Scârlet și Toader, sat pe care îl aveau de la

Dumitrașcu Chiriac. Dodan a vândut satul la Iași printr-un zăpis în fața unor martori. Zăpisul face și precizarea modului cum a ajuns satul în stăpânirea lui Gavril Mirca.

„Însă acestu sat l-am vândut pentru căci am fost noi chezaș și de dânsul și el a fugit, de au lăsat pre noi de am plătit bucatele lui Palauz turcul tot deplin”⁶. Un document din martie 1622, ne informează că Dumitrașcu Chiriac, fiul lui Andrei Chiriac a fost dator lui Palauz Oglu, cu 140 boi cu vaci și 200 oi. Vânzarea din 13 aprilie 1621 trebuia întărită printr-un act domnesc. Documentul amintit din martie 1622⁷ a fost emis la Iași de domnul Moldovei, Ștefan Tomșa al II lea, fiul lui Ștefan Tomșa I. Satul era întărit cu vii în dealul târgului Bârlad lui Scârlet și soției sale Maria, „ pentru opt sute și cinci zeci de taleri, bani de aramă, câte nouă bani potronicul”, „de la Gavrilă Mirca vornic și de la fiul lui, Dodan”, „care acest sat a fost dreaptă ocină și dedină a lui Dumitrașcu, fiul lui Andrei Chiriac și l-a pierdut pentru o datorie”.

În 24 august 1626, Gavril Mirca vornicul, printr-un nou document a confirmat vânzarea satului Zorileanii, familiei Scârlet.⁸

Familia Chiriac nu s-a împăcat cu pierderea și a continuat procesele. Diferendul a fost tranșat în iunie 1634(7142)⁹. Dumitrașcu murise „în țări străine”, dar soția sa Zamfira și fiul său Toader s-au judecat cu familia Scârlet în fața lui Vasile Lupu. Zamfira a mai luat de la Scârlet 840 de unghi, s-a pus fierăe 24 de zloți și satul a rămas definitiv în stăpânirea noilor proprietari. Peste 10 zile, în 25 iulie 1634(7142)¹⁰, marii boieri ai Moldoveii au semnat un document, prin care se confirmă vânzarea definitivă a satului de către Zamfira, cumpărător fiind Scârlet.

Familia Scârlet a stăpânit satul Zorileanii aproximativ o sută de ani. Cunoaștem trei generații ale acestei familii, după Scârlet, au urmat fii lui Ștefan și Dabija, apoi nepoții lui, o parte din ei, nedemni, pierzând satul.

Un document din 13 aprilie 1665 (7173)¹¹, emis de Eustatie Dabija în favoarea lui Ștefan Scârlet, ne aduce informații noi. Ștefan primea întărire pentru, „partea tătâne-său, lui Scârlet, cu vecini cu tot, dinspre Isăroae”. Deci, satul Zorileanii nu aveau un singur proprietar, în 1665 coproprietar fiind Isăroaia. Dar cine era Isăroaia? În anul 1621, satul a fost cumpărat de la Gavrilaş Mirca de Scârlet și Toader. Cine era Toader? În unele documente apare ca frate a lui Scârlet, în altele era prezentat cumnat. Frate sau cumnat, satul avea doi proprietari în 1621, care stăpâneau în calitate de coproprietari, de răzeși. Ceilalți locuitori ai

satului se aflau în stare de dependență, erau vecini. „Vecini cât va avia pre partea lui, să aibî toți a asculta de dânsul întru tot ce la va da învățaturii”. Vecinii din satul Zorileanii erau vechi locuitori ai satului. Fiind locuitori așezați pe un teren aflat în hotarul târgului Bârladului, aparțineau domeniului domnesc și aveau numai dreptul de folosință asupra pământului. Satul având proprietari începând cu anul 1594, vechii locuitori și-au păstrat dreptul de folosință în schimbul rentelor feudale, „iar care dintre dânsii nu vor asculta, să aibă a-i certa după deale lor”. Scârlăteștii au fost stăpâni aspri și în consecință aveau vecini care fugeau „și care vecini vor fi fugit pre partea Isăroae, să aibî a-ș lua vecinii de la dânsa, să-i ducă pre partea lui”.

Isăroia a fost urmașa lui Toader, cumpărător cu Scârlet în 1621, acesta trebuie să fi avut o fiică căsătorită cu un Isar, mort în 1665, coproprietar în Zorileanii, fiind Isăroaia cu urmașii lui Scârlet.

Din documentul din 29 iulie 1698 (7206), 13 aprilie 1699(7207), 15 mai 1700 (7208) știm că numele Isăroaiei a fost Anghelușa, care, printre urmași a avut și o fiică căsătorită cu Gligore, paharnicul (Miclescu). Fiica Anghelușei Isăroaia căsătorită cu Gligore Miclescu a avut un fiu Gavrilaş care a moștenit părți din Zorileani. Acest Gavrilaş biv vtori paharnic în 29 iulie 1698 (7206) ¹³ a dat a patra parte din Zorileni ce o avea de la „moșă-mea Anghelușea Iseroae”, lui „Ilie Enachi Vel Stolnic”(acesta a fost cunoscutul Ilie Țifescu, poreclit Frige Vacă), pentru o parte din Chiriecești.

Documentul din 13 aprilie 1699 (7207) ne informează că Ilie Enache vel Stolnic stăpânea „giumătate de sat de Zorileani, partea Isăroae”, care aceasta, o făcuse danie „nepotului ei de fiică, lui Gvrilașcu ci au fost Paharnic al doile”.Gavrilaş fiind proprietar în Chiriecești a scos la vânzare partea din Zorileani, înțelegându-se pentru 400 de lei cu frații Scârlet, Ștefan și Dabija, „fiindu-mi dumniilor și unchi, și fiind și răziaș”.Unul din frați nu a avut banii necesari și în această situație s-a făcut schimbul cu Ilie Enache. Scârlăteștii aveau dreptul de protomisii. Dacă un frate nu a avut bani, celălalt „însuând banii” a cerut și acea parte, devenind Scârâteștii proprietari peste tot satul Zorileani, deoarece „să iau banii și să dau d-lui moșia”. Ilie Enache acceptând însămând „socotind și eu că-i cu cali ca-s hie la dumnealui”.

Prin documentul din 15 mai 1700(1728) ¹⁴ Gavril, fiul marelui paharnic Gligorie, nepot de fiică Anghelușei Isăroae, a dat un zapis

pentru partea lui de Zorleani, vândută lui Ștefan Scârlet armașul și lui Dabija fratele lui, mare clucer.

Cei doi frați, Ștefan și Dabija, au fost urmașii demni ai lui Scârlet, oameni cu rosturi în administrația Moldovei, gospodari buni ai averii moștenite, pe care au reușit s-o mărească atât la Zorleni cât și în alte zone din apropiere. Ei au avut urmași mulți, cu destine diferite, unii risipind averea moștenită.

Dintr-un document din 10 aprilie 1793 (7247), avem informații despre modul de împărțire al averii lui Ștefan Scârlet și totodată îi cunoaștem și copiii (5 băieți și 3 fete).

În acel document, unul din fii, Bejan a prezentat situația celorlalți: „Noi am fost cinci frați” și trei surori, și pe fratele cele mari, pe Ioniță, căsătorindu-l părinții, i-au dat parte din moșii la Ghermănești, la Fălciuu, așajdire și pe o soră, Tudosca, măritând-o părinții noștri, i-au dat zăstre ei ce s-au căzutu, iar pe două surori, anume Marie și Catrina, li-am măritatu noi frații, și Mariei i-am dat Vălenii....., iar Catrinei ...parte în Săhăinești; iar patru frați c-am rămas, unul, Enachi, care este la Moscu, până au fost aice în țară, au vândut o parte din moșie, din Zorileni, parte Isăroae și au mai luat o moșie Răzina și o pivniță cu loc de casă din târgul Bârladului, iar fratele meu Antiohie și cu Ștefan au luat giumătate din parte de moșie din Zorleni și giumătate de parte de Bălăceni”¹⁵

Bejan primise moștenire la Părsăuți.

Ion Palade în timpul lui Mihai Racoviță voievod, a deținut funcția de mare vistiernic. Enache fiul lui Ștefan Scârlet a solicitat lui Ioan Palade o slujbă și a obținut strângerea sfertului pe mazili în ținutul Hârlăului, dar a fugit cu banii în Tara Leșească. În timpul lui Antioh Cantemir s-a întors, „și cu maică-sa Ștefăniasa Armășoae, și cu frații, și pune zălog partea lor din Zorleni”. Zălogirea a fost consemnată într-un document din 14 ianuarie 1712 (7200)¹⁶ cu semnătura domnului Nicolae Mavrocordat. Trecuseră șapte ani de la fuga lui Enache „și tot n-a plătit, ce au stat bani dumisali Spătariului închiși de atuncia până acum”. Evenimentul s-a desfășurat în 1705 și este confirmat de documentul din 15 iunie 1705(7213)¹⁷. Atunci, domnul Moldovei, Constantin Duca, i-a întărit lui Ion Palade partea din Zorileani, fostă a lui Enache Scârlet, parte ce fusese a Isăroaiei, cumpărată de Ștefan Scârlet de la Gavrilaş paharnicul.

Totuși s-a pus termen până la Sfânta Marie Mare lui Enache Scârlet pentru returnarea celor 50 de lei cu care fugise.

Probleme asemănătoare au avut și verii lui, Mihalache și Dumitrașcu, fii lui Dabija Scârlet. Cei doi în ianuarie 1719¹⁸ au pus zălog partea din Bălăceni și Zorileani, pentru trei luni, lui Darie Donici și Ion Sturza.

Fii lui Dabija au fost la Țarigrad încercând unele afaceri personale și probabil în stil personal „[...] de n-au fost pe socoteala noastră, și vânzându-ne noi caii de am cheltuit ”, erau foarte strâmtorați, neavând mijloace să se întoarcă acasă, s-au împrumutat de la Darie Donici vel vornic în Țara de jos și Ion Sturza.

Cei doi boieri erau la Țarigrad în calitate de trimiși extraordinari ai lui Mihai Racoviță. Boierii au împrumutat pentru ei de la un turc, trei cai în valoare de 51 lei și 19 lei, în total 70 lei. Pentru acești bani s-a pus zălog partea din Bălăceni și Zorleni.

Întorși în țară, fii lui Dabija nu au plătit datoria pentru care garantase Ion Sturza, acesta fiind nevoit să se împrumute cu dobândă și să achite împrumutul de la Hasan Chiurdalu Turcu omul lui Scordelo. Pentru acești bani, Ion Sturza a primit în 26 iulie 1720(7228)¹⁹ întăritură pentru satul Bălăceni, de la Mihai Racoviță.

Un document din 25 iulie 1722(7330)²⁰ aduce lămuriri detaliate privind încurcăturile fiilor lui Dabija Scârlet și soarta satelor lor. Ion Sturza a vândut o parte din Zorleni, parte a fraților lui Dabija, lui Ion Palade, cu acceptul păgubiților, deoarece au recunoscut, „că n-au nici o putere”.

În 7 august 1722(7230)²¹, Mihai Racoviță a emis un document care a rezolvat diferendul dintre Scârletești, Ion Sturza și Ion Palade. Gavril Miclescu vornicul rudă mai de aproape cu Scârlătești a refuzat să dea banii sau să iscălească un zăpis. În aceste condiții, Ion Sturza a vândut lui Ion Palade toate părțile fiilor lui Dabija Scârlet. Ion Palade mai cumpără și părțile de la fii lui Ștefan Scârlet, încât stăpâna la Zorleni trei părți din sat. Scârlăteștii au avut șansa să salveze satul Zorleni, deoarece Ion Palade a declarat „că nu se bucură la moșia lor ”, fiind gata să renunțe dacă primește banii și a dat termen până în septembrie. „Că, de nu i-ți da banii nici acmu la dzi, viț fi rămași din toată lege, să nu mai aviați triabă de la dzua aceia înainte cu aciali 3 părți de sat de Zoriliani”.

Necazurile Scârleteștilor nu se terminaseră. În 2 iunie 1723(7231)²², Mihalache și Tacu fii lui Dabija Scârlet au dat un zăpis lui Ion Palade, „fiindu-ne dumnealui și niam”, prin care i-au cedat jumătate din satul Bălăceni. Scârleteștii aveau datorii „și trăgându-ne datornicii turci și alții la Divan și neavând ce lua de la noi, am cădzut la închisoare, și, fiind datori trei sute și dzeace lei unui Ahmet Aga Sărdenghești, viind cu ferman de la Țarigrad la Măria Sa Vodă ca să pliniască de la noi, ni-au pus la închisoare”.

În 1 iulie 1723(7231)²³, Mihai Racoviță a trimis hotarnici la Bălăceni și Zorleni pentru a se delimita proprietățile lui Ion Palade.

Informații despre această hotărnicie avem dintr-un raport, datat 22 mai 1727(7235)²⁴. Ion Palade ceruse hotărnicia părților sale din Zorleni și Bălăceni, sate foste în proprietatea lui Dabija Scârlet mare armaș. S-au prezentat documentele din 25 iulie 1722 și 2 iunie 1723. Acum se solicita părțile de la Enachi și Bejan Scârlet, fiul lui Ștefan Scârlet și de la doi frați Antioh vel căpitan și Ștefan vătaf. Din partea Scârleteștilor au participat Mihalachi și Dumitrașcu care au „cam cârtindu”. Satul Zorleni era părăginit. „S-au aflat loc nici de o hrană, că era turtială și rădăcini de stejar, care nici iaste de arat, nici ca c-un fel, nici lemne de foc, care pe alte hotărături locuri ca aceste nu să pomenescu”. Hotarnicii au propus spătarului Palade, „să primească,, aciaște pământuri, care nu snutu nici o hrană, doî drept unul”. Se stabilesc drept hotare: „Unde iaste un puț de asupra puțului întru pisc... în drumul cel mare care vini de la Fălcii și miarge la Bârlad, și s-au făcut cruce într-un stejar ... În coada văii adânci ... Pe niște răpșoare... Pân în coada văii Curălariul... La dial, pe o dălmă spre Bujorâni... Într-un drum părăsit ... într-un drum părăsit: să chiamă Colnicul Lung... spre gura Zorileanilor... Gura răpii... Pe o răpă ce se chiamă Ferișul... În dealul Chipărcului”.

După hotărnicie Ștefan Scârlet, vătaful de Stolnicei, a mai dat a opta parte din Zorleni și a patra parte din Bălăceni pe 150 lei bătuți, cu vecini, afară de „un vecin ce mi-au ertat dumnealui, anume doi feciori a lui Călin”.

A urmat stăpânirea familiei Palade în satul Zorleni. Se cunoaște catastivul lui Ion Palade vel vornic în care este înregistrată întreaga avere în moșii, vii, vecini, robi și modul cum a fost împărțită fiului și fiicelor.

Fiul său Niculai a primit „Satul întreg Zorleni și altu satu întreg Bălăceni ce am cumpărat della feciorii Dabijii vel păh. Scârlet și dela

feciorii lui Ștefan Scârlet vel armaș, frate Dabijii păh. ce se hotărăște ca târgul Bârlad, din sus, dinspre soare-răsare, i cu vecinii și cu hălăsteni, pe valea satului, și vaduri de mori într-apa Bârladului precum arată zapișele de cumpărătură și mărturia hotarnicilor, tot cu semne împrejur și ipisoace domnești”²⁵.

La sfârșitul secolului al XVIII lea, satul Zorleni a ajuns în proprietatea lui Gavril Conachi, unchiul poetului, logofătul Costache Conachi. Gavril Conachi a fost fiul lui Costachi și Ileana. Mama sa fusese fiica lui Ștefan Catargiu, dar bunica Paraschiva a fost fiica lui Vasile Costache. Gavril Costache s-a căsătorit cu Măriuța, fiica lui Manolache Costache, iar acesta fusese căsătorit cu Nastasia D. Palade.

Gavril Conache a creat un mare domeniu în zonă. În 1787 a cumpărat la Bujoreni, iar în 1793 a cumpărat părțile lui Constantin Palade (Perieni, Portărești, Drujești). În familie, viața lui Gavril Conachi nu a fost la fel de fericită. A avut copii mulți, bolnăvicioși, morți la vârstă fragedă sau în jur de 20 de ani. Numai primul născut, Ioniță, călugărit Ioanichie, a avut o viață îndelungată, depășind 80 de ani. Cauza deceselor timpurii ale copiilor o punem pe seama faptului că soția sa, Măriuța Costachi, făcea parte dintr-un neam deja înrudit cu neamul Conachi. Tot din familia Costache a fost și bunica sa, iar prin neamul Costache era înrudit și cu familia Palade. Poate a fost și un R.H negativ. Întreaga sa avere, adunată și moștenită, s-a împrăștiat. Bun gospodar, Gavril Conachi a fost un mare om de cultură și ctitor.

După 1780 a refăcut schitul Bujoreni, tot din lemn, ca precedentul locaș, schit pe care l-a îngrijit și dotat cu obiecte de cult.

Pentru Zorleni, Gavril Conachi poate fi considerat ctitor, deoarece actuala vatră a satului a fost fixată de el. Vechiul sat a fost mai spre răsărit, de-a lungul văii care merge spre Popeni. Nu am reușit până în prezent să efectuăm o cercetare arheologică pentru depistarea vechii vetre a satului. Nicolae Palade a primit satul Zorleni „cu hălăsteani, pe valea satului, și vaduri de mori într-apa Bârladului”. Heleșteile erau pe cursul pârâului care vine de la Popeni și tot pe această vale a fost și satul.

Gavril Conachi și-a construit conac, pe terenul ocupat în prezent de Liceul agricol. În jurul conacului a preconizat să mute vatra vechiului sat Zorleni. Locuitorii din vechiul sat Zorleni și Bujoreni trebuiau să se mute în noul sat, care urma să devină o slobozie unde locuitorii erau scutiți de obligații pentru câțiva ani. Din această cauză satul s-a numit o vreme

Slobozia Zorleni. Cum vatra noului sat se popula greu, s-a preconizat aducerea de străini, unii de peste hotare, mulți din cei veniți fiind ruși.

La Zorleni, Gavril Conachi avea mori de la care încasa anual 1100 lei, iar pe panta dealului spre Dealu Mare se întindea podgoria cu „poamă albă”²⁶. A murit la Iași, la 22 iunie 1811, și a fost înmormântat, probabil, la biserica Sf. Dumitru-Balș. Slujba religioasă a fost săvârșită de mitropolitul Veniamin Costache, iar cuvântul de înmormântare a fost rostit de Lazăr Asachi.²⁷

Satul Zorleni a fost lăsat lui Vasile. Nu cunoaștem data nașterii acestui fiul al lui Gavril Conachi și Măriuța Costache. A fost de mic un copil bolnăvicios, părinții trimițându-l la Viena, pentru a fi consultat de „Cei mai vestiți doftori”, doctori care nu i-au găsit leacul necunoscutei boli. S-a întors cu recomandarea să nu se căsătorească. Întors în țară a fost tratat de mulți doctori aduși de la Iași. Părinții au umblat pe la mulți preoți și dascăli pentru rugăciuni. Tatăl său, Gavril Conachi, nu a ținut cont de recomandarea doctorilor și l-a căsătorit în anul 1810 cu Elena Manu, fiica logofătului Scarlat Manu, cu care a avut un fiu, mort la scurt timp de la naștere.²⁸ În 12 august 1811 a murit și Vasile Conachi.²⁹ Soția sa Elena a moștenit averea primită de la Gavril Conachi: moșia Zorleni, locurile din Bârlad, jumătate din casele de la Iași, locurile de prisăci de la Vaslui și Buhăiești, viile de la Socola, jumătate din țigani și argintării, „pojâjia casei” din Zorleni, straietele și altele. După moartea lui Costache avea să moștenească și partea acestuia.³⁰ După moartea lui Vasile, Elena s-a recăsătorit cu Mihai Mavrogheni, cu care a avut o copilă, Catinca, măritată, în 1836 cu Grigore Șuțu, fiul domnitorului Alexandru Șuțu. După moarte lui Mihai Mavrogheni, Elena s-a recăsătorit, la 13 noiembrie 1839, cu Grigore Șuțu (ascendență necunoscută), de care a divorțat la 5 martie 1859. Elena Manu a decedat la 19 decembrie 1875 și a fost îngropată la biserica Sf. Spiridon din Iași.³¹ Moștenind cea mai mare parte din averea rămasă de la Gavril Conachi, cumnații ei, Ioanichie și Costache s-au considerat „înstrămbătățiți cu împărțirea averii părintești” de cumnata lor „care și silitoare au fost prin multe mijlociri și chipuri a ne înstrăina de la dreapta moștenirea [a] noastră”.³² Domnul Moldovei, Scarlat Callimachi a întărit această moștenire la 22 noiembrie 1813³³. Partea de avere a fraților Ioanichie și Costache a fost pusă sub epitropia mitropolitului Veniamin Costache și a cumnatului Alecu Callimachi.³⁴

Printr-un înscris dat acestuia, la 22 octombrie 1813, partea lui Costache, după moarte, rămânea lui Xenofan și Ruxandra, nepoții lui Gavril Conachi, fii lui Alecu Callimachi.³⁵

Alexandru Callimachi a fost căsătorit cu Ileana, fiica lui Gavril Conachi și a Măriuței Costache. Nicolae Iorga a datat căsătoria acestora „înainte de 1807”.³⁶ Se cunoaște cererea făcută la 24 mai 1802 de păhărniceasa Ruxanda Callimachi, mama lui Alexandru. Ruxandra era fiica paharnicului Ioan Callimachi și al Ruxandrei, fiica lui Constantin Catargiu.³⁷ Ileana a primit după nuntă moșiile Cioricești și Grămești (jud. Suceava), opt pogoane de vie la Odobești, veșminte și bijuterii. După moartea lui Gavril Conachi a mai primit moșiile Mârzești (com. Horlești, jud. Iași), Hoginești și Vărzărești din ținutul Orhei, dughenele de la Iași și viile de la Huși.³⁸ Ileana a murit tânără în anul 1811.³⁵ Din căsătoria celor doi au rezultat doi copii: Ruxandra și Xenofon.

În 22 octombrie 1813, în viață erau Ioanichie și Costache, moștenitori ai lui Gavril Conachi, la moștenire adăugându-se: Elena Monu și Alecu Callimachi, tatăl celor doi copii, Ruxandra și Xenofan. Cei doi frați au dat împuternicirea lui Alecu să-i reprezinte la judecăți „Aga Alecu Callimachi deplin vechil din partea noastră, ca pe unul ci l-am cunoscut purure cuget curat și iubitor de dreptate, ca prin judecată să ne scoată dreptul nostru. Și în sfârșit prin învoială cu Măria Sa Vodă au hotărât, s-au ales și s-au hotărât ca toată averea părințească, puindu-se în mijloc împreună”.⁴⁰

Între acești moștenitori a avut loc și o împărțire prin înțelegere. În dezbateri se afla următoarea avere: Zorleni, Mânzăștii, casile din Eș, cu locul lor, și dughenile din stânga porții, și cu pojiția lor, părți din Dămăceanca stamatinească, și Sineștii, morile de la Botușului, Călienii, Cioriceștii, părți din moșia Hoginești și Vărzăreștii la Ținutul Orheiului, moșia ot Vaslui, viile de la Huși, Necorești, Odobești, Cosâțani, Galbini, Liești, dughenile din Iaș. de la Podul Vechiu și restul de Țigani.

Prin această înțelegere s-a hotărât ca partea lui Alecu Callimachi, pentru „nevărstnicii copii ci au rămas, Xenofan și Ruxanda”, să fie: Zorlenii cu părțile vecine (Bălăceni, Bujoreni, ș.a.), Mânzăști, casele din Iași, opt pogoane de vie, două părți țigani. Partea fratelui Costache dacă nu se va îndrepta să rămână nepoților de soră, Xenofan și Ruxanda. Ioanichie rămânea cu moșia de la Vaslui. Înțelegerea a fost semnată de Callimachi agă și Ioanichie ieromonah Costachi.⁴¹

Alecu Calimachi și-a propus să înființeze un mare domeniu în nordul Bârladului, în jurul conacului de la Zorleni. A plecat de la părțile moștenite din Zorleni, Bălăceni și Bujoreni. În 1813 a obținut părțile din Zorleni ale lui Manolache Radu, pe care acesta le cumpărase la mezin de la Scârlătești. Pentru aceste părți a cedat un rateș (han) la Botoșani. În 1818, tot prin schimb cu Banul Mihalache a obținut părțile acestuia din Bujoreni și Băcsănești. Printr-un alt schimb cu vornicul Dumitrache Jora a obținut moșia Borăștii de jos din gura pârâului Horoiata.⁴³ Alecu Callimachi a fost un om de cultură și un bun gospodar. La Zorleni a clădit palat în mijlocul unui parc mare, biserică, velnițe, eleșteu, livadă de duzi, vie, livadă, școală.

Fiica sa, Ruxandra s-a căsătorit cu Alecu Roset Roznovanu, care a devenit noul proprietar al domeniului Zorleni. Acesta a avut un rol nefast asupra domeniului. Fire aventuroasă, risipitoare, Alecu Roset Roznovanu a murit în 1837, lăsând proprietățile încurcate și pline de datorii. Ruxandra, soția sa, a încercat din răspuțeri să plătească datoriile și să-și salveze averea. Pe lângă datoriile soțului, domeniul Zorleni avea și încurcături de hotare cu vecinii, moștenitorii vornicului Ioniță Palade și Ion Grecianu.⁴³

Valoarea moșiei Zorleni a fost prețuită în 1853 la 60000 galbeni, socotindu-se 15 galbeni falce. Deoarece veniturile realizate pe seama averii lui Roznovanu nu ajungeau nici pentru plata dobânzilor la banii împrumutați, s-a hotărât vinderea unor moșii pentru a se plăti din datorii.

Doi bancheri din Iași: Leiba Cahană și Adolf Henig, care aveau sume de primit, au constituit cu Manolache Costache și Anastasie Bașota, un consorțiu pentru cumpărarea creanțelor hatmanului Alecu Roset Raznovanu. Prin hotărârea tribunalului Tutova din 4 decembrie 1868, moșia Zorleni a trecut în stăpânirea acestui consorțiu pe numele domnilor Anastasie Bașotă și Adolf Henig, deși hătmăneasa a încercat salvarea proprietății.⁴⁴ Scopul consorțiului a fost realizarea unor venituri rapide și a început o exploatare prădalnică a moșiei Zorleni, fără a fi interesat de soarta ei în viitor. Parcul palatului a fost tăiat, iar unele îmbunătățiri au fost părăsite, pentru a se economisi sumele ce trebuiau cheltuite cu întreținerea lor.

În anul 1869 s-au produs transformări în ceea ce privește poziția proprietarilor față de moșia Zorleni. Adolf Henig a vândut partea sa lui Dimitrie C. Rosetti. Acesta a preluat și partea lui Anastasie Bașotă după

moartea acestuia. Partea deținută de văduva Bașotă a trecut asupra Băncii României, iar partea lui Cahană care a falimentat a rămas o creanță asupra proprietății.⁴⁵

În 26 februarie 1880, Dimitrie G. Rosetti și Banca României au vândut moșia Slobozia-Zorleni cu 816. 625 lei unei firme care-i avea ca proprietari pe: François Liet, Pierre și Victor Monge.

În aprilie 1886 moșia Slobozia-Zorleni a fost cumpărată de regele Carol I de la firma patronată de Pierre și Victor Monge și François Liet cu suma de 1355750 lei. Între 1886-1889 moșia a rămas în arenda lui François Liet, după care a fost exploatată în regie.⁴⁶ Moșia avea o suprafață de 4012 fălci, din care: 1600 fălci în șesul Bârladului, 900 fălci platoul Copăcel, 400 fălci Mamina, 750 fălci pădurea, restul fiind: văi, drumuri, ape etc.

NOTE:

1. DIR, veacul XVI, vol. IV, doc. 127, p. 105
2. Grigore Ureche, Letopisețul Țării Moldovei, editura Minerva, Buc., 1978, p. 178
3. Ibidem, p. 180
4. Ibidem, p. 182
5. Nicolae Iorga, Studii și documente, vol. VI, partea a II a, doc. 18, p.15
6. DIR, veacul XVII, vol. V, doc. 52, p. 46
7. Ibidem, doc. 148, p. 105-106
8. Nicolae Iorga, op. cit, doc. 25, p.18
9. Ibidem, doc. 32, p. 20
10. Ibidem, doc. 33, p. 20
11. Ibidem, doc. 45, p. 24
12. Ibidem, doc. 85, p. 37, doc.86, p.37, doc.88, p.38
13. Ibidem, doc. 85, p. 37
14. Ibidem, doc. 88, p. 38
15. Ibidem, doc. 106, p. 43-44
16. Ibidem, doc. 93, p. 39-40
17. Ibidem, doc. 89, pag 39
18. Ibidem, doc. 94, p. 40
19. Ibidem, doc. 95, p. 40

20. Ibidem, doc. 16, p. 40-41
21. Ibidem, doc. 97, p. 41
22. Ibidem, doc. 99, p.42
23. Ibidem, doc. 100, p. 42
24. Ibidem, p. 546
25. I. Antonovici, Documente bârlădene, vol. III, p. 301
26. Paul Păltânea, Neamul logofătului Costache Conachi, p. 66
27. Ibidem, p. 543
28. G. T. Kirileanu, Testamentul și pomelnicul marelui logofăt C. Conachi, în C.L. anul 1909, nr. 12
29. Paul Păltânea, op. cit.,p. 301
30. Nicolae Iorga, Documentele familiei Callimachi, vol. II, p. 43-44
31. Paul Păltânea, op. cit.,p. 308
32. Nicolae Iorga, op. cit.,vol II, p. 49-51
33. Paul Păltânea, op. cit.,p. 309
34. Ibidem, p. 305
35. Nicolae Iorga, op. cit.,vol II, p. 49-51
36. Ibidem, p. XIII
37. Paul Păltânea, op. cit.,p. 310
38. Nicolae Iorga, op. cit., p. 43-44
39. G. T. Kirileanu,op. cit, Paul Păltânea, op. cit., p. 311
40. Nicolae Iorga, op. cit., p. 50
41. Ibidem, p. 49-51
- 42.
43. În anul 1879, proprietarii moșiei Zorleni au plătit lui I.I. Palade suma de 70000 lei, litigiul fiind închis definitiv. Informația a fost consemnată de H. Bolomey în Descrierea moșiei regale Slobozia-Zorleni, p.9
44. H.Bolomey, Descrierea moșiei regale Slobozia –Zorleni din județul Tutova, p. 9
45. Ibidem, p. 10
46. Ibidem

MOȘIA REGALĂ „SLOBOZIA-ZORLENI”

Aga Alecu Calimachi, moștenitorul lui Gavril Conachi al satului Zorleni, a fost o mare personalitate și un bun gospodar. Activitatea sa și-a pus amprenta asupra satului în care a trăit, dar și asupra viitorului său. A înființat și a clădit la Zorleni: un palat cu parc mare împrejur, școală, biserică, velnițe, sălașe de țigani, heleșteu cu pește, livadă de duzi, vie, grădină cu pomi roditori, etc.

A fost preocupat pentru crearea unui mare domeniu, pe valea Bârladului, la nord de târgul Bârladului, în jurul conacului de la Zorleni. Prin schimb cu Banul Mihalache a obținut moșia Bujoreni și Băcănești. Tot prin schimb cu vornicul Dumitrache Jora a obținut moșia Borăștii de Jos din gura Horăieții. Adăugând aceste moșii la ce moștenise de la Gavril Conachi, prin căsătoria cu Ileana, a creat mare moșie Slobozia-Zorleni.

Prin căsătoria fiicei sale Ruxanda cu hatmanul Alexandru Roznoveanu, moșia a ajuns în stăpânirea acestuia. Noul proprietar nu s-a ridicat la nivelul precedentului murind în anul 1853 lăsând proprietățile în stare de faliment. Soția sa, hătmăneasa Ruxanda, a fost o demnă urmașă a tatălui și soțului său, străduindu-se să se ocupe de școală, biserică, mănăstire, Măgaru, unde era călugăr unchiul său, ieromonahul Ioanichie. Încurcăturile moșiei, datorate soțului, erau foarte mari. Cu prilejul cartografiei răposatului hatman, moșia a fost prețuită la 1853 cu 15 galbeni fâlcea, la 60000 galbeni. Veniturile nu erau suficiente nici pentru plata dobânzilor la sumele împrumutate.

Doi bancheri din Iași: Leiba Cahană și Adolf Henig, având sume de primit, au construit împreună cu Manolache Costache și Anastasie Bașotă un consorțiu pentru cumpărarea creanțelor și averii răposatului hatman. Prin ordonanța Tribunalului Tutova din 4 decembrie 1858, moșia Zorleni a ajuns în stăpânirea acestui consorțiu. Membrii consorțiului doreau să vândă moșia și între timp pentru a realiza anumite venituri au tăiat parcul de lângă conac și au distrus o parte din îmbunătățiri. În 1869 partea lui Adolf Henig a fost cumpărată, de Dimitrie G. Rosetti. După moartea lui Anastasie Bașotă, Dimitrie G. Rosetti a preluat partea din creanțele acestuia, altă parte a rămas văduvei și a trecut asupra Băncii României.

Leiba Cahană a intrat în faliment și partea sa a rămas o simplă creanță.

În februarie 1880, Dimitrie G. Rosetti și Banca României au vândut moșia Zorleni cu 816 625 unei firme comerciale compusă din François Liet, Pierre și Victor Mouge.

În aprilie 1886 moșia Slobozia-Zorleni cu toate trupurile sale a fost cumpărată de la noii proprietari, de regele Carol I, cu prețul de 1. 355 750 lei. Până în anul 1889 moșia a rămas în arenda lui François Liet. Din 1990 administrator al moșiei a fost H. Balomey care ne-a lăsat o descriere a moșiei pentru o perioadă de 16 ani, până în 1906.

Moșia Zorleni, devenită fermă regală, cuprindea trupurile: Zorleni, Bujoreni, Borăști, Grijalivi, Negoști, Bacsinești, Bălăceni. Toată moșia avea 4012 fălci: 1600 fălci în șesul Bârladului, 900 fălci platoul Copăcel, 400 fălci Mamina, 750 fălci pădurea, iar restul văi, ape, drumuri, etc. După întrebuițare, moșia avea următoarea componentă în 1890: pământ arabil-1450 fălci, pășuni și suhaturi-1647 fălci, din care teren de coastă și sărătură fără valoare, cam 500 fălci, fânețe-60 fălci, vii-5 fălci, pădurea-750 fălci, restul 100 fălci cuprinzând curtea, drumurile, apele, bălțile. După 15 ani s-au produs modificări: pământul arabil ajungând la 1822 fălci, suprafața de pășuni și suhaturi scăzând la 1090 fălci, fânețele mărindu-și suprafața la 180 fălci.

Devenită fermă regală, s-au depus eforturi pentru a deveni o unitate rentabilă, dar și o exploatație model pentru locuitorii din zonă. A început prin a fi organizată la nivelul administrației, la un moment dat personalul acestuia fiind compus din: un administrator, un vechil, un contabil, un conducător agricol, un vătaf de ogradă, un mecanic cu un ajutor, un fierar, doi lemnari, șapte feciori de câmp, cinci pădurari, doi magazioneri, un păzitor de câmp. Acesta era personalul administrativ care într-un an era plătit cu 30000 lei, la care se adăugau tantimele. La acest personal se mai adăugau: 20 bouari la suhaturi, 12 ciobani, 3 haidăi, 3 vieri și argații necesari la boi plătiți prin conturile vitelor și viei. Pământul moșiei era lucrat cu restul locuitorilor în arendă și în regie. Veniturile moșiei proveneau din culturi de plante, creșterea animalelor, iazul de la Bujoreni, moară,velniță, livadă de duzi, via, fânețe, etc.

Cultura plantelor

Pământul arabil se lucra în regie, iar o parte se arenda cu 32 lei falcea pe an, în bani, în zile de muncă, unele la prășitul porumbului. S-a

încercat, fără succes, folosirea dijmei, considerată mai rentabilă pentru administrație. Exploatarea în regie presupunea cheltuieli mari de investiție în utilaje, materiale, construcții, plăți, etc. După statistica făcută de H. Balomey, din totalul de pământ de arătură, în 1890-1899 de 1584 fălci, în 1900-1905 de 1927 fălci și în 1905 de 1882 fălci, în arendă s-au dat următoarele suprafețe: 457 fălci la prima decadă, 471 fălci în a doua decadă și 424 fălci în a treia decadă.

Pe suprafețele cultivate în regie se semănau: grâu, porumb, orzoaică, rapiță, mazăre, secară, ovăz. Pentru culturi se folosea asolamentul. Mazărea aducea foloase importante, prin veniturile realizate și pentru pregătirea pământului pentru alte culturi. După 11 ani de cultură, din cauza insectelor(gărgărița) s-a renunțat și, din acel moment, s-a folosit asolamentul pe cinci ani, rotindu-se: porumbul, rapița, orzul, grâul de toamnă, grâul de primăvară, pentru pământul de pe șes și a asolamentul de trei ani pentru pământul de pe deal. S-a constatat o inconstanță a recoltelor, anii 1894, 1899, 1904 fiind ani răi, periodic la 5 ani. Recoltele erau condiționate de nivelul pluviometric și de compoziția solului, deficitară în fosfor în acea perioadă. Pentru cultura porumbului s-a introdus prașitul cu rarița, mai ieftin și mai sigur datorită deficitului de brațe de muncă. Rapița a dat rezultate bune, datorită cheltuielilor reduse. S-a cultivat în lan, dar și prin porumb, semănată cu ocazia celei de-a doua prașile. Orzoaica dădea rezultate bune, dar datorită solului bogat în azot și deficitar în fosfor, plantele creșteau prea înalte și se culcau, fenomen ce diminuea producția. Datorită atacului gărgăriței la mazăre, s-a încercat schimbarea soiului, introducându-se varietatea „Victoria” dar insectele nu au dispărut. Pornind de la experiența localnicilor care cultivau mai mult secară decât grâu, deoarece cheltuielile erau mai mici, plante mai rezistente la secetă și frig, administrația a experimentat această cultură, dar a constatat că, deși cheltuielile erau mai mici și veniturile erau mici, datorită prețului scăzut de vânzare.

Cultura viei

Datorită scăderii alarmante a prețului cerealelor în anii 1893—1895, cultura plantelor a devenit nerentabilă, mai ales cultura grâului. În aceste condiții, administrația a hotărât să diversifice producția fermei, prin introducerea culturii viței de vie și creșterea porcilor. În 1890 exista pe moșie o vie de 10 ha, lăsată în părăsire. Au putut fi salvate 5 ha, apoi au fost plantate alte 5 ha cu butași aduși de la Drăgășani. Peste un an, pe

platoul Copăcelul au fost plantate alte 5 ha cu soiuri indigene de struguri, deoarece filoxera încă nu apăruse. Au apărut greutăți ca: lipsa de brațe de muncă, lipsa de oameni specializați în această cultură, sume mari de bani investiți. Cheltuielile au sporit și în momentul construirii unei crame cu pivniță și a vaselor pentru vin. S-a ajuns totuși la concluzia că solul de la Zorleni este bun pentru cultura viței de vie, iar vinul rezultat avea calitate bună.

Creșterea vitelor

În momentul când s-a hotărât creșterea porcilor, creșterea vitelor avea deja o tradiție îndelungată. Multă vreme, la români, creșterea animalelor a fost prioritară în comparație cu cultura plantelor. Hrana principală a românilor a fost mămăliga de mei cu lapte. Se consuma mai mult pește, mulțimea iazurilor este o dovadă, decât carne. Animalele erau crescute pentru plățirea impozitelor și pentru războaie. La Zorleni erau condiții bune pentru creșterea vitelor, datorită existenței suhaturilor, a pădurilor, și a resturilor provenite de la cultura plantelor.

Creșterea oilor a avut o tradiție îndelungată la români. Cheltuielile de întreținere au fost mai mici decât în cazul altor animale. De multe ori puteau fi duse la pășunat și iarna, oile având nevoie de mai puțină iarbă în comparație cu vacile sau caii. Pentru timpurile rele de iarnă era nevoie de o cantitate mai mică de furaje. Foloasele erau mari: carnea, produsele lactate, lâna. La Zorleni, pe pământurile fermei regale, oile au fost folosite și pentru distrugerea buruienilor de pe lanurile lăsate la odihnă, împiedicând înmulțirea lor prin semințe.

Boii erau indispensabili pentru transporturi și arat în condițiile lipsei mijloacelor mecanizate. În 1905, ferma avea 287 boi de muncă. Cei bătrâni se vindeau. Creșterea lor a fost întotdeauna rentabilă, deoarece la prețul de vânzare se adăuga prețul muncilor efectuate de ei.

În anul 1895, când toate celelalte izvoare de venit erau în scădere, s-a hotărât creșterea porcilor pentru vânzare. S-au cumpărat din Ungaria, de la contele Teleky, 100 de scroafe și 10 vieri de rasă „Mangalița”. Pentru creșterea lor au fost aduși porcari de meserie, români din Transilvania. S-au construit grajduri compartimentate, bazine pentru băi și alte instalații. Aduse într-un mediu nou, în iarna anului 1896, scroafele s-au îmbolnăvit de brâncă infecțioasă și au murit 35. A apărut apoi pneumoenterită. Cele două boli în anii următori au menținut

mortalitatea anuală la 20%. Chiar în condițiile unui mare procent de mortalitate, creșterea porcilor s-a dovedit rentabilă, până în 1901, când Austro-Ungaria a închis granițele pentru importul de vite, în condițiile când ferma de la Zorleni avea pregătiți 769 porci pentru a fi trimiși la Viena. Deoarece prețurile interne nu erau rentabile, creșterea porcilor în număr mare la Zorleni a fost oprită.

Pădurea

Ferma regală avea în proprietate pădure în suprafață de 750 fălci. Atunci, ca și acum, pădurea ocupa zona de nord-est a comunei. Administrația a împărțit pădurea în parchete de câte 15 fălci, pentru a permite exploatarea rațională și a crea condiții de regenerare. Speciile cele mai răspândite erau: teiul în proporție de 30%, stejarul, ulmul, frasinul, carpenul, arțarul, etc. Repopularea se făcea în mare parte prin vlăstărit și mai puțin prin însămânțare. Pădurea mai era afectată și de faptul că se permitea pășunatul vitelor pe timp de secetă. Veniturile erau realizate prin vinderea lemnului de foc, în special pe piața Bârladului.

Locuitorii

Ferma regală nu a cuprins satele Popeni, Dealu Mare, Simila. Pe moșia fermei locuiau sătenii din Zorleni și Bujoreni. La sfârșitul secolului al XIX-lea majoritatea locuitorilor erau români, dar și un mare număr de familii de romi (țigani). Satul în actuala vatră s-a format ca o slobozie cu locuitori veniți din multe sate, dar și ruși. Aceștia s-au românizat repede, numai unele nume de familie mai aducând aminte de originea lor: Ivan, Caminiuc, Uliniuc, Hlinski, ș.a.

În 1859 satul avea 226 familii, cu 1137 suflete. Când s-a aplicat reforma agrară din 1864, numărul familiilor din Zorleni a fost de 262, dar includea și 48 de familii din Bujoreni. În anul 1906 erau recensate la Zorleni 351 familii, din care 275 românești și 76 țigănești (în total 1632 suflete-802 bărbați și 830 femei). Marea majoritate erau români, la care se adăugau 3 italieni și 4 unguri.

Locuitorii satului Zorleni nu erau răzeși, toți fiind veniți în slobozie, în situație de clăcași. Din această cauză toate cele 262 de familii au fost împrumutate în 1864: 36 frunțași, 82 mijlocași, 43 pălmași și 101 cu 10 prăjini. În total au primit 737 fălci de pământ răpos așezat pe pantele dealurilor și pe platouri. După prima generație, pământul primit s-a parcelat, suprafețele avute în stăpânire fiind insuficiente pentru întreținere; din această cauză trebuiau să ia pământ în arendă sau să

lucreze în regie pe ferma regală. Din ce primiseră, cultivau 693 de fălci, dar aveau și 14 hectare de vie lucrate după vechiul sistem tradițional. Se foloseau pentru vite de imașul fermei regale. Locuințele erau clădite din vălătuci, aveau două camere și o sală pe mijloc. Majoritatea caselor erau acoperite cu stuf, puține cu tablă. Puține gospodării aveau gard în jurul curților, majoritatea fiind împrejmuite cu un șanț. Îmbrăcămintea nu avea nimic deosebit. Bărbații purtau căciuli de miel sau pălării de păslă, surtuțe, pantaloni, jiletnici, cămăși, se încălțau cu ciubote sau opinci. Femeile purtau: fuste, polcuțe, tulpane, cămăși, ciuboțele. În toate casele erau icoane și lăicere. Mobilierul era simplu, confecționat din lemn, iar vasele din lut.

Hrana era cea obișnuită în toate satele. Cei care munceau la moșie în zilele de post erau hrănite cu: măslina, pește sărat, fasole, varză, castraveți, etc.; iar în zilele de dulce cu: borș cu carne, brânză, tocană. Acasă mâncarea în zilele de post: fasole, borșuri, pește prins din râul Bârlad, raci, scoici fierte cu usturoi, ciuperci, urzici cu usturoi, chisăliță de pere, mere, zarzăre, poame fierte, bob și păstăi fierte cu usturoi, cartofi fierți sau copti, măslina, mămăligă cu cireșe, vișine, struguri, roșii, ardei, varză, castraveți. În zilele de dulce: lapte, brânză, smântână, ouă, cârnați, borș cu carne, slănină cu varză, găluște, plachie, carne de porc sau pasăre.

Ocupațiile locuitorilor din Zorleni erau: munca pământului, creșterea vitelor, cărăușia. Din 351 capi de familie în 1905, contribuabili erau 252, restul scutiți pe motive de: bătrânețe, văduvie, sărăcie. Cam 240 familii lucrau permanent la fermă, 60 de familii sezonier, 50 slujbași la gară, primărie, moșie sau ca meseriași dulgheri, fierari, lemnari, etc.

* * *

La reforma agrară din 1921 pe pământul fermei regale din Zorleni au fost împroprietăriți țărani din mai multe sate. Zorleni, Banca, Popeni, Ghermănești, Stoiești, Fedești, Horga. Țăranii din Zorleni au primit 2623 ha, din care 1880 ha din moșia regală și 743 din moșia Naumeasa. După reforma agrară, moșia regală a rămas cu 1864 ha. Această suprafață în 1931 a intrat în patrimoniul Ministerului Agriculturii, care a organizat o fermă model. După al doilea război mondial, în 1948, pe această suprafață s-a înființat Întreprinderea agricolă de Stat Zorleni.

LĂCAȘE DE CULT

BISERICA CU HRAMUL „SF. GHEORGHE ” DIN SATUL DEALU MARE, COMUNA ZORLENI

Este amplasată la marginea satului, în partea de sud-est, pe un capăt de deal cu izvoare la poale. Satul a devenit proprietatea familiei Roșca-Codreanu în anul 1752, primul proprietar fiind Dediu Codreanu. Primul strămoș cunoscut al familiei este Maftai Roșca, negustor de vite din Bârlad, care în 1629 a primit în stăpânire de la domnul Moldovei, satul Frunțișeni. Un nepot al lui, Ion Roșca, fiul lui Grigore a primit dregătoria de căpitan al Codrului și de la această funcție a rămas și cu numele de Codreanu. Dediu Codreanu, primul proprietar al satului Dealu Mare, a fost urmaș al său.

În anul 1774, satul făcea parte din ocolul Corodului, ținutul Tutova și avea 3 case, 16 bordeie pustii și 5 moldoveni liberei.¹. Această situație jalnică era urmarea războiului ruso-turc (1768-1774). Chiar și proprietarii satului, Dediu Codreanu și soția sa Ecaterina, au bejenit în nordul Moldovei. Acolo, Dediu Codreanu a murit, fiind și bătrân. Ecaterina s-a întors cu copiii în sat, la conacul familiei, construit în partea de sud a satului. Mai sus de conac, Ecaterina a construit o biserică

modestă, sigur din lut, acoperită cu șindrilă, deoarece nu a lăsat urme. Informații despre o biserică mai veche nu avem.

Biserica a fost construită înainte de 1791, ctitor principal fiind Ecaterina, ea fiind înmormântată în biserică, în pronaos, pe partea dreaptă, la intrare. Peste mormânt a fost așezată o lespede de piatră, cu text scris cu litere chirilice. În 1791, Ecaterina a înzestrat biserica cu două icoane. Una o reprezintă pe Maica Domnului cu Pruncul binecuvântând, având perle desenate pe mantia de purpură. Icoana prezintă și o inscripție cu scris chirilic care menționează anul 1791 și iscălitura pictorului D. Lupescu. A doua icoană este o icoană de hram reprezentându-l pe Sf. Gheorghe ucigând balaurul, pictată și aceasta tot de D. Lupescu, consemnând tot anul 1791.

Lângă biserică a fost construită o clopotniță din lemn. Aici a bătut clopotul, chemând enoriașii la întâlnirea cu Dumnezeu, încă de la începuturile acestui locaș de cult. Pe vechiul clopot a fost consemnată inscripția: „Acest clopot s-a făcut la Bârlad la hramul lui Sf. Gheorghe la Dealu Mare în anul lui Iisus Hristos 1793”. Acest clopot a anunțat enoriașilor locul Casei Domnului până în 2003, când a fost topit și returnat de o familie originară din sat și stabilită în S.U.A. La dorința lor, pe noul clopot a fost menționat și anul 1793.

În catagrafia din anul 1809, este menționată biserica de la Dealu Mare cu hramul Sf. Gheorghe, preot fiind Mihalache Brăiescu.² La începutul secolului al XIX-lea, proprietari ai satului Dealu Mare erau Ioan Codreanu și soția sa Ecaterina, născută Jora, urmașă a hatmanului Antihohie Jora și Teodosiicăi Coastache.

În anuarul din 1934, apare biserica din Dealu Mare, filială a parohiei Frunțișeni, construită din vălătuci în 1813 de Ion și Ruxanda Codreanu.⁴

Anuarul din 1938 consemnează biserica construită din vălătuci în anul 1813 de Ioan și Ruxanda Codreanu.⁵

Anuarul din București pe anul 1909 menționează că biserica a fost construită între anii 1813-1815 și reparată în anii 1872 și 1909.⁶

Aceste însemnări târzii aduc informații importante, dar și unele confuzii. Biserica a fost reconstruită de Ioan Codreanu și soția sa Ecaterina în 1813, la scurt timp după cea ridicată de mama sa Ecaterina, născută Luca. Cei care au menționat drept ctitor pe Ioan Codreanu aveau în vedere reclădirea ei în 1813. Că primul și principalul ctitor a fost Ecaterina, soția lui Dediu Codreanu ne-o demonstrează și alte informații

provenite din documente. Chiar de la început între preoții bisericii și ctitori, care erau și proprietarii satului, au avut loc unele conflicte. La 13 martie 1794 Antonie, episcopul Romanului, a răspuns unei scrisori a stolnicului Ioan Codreanu, prin care îi făceau cunoscut măsurile luate cu preoții Gavril, Mateiu și Grigoraș Brăiescu. Aceștia în 20 martie 1794 au dat o scrisoare serdăresei Catrina Codreanu cu privire la ctitorirea bisericii din Dealu Mare. Din scrisori rezultă că biserica „a fost ctitorită de serdăreasa Catrina, soția răposatului Dediu Codreanu serdar, pe moșia dumisale Dealu Mare, la care suntem și noi titori”⁷. În scrisoare se mai arată că „Serdăreasa Catrina, cel mai întâiu titor fiind”, dar lăsând biserica pe seama unuia dintre urmași (Ioan Codreanu) „trebuie să păzească biserica de acum înainte cu această rânduială”. Preoții mai consemnau în scrisoare și obiectele de cult necesare la biserică: un clopot ce s-a tocmnit de preoți acum, un felon bun, paftale de argint, odăjdii, un loc de dugheni dat sfintei biserici.⁸

Pe o Evanghelie apărută la Râmnic în 1784, s-au păstrat două însemnări. Prima are următorul conținut: „Această Sfântă Evanghelie s-a cumpărat de preotul Gavril Brăescu ce slujea la biserica gpd. ot Târgul Bârladului(...) Și s-au dat această Sfântă Evanghelie la Dealu-mari, la Sfânta biserică ce se numește și să prăznuiește Sfântu Gheorghe; și la acea vremi era slujitor Sfintei biserici, de la Dealu-mari, preotul Matei sân preotul Ioan Brăescu (...) 1786 avgost 16”. A doua are următorul conținut: „Această Sf. Evanghelie și bisericească carte este a svintei biserici din Dealu-mari unde să cinstești și prăznuiești hramul purtătorului de biruință mucenicul Gheorghe care este datată a fi erosită și dată danie aceștii pomenite bisărici din Dealu-mari di preotul Gavril Brăescu și popa Andreiu 1794 april 13 J.K.C.”(Ioan Codreanu Stolnic, nn)

Mai sus de biserică. la aproximativ 50 de metri, în vara anului 2007, am descoperit resturi arheologice, constând din ceramică specifică secolelor XVII-XVIII, multă zgură, lipitură și cuie trase prin foc, fabricate prin batere, cuie țigănești. Deoarece acest tip de cuie au fost folosite în număr foarte mare la construcția bisericii, credem că acolo a existat un atelier mai vechi, cu meșteri robi țigani de pe moșie și unde au fost pregătite mai multe materiale necesare construirii bisericii.

Biserica ridicată în 1813 există și astăzi, cunoscând mai multe renovări, mai ales la nivelul acoperișului. Este o biserică modestă,

construită din lut și lemn, pe un soclu de zid de cărămidă. La exterior este îmbrăcată cu scânduri, la care s-au folosit cuiile produse în atelierul proprietarului. Fiind amplasată în pantă, există o diferență mare de nivel între altar(0,50 m) și pridvor(1, 80 m). Acoperișul este fără turle, cu capetele marcate în cruce, acoperită în prezent cu tablă, la absidele laterale și la altar foliile fiind dispuse radial. A fost construită în stilul bisericilor din zonă, cu pridvorul deschis, sprijinit cu stâlpi. Pe peretele tencuit de la intrare, în partea dreaptă s-a aflat o însemnare de la ultima reparație, în prezent dispărută, fiind văruiată. Textul consemna: „Munteanu C. Petru, Cumpănici S. Vasile, Munteanu P. Costică. Reparată în data de 1 X 1980”.

Construcția are planul trilobat, cu absidele laterale pentagonale, absida altarului pe cinci laturi decroșată. Este prevăzută cu cinci ferestre, perechi la pronaos, una la absida altarului, prevăzute cu feronerie originală. Interiorul bisericii a fost tencuit și zugrăvit. Pe unul din pereți se află o icoană ce-i reprezintă pe Sfinții Vasile, Grigore și Ioan, cu însemnarea: „Donată de Maria Brăiescu spre pomenirea sotului ei, C. Brăiescu. 1911”. Pe pereți se mai văd și alte icoane, datând din 1925. Bolta naosului are baza octogonală, cu nervuri canelate. Cheia de boltă are forma unei elipse în care sunt înscrise două rozete hexagonale cu câte șase petale fiecare, iar exteriorul este decorat cu triunghiuri amplasate în spațiul dintre nervuri. Iconostasul a fost repictat în anul 1925, cu ocazia unei reparații. Catapeteasma are patru registre de icoane pictate pe pânză. Registrul de jos prezintă icoane cu scene reprezentând patimile Mântuitorului. Ușile împărătești sunt împodobite cu vrejuri ondulate, cu frunze și flori. Stâlpii de la capeteasmă sunt decorați cu flori și struguri. Cele patru icoane reprezentându-i pe evangheliști sunt împodobite cu chenare compuse dintr-un bogat decor floral. O icoană din partea de jos îl reprezintă pe Iisus binecuvântând cu biblia, cu o însemnare: „Această icoană este donată de Nicolai C. Mihai locuitorilor în c. Dealu Mare dimpreună cu soția sa Ecaterina și fii lor. 1904 martie 1. Pictor I. Bârsan.” Altă icoană o reprezintă pe Maica Domnului cu pruncul și a fost donată în anul 1910 de Maria Toma Rusu și Toma Rusu.

Altarul bisericii este împodobit cu lăicere. Aici se mai găsește un pomelnic scris cu litere chirilice: „A dumisali Grigoraș Agachi în orașul Bârladului(...) 1862 ghenar 4. Ion Sătariu dascăl”. Probabil în 1862 s-au făcut reparații bisericii, cheltuielile fiind suportate de acest Grigoraș

Agachi, care s-a socotit îndreptăţit sa-şi facă şi pomelnic, socotindu-se printre ctitori.

În interiorul bisericii se găsesc piese de mobilier ţărănesc, printre care şi o ladă de zestre pictată, folosită pentru depozitarea obiectelor de cult. Atrage atenţia un scaun etajat, din lemn, folosit pentru lumânări la ritualurile legate de căsătorie şi de cultul morţilor.

Astăzi biserica este filială a parohiei Zorleni. Construită pe un teren înalt, deşi modestă, domină valea Bârladului, de peste 200 de ani.

NOTE:

1. Moldova în epoca feudalismului, VII, partea I, p. 185
2. Arhivele Basarabiei, 1931, p. 84
3. A.E.H., 1934, p. 62
4. Idem, 1935, p. 82
5. Idem, 1938, p. 132
6. Anuar, Bucureşti 1909, p. 431
7. I. Antonovici, Documente bârlădene, vol.I, pp. 367-369. Într-un document din 21 iunie 1778 a semnat ca martor şi preotul Ion din Dealu Mare. Vezi I. Antonovici, Documente bârlădene, vol.II, doc. XLII, p.56-57. Deoarece biserica a fost construită mai târziu, credem că acest preot a servit la o capelă a curţii boiereşti.
8. Ibidem
9. Ibidem, pp. 310-312

ANEXE

1786 august 26

Această Sf. Evanghelie s-au cumpărat de preotu G. Brăescu ce sluje biserica gpd ot tg. Bârlad, ce se numeşte hram(ul) Ad. Precistii, sin preotul Andrei Brăescu, şi de papadiia sa, Mariia, şi de fiii săi, Ioniţă, Catrina, Safta Braescu, Gheorghie, Vasile, Aniţa, Maria, Paraschiva.

Şi la această cumpărătoare s-au întâmplat preotul Georghie sin preotul Gheorghie Brăescu, şi preotul Manole sin preotul Ioan Brăescu, aceştia doi ce slujăscu la bis. Vovideniei.

Și s-au dat ac. Sf, Evanghelie la Dealu-mare la sf. biserică ce se prăznuiește Sf. Gheorghe; și la acea vreme slujea Sf. biserică, dela Dealu-mari preotul Matei sin preotul Ion Brăescu. Iar cumpărătura este cumpărat în doi spre zece lei, cumpărată de preotul Gavril sin preotul Andreiu Brăescu și este dată danie sf. biserici de mai sus arătați. Și întâmplându-se de întâmplări la vreme de primejdii și prăpădindu-să și căzând la vre un loc nebăgat de seamă și tăgăduind-o să fie supt blestemul Sf. biserici: iar arătând adevărul, după cum s-a scris mai sus, să fie ertat și blagoslovit. 1786 august 26.

Iar morții acest neam (Brăescu) sânt aceștia: Erei Miron, papadia Alicsandra: Erei Andreiu, papadiia Sanda: Eromonah Isaiie, papadiia Sanda: Erei Gheorghie, papadia ego Iliana; Erei Panainte, Toader, Vasile, Iorga, Ilinca, Ion, Catrina, Vasile, Ilinca, Chiriac, Zanfira, Todossia, Safta, Duca, Manolache, Toader, Catrina, Tofana, Casandra, Iordachi, Irina, Dima, Maria, Catrina, Dragne, Catrina și tot neamul lor. 1786 aug. 26

Și aceste nume de mai sus numite s-au scris de robul lui D-zeu Toader Bacalu, care slujia la Sf. Biserica a Vovideni Precistii, împreună cu soția lui, Păuna.

(Evanghelie, dela biserica din Dealu-mari, Râmnic 7292 (1784), filele 1-30 pe margine de jos).

Pomenește-ne Doamne, și pe noi cei ce am vândut această Sf. Evanghelie în noao lei, și un leu l-am lăsat pomană penu(?). Să fie: Ioan, Catrina, Ilie, Sultana, Prodana 1786.

I. Antonovici, Documente bărlădene, vol I, p. 310-311

1752 Martie 1. Un Pomelnic vechi al bisericii din Frunțișeni, copiat într-o condică de spătarul Ioan Codreanu, probabil pe la 1810

Numele ce le-am găsit în Pomelnicul Bisericii Frunțișenilor, făcută biserica când părintele meu, Dediu Codreanu sardariu, se afla în Țara Româneasca cu Constantin Voevod Racoviță

7160(1752) Martie 1.
Boerii ctitori

-Lupul Codrianu, Sanda cu fiii și tot niamul.
-Neculai, Toderășc, Antonie, Măriuța. Gheorghie, Vasile,
Dumitrașc, cu soțiile și fiii lor, cari nu s-au putut ceti, fiind slovine șterse
Dediu Codreanu vel Sardar, cu soțiile lui, Maria, cei întâi, și
Ecaterina Luca, cel de al doilea
Niamul Pârvesc ot Popeni
-Enachi Pârvu, Ștefan Pârvu, soția sa Sanda cead ih (și fiii lor)
-Iorga, soția sa Balașa, fiica lor Zmaranda
Dionisie monah

Domnii

-Mihai Racoviță v.v., Doamna Sa Ana cu robul lor, însă
-Constandin Voevod, Doamna Sa Soltana
-Ștefan Voevod, Doamna Sa Ruxanda
-Ion beizade, soția sa Anastasia
-Catrina Doamna
-Ruxandra Domniță, soțul său Grigorașc Costachi cu fiii lor, sânt
arătați la spiță

Ctitorii cei mai vechi a Bisericeii și stăpâni a Frunțișeni lor

-Maftieiu Roșca i podruja Nastasia
-Grigorie Roșca, soția sa Măricuța
-Gavril Roșca, soția sa Călina
-Enachi Paladi, soția sa Vasilca, i cead ih
-Ștefan Cerchez, soția sa Axinița, fiul său Gheorghe
-Ion căpitan sin Grigorie Roșca și Ilinca, soră cu căpitanu Ioan,
pe care Ilincă au ținut-o armașul Leca sau Țicău, Simion, Lupu, ficiori
capitanului Ion Codrianu
-Dediu vel spatar } socrii lui Mihail Racoviță
Ruxandra spătăreasa, fiică(?) } V.vod.
lui Maftieiu Roșca, cu fiii lor, Ana, Doamna lui Mihai Racoviță.
-Iorga pe care l-au tăiat Mihai vvod din porunca Porții
Oftomanicești
S-au cercetat și s-au dovedit (sic) nori(nurori) a lui Maftieiu Roșca
că sânt aceste fete, adică:

- 3) Zinica(a ținut-o Pârvu)
- 4) Acsinița(stolnicu Cerchez)
- 5) Ruxandra(spătar. Dediu)
- 1) Grigorie Roșca
- 2) Gavril Roșca

Note

Numele de persoane și însemnările sunt prețioase, dar trebuie confruntate cu alte documente. Sunt date greșite numele fiicei lui Maftai Roșca, deoarece Axinița și Ruxanda sunt nepoate de fiice (prima a fost fata Vasilicăi căsătorită cu Enachi Palade, iar a doua fiica Zinicăi Pârvu). Asemenea greșeli apar și în pomelnicul din 1830, posibil acesta fiind copiat după cel din 1752. Dediu Codreanu nu se găsea în 1752 în Țara Românească, ci în sat la Frunțișeni.

Numele Țicău este șters

Nu se cunoaște cine este Iorga.

Preotul Ioan Antonovici, Frații Ghiorghie și Neculai Roșca-Codrianu, p. 108-109

1794, apr. 13

Această Sfântă Evanghelie și bisericească carte este a Sf. biserici din Dealu-mari, unde să cinstești și să prăznuiești hramul purtătorului de biruință mucenicul Gheorghe, care este dată afierosită și dată danie acest pomenite biserici din Dealu-mari di preotul Gavril Brăescu sin popa Andriiu. 1794, apr, 13.

I.K.C(Ioan Codreanu Stolnic)

Semnătura este făcută de Ioan Codreanu care confirmă dania preotului

I. Antonovici, Documente bărlădene, vol. I, p.311-312

Fără dată (posibil 1813)
Pomelnicul Bisericii din Dialu-Mare, întocmit și apoi rectificat de
spătarul Ioan Codrianu

Numele ce sânt în Pomelnicul Bisericii ot Dialu-mare

Cei vii

- Ioan(Ecaterina) cu fii lor Dimitrie, Gheorghe, Maria, Neculai
- Panaite (Cazamir spatar, al 2-le bărbat al surorii mele Maria), (Maria), cu fiii lor, Iordachi, Grigorie, Mihai.
- Xenia monahia, cu tot niamul. Ana(soacra lui Ioan Codrianu) cu fiul său Neculai Jora, soția sa Ruxanda
- (Anastasia)

Cei răposați

- Mihai Voevod, Ana Doamna, Costantin, V. V. Bălașa Doaman, cu fiii lor, și tot niamul.
- Dediul, Maria(cea dintăi femeie), Ecaterina(cea de a doua, maica-me), cu fiii lor, Dimitrie, Maria măritată întâi cu Carp și apoi cu Cazamir), Teodosie, Safta, cu tot niamul.
- Ecaterina Jora(soțul meu) cu Mihail, fiul să și al meu
- Anastasia, ce au crescut copiii mei
- Lupu, Sanda, cu tot niamul lor(părinții tatălui meu)
- Toma(Luca), Maria(părinții maicei mele Ecaterina), cu fiii lor Balașa, Mihail, Alexandru, cu tot niamul lor.
- Teodosie Joroae, Antohie vel logofăt, soția sa Ecaterina și fiul lor Neculai stolnicu cu soțul sau Ilinca Evosin(?), Manolachi(socrul meu) și tot niamul lor.

Robi ai Casei

Cei vii: Dumitru, Aftinie, Dochița, Maria, Stan, cu tot niamul lor. Balașa, Ion, Aftinie, Teodor, Maria și cu tot neamul lor.

Răposați: Alexandru Goroveiu, femeia lui Irina. Măriuța Celică. Tudora, mama lui Dumitru sân Stan Bulicean. Vasile Chihaiia.

Notă. Biserica din satul Dealu-mare a fost făcută de Dediu Codreanu în 1762, iar Ion Codreanu spătarul în 1813 a făcut o alta din nou, alături

de aceea. Cu prilejul acesta a făcut sau mai bine zis completat Pomelnicul Bisericii. Prin 1820-1828 a șters de la vii trei nume. Ecaterina(soția), Maria(sora) și Anastasia(femeia care i-a crescut copii) și le-a trecut la morți. Se vede că Ecaterina Codreanu a murit înainte de fiul său Dimitrie(+ 1821) și înainte de mama sa, Ana Jora.

Pomelnicul a fost dus la biserica Sf. Ioan din Bârlad, posibil după ce moșia Dealu-mare a fost cumpărată de Iorgu Radu. În prezent pomelnicul este pierdut.

Preotul Ioan Antonovici, Frații Ghiorghie și Neculai Roșca Codrianu, p. 109-111

Fără dată (probabil 1830). Pomelnicul Bisericii din satul
Frunțișăanii(com. Frunțișăanii), jud. Tutova

Cei ce au stătut Domni Țărei Moldovei și cei ce au dăruit pe moșia Frunțișăanii lui Maștei Roșca și în urmă Balomireștii: + Alta(loc liber 4 cm, în lățime) alăturată bucată de loc și urmașilor au dăruit, sărdariului Dediu Codrian.

Adormiți

Radu Voevod, doamna lui și tot niamu. Alexandru Voevod, Ilieș Voevod, doamnele lor, cu tot niamul. Ioan beizăde, soția sa Zmaranda domnița. Stefan Racoviț Voevod. Ruxanda doamna, cu tot niamul, Mihăiți beizăde, soția sa Anastasie, și cu tot niamul lor. Ruxanda domnița, soțu său Grigore Costachi comis, neamul lor. Manolachi, Dumitrașc, Anastasie, soțul său Iordachie Ghica, vel logofăt, și tot niamul lor.

Răposații vechi ctitori ai bisericii și stăpâni ai moșiei Frunțișăanii

Maștei Roșca, soțul său Anastasie, niamul lor Grigoraș, soțul său Măricuța, fiii lor: Ioan, soție sa Măriuța. fiii lor. Lupu, Ilinca, Simion:și

tot niamul lor: Gavril: soțul său Călina, cu fiii lor și tot niamul: Anița, soțul său Ștefan: Cherchez: comis, Zinica, soțul său, Pârvu: niamul lor: Enachi: Ștefan: Iorga: Bălașa: Toader: Bălașa. Constantin: Zoița: Iordachi: Ioan: Antonie: Vasilica: Ursu: Gheorgie: Ștefan: Vasilca: Toderășc: Leftir: cu soțiile lor și tot niamul lor: Ruxanda: soțul său: Dediul. vel spătar, fiii lor Ana: doamna lui Mihai Racoviț: voevod: Iorga: monah: Paladii: soțul său Vasilica, și tot niamul: Costandin: Ecaterina: cu fiii lor și tot niamul. Manolachi. cu soțul său, cu fiii lor, și tot neamul. Nicolae, Ruxanda. cu fiii lor. și tot neamul: Bălașa: soțul său Iorga: cu fiii lor și tot niamul: Mihalachi, Ecaterina: cu fiii lor: și tot niamul: Măriuța. soțul său: Costin: cu fiii lor: și tot niamul: Alexandreu: Ecaterina cu fiii lor și tot niamul: Zmaranda: soțul său: Gheorghie și fiii lor: cu tot niamul, Toma, cu soția sa: și tot niamul. Petrachi. Zmaranda: cu fiii lor și tot niamul.

Cei vii

Gheorghie. Ioan: cu fii lui: Marie: soțul său: Nicolae: fiii lor: Polidor; Ruxanda: Nicolae: Xini schimonachie. Safta: și tot niamul: Costachi cu fii lui și tot niamul: Casandra cu fiii săi: și tot niamul.

Ctitorii ci au prefăcut biserica din Frunteșanii la anii 7260(1752)

Mart

Lupul: Sanda: cu fiii lor: Gheorghie: soție sa Ilinca cu fiii lor. Neculae: Anastasie: cu fiii lor: Vasili: soțul său. Safta. cu fiii lor. Mariuța: cu soțul său și fiii lor: Antonie. soțul său Ștefan: cu fiii lor. Ilinca: soțul său. Ioan cu fiii lor. Dediul. Marie: Ecaterina: cu fiii lor. Dimitrie. Marie: soțul său. Ilie. Panaite. Teodosie: Safta: și tot niamul lor: Ecaterina. cu fiii lor. Dimitrie: Mihail. (urmașii loc liber înalt ca de 3 cm).Toma: Marie. cu fiii lor. și tot niamul. Gavril: Teodosie: cu fiii lor și tot niamul. Antiohi: Ecaterina. cu fiii lor și tot niamul. Nicolae: Ilinca. cu fiii lor și tot niamul. Mihalachi: Ecaterina: cu fiii lor: și tot niamul. Ana: Anastasie. Marica: și tot niamul. Gheorghie. Ioana: și tot niamul (urmeaza un loc liber înalt ca de 2 cm) Silvestru: monah și tot niamul: Dionisie: monah: Kesarie: monah. și tot niamul.

Notă.

Acest pomelnic este interesant pentru studierea neamului Roșca Codreanu și trebuie utilizat numai cu ajutorul documentelor. A fost scris pe o scândură cu două ușițe. Nu are dată: Printre cei vii se găsește sârdariul Ioan Codreanu, Maria căsătorită cu Nicolae Ventura și fii lor, Poliodor și Ruxanda. Maria s-a căsătorit la 3 noiembrie 1824, iar Ion Codreanu a murit în 3 aprilie 1835. Rezultă că pomelnicul a fost scris de proprietarul de atunci al satului Frunțișeni, N. Ventura. Deci această formă a pomelnicului a copiat forma mai veche și a fost completat de N. Ventura între 1824-1835.

Preotul Ioan Antonovici, Frații Gheorghe și Neculai Roșca-Codreanu, p. 28-30.

BISERICA CU HRAMUL „SFÂNTUL MARE MUCENIC GHEORGHE” DIN SATUL POPENI

Deși documentele tac sau sunt necunoscute, biserica din satul Popeni are o existență multiseclară. Toponimul satului este o demonstrație a vechimii unei biserici în zonă, dar și a slujitorilor săi. Satul și-a construit vatra în apropierea unei vechi vetre de sihăstrie. Sub influența sihaștrilor din codru, pe teritoriul viitorului sat a fost ctitorită o mănăstire modestă, care răspundea nevoilor spirituale ale credincioșilor din zonă. Existența ei este demonstrată de persistența toponimului Valea Mănăstirii în perimetrul satului. Pe lângă această mănăstire s-a format o comunitate mixtă de slujitori ai bisericii și mireni. Aici au trăit mulți popi, mireni de pe lângă mănăstire fiind locuitorii de la popi, așezarea numindu-se apoi pentru totdeauna Popeni.

Actuala biserică a satului nu este prima, ea continuând pe altele mai vechi.

Pisania prezentă în pridvor, deasupra ușii de la intrare, are următorul conținut.

La sfârșitul secolului al XVI-lea, în 1585, preotul Gligorie ajutat de enoriași a ctitorit o biserică din lemn. În 8 noiembrie 1591 printre proprietarii satului se afla și popa Dragotă.

„Ziditu-sa acest sfânt locaş închinat Sfântului Mucenic Gheorghe, în anul mântuirii 1811, ctitoria lui Costache Greceanu”.

În urma cutremurului din 1940 s-au făcut reparații interioare și exterioare cu cheltuiala enoriașilor și cu strădania preotului paroh Ion Archirescu. În vanul 1950 s-a făcut pictură murală în stil realist preot paroh fiind Theodor Calapod. În anul 1985 s-au terminat reparațiile întregii biserici. S-a împodobit interiorul bisericii cu pictură în tehnica frescă în anul 1987, cu contribuția credincioșilor din sat și cu deosebită strădanie a preotului paroh Ștefan Velescu. Pictura a fost executată de pictorul bisericesc Vasile Caraman din București ajutat de Constantin Coșa, Ion Braboveanu, Nicolae Enachi și Nelu Grădinaru.

Sfântirea s-a săvârșit de P. S. Eftimie Luca episcopul Romanului și Hușilor în anul 1987 luna octombrie ziua

„Pomenește Doamne pe toți cei ce au contribuit la înnoirea Casei Tale”

Pisania îl menționează ca ctitor pe Costache Greceanu. Dar care Costache? În arborele genealogic întocmit de Radu Sc. Greceanu apare un Costache Greceanu născut în 1823 și mort în 1858 la Paris, înmormântat la biserica Sf-ții Voievozi din Bârlad. Acest a fost fiul lui Neculai Greceanu, ctitorul bisericii din Simila. Nicolae Stoicescu l-a menționat ca ctitor pe marele vornic Ion Greceanu, anul ctitoririi fiind 1830, diferit de 1811, anul menționat în actuala pisanie. Acesta s-a născut în 1770 la Diocheți și a murit de holeră în 1831 la Drăgușani. A deținut mai multe funcții: căminar 1806 ; ispravnic de Tecuci 1809; ban 1815, logofăt 1816,pârcălab de Galați 1819, agă, ispravnic de Tutova 1821; vornic apoi vel postelnic 1822; mare vornic al Țării de jos 1824-1831. A fost căsătorit cu Nastasia Constandache și a avut mai mulți urmași, dintre care Nicolae este ctitorul bisericii din Simila. Tot Ion Greceanu este menționat ca ctitor al bisericii din Popeni și de Radu Sc. Greceanu.

Deși seculară, biserica se prezintă foarte bine în prezent. A fost construită solid, din cărămidă, cu ziduri groase și fundație puternică, pe un teren cu sol așezat, humos. Are o formă tronconică, cu absidele pentagonale. În față, prezintă un pridvor închis, deasupra căruia este construită turla. Prezintă cinci ferestre, câte două la pronaos și naos și una la altar. Deasupra ușii de la intrare în biserică se găsesc două picturi,

una în partea superioară „Adormirea Maicii Domnului”și, puțin mai jos, Sfântul Mare Mucenic Gheorghe.

Catapeteasma este din lemn de tei. În partea superioară este redat soarele, sculptat și vopsit auriu. Ușa împărătească este încadrată de două picturi, Maica Domnului cu Pruncul și Iisus Hristos. În stânga catapetesmei, spre colțul sudic, este prezentă o pictură de hram înfățișându-l pe Sf. Mare Mucenic Gheorghe.

În curtea bisericii, puțin spre est, se găsește cimitirul satului, înființat aici din 1985. vechiul cimitir se află la câteva sute de metri, vest de biserică. Între biserică și cimitirul actual, în partea de sud, s-a ridicat în 2001 un monument simplu închinat eroilor satului cu următoarea inscripție pe partea din față:

„S-a ridicat acest monument în memoria eroilor din comuna Popeni, județul Tutova căzuți în războiul pentru întregirea neamului”.

1916-1918-1941-1944

Veșnică să fie amintirea!

2001

Donat de Căpraru Mălina

Nu putem trece cu vederea peste anumite imperfecțiuni. Primul război mondial, pentru România războiul pentru întregirea neamului, a ținut între anii 1916-1919, iar la al doilea război mondial România a participat între anii 1941-1945.

La intrarea în curtea bisericii, pe partea stângă, se găsesc trei obeliscuri: două pentru familia Mihălceanu, unul pentru Kiriac Mihălceanu, decedat în 1895 la 35 de ani și altul lui Leonoda Mihălceanu decedat în 1837. Al treilea obelisc este dedicat preotului Theodor Calapod, preot cu o activitate îndelungată în parohie, 41 de ani, respectat și iubit de enoriași. Pe partea din față apare o fotografie a preotului și un text.

„S-a încrustat această placă în memoria binecuvântatului preot Theodor Calapod, care cu vrerea lui Dumnezeu, alături de soția sa Zoea a desfășurat o prodigioasă activitate în această parohie 41 ani.

Prin osârdia sa, sfântul lăcaș monument istoric, a fost menținut permanent în bună stare de funcționare. Personalitate distinsă, de o aleasă cultură, noblețe sufletească și pioșenie desăvârșită, rămas veșnic în memoria enoriașilor și a celor care l-au cunoscut”

Vasile Popa

Vasile Chelaru
Bizim Sterian

În interiorul bisericii se găsește un pomelnic al celor căzuți pentru patrie; deteriorat, întocmit superficial, neglijat.

Pomelnicul celor căzuți în al doilea război mondial este înregistrat pe câteva foi uzate, în unele locuri greu lizibile. Cei căzuți apar numai cu numele de botez. Pentru Dumnezeu o fi bine, dar urmașii nu-și mai pot depista strămoșii. Cei căzuți în primul război mondial sunt înregistrați pe coperta unui registru. Prin redarea lor aici, sperăm să le salvăm numele.

Eroii neamului
din
comuna Popeni, județul Tutova
Morți în Războiul pentru întregirea neamului
1916-1918
Spre veșnică pomenire.

Constantin Căpraru sergent(învățător)
Constantin Samoilă soldat
Costache Enache soldat
Constantin Chelaru serg.
Constantin Grecu sold.
Dumitru Gociu Ep
Dumitru Madare
Gheorghe V. Alexandru capor.
Gheorghe I. Nistor sold.
Gheorghe Cruceanu
Gheorghe Amărinei
Gheorghe Sârghie
Gheorghe Gh. Alexandru
Gheorghe Burcioagă
Grigore Ciobotaru
Ioniță Bălan
Ivan Solovei
Ion Crețu
Ion David
Ion Grigoriță

Ion Vieru
Ilie Moraru
Manole Alexandru
Neculai V. Alexandru capor.
Manole Popa sold.

Tănasă
Neculai Ciorlan(?) caporal
Neculai Neagu sold.
Neculai Balan
Neculai I. Crețu
Neculai I. Andrei
Petre Mișcoi
Sava Dabija
Ștefan I. Pâslaru
Ștefan Buruiană
Toader Bădrăgan
Tănase Brezuleanu capor.
Toader Bodriga sold.
Toader Pristavu
Toader Samoilă capor.
Costache Amăriei sold.
Gheorghe Iorga
Gheorghe Chițoiu
Ștefan Burcioagă
Tudorache Lazăr
Alexandru P. Balan
Costin Chelaru capor.
Costache Samoilă
Gheorghe Sava sold.
Frumuzache Calupod
Neculai Ariton
Ștefan Ciobotaru
Toader C. Bălan

BIBLIOGRAFIE

Ioan Antonovici, Notițe istorice și tradiționale privitoare la bisericile din județul Tutova.

Radu Sc. Greceanu, Familia Greceanu din Moldova, în Arhiva Genealogică, Iași, 1997, nr 3-4, p. 174-192

N. Stoicescu, Repertoriul bibliografic al localităților și monumentelor medievale din Moldova, București, 1994.

BISERICA „SF. ÎMPĂRAȚI CONSTANTIN ȘI ELENA” DIN SATUL SIMILA, COMUNA ZORLENI, JUDEȚUL VASLUI

În anul 1444 iunie 18, Ștefan al II lea, fiul lui Alexandru cel Bun a întărit preotului Toader din Bârlad, „un loc pustiu ce iaste pe Simila, unde a fost hălășteul Bistricenilor, valea până unde cade Simila în Bârlad; și am poruncit lui ca să-și facă și sat”, unde era moara fratelui său, preotul Draghie.¹

În acel moment, la Gura Similei, sat nu era, deși exista o moară. Fratele lui Draghie, Toader, noul proprietar avea poruncă să facă sat. Din documentele următoare, deducem că Toader a ctitorit satul. În anul 1765 proprietar era vistiernicul Iorga, acesta dorind „să facă sat la malul Bârladului, unde dă Simila în Bârlad Și să cunoaște că o acolo au fost sat vechiu, fiindcă și acum iste siliști și gropi de pivniți <și> de zemnici, și au fost și moară într' acel iaz”.²

Satul a fost înființat de preotul Toader, dar dispăruse. Dacă a fost sat, a fost și biserică, nu se poate ca un preot să-și lase propriul sat, ctitorit de el, fără biserică.

Vistiernicul Iorga a ctitorit și el un sat, a ctitorit și o biserică modestă din lemn, ne informează înscrisul din actuala pisanie. Curând satul și moșia de la Gura Similei a intrat în proprietatea familiei Greceanu, originară din satul Greceni de la hotarul Bugeacului.³ Primul

proprietar a fost Ioan Greceanu(1770-1831), moșia fiind moștenită de fiul său Nicolae Greceanu(1801-1855).

Satul avea nevoie de o biserică nouă. Cea veche poate se ruinase sau era prea modestă pentru nivelul la care ajunsese satul și rangul proprietarilor. Informațiile privind data construcției și ctitoririi bisericii sunt diferite.

Anuarul Eparhiei Hușilor din anul 1934 consemnează faptul că biserica Sf. Împărați a fost construită în 1824,⁴ cel din 1935, în anul 1811, ctitor fiind vornicul I. Greceanu⁵, iar cel din 1938, anul 1811, ctitor fiind consemnat vel aga N. Greceanu.⁶ N. Stoicescu nominalizează drept ctitor pe Nicolae Greceanu mare agă și Ion Greceanu mare vornic, dar nu datează edificiul.⁷ Actuala Pisanie menționează anul 1811, iar drept ctitor „familia Greceanu”.

Protopopul de Tutova, Constantin Cocu iconom, a întocmit un tabel cu toate bisericile sfințite de el, începând cu anul 1824, și a trecut biserica cu hramul Sf. Nicolae de la Gura Similei la poziția nr. 9.⁸ Avem un punct de plecare, biserica a fost construită după 1824. Nici nu se putea mai înainte, deoarece Nicolae Greceanu nu putea fi ctitor la 10 ani, iar tatăl său, Ion Greceanu, a locuit la Drăgușeni.⁹

O însemnare a lui Ion Greceanu, făcută în 1830 pe o Evangheligie tipărită la Neamț în 1821, dăruită bisericii din Gura Similei, rezolva problema ctitoritului și, în mare parte, dacă nu anul, atunci perioada ctitoririi acestui locaș de cult.

„Această Sfântă Evangheligie și eu spre pomenirea mea și a neamului meu, am afierosit-o la Sf. Biserică a iubitului nostru fiu Neculai Greceanu, biv vel agă, de la moșia sa la gura Similei, unde se cinstesc praznicile Sf. Marelui Ierhah Neculai și a Sfinților Împărați întocmai cu apostolii Constantin și Elena. Rog pe ctitorii cuvioși preuți să mă pomenească și să se roage pentru iertarea și mântuirea sufletelor noastre. 1830 martie 28 ” Ion Greceanu <biv>vel vornic.¹⁰

În anul 1830 biserica era terminată și sfințită de protopopul de Tutova, deci ctitorirea a avut loc între anii 1824-1830.

Nicolae Greceanu într-o inscripție din anul 1837, pe riza icoanei „Fecioara Maria” aflată în inventarul parohiei, și-a consemnat calitatea de ctitor: „...bisărica; făcută; de mini; pe moșia me:Gura Similii: ținutul: Tutovii:undi să cinstești hramul Sf.: Ierarh:Nicolai:și a Sf.: Împărați.”

Actuala pisanie a bisericii scrisă în 1996 și aflată deasupra intrării în pronaos, deși conține greșeli, îl menționează ctitor pe Nicolae Greceanu, cu doamna sa Elena.

„Cu vrerea tatălui, cu binecuvântarea fiului și cu desăvârșirea Sf. Duh, ziditu-sa acest sfânt locaș dumnezeiesc în anul mântuirii 1811(?!, n.n), de la facerea lumii 7319, în satul Simila, atestat în documente încă din anii 1442-1444./ Biserica actuală, zidită pe locul uneia mai vechi din lemn este ctitoria familiei Greceanu-vornic, pe vremea când Întâi Stătător al Mitropoliei Moldovei, cât și caimacan(loctiitor de domn) era Mitropolitul cărturar Veniamin Costache, iar Episcop de Huși era Meletie Lefter./ Nicolae Greceanu, vel vornic, cu doamna sa Elena, aduce în țară meșterii ruși și zidește biserica monumentală, azi monument istoric-ce există acum cu hramul Sf. Ierarh Nicolae./ Pe vremea P.S. Iftimie Luca al Romanului și Hușilor și a Pr. Dumitru Găbuleac s-a purces la reconsolidarea bisericii, epitrop fiind d-l Neculai Zupcău, iar lucrările s-au terminat în anul 1992...”

Nicolae Greceanu s-a născut în anul 1801 și s-a căsătorit la 19 martie 1823 cu Elena Iamandi, fiica banului Costache Iamandi.¹¹ Au avut casă la Bârlad și curți la Gura Similei.¹²

Biserica a fost construită în incinta curții boierești. Curtea era compusă din case, biserică și parc, fiind îngrădite și ocupând o suprafață de câteva fălci. Această suprafață a fost înconjurată cu un canal plin cu apă, adusă prin conducte din râul Bârlad. Pe canal circulau vapoare pentru agrement. Parcul era plantat cu portocali, lămâii, pomi fructiferi, arbori,(stejari, fagi, plopi) și flori. În fața parcului, peste drum de grădină, la intrarea în sat, a fost amenajat un mare iaz, lat de vre doi stânjeni.

Accesul locuitorilor satului și al târgoveților din Bârlad era permis în parc și la biserică numai la 21 mai, de hramul bisericii-„Sf-ții Împărați Constantin și Elena.” Nicolae Greceanu îi primea îmbrăcat în „ antereu de cuternic, cu taclit, cu fermenea și cu ișlicul pe cap”.¹³

A urmat decăderea familiei. După moartea vornicului Nicolae Greceanu, în anul 1855, moșia și biserica au fost moștenite de fiul său, aga Costache Greceanu, născut în anul 1823, căsătorit cu Eufrosina Iancu Văcărescu (1837-1870).¹⁴ Fiul a avut o viață scurtă, dar a avut timp să-și cheltuiască o parte din avere. A murit la Paris în anul 1858, la vârsta de 35 de ani și a fost înmormântat la biserica Sf. Voievozi din

Bârlad¹⁵. În 26 aprilie 1860, văduva, pentru a plăti datoriile rămase de la soțul său, în valoare de 12 331 galbeni și 3448 lei, a scos la mezat proprietățile Simila și Mastaticii.¹⁶

Moșiile au fost cumpărate de către aga Vasile Pogor cu suma de 18 000 de galbeni. Inventarul cuprindea și „Biserică bună de zidiu”¹⁷. Pentru 25 de ani biserica a trecut în grija lui Vasile Pogor și apoi a altor proprietari.

Biserica este o construcție solidă, din zid de cărămidă, cu o grosime de aproximativ 1,75 m și cu o temelie din piatră (~1,5 m). Are forma de treflă, cu abside semicirculare, cu un turn-clopotniță pe pridvor. Inițial a fost acoperită cu șindrilă, în prezent având învelișul din tablă zincată. Tâmplăria și pardoselile sunt din lemn. Pridvorul este tăvănit, pronaosul prezintă boltă și este sprijinit pe două arcuri, perpendiculare pe axul bisericii. Boltit este și naosul, dar altarul are tavanul drept. Prezintă o taință pe latura de nord, în prezent blocată. Fațadele sunt decorate cu elemente prezentând fronton triunghiular. Ferestrele sunt semicirculare cu ancadramentul prezentând elemente decorative în relief. Arhitectura este completată cu capiteluri simple, muluri în retragere sub cornișă, panouri rectangulare adâncite în zidărie. Turnul clopotniță are circa 16 m înălțime, 4 niveluri și decor asemănător cu restul bisericii.

Ctitorul a fost om bogat și s-a străduit să doteze biserica cu obiectele de cult necesare desfășurării serviciului religios într-un edificiu boieresc. Cu timpul au mai contribuit și alții: Iancu Dumitriu, Vasile Pogor, Ioniță Negrea.¹⁸ Multe din obiectele avute în inventar de biserică au dispărut (unele se mai păstrau în 1988).

Icoana împărătească înfățișează „Încoronarea Maicii Domnului de către Sfânta Treime”, creație din secolul al XIX lea (ante 1837), pictură ulei pe lemn. Dimensiunile 75×58×10 cu ancadramentul metalic, icoana propriu-zisă având 60×45. Are gravată pe chenar, în partea inferioară, inscripția în limba română cu litere chirilice: „Anul 1837 fevr. 10: Aceasta: sf.: icoană: fiindu-mi: dată: mii: robului: D < u > mnezeu: aga Neculaiu: Greceanu: spre: evlavii di mătușa me: vorniceasa: Eliana: Beldiman: născută: Costandachi: ce o are: de la o mănăstire: pi cari după: îndestulă: minuni: adivărate ce au făcut: ținând-o în casă: am afierosit-o la sf.: biserică: făcută: de mini: pi moșia me: Gura Similii: ținutu: Tutovei: undi să cinstești hramul Sf: Ierarh: Nicolai: și a Sf.: Împărați. Înoin-du minune iarăși în biserică: mărturisită de vechilul moșiei mele d

<i>polcovnicul Șefan Crăescu: ce-au văzut o sf.: lumină arzându: înainte am și îmbrăcat-o cu arțintu: ațudându spre evlavii și numitul vechil spre pomenire me și a lui dimpreună cu tot niamul nostru. ”

Icoana o prezintă pe Fecioara Maria în veșmânt antic, cu mantia lungă, în genunchi, încoronată de către Sf. Treime. În dreapta este prezentat Iisus cu o cruce în mână dreaptă, iar în stânga Dumnezeu cu un nimb crucifer. Sus apare Sfântul Duh în chip de porumbel. În partea de jos, în lateral stânga și dreapta, apar Sf. Arhangheli Mihail și Gavril. Scenele marginale sunt reprezentate de cele 12 praznicare, apoi sfinții arhieriei (Grigore Bogoslav, Vasile cel mare, Ioan Zlataust. Sf. Nicolae, sfinții Împărați Constantin și Elena, Sf. mucenic Haralambie, Sf. Mucenic Mina, Sf. Mucenic Trifan)

Remarcabil un potir din secolul al XIX lea, datat „1837” din argint (31×12 cm), decorat cu motive vegetale (vrej și viță de vie) și îngeri. Pe marginea inferioară are o inscripție în limba română cu litere chirilice: Morții: Ioan; Gheorghe, Smaranda, Gheorghie, Casandra, Ileana și tot neamul lor. Mihail și tot neamul lor. 1837”. Sus, pe o bandă, apare inscripția: „Vii// Nastasia, Neculai, Ileana, Constantin, Ileana, Smaranda, Valentin, Maria și tot neamul lor”.

Sunt cunoscute două pomelnice ale bisericii: unul din 1890 și altul din 1945. ¹⁹ În pomelnicul din 1 martie 1890 au fost trecuți ctitorii, alți miluitori, preoți slujitori ai lăcașului. În pomelnicul din 1945 sunt trecuți: ctitori, preoți, cântăreți, epitropi și eroii neamului din Simila.

Pomelnicul din 1890 are următorul conținut:

„Pomelnic/Fondatorii Bisericei din comuna Gura Simila/Morți/ Ioan Grecianu Vel-vornic, Anastasia Vel –vorniceasa, Neculai Grecianu Bi-vel vornic, Elena Grecianu Bi vel vornicea<sa>, Costachi Grecianu Aga, Efrosina Grecianu Aga, Smaranda, Vasile, Maria, Mihailu, Maria, Vasile, Ioanu, Gheorghe, Casandra, Gheorghe și totu niamu lor/Pomelnic/ preutu, Vasile Crăescu/ Vii/ Vasili preutu/ Maria presvitera, și fii loru, Maria, Rucsanda, Gligori/Gavrilu, Constantinu, Dumitru/Morții/Ioniță, Vasilica, Zamfira, Teodor, Safta, Maria, Ana, Gheorghe, Paraschiva, Costachi, Ilinca, Constantin, Dumitru, Vasili, Toadir, Maranda, Ilina, Ilena, Sofia, Gheorghe, Anica, Dumitru, Constantin, Ileana, Manolachi, Ionu, T..., Toadir, Aristița, L..., Costachi, Gheorgh<e>, Vasile, Ioan preutu, Catrina pesvitera, Maria, Dumitru. Și tot niamu<l> lor/1890 Marti<e>1”.

Folosindu-se de cele două pomelnice și de documentele din arhiva D. J. C.C. P. C..N. Vaslui, Dij. A. N. Vaslui, de însemnările de pe cărțile aflate în „Colecția Muzeului eparhial Huși”, Maria Popa și Doina Rotaru au întocmit un tabel cu slujitorii bisericii din Simila.

„Constantin iconomu(1833-1843), Gheorghe Grosu (1843-1845), Ștefan Sandu(1844-?), Vasile Cârnecki(1843-1863), Necolae Pascal(1855-1878), Ioan Bănceanu(1862-1870), Constantin Pascal (din 1876) activând alături de N. Pascal, V. Crăescu(1884-1891), Alexandru Pascal(1894-1895), Hristodor Rotaru, Constantin Tenea(1900-1908), Ioan Mangu, Gh. Popa(1937-1947), licențiat în teologie la Cernăuți în anul 1943, Gh. Busuioc(1962-1964),Al. Gâlea, Constantin Măileanu(1977), Constantin Isărescu, Dumitru Găbureac (1988-1996), Vasile Lucaci(1996-2003), Marius Dumitru Mărcuță (2003-2004), Răzvan Andrei Acostoaiei din 2004. ”

Cântăreți: V.Gh. Petrea (1840-1882), Năstase Pascal (1878), Gh. Năstăsescu și Ioan Grama(1900-1908), C. Prisecaru(1914), Vasile Bădănac(1919-1943), I.Mardare (1940-1966), Melinte Manea (1938-1959), Dâlcu Vasile (1946-1951), Costică M. Melinte(1946-1951). Pomelnicul din 1945 mai menționează alți cântăreți, fără a menționa perioada de funcționare: Neculai Năstăsescu, Gh. Negrea, Vasile Petrea, Vasile Fodor, Gh. Crețeană, Ioan Popescu Pasarea, Dumitru Rânzescu.²⁰

După moartea ctitorilor, biserica nu a mai fost întreținută la același nivel. În anul 1881, biserica se prezenta într-o stare rea, șindrila de pe acoperiș, fiind putredă. În aceste condiții, Protoeria județului Tutova a închis biserica prin ordinul episcopiei Nr. 480/ 30 iunie 1881, semnat de P.S. Dima Calinic. După acoperirea cu tablă și reparații interioare, biserica a fost deschisă în 7 decembrie 1881.²¹ Lucrările exterioare au fost finalizate în 1884 în timpul preotului V. Crăescu. În acel an, biserica deținea 8 fălci de pământ arabil.

Între anii 1898-1908 s-au făcut noi reparații interioare și exterioare.²²

Între anii 1937-1938, preotul Gh. Popa a făcut alte reparații la exterior, cu 16051 lei adunați de la enoriași, 8000 lei primiți de la Ministerul Cultelor, 7000 lei de la Prefectură, 8086 de la primărie și 24 639 lei din arenda pământului bisericii, pământ donat de Ion Negrea(1,43 ha), și a celor 12,50 ha primite prin reforma agrară din 1864.²³

Fiind avariata de cutremurul din anul 1940, biserica a fost reparată în anii 1941-1942, când a fost pictată din nou.²⁴ Bombardată în timpul ultimului război, când s-a distrus turla și o parte din acoperiș, a fost reparată până în anul 1947, prin grija preotului Gheorghe Popa.²⁵

Cutremurele din 1977, 1986, 1990 au afectat structura de rezistență a bisericii. Lucrările de consolidare s-au făcut pe baza unui proiect semnat de arhitectul C. Brătescu. Lucrările au costat 1.229.000 lei, bani adunați de la enoriași de preotul Dumitru Găbuleac.²⁶

Fiind monument istoric, Direcția Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor istorice a impus: respectarea profilurilor inițialele ale clopotniței, ale coloanelor de pe fața de vest și ale frontonului de deasupra portalului.²⁷ Lucrările s-au încheiat în anul 1992. Între anii 1995-1996 în interior, biserica a fost pictată de Vică Lichi, cu cheltuielile parohiei, în timp ce preot a fost Vasile Lucaci. Potrivit pisaniei, biserica a fost sfințită în septembrie 1996.

NOTE:

1. D. R. H., A. Mold. Buc, 1975, vol. I, p. 351
2. I. Antonovici, Documente bărlădene, vol. III, p. 29
3. Radu Sc. Greceanu, Familia Greceanu din Moldova, în Arhiva genealogică, Iași, 1997, nr. 3-4, pp. 174-192
4. A.E. H., 1934, p. 70
5. Ibidem, 1935, p. 93
6. Ibidem, 1938, p. 151
7. N. Stoicescu, Repertoriul bibliografic al localităților și monumentelor medievale din Moldova, 1974, p. 756
8. I. Antonovici, Documente bărlădene, vol. I, p. 307
9. Radu Sc. Greceanu, op. cit., p. 183, Al. V. Perietzeanu, Vidomostie de boierii Moldovei aflați în țară la 1829, în Arh. Gen., Iași. 1994, nr. 3-4, p. 290
10. Nicolae Greceanu avea această Evanghelie de la mitropolitul Moldovei, Veniamin Costache, fiind și neamuri. Pe aceeași Evanghelie, Ioan Greceanu, în 10 februarie 1823, în versuri și-a exprimat admirația și respectul pentru personalitatea lui Veniamin Costache.
„Această Sfântă Carte/ Mie mi-e de dar / Celui ce mi-au dat-o / Și cunosc mult haru/ Veniamin Costache/ alesul Păstor/ Mitropolitul Țării/ Mult îndurător/ El mi-a dăruit-o/ Vrând a revârsa/ Aici către mine/ Bunătatea Sa/ O cetitor sfinte/Nici cum nu mă uita/ Dintru-

datorie/ A te strămuta/ Cetind pomenește/ Pe bunul păstor/ Fii cum sunt și eu/ Foarte simțitor/Pentru că se cade/ Un așa bărbat/ În veci să fie / Binecuvântat” (transcrierea a fost făcută de pr. Gh. Popa, protoiereu-Bârlad, și se păstrează în arhiva Parohiei Simila). Vezi și A.E. H.. 1938, p. 151-152.

11. Radu Sc. Greceanu, op. cit, p. 183. Soția a primit ca zestre satele: Ordești, Horăști, Ștefeni, Bârseni, Bustești, Tămășeni, de pe Valea Jigăliei
12. I. Antonovici, Doc bârlădene, vol. V, p. 248-249, 277
13. Ibidem, p. 249
14. Radu Sc. Greceanu, Op. cit., p. 184
15. I. Antonovici, op. cit., p. III, 68
16. Idem, vol. II, p. 318; Radu Sc. Greceanu, op.cit, p. 184
17. Ibidem, p. 317-320. Restul inventarului îl prezentăm în capitolul „Satul Simila”
18. A.E. H., 1938, p. 151, Din catagrafia de toată averea ce posedă biserica cu hramul Sf. Împărați Constantin și Elena din comuna Gura Simila-1878, semnată de pr. Paroh C. Pascal, menționăm: 3 clopote, icoana maicii Domnului și o cruce de lemn de chiparos, ambele îmbrăcate cu argint, chivotul, 8 candelă, o cădelniță, un potir, o linguriță, un disc – toate din argint. Vezi și D.J. A. N. Vs. dos. 1/ 1947, f. 133, dos. 8/1880, f. 156-157. dos. 11/1894, f. 422, Inventarul cărților a fost făcut în 1894 de pr. Paroh Al. Pascal, apud Maria Popa, Doina Rotaru, Biserica „Sf. Împărați Constantin și Elena” din satul Simila, comuna Zorleni, județul Vaslui, p. 205, în Acta Moldaviae Meridionalis (în continuare A.M. M.). Anuarul Muzeului Județean „Ștefan cel Mare” Vaslui, XXV-XXVII, vol. II
19. Pomelnicul din 1945 a fost scris pe tablă de către preotul Gh. Popa
20. Maria Popa, Doina Rotaru, op. cit., p. 209-210
21. Ibidem, p. 204
22. Ibidem
23. A. E. H., 1938, p. 151
24. N. Stoicescu, op. cit., p. 756
25. Maria Popa, Doina Rotaru, op. cit. p. 205
26. Ibidem
27. Ibidem

BISERICA CU HRAMUL „SFÂNTUL MARE MUCENIC GHEORGHE” DIN SATUL VÂRLEZI

Deși satul Vârlezi a avut o existență scurtă (aproximativ 1750-1823), locuitorii lui au beneficiat de serviciile oferite de un lăcaș de cult. Știm că această biserică a fost construită înainte de 1794, deoarece apare în lista bisericilor sfințite de protopopul Ioan Chirul.¹ Deoarece în 1798, proprietar al satului a fost Gavril Conachi, credem că el a fost ctitorul bisericii, fapt plauzibil, deoarece el a ctitorit un mare număr de biserici pe moșiile sale, printre care și cea din noul sat Zorleni și a refăcut și biserica schitului Măgaru. Deoarece satul Vârlezi a fost desființat, biserica a fost mutată în satul Grăjdeni, păstrând hramul și forma inițială, până în prezent, chiar dacă a cunoscut mai multe reparații de-a lungul timpului.

A funcționat foarte puțin în satul Vârlezi, unde a fost deservită de preotul Constantin Lazer.²

În Anuarul Eparhiei Hușilor din 1938, se face precizarea că biserica din Grăjdeni, „este adusă de locuitorii de la satul Vârlezi, de pe moșia Dealu Mare”.³ Informația ne sugerează și un alt fapt real, anume că o parte din locuitori s-au mutat în satul Grăjdeni, după desființarea satului Vârlezi.

Majoritate bisericilor sătești din acea vreme erau construite din lemn. Multe din aceste biserici au fost demolate și reclădite pe alt teren, în perimetrul satului sau au fost mutate în alt sat, termenul de „biserici călătoare” desemnând o realitate și o caracteristică a acestor biserici. Biserica din Vârlezu a fost însoțită și de un clopot pe care se găsește inscripția „1792 godu” dată care aduce un alt argument privind anul ctitoririi.

Biserica a cunoscut mai multe reparații după mutarea sa în satul Grăjdeni, în anii 1886, 1903, 1905, 1907, 1927, 1946, 1957.⁴ În 1966 s-a refăcut acoperișul, înlocuindu-se șindrila cu tablă, iar în 1957 s-au schimbat furcile, s-au consolidat pereții și s-au înlocuit ferestrele. Toate reparațiile au respectat formele și dimensiunile anterioare ale bisericii.

Biserica are un plan treflat, cu absidele laterale și altarul pentagonal și un pridvor dreptunghiular. Este o construcție joasă și fără turlă. La exterior, pereții sunt tăbăniți cu scândură. Pronaosul este despărțit de naos prin trei intrări, marcate de patru stâlpi decorati cu ornamente realizate prin tăietură. Pe stâlpi sunt icoane vechi reprezentând pe Maica Domnului cu Pruncul, Sf. Nicolae, Sfântul Gheorghe și Iisus Hristos cu globul crucifer. Icoanele au fost lucrate de același pictor, care a realizat întreaga pictură a bisericii din perioada ctitoririi, culorile fiind șterse de vreme. Fondul icoanelor a fost vernil, veșmintele fiind redade în purpuriu, drapajul în albastru, iar aureolele în galben.

Catapeteasma bisericii a fost pictată în 1823, dar păstrează un fragment care reprezintă registrul Apostolilor, din pictura inițială. Icoanele de la baza tâmplii reprezintă pe sfântul Gheorghe omorând balaurul, Iisus Hristos învățător, Maica Domnului și sfântul Nicolae. Aceste icoane au aparținut bisericii din vremea construirii ei în satul Vârlez, deoarece icoana Sfântul Nicolae are o însemnare cu cifre arabe și litere chirilice: „7302, 1794 nov. 3”.

Naosul are o boltă octogonală. Nervurile boltii în partea superioară formează o cheie de boltă în forma unui disc, decorat cu trei cercuri concentrice, din care coboară un policandru.

Tot din perioada când biserica funcționa în satul Vârlezi se mai păstrează câteva cărți vechi: Cazanie(1792), Evanghelie (1794), Apostol(1794), dar și din secolul al XIX-lea, după ce a fost mutată.

Biserica a fost mutată în satul Grăjdeni între anii 1820-1823. Înainte de 1820 știm că satul Vârlezu era locuit, din cartea de blestem a mitropolitului Moldovei, Veniamin Costache, la cererea lui Ion Codreanu, proprietarul satelor Frunțișeni și Dealu Mare.

NOTE:

1. I.Antonovici, Documente bărlădene
2. Constantin Tomescu, Arhivele Basarabiei, 1931, p. 201
3. A.E.H., 1938, p
4. Dorinel Ichim, Bisericile din lemn din județul Vaslui, p. 410

BISERICA CU HRAMUL „SFÂNTUL MARE MUCENIC GHEORGHE” DIN ZORLENI

Prima atestare a satului Zorleni este din 28 martie 1594 (7102), într-un document emis de Aron Vodă, domnul Moldovei, prin care întărea „ un sat, anume Zorilenii și cu un loc de moară în apa Bârladului, mai sus de târgul Bârladului ” lui Toader Chiriac mare vameș din Bârlad. Nu știm cât de mare era satul în acel moment, dar în secolul al XVII-lea era foarte populat și avea doi proprietari, Scârlet din Zorleni și Isar clucer, fiecare cu vecinii lui. Un sat de creștini trebuia să aibă și o biserică, chiar dacă modestă. Satul era așezat în apropierea unei vetre de sihăstrie, iar în preajmă existau mai multe lăcașe de cult: mănăstirea lui Draghie de pe Lahova înainte de 1444, mănăstirea Măgaru în fundul văii Bujoreni ctitorită înainte de 1602, mănăstirea de la Bursuci înainte de 1452, mănăstirea de pe valea pâ râului Trauș, în jurul căreia s-a construit satul Popeni, sigur o biserică în actualul sat Simila, sat aflat în proprietatea preotului Drăghie.

Creștinii satului Zorleni trebuiau să aibă propria biserică, probabil din lemn, pădurea fiind aproape. Informațiile documentare despre existența altei biserici nu avem sau poate nu le cunoaștem noi. La începutul secolului al XIX-lea, Gavril Conachi, noul proprietar al satului, a desființat satul de pe vechea vatră. După plecarea locuitorilor, vechea biserică a fost părăsită. În anul 1940, bătrânul Ioan D. Vasilache, locuitor din Zorleni, declară că la începutul secolului al XX-lea, din vechea biserică s-a recuperat o ușă de altar și alte obiecte de cult. Altă relatare din 1986, de la bătrâna Ileana Vasilache, în vârstă de 87 ani, specifică în punctul „La hotar” se mai vedea în primii ani ai secolului al XX-lea crucea cea mare a bisericii care „zăcea pe jumătate în pământ”, iar cimitirul era răvășit de torenți. Aceste informații au fost înregistrate de profesorul Aurel Duma și consemnate de profesorul Gheorghe Clapa.

Gavril Conachi a înființat pe actuala vatră o slobozie, dorind să atragă locuitorii, o parte din cei așezați aici fiind din vechiul sat, dar și din satele Bujoreni și Vârlezu. Mai târziu Alecu Calimach a obținut dreptul de a aduce 60 de locuitori de peste hotare, mulți din cei veniți fiind ruși. Gavril Conachi a fost un om credincios, necazurile de la nivelul familiei silindu-l să caute permanent o apropiere de Dumnezeu.

A ctitorit sau refăcut multe biserici din satele aflate în proprietate sa. În zona comunei Zorleni a ctitorit biserica de la Vârlezu și a refăcut din lemn după 1780 biserica Schitul Măgaru. Nu se putea ca în noul sat „Slobozia Zorleni” să nu ridice o biserică, chiar dacă modestă, biserica fiind și un îndemn pentru cei așezați să se mute în noua vatră a satului. Pe linia tradiției vechilor biserici sătești, biserica a fost ridicată din bârne, pădurea din fundul văii Bujoreni fiind aproape. A fost ridicată în apropierea conacului, în același loc în care se găsește în prezent. Nu a rezistat mult timp fiind avariata de un cutremur. Biserica a fost refăcută, în anul 1837, de hătmăneasa Ruxanda Rosnoveanu, fiica lui Alecu Calimach, nepoata lui Gavril Conachi. A fost nevoie de o nouă renovare în 1887. Până la finalizarea reparațiilor a fost ridicat un paraclis cu hramul „Sfântul Spiridon”, care a servit ca locaș de cult sătenilor. Acest paraclis a avut pe exteriorul peretelui de la est o cruce din piatră distrusă după al doilea război mondial. În acest paraclis a fost adusă, pentru o vreme și catapeteasma veche de la Schitul Măgaru, catapeteasmă ce a fost mutată apoi la biserica satului Horga. Clădirea a adăpostit și Orfelinatul Zorleni, ctitorie a regelui Ferdinand. Clădirea a fost avariata de cutremurul din 1977, după care a fost demolată.

Biserica actuală a fost ridicată între anii 1887-1906 de Casa Regală, satul Zorleni fiind în același timp pe moșia regelui Carol I. La terminarea lucrărilor, biserica a primit pentru întreținere suprafața de 8 fălci teren agricol, donație a regelui.

În 22 august 1944, turla a fost lovită de un obuz, fiind avariata, avarii suferind și biserica, ce s-au adăugat la cele înregistrate la cutremurul din 1940. Între anii 1942-1944 au fost efectuate lucrări de consolidare a bisericii, iar între 1945-1947 au fost refăcute turla și acoperișul. Comitetul pentru refacerea bisericii a fost condus de învățătorul Ștefan Brehoi de la Orfelinatul agricol. A colaborat cu preotul Constantin Cartas. În adresa către Prefectura județului Tutova din 21 mai 1942, acesta arata că „ biserica din Zorleni, ctitorie a regelui Carol I, în care s-a recules în timpul marelui război, biruitorul rege Ferdinand, se găsește în stare de plâns în urma cutremurului....” Prin adresa din 3 iulie 1942 către Episcopia Hușilor cerea regelui Mihai „de a fi ctitor nou al unei biserici vechi ajutând-o să se refacă”.

Ultimile reparații au fost efectuate între 1992-1996 de preotul Sin Valerian Stelian, preot paroh al bisericii din 1991. Între anii 1995-

1996 s-au efectuat lucrări de restaurare a picturii. După terminarea tuturor lucrărilor, biserica a fost sfințită în 9 iunie 1996 de P.S. Eftimie Luca, episcopul Romanului și Hușilor. Aceste informații sunt cunoscute din noua pisanie a bisericii.

„Întru slava prea Sfintei treimi; a Maicii Domnului. a Sfântului Mare Mucenic Gheorghe, și a tuturor sfinților ziditu-s-a această sfântă biserică cu hramul Sfântu Mare Mucenic Gheorghe prin osteneala credincioșilor din parohia Zorleni, ctitorie a Măiestății Sale Carol I regele României, între anii 1884-1888.” De-a lungul timpului, sfânta biserică a suferit imense transformări, dintre care: cutremurul din 1940, războiul din 1943-1945 la care a fost distrusă turla în întregime, a fost consolidată în vremea preotului paroh Constantin Cartas. În urma cutremurului din 1977, a fost zguduită aproape în întregime.

Venind ca preot paroh Sin Valeriu Stelian în anul 1991, în vremea păstoririi P.S. Eftimie Luca, episcopul Romanului și Hușilor, și arhieru Ioachim Vasluiuanul cu ajutorul credincioșilor biserica a fost consolidată în întregime, fiindu-i turnate grinzi, centuri și stâlpi din beton. Lucrările de restaurare a picturii au fost efectuate în tehnica ulei între anii 1995-1996.....Sfîntirea s-a făcut în 9 iunie 1996 de P. S.

Eftimie Luca episcopul Romanului și Hușilor. „Pomenește Doamne întru împărăția Ta pe toți binefăcătorii acestui lăcaș”

Biserica este o construcție masivă din zid, cu fundații puternice care să-i dea rezistență într-un sol umed și slab, aluvionar de luncă. Are o formă triconică cu turla ridicată pe un pridvor închis. Absidele sunt pentagonale. Biserica este prevăzută cu cinci ferestre, dintre care una la altar. Turla are patru laturi, pe fiecare latură având câte trei ferestre cu arcade în partea superioară, despărțite prin coloane înguste. Exteriorul este tencuit și văruiț în alb.

Catapeteasma este realizată din lemn de tei și are o formă bombată spre centru. Vertical prezintă colonade cu un decor din linii răsucite pe lung. În fața catapetesmei, spre stânga, se găsește o icoană care o reprezintă pe Maica Domnului cu Pruncul.

Sunt două picturi de hram care-l reprezintă pe marele Mucenic Gheorghe, fără cal, în picioare, una la exterior- deasupra ușii de la intrare în biserică și una în partea dreaptă a catapetesmei. Pictura din interior îl înfățișează în picioare, cu sulia în mâna dreaptă și cu sabia în stânga. Poartă o mantie de culoare cărămizie. Culorile folosite sunt albastru,

galben și roșu-cărămiziu. Pictura din exterior îl redă pe mucenic cu sabia ținută cu două mâini, cu stânga la vârful și cu dreapta pe mâner. Poartă platoșe de soldat roman și mantie deasupra deschisă. Culorile predominante sunt: verde, galben, cărămiziu.

În jurul bisericii se găsește cimitirul satului. Intrarea în curtea bisericii și în cimitir se face printr-o poartă masivă, construită din zid. În partea superioară este prezentă o pictură care îl redă pe marele Mucenic Gheorghe.

PRIMA ȘCOALĂ DIN ZORLENI

A fost o școală privată, înființată în 1816 de Alecu Calimah. Carte au învățat unii locuitori din zonă și din secolele anterioare, dacă au vrut sau au avut posibilități. Au fost mari proprietari care au obținut dregătorii care necesitau știință de carte, au fost preoți care știau să scrie și să citească, au fost mănăstiri în zonă, mănăstirea Măgaru fiind chiar pe teritoriul comunei Zorleni, în fundul văii Bujoreni. S-a învățat cu preoți la biserică, cu călugări la mănăstire, dar și la școli în străinătate de către cei care au avut posibilități mai mari. Că se știa carte o demonstrează unele documente.

Un document din 1660 a fost semnat de trei Bujoreni ¹, documentul din 19 aprilie 1621 ², prin care Gavril fost vornic și fiul său Dodan au vândut satul Zorleni lui Scârlet a fost scris chiar de Dodan iar un document din 12 martie 1667 a fost iscălit și de „Pârful de Popeni.” ³

Preoții din sat știau carte, un document din 25 martie 1667 a fost scris de „eri Ștefan duhovnicul”, acesta iscăindu-l și pe Pârvana, fiul Anghelinei ⁴, iar un document din 18 septembrie 1730 a fost scris de „Pahomie od mănăstirea Măgarului” ⁵ În secolul al XVII-lea pe un Penticostorion publicat la Râmnic în 1785 pentru biserica Satului Bujoreni s-a păstrat și semnătura preotului Gheorghe din sat. ⁶

Au fost și oameni din sat care știau carte, printre martorii care iscăleau un document din 20 iunie 1675 se afla și „Vasile Bărul ot Zorleni” ⁷.

Mulți din membrii familiei Bujoreanu știau carte, documentul din 10 noiembrie 1671 ⁸ a fost iscălit și de Neculai, fiul Aniței, fata lui

Constantin Bujoreanu, iar în 8 septembrie 1679, Teodosiica Jora a scris cu mâna sa un document, „să să știi”.⁹

În secolul al XVIII lea, după 1780, proprietar în zonă a devenit Gavril Conachi, un om de cultură, proprietar al unei biblioteci, efor al primei școli publice din Bârlad; toți copiii lui învățând carte cu dascăli particulari. Ginerile său, Alecu Calimah, un om de cultură, mare iubitor de cultură, cu dragoste față de carte și-a propus sa-și ridice neamul prin școală. În acest scop a înființat în 1816 prima școală din Zorleni, școala cu dascăli și cu programă.

Doamnel Moldovei Mihai Grigore Șuțul a semnat în 1819 un document prin care a acordat un privilegiu lui Alecu Calimah pentru întreținerea școlii. Din acest document, cunoaștem că școala funcționa de trei ani, ..., cu sângura „dumisale cheltuială, și fără vre-o altă mijlocire de ajutor, au alcătuit o școală de treizăci ucenici, ca să învață în dar și fără nici-o plată”. Pentru funcțiunea școlii ; „au așezat și un dascăl sistematicesc adus înadins din Transilvania”. Trebuie să se învețe „în limba patriei”, ucenicii urmau să-și însușească cunoștințe „de gramatică, de aritmetică, de teologie, și mai în urmă de o scurtă gheografie”.

Pentru buna funcționare a școlii, domnul Moldovei a hotărât să scutească de dări 10 căldări de țuică, cinci aflate pe moșia Zorleni și cinci pe moșia Stănceștii din ținutul Botoșani.

În 5 iunie 1823, domnul Moldovei Ioan Sturza, pentru a sprijini școala din Zorleni, a acordat scutire pentru 12 căldări de velniță, ... „spre darea de oareșcare învățătură fără plată pentru cei săraci și fără pretenții de a cheltui spre câștigarea acestei folosinți”.

Suntem în anul 2008, au trecut aproape 200 de ani (192) de la înființarea primei școli din satul Zorleni. Locuitorii satului au uitat, dar nu au uitat documentele. Noi, cei de astăzi, în semn de respect și prețuire, suntem datorii a da numele lui Alecu Calimah școlii gimnaziale din satul Zorleni, mai ales acum, când se ridică un local nou.

21 Decembrie 1820

Domnia Mea cunoscătorii fiind cât este de trebuincioasă și de folositoare și dorind cu toată râvna sufletului de a î lesni pământul acesta în această priincioasă trebuință, luat-am aminte la arătarea ce ni-au făcut prin jalbă al nostru cinstit și credincios boer dum[n]al[ui] Aleco Calimah

biv vel Vornic, că la moșie dumisale Sloboziia de la Ținutul Tutovei, cu Sângura a dumisale cheltuială, și fără vre-o altă mijlocire de ajutor, au alcătuit o școală de triizăci ucenici, ca să înveță dar și fără nici-o plată; la care școala au așezat și dascăl sistematicesc, adus înnadins din Transilvania, ca să de în limba patriei învățătură de gramatică, de aritmetică, de theologhie, și mai în urmă și de o scurtă gheografie,- făcând rugăminte dumisale ca, spre ținerea aceștii școale, care numai prin râvna și chipurile dumisale nu să poate înlesni de agiuns, să binevoim de a să face și oareșcare agiutor de domniască cuprindere, hărăzându-se adecă aceștii școale o legiuire de priveghiu, ca să aibă o velniță de zăci căldări, în care să lucrezi numai roduri de acele ce nu sânt în pământul acesta de obștiască întrebuințare, precum: hrișcă, săcară, cartofi și altele ca aceste, afară de pâinele cele cunoscute ale hrăinii, adică de grâu, păpușoi și orez, despre care să fie cu totul oprită lucrarea, și acea velniță să aibă scutită, fără a fi supusă vre unii plății de avact, cfit sau vre-o altă dare, neavând a urma lucrul iar în rânduiala aceia precum a celorlalte velniță din țară. Și, dar, Domniia Mea, încredințându-ve pentru alcătuirea aceștii școale, care este acum de trii ani așezată pe moșie dumisale, și prin aceasta, iată prin acest al nostru domnesc hrisov întocmai după cererea dumisale, care au găsit întru totul cu cale și cu cuviință, hotărăm și facim școalii aceștie a dumisale, care o am găsit întru tot cu cale și cu cuviință, legiuire de privileghiu și miluire, ca să aibă o asămine velniță de zăci căldări, din care cinci căldări să le aibă pe moșie pomenită Slobozie, iar cinci să le aibă pe moșie Stăncestii de la Ținutul Botoșani ce este tot a dumisale Vornic..... Supt legătură însă ca și dumnealui Vornicul să fie pururi sărguitoriu și cu toată silința ca să să păzască această școală în stare, ca dascăl de învățăturile arătate și cu numărul însămnat de ucenicii, fără vre-o scădere sau împușinare.

Iscălitura și pecetea cea mare a Domnului cu județe

Ioanu Mihail Grigorie Suțul V.V., cu mila lui Dumnezeu
Domn a toată țara Moldovii, 1819

N. Iorga, Studii și documente, vol. VI, partea a II a, p. 53-54

5 Iunie 1823

Ioan –Vodă Sturdza întărește scutirea pentru Alecu Calimah biv vel Vornic a celor „60 liudi oameni străini”, scutelnici la Zorleni, „pentru agiutoriul și slujba moșii”, precum și 12 căldări de velniță, ci li-ar alcătui dumniului pe această moșie, de a le scuti de platu cfitului, „pentru agiutoriul școalii așăzați de dumnealui pe această moșie, spre dare de oareșcare învățătură fără plată pentru cei săraci și fără puteri de a cheltui spre câștigarea acestii folosinți”. Scutelnici ar fi „aduși de piste hotar”, cu „mărturia dregătorilor marginii”. Căldările vor fi toate la Zorleni.

Pecete mare, cu coroană, leul și bourul.

Legenda: „utroque clarescere pulchrum;1822”.

Inscripția: Ioan Sandu Strurza V V., Domn țării Moldovii.

Ibidem, p. 54-55

BISERICA SATULUI BUJORENI

Satul Bujoreni a existat cel puțin din vremea lui Ștefan cel Mare. Printre cei care au stăpânit acolo au fost: Bujor, Mihu medelnicer, Efrem Huru, Cârstea Ghenovici, Apostol Costachi, Gavril Conachi, etc.

Urmașii lui Bujor au fost Bujoreni. Ei și ceilalți proprietari ai satului au devenit razeși în calitatea lor de coproprietari.

Sat vechi, lume multă, sigur a fost și o biserică. Nu știm unde a fost ridicată. Cercetările arheologice efectuate până în prezent nu au fost edificatoare. La ultima perigheză făcută în februarie 2007, însoțit de avocatul Dumitru Bouroș, originar din satul Banca, am depistat un fragment de piatră funerară, dar într-un loc, credem, inadecvat pentru existența bisericii.

Prima informație despre existența bisericii din sat o avem din 25 martie 1667 (7175). Atunci, Parvana unul din fii lui Vasile Bujoreanu și-a donat partea sa, fratelui său Crăciun, pentru a fi întreținut, fiind bolnav. Zapisul a fost scris de „erii Ștefan duhovnicul”. Aceste Ștefan a fost

preotul satului, deoarece dacă ar fi fost de la mănăstirea Măgaru, ar fi semnat ieromonah. Printre martorii care au semnat a fost și Condre Vornicul. Existența unui vornic ne demonstrează că Bujoreni erau un sat mare și organizat.

În 8 septembrie 1708 (7216), Gavril, feciorul lui Vasile Porci a dat un bătrân din Bujoreni lui Constantin fiul lui Pavel Bujoreanu. Martorii au fost: „preoți și călugări: eu popa Calistru ot mănăstire Ne a m ț u l u i , e u Ilie călugăr ot mănăstire Măgariului". Documentul a fost publicat de Nicolae Iorga în rezumat în Studii și documente, volumul VI. Martorii nu sunt dați toți, dar mențiunea la plural „preoți și călugări", ne face să credem că au fost mai mulți călugări de la mănăstire, dar și preotul satului Bujoreni.

Într-un document scris la Iași, în 29 octombrie 1728 (7237), publicat în rezumat de Nicolae Iorga în Studii și documente, sunt menționați preotul Ioan și preotul Lupașcu, ginerii lui Ștefan Pilat, care aveau moșie la Bujoreni. Documentul a fost scris de dascălul sărindar. Acest dascăl putea fi din Iași, dar ginerii lui Ștefan Pilat erau din Bujoreni.

Pentru secolul al XVIII-lea, informațiile sunt certe. Cunoaștem existența a două cărți de cult, cumpărate de locuitorii satului pentru biserica lor. Un Penticostarion publicat la Râmnic în 1785 a fost cumpărat cu „milostenii" de câțiva oameni din sat. La biserica din Bujoreni slujeau doi preoți: preotul Gheorghe și preotul Badul Părăriții. Aceste informații au fost consemnate de preotul Gheorghe pe filele Penticostarionului.¹

Un Triodion publicat la Râmnic în 1777 a fost cumpărat prin contribuția oamenilor din sat: „noi oamenii din Bujoreni, ca să fie pentru pomenirea și spășanie sufletelor noastre".² Printre cumpărători figurează și Vasile, vornicul satului.

În curând, în 1806, satul Bujoreni nu mai exista. Oamenii s-au împrăștiat prin satele din jur: Banca, Horga, Popeni, Slobozia Zorleni. Probabil, biserica a rămas o vreme să înfrunte singură vremurile potrivnice. Cu timpul a dispărut, dar oasele foștilor Bujoreni îngropate în cimitirul satului sunt și acum acolo. Unde, nu știm! Poate într-un loc unde acum se ară pentru culturi, sau poate într-un loc, devenit între timp imaș, loc căutat numai de ciobani cu oile lor.

NOTE:

1. Iacov Antonovici, Documente bârlădene, vol I, p. 362;
2. Ibidem;

Pentru detalii se pot consulta anexele de la cartea „Mănăstirea Bujoreni” publicată de noi în 2007 la editura PIM din Iași

MĂNĂSTIREA LUI DRAGHIE

Dealurile Fălciului, din Valea Lohanului și până în Valea Bârzotei, în partea lor vestică, au fost și mai sunt în unele zone acoperite cu păduri masive și continue. Viața religioasă aici

s-a desfășurat în toată complexitatea sa. În satele de pe văi, locuitorii au ridicat modeste biserici parohiale, în locuri retrase din codrii s-au nevoit sihastrii, iar unii proprietari de sate au ridicat mănăstiri de familie. Toate aceste forme de viață religioasă sunt puse în evidență de cercetarea arheologică, prezente în toponime sau consemnate în documentele emise de cancelaria Moldovei.

Cercetarea arheologică, mai ales pentru perioada anterioară constituirii statului Moldova, a pus în evidență existența unor biserici de tip bordei, iar pe lângă simbolul de bază, crucea ca obiect distinct, apar și alte însemne, cum ar fi: peștele, porumbelul - simbol al Bunei Vestiri, ramura de măslin, palmierul, căprioara, steaua, literele alfa și omega, pomul vieții, etc. Aceste simboluri au fost descoperite pe vase de lut, unelte sau pe obiecte de podoabe (veacurile V-VIII), exemplu concludent constituindu-l obiectele paleocreștine de la Bogdănești, Giurcani, Epureni și Șuletea.¹

Toponimia actuală sugerează o viață religioasă ale cărei urme materiale, poate, s-au pierdut. Arihimandrit Ioanichie Bălan în „*Vetre de sihăstrie românească*” menționează pentru zona Dealurile Fălciului câteva toponime sugestive: Copacul cu icoană la Băsești (Viișoara), Dealul Biserica Veche la Ghermănești, Dealul lui Moise la Jigălia.² În prezent zona dintre satele Dodești și Tămășani se numește Valea Călugărească.

În păduri, în zone retrase, s-au nevoit sihastrii sute de ani în perioada premergătoare apariției statului medieval, dar și după. Acest mod de viață isihastă și singuratică a fost foarte

răspândit la români, deoarece s-a pliat cel mai bine pe structura și psihicul său.

Viața liniștită, isihastă, retrasă în codrii, în locuri curate, apropiate pe om mai mult de Dumnezeu și-l îndepărtează de lumea deșertăciunilor. Pentru zona noastră, Ioanichie Bălan îi menționează pe sihastrii Isaia și Marcu din Codrii Fălciului.³ Acești sihaștri trăiau singuri sau în grupuri foarte mici, în locuri improvizate, în cele mai multe cazuri în bordeie. Își amenajau lăcașe de cult simple, din lemn, paraclise, troițe, cruci, își confecționau obiecte religioase. La sărbători, la chemarea clopotului sau a toacăi, mergeau la slujbe la bisericile din apropiere. Restul timpului și-l petreceau în meditație, rugăciune, asceză.

În sate erau biserici slujite de preoți, unii menționați și în documente. Într-un document din 13 iunie este menționat popa Mircea pe Jeravăț,⁴ iar în 11 august 1445 apare popa Oană pe Elan cu specificația că „fost” în perioada anterioară.⁵

Unii proprietari au ctitorit mănăstiri de familie în satul lor sau în satul de reședință, dacă aveau mai multe. Această inițiativă răspundeau nevoii lor de spiritualitate și se încadra în mentalul perioadei. În fond, fiecare civilizație are un sistem dominant de valori, care sevește drept cadru oricărei gândiri, acțiuni, sentiment sau creație artistică. „În Evul mediu, oamenii nici nu gândeau și nici nu simțeau ca noi. Nu simțeau și nu gândeau mai bine sau mai puțin bine, ci pur și simplu -altfel, printr-o altă prismă, cu ajutorul unui alt sistem. Exista o sensibilitate feudală, o gândire feudală, un mod de acțiune feudală, o iubire feudală, o ambiție feudală și o artă feudală. Feudalismul a fost mai mult decât o stare socială, a fost un mod de a exista.”⁶

Sunt numite mănăstiri în documente, deoarece ele se deosebeau de bisericile sătești. Erau întreținute de ctitori, slujite de preoți proprii, uneori chiar ei erau preoți. Cu timpul pe lângă ele se adunau sihastrii din pădurile din jur. Apărea, uneori, o sihăstrie sătească. La cimitirele acestor mănăstiri se înmormântau ctitorii și membrii familiilor lor. La aceste mănăstiri, uneori, ctitorii și membrii ai familiei se retrăgeau spre bătrânețe, sau mai devreme, părăsind lumea mirenilor. Sufletul căpăta prioritate asupra trupului. Aici își dedicau viața meditației, rugăciunii,

căutând împăcarea cu sine și cu cei din jur din lumea trecătoare, apropierea de Dumnezeu. Duceau o viață de sine în propriile chilii. Viața idioritmică în mănăstire a fost o altă trăsătură a poporului român.

Pe lângă unele din aceste mănăstiri se înfiripa o sihăstrie sătească. Unele mănăstiri dispăreau după moartea ctitorului, iar sihastrii se retrăgeau din nou în codrii. În alte cazuri, sihastrii dornici de liniște părăseau în favoarea codrului, aceste lăcașuri care deveneau prea aglomerate pentru ei. Alte mănăstiri se transformau în biserici sătești, iar altele evoluau spre mănăstiri cu viață de chinovie. Indiferent de situație mentalul obștilor locale le păstra amintirea. Se crea un loc benefic, unde cu timpul apăreau alte lăcașe de cult.

Mănăstiri de familie au existat și în Zona Dealurilor Fălciului, unele fiind menționate în documentele secolului al XV-lea. În 5 aprilie 1445 este menționată mănăstirea lui Ciunca Stan pe valea Bârzotei.⁷ Peste 21 de ani, un document, din 8 decembrie 1466 specifică dispariția ei,..."un loc din pustie pe Bârzota anume unde a fost mănăstire".⁸ De fapt, în acest document este menționat alt proprietar și acesta mai avea o mănăstire pe Sacă. Totuși această mănăstire a lăsat urme în toponimia văii Bârzotei (Valea Mănăstirii, Pădurea Mănăstirii).⁹ Tot de această mănăstire este legat și actualul toponim Pochidia, provenind din Popi. Acolo fiind o mănăstire au fost și popi. Pe lângă mănăstire s-a format un sat care pentru localnici era la popi. Satul s-a numit sute de ani Popi. La începutul secolului al XIX-lea satul a intrat în stăpânirea familiei Dia. Pentru a se deosebi de alte sate cu numele Popi, Popeni, Popești, a devenit Popii lui Dia (Pochidia). Într-un document din 10 septembrie 1452, la Dumitra, actualul pârâu Mihoanea, sunt atestate cinci mănăstiri în proprietatea lui Ignat postelnic: „Șoldești, la Dumitra, și Cioricești, și Bârlălești, și Soltănești, și Socii, cu mănăstiri."

Din acestea numai mănăstirea de la Soci a avut evoluție îndelungată devenind mănăstirea de la Bursuci, ctitorire a Costăcheștilor.

Aceste mănăstiri de familie se cumpărau și se vindeau, schimbându-și proprietarul, uneori și destinul.

Cea mai veche mănăstire din zonă a fost mănăstirea lui Draghie de pe Lahova, menționată în documentul din 18 iunie 1444. După Maria Voica Pușcașu este cea mai veche din județul Vaslui." Doctorul Laurențiu Chiriac, muzeograf la muzeul județean „Ștefan cel Mare" din Vaslui, consideră că cel mai vechi lăcaș mănăstiresc din județul Vaslui

poate fi considerat cel atestat în 13 iunie 1436, numit Chilia Lui Mânase.¹² Acesta a existat în zona Colinelor Tutovei, pe cursul inferior al râului Simila. În acest context, fără dubii, putem considera mănăstirea lui Draghie, ca fiind cel mai vechi edificiu de acest gen din zona dealurilor Fălciului.

În 18 iunie 1444 (6952), Ștefan voievod și Ilie voievod, domni ai țării Moldovei, au emis un document în favoarea lui Toader, popă din Bârlad, prin care acesta a primit întărirea pentru câteva proprietăți, foste ale fratelui său,.... „moara fratelui său, a popii lui Draghie, ce iaste pe Simila, unde a fost hălăsteul bistricenilor, valea pană unde cade Simila în Bârlad, și, pe Lahova, unde au fost mănăstire a fratelui său, a popii lui Draghie.”¹³ Lahova în prezent este o vale între actualele sate Banca și Ghermănești. Primul proprietar cunoscut al acestei văi a fost Draghie, care și-a construit și o mănăstire, el fiind preot.

Documentul menționează că în momentul vânzării, acesta mănăstire nu mai exista. Noul proprietar al siliștii de pe Lahova a fost fratele său Toader preot din Bârlad. Stana fiica preotului Draghie s-a căsătorit cu Ivanco Mihailaș, fiul lui Mihail de la Dorohoi,¹⁴ unul din marii proprietari moldoveni din acea vreme. Probabil, căsătoria fiicei a fost cauza vânzării proprietăților sale din zona Bârladului. Fratele său, preotul Toader, a fost cumpărătorul având drept de preemțiune. Nu cunoaștem urmașii lui Toader și nici soarta proprietăților lui pe linie descendentă. Peste 44 de ani proprietar pe Lahova a fost Dașco fiul lui Goștilă. În 1488 Dașco, fiul lui Goștilă, a vândut siliștea Lahova lui Toader Gherman.¹⁵

Proprietatea a urmat în sânul familiei Gherman. În anul 1554 (7062), 23 martie, Alexandru Lăpușeanu a emis un document prin care a miluit „pe Coste paharnic și frații săi Ion și Nistor, pe sora lor Sara, feciorii Magdei, sora lui Gherman cu un sat Coloneștii, pe Bârlad, și cu moară în Bârlad, și Ialalovenii sub pădure și Banca cu a patra parte de moară în Bârlad.”¹⁶

Ialavovenii sunt Lahova (Lahovenii) din 1444 și 1488. Nu cunoaștem legătura familiei Gherman cu vechii proprietari: Draghie, Toader, Goștilă, Dașco. În epocă, funcționa dreptul de preemțiune la schimbarea proprietății. Ioanichie Bălan, consideră pe Gherman ca fiind un sihastru, un monah, numele său stând la baza toponimului Ghermănești.⁷ Tot Ioanichie Bălan menționează și toponimul dealul

Bisericii Vechi la Ghermănești. Episcopul Iacov Antonovici a crezut că mănăstirea lui Draghie a fost în punctul Recea din fundul satului Banca.¹⁹ Cele trei sate Ghermănești, Lahova, Banca, la est, sunt mărginite de Făgetul Leahului, pădurea în care foarte aproape, la aproximativ 2 km a fost ctitorită mănăstirea Măgaru, actuala mănăstire Bujoreni. La mănăstirea lui Draghie veneau la slujbe și sihastrii din acest codru. După dispariția mănăstirii, sihastrii au rămas în codrul lor, păstrând și transmițând memoria unei foste mănăstiri, dar și dorința edificării alteia.

Fiind construită la poalele pădurii, s-a folosit lemnul ca materie primă. Materialul fiind perisabil nu a lăsat urme pe teren. Unele resturi materiale mai pot exista. Noi am încercat fără succes până în prezent să le depistăm. O cercetare arheologică serioasă, suntem convinși, va fi încununată de succes. Nu cunoaștem nici cauza și nici anul când a dispărut. Probabil dispariția sa este legată de un atac al tătarilor, sau de războaiele dintre fii lui Alexandru cel Bun, pentru domnia Moldovei.

Existența unei mănăstiri în zonă, a unei vetre de sihăstrie, a codrului unde viețuiau acești sihastrii sunt elemente care au pregătit mental apariția unei noi mănăstiri. Nu este singurul caz, când lăcașurile de cult se succed unele pe altele în aceeași zonă, dacă nu în același loc. Tema ruinelor este cunoscută în spațiul românesc. Se creează o continuitate într-un spațiu benefic. Viitoarea mănăstire Măgaru, deși foarte aproape, s-a ridicat în hotarul fostului sat Bujoreni.

„Este un adevăr istoric bine cunoscut și unanim acceptat că în general, toate mănăstirile noastre au fost făcute în locul unor sihăstrii mult mai vechi, de cele mai multe ori din lemn, existente anterior cu decenii și chiar secole, despre care nu se amintește în nici un document. Singurele surse de la care trebuie pornit rămân pomelnicile vechi, legendele, tradițiile locale, scrise și orale, toponimele și descoperirile arheologice care sunt cele mai convingătoare.”²⁰

NOTE

1. Costache Buzdugan. Marin Rotaru, Antichitățile creștine descoperite la Șuletea, în Thraco-Dacia, tomul XVIII, nr. 1-2, 1997, p. 202, 204 -212. Idem, Antichitățile Elanului, Vaslui, 1997, p. 10-12. Ghenuță Coman, Contribuții la cunoașterea fondului etnic al

- civilizațiilor secolelor V-XVIII în jumătatea sudică a Moldovei, în Carpica, 1979, p. 181, 186, 211, idem, Mărturii arheologice privind creștinismul în Moldova secolelor VI-XII, în Danubius V, 1971, p. 73, idem, Repertoriul arheologic al județului Vaslui, 1980 Dan Gh. Teodor, Creștinismul la est de Carpați de la origini și până în secolul al XIV-lea, 1991, p. 156-162; Ruxandra Maxim-Alaiba, Tipuri rare de cruciulițe medievale în Arheologia Moldovei, nr. XIV, 1991, p. 118-140. Idem, Un engolpion bizantin descoperit la Șuletea, județul Vaslui, în Arheologia Moldovei, nr. XIII, 1990, p. 161;
2. Arhimandrit Ioanichie Bălan, Vetre de sihăstrie românească, București, 2001, edit., a II-a, p. 530-531;
 3. Ibidem, p. 508-509;
 4. DRH, A. Moldova, vol. 1, doc. 154;
 5. Ibidem, doc. 237;
 6. A. Skobeltzine, Arta feudală și rolul ei social, București, 1979, p. 164-164;
 7. DRH, A. Moldova, vol. I, doc. 254;
 8. Ibidem, vol II, doc. 142;
 9. N. Grigoraș, I. Caproșu, Biserici și mănăstiri vechi din Moldova până la mijlocul secolului XV, București, 1971, p. 68;
 10. DRH, A Moldova, vol. II, doc. 20;
 11. Voica Pușcașu, Actul de ctitorire ca fenomen istoric în Țara Românească și Moldova până la sfârșitul secolului al XVIII-lea, București, 2001;
 12. Laurențiu Chiriac, Edificiile religioase din târgul și ținutul Bârladului până în secolul al XVIII-lea, teză de doctorat, manuscris;
 13. DRH, A. Moldova, vol.III, doc.22;
 14. Maria Magdalena Sezkely, Sfetnicii lui Petru Rareș, pag. 424, 519,594
 15. DRH. A. Moldova, vol. III, doc 22
 16. Iacov Antonovici, Istoria comunei Bogdana, p. 124.
 17. Arhimandrit Ioanichie Bălan, op, cit;
 18. Ibidem;
 19. Iacov Antonovici, Schitul Măgariu - notițe istorice și tradiționale - în Răzeșul, anul I, nr. 6-7, 1926, p. 194;
 20. Arhimandrit Ioanichie Bălan, op. cit., p. 7.

MĂNĂSTIREA MĂGARU (MĂGARIU) CTITORIE ȘI EVOLUȚIE

Începuturile acestei mănăstiri sunt învăluite în legendă. Se cunosc patru variante ale legendei: două publicate de T. Popovici în revista „Ion Creangă”, una publicată de Vogoride Konaki, în „Logofătul Costachi Konachi” și una de Iacov Antonovici în „Schitul Măgariu - notițe istorice și tradiționale” publicată în revista „Răzeșul”. Varianta publicată de Iacov Antonovici a fost comunicată în anul 1901, de preotul C. Tene, parohul parohiei Zorleni și de bătrânul cântăreț Petrache Bontaș, fiul preotului Ioan Bontaș, care a servit la biserica schitului Măgaru pe timpul când trăia Ioanichie Konachi. Petrache Bontaș, copil pe atunci, a crescut mai mult în casa aceluși călugăr, unde și de la care a auzit multe privitoare la trecutul acestui schit.

Considerăm că aceasta este varianta cea mai completă a acestei legende care circula în epocă și din această cauză o redăm.

„În timpul unui boier mare, Bujoreanu, sau și mai înainte de dânsul, erau pe moșia Zorleni mulți mocani streini, împăcați pentru a paște oile pe întinsele pășuni ce erau pe șesul Bârladului și pe Valea Bujorenilor. Printre acele oi dâșii aveau și măgari. Într-o zi un magariu de aceștia a dispărut și n-a fost găsit decât după câte-va zile, și atunci de către pădurariu, care, ducându-l în sat, l-a dat mocanilor, spunându-le că a dat de dânsul la rădăcina unui stejar mare, nu departe de colnicul sau cărarea ce era prin pădure. În anul următor se întâmplă același lucru. În al treilea an și tot cam pe vremea din cei doi trecuți, măgariul se face iarăși nevăzut, fiind acum o negură deasă, ploaie și timpul spre seară. Bieții mocani, când băgară de seamă, fură cuprinși de o mare grijă, pentru că întorși fiind de la târg, unde-și vânduseră produsele stânei, și luându-și de pe măgariu sumanele și saricele, cum erau obosiți de drum și mai fiind acum și udați de ploaie, se grăbiseră a intra în bordeiele lor, uitându-și desagii cu bani pe dobitoc, care văzându-se ușurat de cealaltă povară, o ștersese repede în pădure. Bieții mocani alergară îndată la pădurariu, cu care, prin întuneric și ploaie colindând prin pădure, îl

găsiră pe măgariu tot la rădăcina aceluiși copac, stând înaintea a trei lumini. Stăpânul oilor, care era de față, crezu că-i la mijloc o descoperire cerească și deci se hotărî, ca cu banii ce erau în desagi, ca 3000 lei, să facă aici o bisericuță, întrebuițând pentru a ei clădire lemnul celui stejar, iar pentru Sfânta Masă tulpina lui cea groasă. Pe stăpânul oilor îl chema Ion Brețcanu și pe pădurariu Iftimie, fiind acesta și chihaie sau pristav peste ceilalți pădurari.

Ion Brețcanu, îndată după cele întâmplare, nu se știe din ce pricină, întorcându-se acasă la Brețcu, în Transilvania, ar fi încredințat banii, pentru facerea bisericii, lui Iftimie Chihaie, și acesta, după ce și-a îndeplinit sarcina, s-a călugărit, numindu-se Pahomie. Acești doi, Ion și monahul Pahomie, sunt ctitorii de la început ai bisericii și deci înființatorii schitului."¹ Celelalte variante sunt apropiate de cea redată de Iacov Antonovici, cu mici excepții, precum informația care redă găsirea într-o scorbură a stejarului, a icoanei Maicii Domnului. Legenda ne furnizează unele repere: evenimentele aveau loc în timpul unui boier Bujoreanu, în zonă trăiau păstori cu turmele de oi, considerați păstori ardeleni de la Brețcu conduși de baciul Ion Brețcanu, poiana din pădure, stejarul, măgarul, semnele prevestitoare, intenția construirii unui lăcaș de cult drept mulțumire (în una din variante, cea păstrată la Horga). Sunt multe adevăruri în această legendă, dar și interpretări diferite datorate modului de percepție al locuitorilor și probabil a unor deformări datorate timpului. Prezența păstorilor este explicabilă. Păstoritul a fost una din principalele ocupații ale poporului român, ocupație locală, dar și practică în transhumanță. Păstoritul pendulatoriu i-a adus și pe ciobanii ardeleni pe Valea Bârladului și pe micile văi din zonă. Informațiile pe care le folosește Iacov Antonovici, informații provenite din documente despre iazul bistricenilor și Siliștea oilor nu au nicio legătură cu ciobanii ardeleni în zonă și nici cu satul Bujoreni. Pentru anul 1779, Iacov Antonovici consemnează existența Siliștii Brețcanilor, la Recea, în fundul satului Banca. În prezent acest toponim nu mai există, sau nu cunoaștem noi. Nu este exclusă posibilitatea ca ciobanii ardeleni de la Brețcu să-și fi păscut oile, aici, în mod repetat. Turmele de oi au fost însoțite întotdeauna de măgari, animale de povară, necesare pentru transportul calabalăcului. Mănăstirea a fost construită în poiana Măgarului. În apropiere, în fundul văii Bujorenilor, în apropiere de pădure și Poiana Măgarului, documentele au consemnat și toponimul

Cotul Măgarului. Sunt două toponime care nu au altă explicație în afara animalului respectiv. Nu este imposibil ca într-o poiană a pădurii din fundul satului Bujoreni, un măgar al păstorilor să-și fi găsit locul de hodină lângă umbra unui stejar. Au și animalele astfel de apucături. Cunoscând încăpățânarea acestui animal ne explicăm abaterile lui repetate. Comportamentul lui a fost un semn pentru localnici, mai ales că acest animal considerat inferior, simbolizând umiliința, a fost folosit și de Iisus Christos pentru a intra în Ierusalim. Învățătorul nostru a vrut să ne demonstreze că umiliința este mai folositoare decât vrajba și războiul, că umiliința aduce pace, înlătură trufia. Nu este vorba despre o umiliință a neputinței ca metodă de a obține avantaje, o umiliință generată de lipsă de caracter, ci de umiliința care înlătură trufia, semeția, de firea omului care emană bunătate, toleranță, sacrificiu pentru semenii, din dragoste pentru creația divină.

Vechile lăcașe de cult ale românilor au fost construite în majoritate din lemn de stejar, având ca model casele țărănești. Legenda mănăstirii Măgaru ne prezintă și un stejar în mijlocul unei poieni. Stejarul la români a fost întotdeauna un copac sfânt, un copac care emană forță, energie. A fost copacul cel mai des folosit în construcții, dar și pentru confecționarea anumitor obiecte. Mai sunt și alte legende în mediul românesc care prezintă construcția unor biserici din lemn de stejar sau brad, chiar și dintr-un lemn. Poiana, stejarul sunt în mijlocul pădurii. Avem, de fapt, o oază de liniște, cu cerul deasupra capului, mărginit parcă de coroanele copacilor. Avem, de fapt, un loc predestinat pentru meditație, rugăciune, reculegere, un loc descoperit, eventual, numai de necuvântătoarele pădurii, de altfel, vietăți nevinovate, fără păcate. Locul este curat, predestinat pentru a ne apropia sufletește de creator.

Legenda ne informează despre găsirea unei icoane în stejar, de fapt, a icoanei Maicii Domnului. Poate este o explicație pentru hramul bisericii. Pe de altă parte, nu putem ignora marele respect și venerația de care se bucură Maica Domnului la români. Obiecte religioase, inclusiv icoane, au avut și vechii sihaștri ce s-au nevoit în codrii, în perioada anterioară. Pădurea, cum am văzut, a acoperit Dealurile Fălciului de la Valea Lohanului până la Valea Bârzotei. În această pădure au fost multe vetre de sihăstrie, locuri în care în perioada Evului Mediu românesc, credincioșii au ridicat mănăstiri. În pădurea din fundul Bujorenilor, a fost

una din aceste vetre. Aici, în preajmă, în secolul al XV-lea preotul Draghie ridicase o mănăstire.

Sihăstrii erau descoperiți și cunoscuți de ciobanii cu turmele de oi sau de țărani din zonă. Între ei se stabileau anumite relații. Cei din afară aduceau ajutoare în alimente și îmbrăcăminte primind în schimb binecuvântarea și rugăciunea lor către Domnul. Ciobanii, prin modul lor de viață, sunt niște singuratici, taciturni, cu o fire înclinată spre meditație.³

Condiții pentru construcția unei mănăstiri existau: vatră de sihăstrie cunoscută în memoria localnicilor, dispariția unei mănăstiri în zonă, dorința de ctitorire. Chiar una din variantele legendei ne informează că baciul ciobanilor dorea să ridice o mănăstire, drept mulțumire Domnului, deoarece toate îi mergeau bine. Nu se hotăra, aștepta un semn, fapt ce ne demonstrează că o biserică nu se poate construi oriunde și oricum. A lăsat măgarul slobod cu desagii cu bani, să vadă ce se întâmplă. Măgarul a mers în pădure, a ajuns la stejarul din poiană, și s-a culcat. Ciobanul, proprietarul măgarului a considerat că acesta este semnul așteptat, încrederea lui a fost sporită și de găsirea icoanei Maicii Domnului într-o scorbură a stejarului, sau ascunsă printre ramuri. Poate gândurile spre semne au mers prea departe.

De fapt, toți locuitorii din zonă erau pregătiți mental pentru construcția unei mănăstiri: păstorii, țărani, dar și proprietarii. Se simțea nevoia construirii unei mănăstiri, deoarece satul Bujoreni, sat vechi, avea propria biserică. În această vale a trăit Bujor în secolul al XV-lea. El a dat numele satului, văii Bujoreni, pârâului Bujor, dar și unui neam. Toți locuitorii satului erau ai lui Bujor, deci Bujoreni. Unul din proprietari, la sfârșitul secolului al XVI-lea și începutul secolului al XVII-lea, a fost Vasile Bujoreanu. Acesta căsătorit cu Anghelina, fiica lui Cârstea Ghenovici a avut zece copii. Un om cu atâția copii este un om credincios. Credincioase erau și neamurile sale din familia Cârstea Ghenovici sau Costăcheștii. Aceștia au fost implicați în construirea unor mănăstiri (mănăstirea Bursuci, mănăstirea Florești). Vasile Bujoreanu putea fi ctitorul principal al mănăstirii Măgaru (Măgariu). Acesta este și părerea doamnei Voica-Maria Pușcașu.⁴ Aceasta a fost și părerea lui Veniamin Pocitan Ploieșteanu.⁵ Știm perioada când a trăit, dar nu cunoaștem anul nașterii și anul morții. Poate ctitor a fost tatăl său, deoarece, credem că la sfârșitul secolului al XVI-lea, Vasile Bujoreanu

era prea tânăr pentru a avea asemenea preocupări. Nu ar fi însă imposibil. Sigur, ctitorirea aparține familiei Bujoreanu, înainte de 1602, probabil la sfârșitul secolului al XVI-lea. Urmașii Bujorenilor au știut întotdeauna că mănăstirea este ctitorie a familiei lor. La începutul secolului al XVIII-lea, Pavel Bujoreanu a donat mănăstirii un Euxologhion din 1729, „pentru sufletul dumisale și părinților dumisale și a tuturor fraților dumisale ce sânt răposați întru Domnul”. Urmează blesteme pentru cei care, „s-ar ispiți să o fure sau să o mute de la această sfântă mănăstire ce iaste și mănăstirea făcută de răposați părinții dumisale.”⁶

Prima atestare documentară a mănăstirii Măgaru o avem din 27 martie 1602. Actul a fost scris de vornicul Ghenghea în satul Bujoreni. A fost un zapis de vânzare-cumpărare. Ocina vândută a fost „la Măgaru, în hotarul Bujorenilor.” Printre martori a semnat și Silion proegumen.⁷ Documentul a fost publicat în rezumat, dar ne oferă informații prețioase. Ne pune la dispoziție informații despre cunoașterea toponimului „Măgar”, dar și despre existența unui stareț al mănăstirii. Silion proegumen nu putea fi decât un nacealnic al mănăstirii Măgaru. Iacov Antonovici a explicat termenul proegumen ca fost egumen.⁸ Considerăm că termenul desemnează un stareț al unui schit, al unei mănăstiri mici, dependentă de altă mănăstire mai mare, probabil dependența față de Episcopie. Mănăstirea exista în 1602, construcția ei a fost anterioară acestui an, probabil la sfârșitul secolului al XVI-lea.

Legenda îl menționează ca prim stareț pe fostul pădurar Iftimie, devenit după călugărire Pahomie. Documentele scrise nu-l menționează. De altfel, nu avem alte informații anterioare anului 1602. Nu cunoaștem nimic despre plan, arhitectură, pictură, sculptură, etc.

Sunt totuși câteva certitudini. Biserica a fost construită din lemn de stejar, de meșteri locali. S-a folosit și stejarul din poiana Măgarului. Din acest stejar s-a construit și Sfânta Masă, păstrată și în prezent în altar. Hramul bisericii a fost Adormirea Maicii Domnului, hram păstrat și în prezent. O mare sărbătoare a mănăstirii o constituie Izvorul Tămăduirii, sărbătoare celebrată anual în prima vineri după învierea Domnului. Amploarea acestei sărbători la mănăstirea Măgaru (Bujoreni în prezent) dă senzația existenței unui hram dublu.

Următoarea informație cunoscută de noi este din 1709. Trecuseră mai bine de 100 de ani de la ctitorire. Nu cunoaștem cum a decurs viața

pe lângă acest lăcaș de cult. Probabil destul de modest, în liniște, în credință față de Dumnezeu, mica obște de aici fiind apropiată sufletește de enoriașii din zonă. Nu a avut proprietăți, a fost întreținută de familia de ctitori Bujoreanu și de credincioșii din zonă. În secolul al XVII-lea, familia Bujoreanu a fost destul de înstărită, capabilă să susțină material o mică mănăstire.

În 8 septembrie 1708 (7216), Constantin fiul lui Pavel Bujoreanu a intrat în stăpânirea „unui bătrân” din Bujoreni. Martori au fost: „preoți și călugări”, printre care și „Ilie călugăr ot mănăstire Măgariului.”⁹

Acest Constantin a fost strănepot lui Vasile Bujoreanu. Pavel Bujoreanu, tatăl său a deținut funcția de sulger, a fost boier de vază în zonă, cu neamuri influente, participând la complotul de la Băcani, împotriva lui Constantin Cantemir, alături de neamurile sale.

Cum am văzut a fost preocupat și de buna funcționare a mănăstirii din Poiana Măgarului, fiind și donatorul unei cărți de cult.

Fii lui Pavel Bujoreanu au cumpărat în 18 septembrie 1730 (7239) părți din Bujoreni de la „Ion Coruiu” și soția sa „Lupu, fata Ilincăi”. Zapisul a fost scris de „Pahomie ad mănăstirea Măgariului”.¹⁰

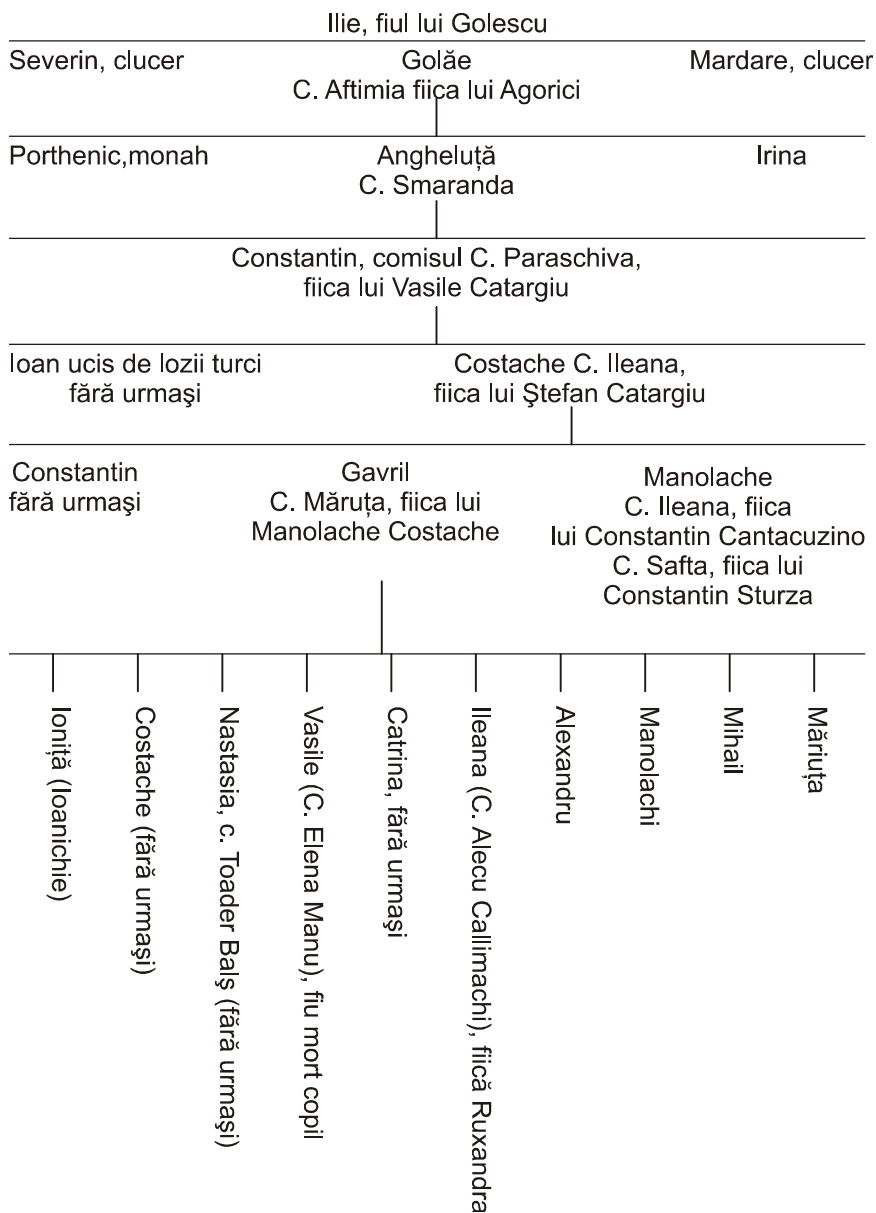
La sfârșitul secolului al XVIII-lea, urmașii familiei Bujoreanu au sărăcit. Pământurile lor au ajuns în proprietatea vornicului Gavril Conachi. Acesta căsătorit cu Măriuța din neamul Costăcheștilor, având dreptul de preemțiune, mai cumpărase anterior și alte părți din sat. După 1780, mănăstirea Măgaru s-a aflat pe proprietatea acestui mare boier moldovean. Gavril Conachi a sprijinit acest lăcaș de cult material și spiritual, mai eficient decât ultimii Bujoreni. Trecuseră aproximativ 200 de ani de la ridicarea primului lăcaș. Construcția a fost din lemn și credem că au fost mai multe reparații de-a lungul timpului, sau poate reclădiri. Documentele nu le menționează sau poate nu la cunoaștem noi, mai sigur s-au pierdut. Gavril Conachi a ridicat o nouă biserică tot din lemn. Nu avem alte informații. S-a pierdut o bună ocazie în anii 2003-2005, când s-au efectuat ample lucrări pentru renovarea și consolidarea lăcașului ridicat de Ioanichie în 1840. Aceste lucrări s-au efectuat fără asistența unui arheolog.

Gavril Conachi s-a căsătorit după 2 ianuarie 1777 cu Măriuța, fiica stolnicului Manolache Costache și a Nastasiei Palade. În 1784 a hotărnicit moșia lui Gheuca Bujoreanu la Bujoreni, unde cumpărase și el câteva ocini. După 1787, a cumpărat de la moștenitorii lui Gheuca

Bujoreanu o mare parte din sat, suprafața de 2138 de stânjeni. După documentele cunoscute de noi, Gavril Conachi era proprietar în satul Bujoreni din anul 1780 și își mărise suprafața în posesie în 1782. Atunci, în 1782, mai aveau părți în sat postelniceasa Maria Arghiroaia, paharnicul Constandin Paladi și urmașii Bujorenilor. După cumpărătura din 1787 de la urmașii Bujorenilor a devenit principalul proprietar al satului.¹² Din acest moment, destinul mănăstirii Măgaru a depins de familia Conachi și de urmașii ei. Gavril Conachi poate fi considerat rudă îndepărtată cu Bujoreni. Apostol Costachi se căsătorise cu o Bujoreancă, iar Gavril Conachi a fost căsătorit cu Măriuța Costăchioaia. După 1780, mai precis după 1787, Gavril Costache a reconstruit, tot din lemn, vechea biserică a mănăstirii. Gavril Costachi este, însă vinovat și de dispariția satului Bujoreni. A intrat în conflict cu răzeșii Bujoreni în aprilie 1803, fiind puternic, din 1800 devenise mare vornic al Țării de Sus, își impunea voința. Răzeșii încep să părăsească satul, mutându-se în satele din jur, inclusiv în Slobozia Zorleni. În 1806, satul era pustiit,¹³ nu știm însă ce s-a întâmplat cu biserica. Moșia satului a fost lucrată în continuare cu țigani. Valea Bujoreni a devenit parte a moșiei Zorleni.

Gavril Conachi a murit la Iași în 22 iunie 1813, slujba de înmormântare fiind ținută de Veniamin Costache, mitropolitul Moldovei. Deși a avut 10 copii cu soția sa Măriuța, a fost un om necăjit. Mulți au murit de mici și fără urmași.

Pe la 1802 consemnează Veniamin Pocitan Ploeșteanu, sau după 1800 ne informează Paul Păltănea, vornicul Gavril Conachi a trimis la Viena pe doi din fii săi: Costache și Vasile. Au fost însoțiți de arhimandritul Daniil de la mănăstirea Florești, care avea rolul și de supraveghetor. Costache, după ce trecuse pe la Academia Domnească din Iași, a fost trimis pentru studiu. S-a întors după șase ani „bolnav și ieșit din minți”, după spusele lui Ioanichie, iar tatăl său consemna în testament „din păcatele mele se află în slăbiciunea minții”. Vasile a fost trimis pentru a fi consultat și tratat de medici, fiind bolnăvicios din copilărie. Tatăl său l-a căsătorit cu Elena Manu, dar foarte curând a murit tânăr având 25-30 ani.

Nastasia a fost căsătorită cu căminarul Toader Balș, primind zestre bogată, dar a murit tânără, la 20 ani, în 9 octombrie 1801, fără urmași. Ileana a fost căsătorită cu Alecu Callimachi cu care a avut doi copii: Ruxandra și Xenofon. Ileana a murit în 1811 la 26 ani. Alți 5 copii ai vornicului Gavril Conachi au murit fiind copii. Numai Ioniță, devenit Ioanichie, după călugărire, a avut viață îndelungată, trăind 82 ani. Cunoscând familia, putem înțelege preocuparea vornicului G. Conachi pentru mănăstirea Măgaru. După moartea sa, de mănăstire s-au ocupat: ginerele său Alecu Calimachi, fiul său Ioanichie și nepoata sa Ruxandra, fiica lui Alecu Callimachi căsătorită cu Alecu Roset Rosnovanu.¹⁵

Pe Ioniță, fiul cel mai mare îl cunoștem după descrierea lui Vogoride Conache: „Era om de mare învățătură, studiase pe la Viena, însă era urător de lume și de viață socială. O dragoste nefericită din tinerețe, se zicea că l-ar fi lovit fără de leac, pentru totdeauna. Nu vorbea mai niciodată. Împingea așa departe smerenia creștină încât atunci când se întâmpla să vină uneori în casele părintești de la Slobozia, ca să viziteze pe nepoata sa de soră, Doamna Ruxandra Rosnovanu, nu intra în saloane, ce se așeza pe scări afară, unde veneau să-l vadă, cine vroia să vorbească cu dânsul.”¹⁶ S-a născut în 25 februarie 1778 la Umbrărești și a decedat la 30 ianuarie 1860, după o viață pământească de 82 ani.¹⁷

A petrecut mai bine de 10 ani la mănăstirea Neamț, după care s-a călugărit la vârsta de 26 ani, fiind tuns de mitropolitul Veniami Costache la mănăstirea Socola.¹⁸ În testamentul său, Gavril Conache a impus ca Ioniță, devenit monahul Ioanichie să rămână călugăr la mănăstirea Florești. Primise prin testament o moșie și mai multe vii, moștenire care după moartea lui Ioanichie trebuia să revină mănăstirii „unde au pus și metania sa, primind cinul călugăriei și unde tot neamul nostru a fost cîitor și au fost și alte afierosiri.” Ioanichie a stat puțin la Florești, până la moartea tatălui său, când atras de mănăstirea Neamț, a plecat acolo fără aprobare. Era un om cult și credincios, iar la Neamț predomina cea mai curată atmosferă duhovnicească și unde se cultiva cea mai de laudă cărturărie bisericească și națională. Egumenul Daniil de la Florești nu putea sta pasiv, se pierdea moștenirea lui Ioanichie primită prin testament. Ioanichie, fiind plecat la Iași, pentru a-și vizita sora aflată pe moarte, a fost răpit și dus în lanțuri la Florești, unde a fost pus sub pază, într-o chilie. A scăpat de sub pază și a fugit iar la Neamț, unde a început un proces pentru modificarea testamentului. Toți moștenitorii lui G.

Conachi rămași în viață, în 2 septembrie 1813, și-au împărțit averea părintească, prin bună înțelegere. S-au prezentat Alecu Callimachi, Elena Manu și Ioanichie.

Luca, noul egumen al mănăstirii Florești, încearcă din nou să-l aducă pe Ioanichie la mănăstirea sa, de unde vroia să-l trimită la Muntele Athos, la Esfigmen.

Ioanichie s-a jeluț mitropolitului Moldovei: „Aud că părintele Luca, ce este la mănăstirea Florești, nu m-ar fi uitând ci, prin judecări cu jalbe către Măria Sa Vodă, m-ar fi cerând să fiu acolo șezător, la acea mănăstire, trăgându-i și parte din moștenire; negreșit, că aceasta îl face mai mult să mă ceie; iar nu că i-ar fi milă de mine.”

În 27 februarie 1821 l-a rugat pe cumnatul său Alecu Callimachi, să se judece el cu „Chir Luca, egumenul mănăstirii Florești.... pentru voința și cererea a părinților esfigmenți. Căci nicio pravilă... nu poate să mă silească, sau să mă îndatorească a merge de la Patria mea la locuri depărtate (la Estgmen), cu primejdia vieții mele.”

În anul 1821, ca urmare a „zaverei” starețul Luca a părăsit Moldova. Procesul s-a încheiat în 1837. Ioanichie nu mai era însă la Neamț, deoarece, la sfatul cumnatului său Alecu Callimachi, în 1825, se mutase la mănăstirea Măgaru, mănăstire aflată pe proprietatea familiei și întreținută de ei. Ileana, sora sa murise, iar Ruxandra, singura sa fiică se căsătorise cu Alecu Roset Rosnovanu. Moșia Slobozia Zorleni, din care făcea parte și valea Bujorenilor, a rămas proprietatea în indiviziune a lui Ioanichie și Ruxandra Roset Rosnovanu, singurii urmași rămași în viață ai lui G. Conachi. Administrația moșiei a rămas în seama nepotei, Ioanichie urma să primească anual o sumă de bani. Acești bani, Ioanichie îi încredința starețului pentru nevoile mănăstirii. Cunoscut în zonă ca boier bogat, a fost atacat într-o noapte de hoți conduși de un călugăr. Poate a fost și o revoltă a călugărilor, învățați cu o viață mai lejeră până la sosirea lui în mănăstirea Măgaru. Hoții au cerut banii. Ioanichie i-a îndemnat să meargă împreună în biserică, deoarece acolo păstrează banii. Ajungând în biserică a intrat în Sfântul Altar și după ce a luat epitrahilul, felonul, Evanghelia și Sfânta Cruce s-a arătat hoților spunând: „Fraților, iată banii mei, sunt în această Sfântă Carte și Sfântă Cruce, (care erau îmbrăcate în argint de dânsul), de acum puteți să mă ucideți”. Hoții au fost impresionați și și-au cerut iertare îngenunchind, Ioanichie i-a iertat, dar nu i-au iertat autoritățile. Deși prinși, au fost eliberați, la intervenția

lui Ioanichie. întâmplarea a avut urmări. Toti călugării au fost alungați, împrăștiați pe la alte mănăstiri. În locul lor au fost aduse călugărițe românce și rusoaiice, el rămânând ca preot. A continuat să dea ascultare stareței, căreia îi încredința banii săi spre păstrare și folosirea pentru nevoile mănăstirii. S-a străduit să schimbe numele mănăstirii, dorind să se numească Samaria. Mănăstirea a continuat să se numească Măgaru, având o veche tradiție în spate. Când a venit el la mănăstire în 1825, biserica era construită din lemn, ctitorie a tatălui său. Primii ctitori au fost Bujoreni, dar prin refacerea bisericii după 1780, familia Conachi a intrat în rândul ctitorilor, calitate pe care o păstrau și urmașii. În 1840, Ioanichie Conachi a stricat biserica de lemn, făcută de tatăl său, a ridicat una din zid, solidă și măreață pentru acele timpuri.

Ca ctitor al bisericii și purtător de grije al schitului, Ioanichie avea autoritate și în administrația duhovnicească, în 1847 alături de stareța Iustina recomandă episcopiei, surorile care meritau a fi călugărițe.

În timpul său, mănăstirea deși modestă era înfloritoare, în 1853 erau la Măgaru: 1 ierimonah (Ioanichie Conachi), 1 ieromanah, 15 călugărițe și 4 ispitelnici. Numărul călugărițelor n-a fost niciodată mai mare de 20. Călugărul Ioanichie datorită nivelului duhovnicesc a devenit schivnic, adică ierosimonah.

Ruxandra Rosnovanu, nepoata sa, prin 1860 a adus la mănăstirea Măgaru, oasele lui Gavril Conachi și ale altor neamuri ai familiei, de la bisericile din Iași, Lărgășeni, Fărăoani și din alte locuri. Aceste resturi umane au fost așezate într-un cavou din curtea bisericii.

Ioanichie a murit în 30 ianuarie 1860 și a fost îngropat în biserică, fiind ctitor. În aceeași groapă au fost aduse și oasele neamurilor din cavoul de afară.¹ Reparațiile din anii 2003 - 2005, după spusele ierimonahului Agatanghel, nu au avut ca rezultat descoperirea mormântului lui Ioanichie. Totuși au fost descoperite unele oase, care, în prezent, se păstrează într-o nișă din spatele sobii.

După moartea lui Ioanichie, moșia Zorleni a rămas în proprietatea nepoatei sale, Ruxandra Rosnovanu, care, cât a trăit, a îngrijit de schit și de maicile de acolo. Dânsa a donat un rând de vase de argint cu inscripția: „Ruxandra Roznovanu, născută Calimah, anul 1836.” La proscomidie a lăsat o inscripție, cu rugăciunea scrisă cu mâna ei cu următorul cuprins: „Pomenește, Doamne, prin îndurările Tale pe strămoși și strămoașe, bunii și bunicile, moși, mătușe, frați, rudenile,

cunoscuți, prieteni și neprieteni, și odihnește sufletele lor unde cercetează lumina feței Tale. Adu-ti aminte, Doamne, și de cei întristați și cercetați de judecățile Tale."

După pierderea Basarabiei în 1812, Episcopia Hușilor a fost văduvită de teritoriile din stânga Prutului. A fost reorganizată, teritoriul primind județele: Fălciu, Vaslui, Tutova, Covurlui. În anii 1858-1859 s-a întocmit o statistică a parohiilor dependente de Episcopia Hușilor. Schitul Măgaru apare în ocolul Târgului, proprietate a Ruxandrei Roznovanu, cu hramul Adormirea Maicii Domnului. Ioan Bontaș ajutat de dascălii Iacov Cofă și Nicolae Mihălceanu, deserveau parohia, în timp ce la Zorleni, sat cu 250 poporani, servea preotul Nastasă Vulpi și dascălul Georgie Anton. Cu această ocazie s-a comunicat și obștea schitului, compusă din 17 monahi și 5 surori; moldovence, rusoaice și sârboaice. Preotul schitului era ieromonahul Ghenadie Brăescu, iar nacealnic a fost consemnat ierosimonahul Ioanichie Konachi în vârstă de 82 ani.²¹

A fost perioada înfloritoare a mănăstirii: se ridicase biserica nouă din zid, proprietarii și ctitorii (Ruxanda Roznovanu, Ioanichie) se îngrijeau cu toată dragostea de prezentul și viitorul ei. De fapt, vedeau această mănăstire, ca pe o necropolă a familiei.

Legea secularizării averilor mănăstirești din 1863, din inițiativa lui Alexandru Ioan Cuza, nu a afectat mănăstirea, deoarece aceasta nu avea proprietăți. Statistica din 1872 a consemnat la Măgaru 10 maici, un preot și un cântăreț.²²

Datorită datoriilor, moșia Zorleni a intrat în stăpânirea altor proprietari, ajungând în final domeniu regal. Interesul, deci și sprijinul acordat mănăstirii a slăbit. La sfârșitul secolului al XIX-lea, la mănăstire mai viețuiau două maici octogenare, Zaneta Vlasie și Iustina Mihai, maici care-l cunoscuseră și pe Ioanichie. Existența la schit era asigurată și de unele înlesniri ale casei regale. Slujbele erau îndeplinite de preotul din Zorleni, care oficia a treia Duminică "sau la sărbători importante".²³

După primul război mondial, cu ocazia aplicării reformei agrare, a primit și mănăstirea Măgaru câteva proprietăți, printre care și 25 ha de pădure. Obștea a devenit din nou numeroasă: 10 membrii în 1934, 13 în 1936, 16 în 1938. Din 1934, la inițiativa lui Nichifor Crivneanu episcop al Hușilor atunci, mănăstirea și-a schimbat numele, devenind Mănăstirea

Bujoreni. Până la desființare în 1959, aici a funcționat un atelier de covoare țesături și cusături.²⁴

Redăm imaginea mănăstirii în perioada interbelică prin cuvintele lui Veniamin Pocitan Ploieșteanu, care a făcut o vizită aici în 1930, plecat din Bârlad, însoțit de protoiereul județului Tutova și de un preot din Zorleni. Descrierea începe cu plecarea din Zorleni. „N-am mers mult și am intrat în pădure, pe care am străbătut-o, pe un drum rău, cu hopuri și băltoace, greu de mers cu mașina. După aproape un ceas, cu chiu cu vai, am ieșit în luminiș. Aici am dat de biserica schitului. O bisericuță din zid, bine întreținută. Înăuntru odoare frumoase și de preț de la familiile boierești Conachi și Rosnovanu, foști proprietari ai acestei moșii. O copie de pe pomelnicul familiei la proscomidie, iar originalul se păstrează în biblioteca orfelinatlui agricol „Ferdinand” din Zorleni.

Chiliile călugărițelor sunt așezate către altarul bisericii pe o pantă ușoară, acoperită ici, coala cu tufe, răsărite la tulpina arborilor tăiați. Ne-a întâmpinat stareța și câteva maici, care ne-au primit și ne-au ospătat, după vechea datină mănăstirească, cu ce au avut și ele, având o mare bucurie văzând că am venit să vizităm schitul, căci cam rar dintre clerici merg pe acele locuri din pricina greutăților drumului. De la Bârlad până acolo de altfel nu sunt decât 20 km., însă drumul este greu, mai ales prin pădurea seculară prin care trebuie să mergi până dai de schit.”

Nu prea era vizitată de clerici, în schimb, în existența sa multiseculară, a funcționat ca un centru religios pentru credincioșii din satele din jur, care participau în număr mare la slujbele de la importantele sărbători religioase ale anului, dar și pentru alții de la mari depărtări. Un evlavios creștin Condeiescu, prim preșdinte al Curții de Apel din Craiova, cunoscând schitul și văzând că are nevoie de obiecte religioase a dăruit: două sfinte epitafe, unul cu punerea în mormânt a Mântuitorului, iar altul cu Adormirea Maicii Domnului, șase fețe de masă pentru Sfânta Masă din Sfântul Altar, două îmbrăcăminte pentru iconostas, o dveră de pluș la sfintele uși împărătești, un covor mare pentru Sfântul Altar, cinci candel de metal argintate, un iconostas nou, o carpetă mică, un sfeșnic mare împărătesc, un castron mare din porțelan pentru sfânta aghiasmă și alte odoare trebuitoare la săvârșirea slujbei.²⁶

În 1959 mănăstirea a fost desființată de regimul comunist. Biserica a rămas singură, muștrătoare în mijlocul poienii. Pelerinajele locuitorilor din zonă au continuat, dar lipsiți de slujbele religioase se adunau în

grupuri în jurul focului de picnic. Toate anexele dispăruseră. Au rămas urme arheologice, depistate în arăturile din vestul și nordul bisericii.

După 1989, mănăstirea a fost reactivată. Pentru continuitate s-a început cu un grup de măicuțe. Probabil, nepregătite pentru viața de obște, duhovnicească, grupul nu s-a încheat și apoi s-a împrăștiat. A apărut un grup eterogen de călugări condus de starețul Luchian. Părea că lucrurile au pornit pe un drum bun, deoarece s-au construit chiliile, s-a construit din piatră zidul din partea de vest, zid ce trebuia continuat pentru a înconjura incinta, s-a electricizat întregul complex monahal. Totuși Ioachim Episcopul Hușilor nu a fost mulțumit și a adus un grup de tineri monahi, elevi ai părintelui Iustin de la Petru Vodă. Bine organizați și conduși, bogați duhovnicește și harnici în ascultare, în câțiva ani au schimbat complet înfățișarea mănăstirii. Atmosfera instaurată de ei îndeamnă la pioșenie pe toți cei veniți în pelerinaj. La marile sărbători, biserica este neîncăpătoare, de multe ori slujbele trebuie să se desfășoare afară.

În anii 2003-2005 s-au desfășurat ample lucrări de restaurare și consolidare. Noi avem un sentiment de nemulțumire, deoarece noua biserică are o înfățișare bucovineană. Trebuia păstrat stilul local, stil care-i reprezenta mai bine pe oamenii locului. Totuși, după ce treci de noua clopotniță de la intrare, ai în față o bijuterie mică, maiestooasă, caldă și primitoare. Nu este nevoie de turlle înalte care să străpungă cerul pentru a te apropia de Dumnezeu. De Dumnezeu te apropii cu sufletul curat, neprihănit, cu umilință și fapte bune. De altfel, aici Dumnezeu este aproape. Poiana este înconjurată de dealuri mai înalte, împădurite. Coroanele arborilor limitează universul, apropiindu-ne de spațiul infinit, necuprins de mintea muritorilor.

NOTE:

1. Iacov Antonovici, Schitul Măgariu - notițe istorice și tradiționale - în Răzeșul, anul I, nr. 6-7, iulie - august 1962, p. 193-199;
2. Ibidem, p. 194;
3. Arhimandrit Ioanichie Bălan, Vetre de sihăstrie românească, ediția a II-a, București, 2001, p. 18;
4. Voica Pușcașu, Actul de ctitorire ca fenomen istoric în Țara Românească și Moldova până la sfârșitul secolului al XVIII-lea, București, 2001, p. 517;

5. Veniamin Pocitan Ploiești, Schitul Măgarul (județul Tutova), în Păstorul Tutovei, anul VI, nr. 7-8, septembrie - octombrie, 1943;
6. Revista Miron Costin, anul I, nr. 2, septembrie 1913, însemnări p. 31-32;
7. Nicolae Iorga, Studii și documente, voi. Vi, partea a II-a, p. 15, doc. 17;
8. Iacov Antonovici, op. cit, p. 195;
9. Nicolae Iorga, op. cit., p. 39, doc. 92;
10. Ibidem, p. 43, doc. 102;
11. Iacov Antonovici, op. cit, p. 196;
12. Nicolae Iorga, op. cit., doc. 125, p. 48, doc. 126, p. 49, doc. 128, p. 49, doc. 130, p. 49, doc. 132, p. 50;
13. Paul Păltănea, Neamul logofătului Costache Conachi, editura Albatros, București, 2001. Vezi și H. Balomey, Casa M. S. Regelui;
14. Pentru spița genealogică ne-am folosit de studiul lui Paul Păltănea, Neamul logofătului Costache Conachi, G. T. Kirileanu, Testamentul și pomelnicului marelui logofăt C. Conachi, publicat în Convorbiri literare, anul 1909, nr. 12, p. 608 - 621 și de informațiile furnizate de doamna profesor Elena Monu;
15. Informațiile despre familia Gavril Conachi le-am obținut folosind următoarele studii: Paul Păltănea, op. cit, G. T. Kirileanu, op. cit., Iacov Antonovici, op. cit., Veniamin Pocitan Ploieșteanu, op. cit., Nicolae Iorga, Documentele familiei Callimachi, Iacov Antonovici, Mănăstirea Florești;
16. Veniamin Pocitan Ploieșteanu, op. cit., p. 229.
17. Paul Păltănea, op. cit., Iacov Antonovici, Mănăstirea Florești, p. 49;
18. Paul Păltănea, op. cit;
19. Pentru viața și activitatea ieromonahului Ioanichie vezi: Iacov Antonovici, Schitul Măgariu, Veniamin Pocitan Ploieșteanu, op. cit., Paul Păltănea, op. cit., G. T. Kirileanu, op. cit;
20. Iacov Antonovici, op. cit., Veniamin Pocitan Ploieșteanu, op. cit;
21. Costin Clit, Un tablou ecleziastic inedit privind județele Tutova, Covurlui și Vaslui din Eparhia Hușilor, de la 1858 - 1859 în Cronica Episcopiei Hușilor, nr. IX, anul 2003, p. 781- 832;
22. Iacov Antonovici, op. cit., p. 198;
23. Ibidem;

24. Anuarul Eparhiei Huşilor, anul 1934, p. 41, anul 1936, p. 48, anul 1938, p. 56-57;
25. Veniamin Pocitan Ploieşteanu, op. cit. P. 227;
26. Anuarul Eparhiei Huşilor, anul 1938, p. 57;

BISERICA VECHĂ

Prima biserică a fost construită din lemn de stejar înainte de 1602, de meşteri locali. Nu cunoaştem modalitatea de construcţie a fundaţiei şi nici materialul folosit. În perioada 2003-2005 s-au făcut lucrări de renovare a bisericii şi s-a săpat în interiorul şi exteriorul bisericii, fără asistenţa unui arheolog. S-a pierdut un bun prilej pentru cunoaşterea începuturilor bisericii. De la prima biserică a rămas Sfânta Masă din altar, cioplită din lemn de stejar. Existenţa ei ne confirmă că legenda a pornit de la un fapt real. Adevărul în întregime nu-l putem cunoaşte, timpul şi interpretările mulţimii i-au modificat conţinutul. După spusele ieromonahului Agatanghel, această masă are o înălţime de 0,80-1 m şi a fost realizată dintr-un trunchi de stejar, prin cioplirea cu barda. A fost aşezată în altar pe un postament din cărămidă. Partea superioară este un trunchi de con, iar cea de jos un disc, ambele părţi formează un corp.

Nu cunoaştem dimensiunile şi forma primei biserici. Credem că forma şi hramul au fost păstrate. Sigur a fost acoperită cu şindrilă. A fost o biserică destul de modestă, creaţie a localnicilor.

După 1780, noul proprietar al satului Bujoreni, Gavril Conachi, văzând starea de degradare a lăcaşului l-a refăcut din temelii, tot din lemn. Trecuseră aproximativ 200 de ani de la construcţia bisericii. Noua biserică a fost construită pe acelaşi loc şi a păstrat Sfânta Masă din altar. Ieromonahul Agatanghel ne-a informat, că la renovarea bisericii din 2003-2005, în interiorul bisericii s-au găsit traverse solide din lemn de stejar, aşezate pe latul bisericii, direcţia N-S.

În anul 1840 Ioanichie a desfiinţat vechea biserică din lemn, făcută de tatăl său şi a ridicat una nouă, zidită din piatră şi cărămidă, care

dăinuie și astăzi. Ridicată în ultima perioadă a stilului moldovenesc, biserica păstrează stilul arhitectonic al

bisericilor cu plan treflat, caracteristic artei bizantine și răspândit la muntele Athos, Serbia, Țara Românească și Moldova. Planul prezintă o treflă formată dintr-o navă unică, terminată printr-o absidă (altarul) la est și alte două laterale în zona naosului. Absidele laterale sunt mai mici decât altarul. Lățimea altarului și naosului este de 6 m. Altarul este mai înalt decât naosul cu 0,20 m și este prevăzut la sud cu o ușă. Lungimea altarului, de la catapeteasmă la fereastră este de 6 m. Fereastra din altar are o lungime de 2,65 m și o lățime de 1,18m. Naosul are o lungime de 9m și o lățime de 6 m. Traseptul are o înălțime de 8,50m. Deschiderea absidelor laterale din naos măsoară 3,70m. Naosul este prevăzut cu 4 ferestre, două la nord, două la sud, toate având înălțimea de 2,65 m și lățimea de 1,25 m. Despărțirea între naos și altar este făcută printr-o catapeteasmă realizată din lemn de tei. Nartexul este mai îngust ca naosul, având 3,35 m și o lungime de 4,80 m. Despărțirea nartexului de naos a fost făcută de intrările spre interior ale zidului, care s-au constituit într-un sprijin al cupolei, în care se găsea clopotnița bisericii. Lungimea totală a bisericii în interior este de 19,80 m, iar cu pereții exteriori de 21,40m. Biserica are o înălțime de 5 m. Este tencuită în interior și exterior cu mortar având grosimea de 0,05m. Tencuiala în interior a fost acoperită cu var și picturi. Ca ornament interior s-a adăugat un mulur în partea de sus a pereților din naos și altar. Pardoseala din interior a fost făcută din scândură de brad. Decorația exterioară a fost simplă. Tencuiala de 0,05m a fost văruiată în alb. Pereții au avut muluri din loc în loc și un brâu la cornișă. În partea de jos se găsea un soclu din piatră, care depășea peretele de la exterior cu 0,05 cm. Acoperișul a fost construit în șarpantă și acoperit cu tablă. Pe acoperiș, la întretărirea naosului prin absidele laterale s-a aflat o cruce din fier forjat conținând elementele: luna la bază, sulița și trestia. Altă cruce cu aceleași elemente s-a aflat pe cupolă. După renovare, cele două cruci au fost înlocuite cu altele. După spusele ieromonahului Agatanghel cele vechi au fost îngropate.

BISERICA NOUĂ

Este aceeași biserică construită de Ioanichie în 1840, dar renovările și anumite modificări făcute în anii 2003-2005, i-au dat o înfățișare nouă. Biserica a obținut o înfățișare bucovineană, atractivă, dar pare altă biserică. Suntem de părere că biserica avea nevoie de consolidare și unele renovări, dar trebuia menținut stilul vechi, stilul local, care reprezenta mai bine sufletul și mentalitatea locuitorilor zonei.

Fundația a fost consolidată până la adâncimea de 0,5m și spre exterior încă 0,5 m. Materialele folosite au fost: fierul beton și piatra. Deasupra solului, soclul a fost refăcut, cu înălțimea de 0.80-1 m, mai înalt spre est și nord, materialul folosit fiind piatra. Au fost construiți la exterior 13 contraforți care dau rezistența și monumentalitate bisericii. Pereții sunt văruiți în alb și sunt prevăzuți cu muluri pe toată suprafața. În zona superioară sub streșină, de jur împrejur, sunt mici firide în care au fost pictați sfinți diverși.

Turla veche a fost menținută, dar a mai fost construită una nouă, mai înaltă, pe naos. Pe fondul negru al acestei turlă sunt pictați serafimi, folosindu-se culoarea roșie, iar pentru aură, galbenul. Aceasta turlă are trei nivele. Cel superior are patru ferestre și forma octogonală. Nivelul din mijloc menține forma octogonală, dar este mai mare. Nivelul al treilea, de la baza, este mai lung, dar realizat în zig-zag.

Acoperișul este în șarpantă, foarte evazat și cu o streșină foarte largă. Tabla de pe acoperiș a primit două straturi de grund și două straturi de vopsea neagră. Pe cele două turlă au fost montate cruci noi, dar în zona naosului au mai fost adăugate alte cinci cruci mai mici.

La intrarea în biserică s-a adăugat un pridvor deschis în care se pătrunde dinspre sud și nord urcând câteva scări turnate din beton. După renovare, în pridvor, deasupra ușii de la intrare s-a pus o pisanie în 2005.

PISANIE

„Cu harul lui Dumnezeu cel în treime slăvit s-a urzit acest sfânt lăcaș din voie Dumnezeiască la anul 1602 din descoperirea minunată a icoanei preasfintei născătoare de Dumnezeu de mocanul Ion Breșcanu.

S-a reclădit în întregime pe vechea temelie la anul 1807, cu osârdia schimonahului Ioanichie Conachi cu hramul Adormirea Maicii Domnului, s-a restaurat a doua oară de către PC starețul ieromonahul Euharist Micu cu soborul între anii 2003-2005 cu dania credincioșilor moldoveni și a creștinilor din Bârlad sub grija părintească a PS Ioachim Vasluiianul. S-a resfințită azi 6 mai 2005 Izvorul Tămăduirii de către PS Ioachim Vasluiianu Episcopul Hușilor leatul 7512 crugul anilor de la facerea lumii.¹

Pisania are un ancadrament format din motive florale și geometrice. Deasupra pisaniei este pictat bourul Moldovei, încadrat în dreapta de soare și în stânga de lună și o stea. Ușa de la intrare este dublă, din lemn de stejar, sculptat cu motive geometrice, florale și struguri. Pe părțile laterale ale ușii s-au realizat picturi noi. În partea dreaptă, sus, este pictat Binecredinciosul voievod Ștefan cel mare și Sfânt, în picioare cu coroana pe cap și cu aură de sfânt. Sfântul voievod ține ambele mâini pe lama unei săbii. Este încălțat cu cizme și poartă o mantie lungă până la glezne. În partea dreaptă, jos, este pictat marele Mucenic Gheorghe purtătorul de biruință în armură, înarmat cu sabie, arc cu săgeți și sulita cu care lovește în ochi balaurul. Este călare pe un cal alb care calcă în picioare balaurul. Mucenicul ține în mâna dreaptă macheta bisericii. În partea stângă, sus, este pictat Sfântul Arhanghel Mihail cu o spadă de foc în mâna dreaptă și cu un toiag în mâna stângă. În partea stângă, jos, o nouă pictură a Binecredinciosului Ștefan cel Mare și Sfânt. Voievodul cel sfânt este pictat pe un cal alb, cu sabia ținută cu două mâini pe lamă. Calul calcă în picioare un balaur. Voievodul cu aura de sfânt are plete pe umeri, coroana pe cap și poartă armură.

Pe tavanul pridvorului este pictată scena Adormirea Maicii Domnului, încadrată de următoarele pilde:

E- Mutatu-te-ai la viață fiind maica vieții și cu

V- Intru naștere fecioară ai pășit întru adormire.

N- Rugăciunile tale izbăvește de moarte sufletele noastre.

S- Lumea nu ai părăsit de Dumnezeu născătoare.

Deasupra ușii sunt unele picturi neterminat. Până în prezent a fost pictat Iisus Hristos marele arhireu.

„Eu sunt calea, adevărul și viața.”

În interiorul bisericii, după renovare s-au păstrat picturile de pe pereții laterali și în altar. Pictura nouă este cea de pe boltă, din interiorul turlei false de pe naos, adăugată în timpul renovării și cea de pe peretele de la intrare în biserică. A fost menținută vechea catapeteasmă.

Deasupra catapetesmei, în partea centrală se găsește crucifixul. Pictura îl reprezintă pe Iisus Cristos pe cruce.

În partea superioară a catapetesmei, în registru I sunt înfățișați proorocii. La mijloc, între ei, este pictată Sfânta Fecioară îmbrăcată cu o haină vișinie având stele aurii. Sfânta Fecioară este redată cu mâinile întinse. Pe un medalion apare numele lui Isus Hristos.

De o parte și de alta apar proorocii: Daniel și Ieremia; Ezechiel și Avram; David în ținută de rege cu harfă în mână, apoi Aaron cu toiagul înfrunzit în mâna dreaptă, Isaia și Iacob cu o scară în mână, profetul Ilie cu o sabie în mâna dreaptă și se termină cu Ghedeon.

Urmează registrul al doilea, în care sunt prezentați apostolii. În mijloc trebuia să fie Cina cea de taină. Pictorul necunoscut ne pune la dispoziție Icoana Deisis. Isus Hristos este reprezentat stând pe tron, îmbrăcat ca arhieru, cu o bogată aureolă în jurul capului. Cu mâna dreaptă binecuvântează, iar cu stânga sprijină globul, care stă pe genunchiul stâng. Pentru îmbrăcăminte a fost folosit roșul pal. La dreapta este redată Maica Domnului cu mâinile încrucișate pe piept, cu haine roșii și albastre cu stele aurii. În partea stângă Ioan Botezătorul, cu mâinile încrucișate, cu îmbrăcăminte din piei de cămilă, încins cu o curea, deasupra având o haină de culoare albastră.

De o parte și de alta sunt 12 apostoli. Sunt grupați doi câte doi. Toți poartă în jurul capului aureole. S-a încercat redarea lor cât se poate de natural. Îmbrăcăminte în ținută orientală este redată în culorile, roșu, albastru, auriu. Toți apar în picioare încălțați cu sandale.

Apostolul Filip are capul puțin plecat și ține în mâna dreaptă un sul. Lângă el, Iuda lui Iacov ține în mână sulul ce se desfășoară.

Apostolul Marcu ține în mână Evanghelia întredeschisă. Alături apostolul Andrei are un sul.

Apostolul Petru ține în dreapta cheile, iar lângă el apostolul Matei are evanghelia închisă. Ambii sunt redați cu bărbi negre și îmbrăcăminte în culori roșii, vișinii și albastre.

Apostolul Iacov este redat cu barba alba, iar Toma mai tânăr. Vartolomeu apare cu barba neagră, cu veșminte vișinii și cu o haină albastră pe deasupra. Lângă el Luca apare mai tânăr.

Apostolul Pavel cu toiagul în dreapta și cu un sul în stânga. Apostolul Ioan este redat cu evanghelia închisă în mâna dreaptă. Ambii poartă bărbi negre, lungi.

Registrul al treilea ne prezintă cele douăsprezece praznice împăratești. În centru avem în mijloc chipul Mahramei Mântuitorului. Pe un fond alb, chipul mahramei, lui Iisus este redat cu părul desfăcut în două și inelat.

Prima icoană împăratească este Nașterea Maicii Domnului. Apar Sfânta Fecioară copil, Sfânta Ana, Sfântul Ioachim.

Urmează Intrarea în biserică. Părinții Sfintei Fecioare o prezintă peoților de la templu.

A treia este Bunavestirea (Nașterea Domnului). În timp ce Sfânta Fecioară în genunchi se roagă, îngerul Gavriil cu aripile întinse și cu un crin alb în mână o vestește de nașterea lui Emanuel. Icoana este bogată, redă mai multe momente. În peșteră lângă iesle și oi Sfânta fecioară ține în brațe pruncul. Alături, Iosif în picioare, se sprijină în toiag, iar păstorii în genunchi se închină Mântuitorului. Se văd venind cei trei crai de la răsărit.

Urmează Botezul Domnului. Sfântul Ioan Botezătorul apare stând pe mal cu crucea în mâna stângă, iar cu dreapta botezând pe Iisus. Doi îngeri cu maramă albe stau pe celălalt mal. Deasupra capului Mântuitorului este redat Duhul Sfânt în chip de porumbel.

Se continuă cu Intrarea în Ierusalim. Iisus Hristos îmbrăcat în port oriental, călare pe asin merge spre Ierusalim, oraș ce se zărește în față. Este înconjurat de mulțime cu ramuri în mâini și cu veșminte pe care le aștern în calea sa.

Urmează învierea. Iisus Hristos este reprezentat ieșind din mormânt cu crucea în mâna dreaptă. Alături un înger sprijină piatra de mormânt de pe Golgota, iar din partea opusă vin mironosițele.

Înălțarea Mântuitorului la cer. Hristos în veșminte albe, înconjurat de lumină se înalță la cer, iar ucenicii privesc la el.

Pogorârea Sfântului Duh. Sfânta Fecioară este reprezentată în mijlocul apostolilor. Peste apostoli, în chip de limbi de foc se coboară asupra fiecăruia Duhul Sfânt.

Alături Schimbarea la față a lui Iisus în muntele Taborului, Hristos este înconjurat de o strălucire, în timp ce trei ucenici uimiți se aruncă cu fețele la pământ.

Ultima icoană reprezintă Adormirea Maicii Domnului. Sfânta Fecioară adormită în sicriu este înconjurată de apostoli, iar doi arhieri slujesc.

Pe ușile diaconești sunt prezentate următoarele picturi. Sfântul ierarh Vasile este prezentat pe ușa de la sud. Este îmbrăcat ca arhieru. Cu mâna dreaptă binecuvântează, iar în stânga ține evanghelia. Pe ușa de la nord este pictat Sfântul Ioan Gură de Aur, în ținută de arhieru, binecuvântând cu dreapta, cu cârja episcopală în mâna stângă.

Pe ușile împărătești sunt pictați cei patru evangheliști.

Catapeteasma este completată cu alte picturi în partea inferioară, în partea stângă și dreapta a ușilor diaconești, dar și sub aceste uși.

Icoana Domnului Hristos stând pe tron. Cu mâna dreaptă binecuvântează, iar pe genunchiul stâng ține cu mâna stângă o carte deschisă, pe care stau scrise cuvintele: „Veniți binecuvântați Părintelui meu și moșteniți împărăția cu cele gătite vouă de la întemeierea lumii.” Împrejurul capului este prezentă aureola. Părul, în două părți se prelungeste inelat pe umeri. Hainele sunt pictate în roșu și albastru închis. Pe haine apar stele strălucitoare.

Icoana împărătească a Maicii Domnului. Sfânta Fecioară, stă pe tron cu Iisus în brațe. Îmbrăcămintea bogată este redată în culorile roșu și albastru și presărată cu stele bronzate.

La dreapta ușii diaconești, este icoana hramului bisericii. Sfânta fecioară este prezentată adormită în scriu, lângă care slujesc doi arhieri. În partea de sus a icoanei se vede Iisus care primește pe sânta Fecioară în ceruri. În partea de jos a sicriului, un înger a tăiat cu sabia mâna celui care a apucat de sicriul Maicii Domnului. Pictura ne prezintă o bogăție a culorilor: roșu, albastru, cafeniu, verde.

În partea de nord a ușii diaconești, în locul icoanei sfântul Nicolae este pictată icoana lui Ioanichie. Iacov Antonovici a crezut că însuși Ioanichie a servit de model. Ioanichie este înfățișat ca un monah, având în mâna dreaptă metanii, iar în mâna stângă crucea. Pe cap poartă camilafca. Împrejurul capului are aureola. Pe umeri se prelungeste mantia călugărească până la pământ. Pe epitrahilul de schimonah sunt pictate cruci. În depărtare de vede o biserică cu trei turnuri. Ioanichie

este redat cu barbă albă și cu o față lungăreață. Fondul icoanei este cafeniu.

Pe catapeteasmă mai sunt redate câteva icoane mai mici: Fuga în Egipt, Tăierea capului sfântului Ioan Botezătorul, Blândul păstor, Sfântul Mucenic Gheorghe.

În icoana Bunului păstor se vede Iisus ca păstor cu toiagul în dreapta. Îmbrăcăminte este în roșu și albastru. În stânga se văd oile, iar în dreapta un lup.

Fuga în Egipt o reprezintă pe sfânta Fecioară cu pruncul în brațe, călare pe asin. Iosif ține cu stânga frâul asinului, iar cu dreapta un toiag. În fund se văd palmieri.

Sfântul Mucenic Gheorghe este redat pe un cal alb cu un coif pe cap. În mâna dreaptă ține sulita cu care străpunge balaurul. În dreapta se vede o cetate din care vine spre sfânt o împărăteasă cu mâinile întinse.

Tăierea capului Sfântului Ioan Botezătorul este o icoană pictată sub icoana lui Ioanichie. Capul este tăiat de un ostaș și pus pe o tipsie pentru a fi predat Irodiadei. Catapeteasma prezintă sculpturi cu modele meplate în lemn și ajurate cu o dantelărie. Icoanele lui Iisus Hristos și Maicii Domnului sunt încadrate de panouri sculptate din lemn, cu rozete la cele patru colțuri continuate prin ramuri și frunze. Modele asemănătoare sunt și la icoana hramului (Adormirea maicii Domnului). Marginile acestor icoane sunt susținute de staloi sculptați, răsucite la partea superioară în continuarea foilor de bronz. Icoanele împărătești sunt flancate cu colonete în spirală, care prezintă sculptați struguri și foi de viță. Ușile împărătești sunt bogate în sculpturi de flori și rinouri. Împrejurul Sfinților Evangheliști se află foi sculptate și bronzate. Din loc în loc apar rozete în șase petale de culoare galbenă. Stâlpul ușilor împărătești este sculptat cu frunze și flori de culoare albastră și alternează în bronz. În partea superioară a stâlpului se află o mitră arhierescă sculptată în felii. Arcul de triumf este împodobit cu sculpturi ce par frânte din loc în loc. Deasupra ușilor diaconești se află câte un panou încadrat în sculpturi de struguri și foi de viță. Cele 12 praznice împărătești sunt încadrate de sculpturi meplate și mici colonete. Icoanele Sfinților Apostoli prezintă coloane în formă de torsadă. Aceste coloane prezintă sculpturi de mici rozete din loc în loc, bronzate cu ramuri și foi, terminate la partea superioară cu capiteluri.

Zona proorocilor prezintă sculpturi ce înconjoară fiecare icoană. Icoanele: Sfintei Fecioară, Răstignirea Mântuitorului sunt înconjurată de foi și ramuri. Pe fețele laterale sunt sculpturi din foi bronzate, în mijloc fiind încrușișări sculptate în formă de romburi, vopsite în roșu, iar la colțuri câte o rozetă albă.

Aceasta este catapeteasma realizată în 1840 de Ioanichie, când s-a construit această biserică din zid. Catapeteasma veche construită după 1780 din inițiativa lui Gavril Conachi a fost dusă la Zorleni și așezată la un paraclis al Ruxandei Roznovanu, nepoata lui Ioanichie Conachi. Mai târziu această catapeteasmă a fost dăruită de administrația Casei Regale bisericii din satul Horga.

Pereții laterali, bolta, turla nouă construită în anii 2003-2005, sunt zone ale bisericii acoperite cu picturi. Pe pereții laterali din interior s-au păstrat picturile vechi.

Pe perețele sudic sunt pictați: Sfântul Mare Mucenic Gheorghe, Sfântul Mercurie, Cuvioasa Paraschiva și Antonie cel Mare.

Pe perețele nordic: Sfântul Mare Mucenic Dimitrie, Sfântul Mare Mucenic Mina, Sfânta Mare Mucenică Ecaterina și Filaret Milostivul.

Pe perețele interior al nartexului sunt pictați: Sfântul Cuvios Pahomie cel Mare și Sfântul Dreptul Iov.

În partea superioară a pereților, spre tavan, spațiul este completat cu picturi: Sf. Ramona, Sf. Ioan Damaschin, Sf. Leonid, Sf. Irina, Sf. Nectarie, Sf. Procopie, Sf. Hristofor, Sf. Ierarh Nicolae, Sf. Filoftea, Sf. Chiriachi, Sf. Tatiana.

În zonele libere sunt pictați porumbei și ramuri de laur.

Pe perețele interior, în partea superioară, către nartex este pictată scena cu Răstignirea Domnului.

Pe tavan, în anii 2003-2005, s-a realizat o pictură nouă. Aici sunt pictate momente din viața Domnului Hristos: Nașterea, Botezul, Schimbarea la față, Răstignirea, Pogorârea de pe cruce, Punerea în mormânt, Învierea, Înălțarea, iar în partea centrală: Sfânta Treime și Maica Domnului cu pruncul.

În interiorul turlei false sunt mai multe picturi din care se evidențiază prezența ochiului, Sf. Mahramă și cei patru Evangheliști.

Pe pereții nartexului s-au păstrat vechile picturi, cu excepția celor de pe perețele de la ieșirea din biserică, care au fost înlocuite.

Pe peretele din sud sunt: Sf. Mucenică Varvara, Maria Magdalena și Maria Egipteanca.

Pe peretele de la nord: Theodora de la Sihla, Sf. Ana și Sf. Ioachim.

Pe bolta axului sunt două picturi: Maica Domnului și Sf. Arhangheli Mihail și Gavril.

Pe peretele de la ieșirea din biserică sunt picturi, unele neterminate.

Deasupra ușii este pictată Legenda Mănăstirii.

În stânga este pictată PS Corneliu Bârlădeanu.

În dreapta: PS. Ioachim Vasluiianul Episcopul Hușilor.

În această zonă, pictura veche îl prezenta pe Ioanichie.

În biserică se păstrează o icoană a Maicii Domnului cu pruncul îmbrăcată în argint.

A fost adusă de la Mănăstirea Prodomu o icoană Prodomița (copie) cu semnătura starețului Petronie Tănase. Este confecționată din argint cu titlu 980, poleită cu aur de 24 carate și împodobită cu pietre semiprețioase, lucrătură în filigran. Coronița este pictată. Icoana a fost donată de Adrian Bârzan din Giurgiu.

Tot din Grecia au fost aduse trei candelere și un candelabru nou, așezat în naos, în fața catapetesmei, prins de turla nouă. Acest candelabru construit din bronz are două părți componente, miezul central și horosul circular.

NOTE:

1. Pisania bisericii a fost scrisă în grabă și cu greșeli. Ctitoria a fost ante 1602, iar refacerea în 1840. dacă s-a sfințit pe 6 mai 2005, anul de la facerea lumii este 7513.

COMPLEXUL MONAHAL

Călătorul venit pe drumul pietruit prin pădure, ajunge în Poiana Măgarului, urcă o pantă scurtă și ușor înclinată și ajunge în fața clopotniței construită în anul 2006. Urcă ușor câteva trepte masive, turnate din beton și ajunge într-un coridor boltit, semicircular care-l duce în curtea mănăstirii. Este o clopotniță masivă, construită din piatră, de

formă pătrată, cu laturile de 9m. Partea superioară o formează camera clopotelor. Parterul este compus din două încăperi, în stânga un veșmântar, în dreapta un mic magazin cu obiecte de cult.

După ce ieși din turn dai în două alei turnate în beton, una duce la intrarea în biserică spre nord, iar cealaltă se îndreaptă spre răsărit, trecând prin fața corpului nou de chilii. Din aceste cărări se desprind altele care duc la celelalte anexe ale mănăstirii.

Ieșind pe cărarea care duce la biserică, ochiul cuprinde întregul lăcaș și rămâne surprins de bijuteria din față, mică dar maiestooasă, caldă ca sufletele credincioșilor, primitoare ca împărăția lui Dumnezeu. Este înconjurată de 7 molizi bătrâni, plantați poate din timpul lui Ioanichie.

Partea de vest este delimitată de un zid din piatră, construit de fostul stareț Luchian.

În partea de nord a bisericii, lângă pădure, sunt așezate provizoriu clopotele. Urmează să fie mutate în camera clopotelor din turnul clopotniței de la intrare. Aici sunt nouă clopote, unul mare și opt mijlocii și mici. Un clopot este din 1850, adus la mănăstire în timpul lui Ioanichie. După spusele ieromonahului Agatanghel, un clopot mic a fost găsit fără limbă, în pădure, de un polițist și adus la mănăstire. Celelalte clopote au fost confecționate în anii 2003-2004 la societatea Rancan din Iași.

La nord de biserică se mai găsește o clădire veche, tip casă țărănească, care de-a lungul timpului a îndeplinit funcții diverse.

În partea de est curtea mănăstirii este delimitată de o clădire a chiliilor, construită între 1990-2000. Această latură este completată de o clădire construită în anii 2003-2005, care adăpostește bucătăria și trapeza compusă din două săli de mese, una pentru călugări și una pentru pelerini.

Pe latura din sud, în anii 2005-2006 a fost construită o clădire care adăpostește 16 chilii pentru monahi și două rezerve Episcopului Hușilor. În chilii se intră dintr-un pridvor. La mansarda acestei clădiri sunt amenajări unde pot fi primiți și cazați cu ocazia sărbătorilor importante, aproximativ 100 de pelerini (arhondariul).

În jurul bisericii de-a lungul timpului au fost înmormântați membrii obștii. După spusele ieromonahului Agatanghel, la aproximativ 5m de biserică în partea de sud-est, a dorit să planteze un brad, dar când a încercat să sape groapa a găsit veșmintele unui fost călugăr înmormântat

acolo. În prezent se mai păstrează două morminte. În partea de sud, pe o cruce, se păstrează inscripția.

Aici Hodinește Roaba lui Dumnezeu Maica Stareță Maximila Ulea Decedată 6 iulie 1950 în etate de 37 ani Slujiți Domnului cu frică și vă bucurați lui cu cutremur. Aleluia. În partea de nord se găsește un mormânt mai recent. Aici se odihnește monahia Popa Glaferinia Inițiatoarea reînființării Mănăstirii Bujoreni Și stareța acestei mănăstiri până la deces n. 25-VI-1913,d. 3-XI-1992 Făcută de ucenicii ei maica Ecaterina Secăreanu.

Fântâna veche din incinta mănăstirii are o adâncime de 16m, din care aproximativ 3m sunt cu apă. Este construită din piatră. La suprafață este continuată cu lemn artizanal, prevăzută pentru protecție cu un acoperiș evazat. Nu mai este folosită în prezent, deși apa este potabilă.

Spre sud de fântână s-a construit un agheasmatar, din lemn, acoperit cu tablă vopsită cu grund și vopsea neagră. Are forma unui poligon cu 12 laturi, diametrul interior fiind de 7m. În centrul aghiasmatorului se găsește Sfânta Masă și o troiță cu Hristos pe cruce.

În stânga aleii care merge spre biserică, în apropierea ei, obștea mănăstirii a ridicat un bust din bronz lui Ștefan cel Mare pe un soclu din piatră. Pe soclul din piatră apare o pictură care-l înfățișează pe marele voievod cu plete, cu coroană pe cap. În față ține o sabie cu ambele mâini pe lamă. Principalele culori folosite sunt albastru închis și verdele. Ca semn al pioșeniei față de un sfânt, monahii au așezat două candelă, în dreapta și stânga statuii.

Obștea nouă a mănăstirii a organizat un cimitir, în partea de sud a poienii, lângă pădure, pe o pantă deasupra drumului ce duce spre clopotniță. În acest cimitir în prezent sunt cinci morminte; trei noi modeste cu cruci din lemn și două mai vechi cu cruci din marmură.

Pe una apare următoarea inscripție:

Sub acesta Sfântă Cruce pusă la capul mătușii Sale de Haralamb Popa odihnește de vechi maica stareță

Zaneta Vlasie încetată la 29 iunie 1914 și mama sa Ștefana Vlase.

Pe a doua:

Sub această Sfântă Cruce pusă la capul mamei Sale de Aristide Popa, aici odihnește de veci maica Iustina Mihai încetată la 10 ianuar 1914.

OBȘTEA MĂNĂȘTIRII
(17 ianuarie 2007)

Stareț - EUHARIST MICU - protosinghel Ieromonah -
AGATANGHEL ALEXOAEI Ieromonah - ATANASIE SANDU
Ierodiaconi- SPIRIDON

SILOAN
CLEOPA

MONAHI -AVRAM
IACOB
IOREST
SIMEON
NECTARIE
SERAFIM
ȘTEFAN
EUFORSIM
DAMASCHIN
EFREM
TEOFAN
IOANICHIE
CALIST
ALEXE

RASOFORI-
AMFILOFIE
DIMITRIE
IOIL
MECHISEDEC

FRAȚI - NICOLAE
ȘTEFAN

OAMENI CARE AU FOST

FAMILIA GAVRIL CONACHI

Unul dintre proprietarii satului Zorleni care și-a impus amprenta, schimbându-i destinul, a fost Gavril Conachi. Făcea parte dintr-o familie veche din Moldova de jos, strămoșii săi fiind băștinași ai satului Știoboreni, din ținutul Vaslui. Primul strămoș cunoscut a fost Ilie, fiul lui Goescu spătar. Spița genealogică a fost stabilită de Paul Păltânea în studiul „Neamul logofătului Costache Conachi”.

Anterior, spătarul Dimitrie Burduja ajunsese la concluzia reală privind începuturile neamului „Familia Conachi a fost o familie curat moldovenească” din „neamul Golăeștilor sau Goeștilor”.¹

În condiții necunoscute, neamul Goescu din Știoboreni a ajuns proprietar și în satul Tălăbești, din ținutul Tecuci. Ilie Goescu a avut trei fii: Golăe, Severin și Mardare. În secolul XVII, familia a cumpărat sate, părți de sate, vii în ținuturile Vaslui și Tecuci.

Golăe a fost vataf, dregător de sat și, spre sfârșitul vieții, în timpul lui Constantin Cantemir, a ajuns vornic de poartă. Acest Golăe a avut trei copii: Irina, Partenie (nume de călugăr) și Angheluță, din care se trag Conăcheștii.

Acest Angheluță nu a deținut ranguri boierești, a locuit în Galați, unde s-a ocupat cu negustoria. A făcut negustorie și în Bârlad, unde a cumpărat la 6 mai 1668, „o dugheană cu loc cu tot” în mijlocul târgului.² A avut un singur fiu, Constantin, acesta fiind primul membru al familiei care a purtat numele de Conache.³ În documente este numit Constantin agă, Constantin agă sin Angheluță, Constantin Angheluță agă, Constantin mare comis Gălățanu.⁴ În Cronica anonimă a Moldovei și Cronica Ghiculeștilor este desemnat cu numele de Conache aga.⁵ A fost căsătorit de două ori, prima soție a fost fiica lui Ioniță Tălabescu, iar a doua, Paraschiva, fiica lui Vasile Costache mare vornic și a Catrinei Cantacuzino.⁶ Și-a înmulțit proprietățile în ținuturile: Vaslui, Vrancea, Neamț, Covurlui, dar s-a așezat la „satul Năneștii de Gios, zâs Fundeni”, care a fost, „răzădența veche a neamului Conăchesc”.⁷ A avut cu Paraschiva Costache doi fii, Ioan și Costache. Ioan a fost ucis de niște turci „laji” la „gura Văii Oaiei, din gios de târgul Tecuciuului”.⁸ Al doilea fiu, Costachi, a perpetuat neamul și a acces la funcții: mare paharnic, mare vornic, a îndeplinit diferite însărcinări în slujba domniei și și-a înmulțit proprietățile neamului prin moșteniri, zestre, cumpărături. A fost căsătorit cu Ileana, fiica lui Ștefan Catargiu și a Mariei, fata lui Sandu Krupenschi.⁹ A fost primul din neamul Conache proprietar al satului Lărgășeni, sat de zestre al soției și prin schimb al satului Țigănești de lângă Tecuci. A mai practicat cămătăria și negustoria. A fost un om de cultură, avea plăcerea să cumpere cărți, să înzestreze bisericile cu cărți de cult, a ctitorit biserici și le-a reparat pe altele. A locuit mai mult la Țigănești și a decedat în 22 octombrie 1779.¹⁰ Din căsătoria cu Ileana a avut trei fii: Constantin, Manolache și Gavril.

Manolache a fost tatăl lui Costache Conachi, logofăt al Moldovei, poet, unul din marii oameni de cultură din Moldova din secolul al XIX-lea.

Gavril Conachi a ajuns proprietar în Zorleni, Bujoreni și alte sate din jur, a fost unul din ctitorii mănăstirii Măgaru și „vinovatul” de stabilirea actualei vetre a satului. A îndeplinit mai multe dregătorii în slujba țării: mare pitar, stolnic, ispravnicul ținutului Tutova, ban, spătar, mare spătar, mare vornic al Țării de jos, epitrop al școlii publice din Bârlad. A fost folosit de domni Moldovei pentru efectuarea hotărnicii multor sate din Moldova de jos. Pentru demnitățile îndeplinite și zecile de hotărnicii efectuate a obținut sume mari de bani,, sume care au depășit veniturile

moșiilor, care nu erau puține. A fost preocupat de mărirea proprietăților, dar și de gospodărirea lor. A moștenit avere frumoasă de la tatăl său și din zestrea soției. De la tatăl său a avut în stăpânire moșia Lărgășeni. Soția sa a fost Măriuța Costache aparținerea familiilor Costache și Palade, fiind nepoata lui Dumitrașcu Palade. În această situație a ajuns Gavril Conachi proprietar în Zorleni și în satele din jur. La Bujoreni a cumpărat părți în 1780, hotărnicite de Costin Negre, ispravnicul ținutului Tutova. La Bujoreni va mai cumpăra în 14 noiembrie 1782 și 26 februarie 1787.

¹¹ Cu răzeșii din satul Bujoreni, urmașii lui Vasile Bujoreanu, au intrat în conflict și s-a judecat în aprilie 1803 pentru „pricina pădurii ce i-am stricat–recunoșteau răzeșii–și vinu ci am vândut în sat, cum și altile de cari Dumnealui nu s-au mulțumit de noi.”¹² Gavril Conachi a fost necruțător, răzeșii vinovați fiind siliți să se mute în „slobozia vecină”(Zorleni).

În Bârlad a moștenit de la „strămoașa Smaranda”, casă și dugheană, dar a mai cumpărat la 1 și 20 octombrie 1776, două locuri „pe ulița veche armenească”.¹³ În 28 februarie 1713 a cumpărat de la spătarul Constantin Palade mai multe moșii din ținutul Tutova: Perieni, Portărești, Drujăști, pentru care a plătit 22 000 lei. În luna următoare, prin schimb cu Constantin Palade, a obținut părți din satele Români, Zmeiani, Păulești, din ținutul Tutova, pentru moșia Botoșița, „Did Cordon”.¹⁴ Avea bani obținuți prin gospodărirea propriei averi, dar și proveniți din funcțiile și privilegiile oferite de acestea. Pentru funcția de spătar a încasat 3000 lei anual, leafa de vornic a adus 5 000 lei anual, dar a încasat și cote părți din taxele plătite pentru exportul de vite și rachiu.

O parte din moșii le exploata direct, prin vătăfi angajați la fiecare moșie. Moșiile îndepărtate, morile, velnițele, cârciumile erau arendate. Folosea munca plătită și munca în dijmă. Balta de la Prut a moșiei Lunca Banului a fost arendată pentru perioada de la 12 decembrie 1789 până la Ispas, pentru 150 lei lui Grigoraș Roman și Vasilache Drăgan din Bujoreni¹⁵

Arenda morilor îi aducea venituri mai mari decât moșiile. În 1779 a încasat câte 1100 lei de la arendașii morilor din Zorleni și Vulturul (Vrancea). Peste doi ani a încasat 1800 lei de la morile din Putna și 900 lei de la cele din Umbrărești.¹⁶ Avea vii la Nicorești, Odobești, Huși, dar și în satele Galbenu, Liești și Zorleni, toate aducând venituri însemnate.

S-a ocupat cu creșterea vitelor, întreprindere mai rentabilă decât cultura plantelor.¹⁷

Gavril Conachi a fost un om iubitor de carte, învățătură, dornic de cunoaștere. A fost preocupat de facerea unor artificii și a unei rachete.¹⁸ Făcea parte din grupul boierilor iubitori de carte și a moștenit de la tatăl sau cărți în limba greacă, păstrate în casele de la Umbrărești.¹⁹ În casa de la Lărgășani a strâns cărți și a adus dascăli pentru copii, învățându-i limbile: greacă, latină, franceză, germană. A fost un participant activ la viața politică și culturală a țării. La 28 mai 1803, când domnitorul Alexandru Moruzi a înființat la Bârlad o școală „pentru limba elinească cât și pentru moldovenească”, Gavril Conachi a fost numit epitrop alături de Ștefan Sturza și Gavril Iamandi.²⁰ Tot în 1803 a fost printre semnatarii hrisovului domnesc pentru înființarea Seminarului de la Socola.²¹

La Lărgășani a refăcut vechea biserică, pentru care a legat trei cărți, iar prețul a fost plătit de el.²² A reparat biserica din Umbrărești și a rezidit-o pe cea din satul Oțeleni (comuna Izvorul Berheciului, jud. Bacău). După 1780 a reconstruit schitul Măgaru, din lemn, fiind și proprietarul pădurii din fundul văii Bujoreni. Vechea biserică, tot din lemn, ctitorită de Vasile Bujoreanu, avea aproximativ 200 de ani. După 1780, schitul a intrat pentru o perioadă îndelungată în grija familiei Conachi, familie care a intrat în rândurile ctitorilor. După tată, Ioniță fiul, devenit monahul Ioanichie, a reconstruit biserica din zid în 1840, în forma cunoscută până în urmă cu câțiva ani, când a fost renovată de actualii călugări, păstoriți de starețul Euharist. A fost și ctitorul bisericilor din Zorleni și Vârlezu.

În 1777, Gavril Conachi s-a căsătorit cu Măriuța, fiica lui Manolache Costache stolnic și a Nastasiei Palade. Din această căsătorie s-au născut 10 copii, din care patru au murit în pruncie: Mihail, Manolache, Alexandru, trecuți în pomelnicul întocmit de logofătul Costache Conachi și Măriuța bolnavă în 1796 și care a decedat în 1798, fiind îngropată în biserica din Lărgășani.²³ Din cei șase rămași, trei au fost băieți (Ioniță, Costache, Vasile) și trei fete (Nastasia, Ileana, Catrina). Cu excepția lui Ioniță, cei cinci au decedat la vârste fragede. Copii s-au dovedit debili și bolnăvicioși pe parcursul scurtei lor vieți. Debilitatea o punem pe seama a două cauze: Gavril și Măriuța erau veri de rangul III, bunica lui Gavril fusese tot o Costăchioaie, în neamul

Palade mai fuse sânge Costăchesc, dar, probabil a fost între cei doi soți și o nepotrivire de RH.

Costache, al doilea fiu, a fost cel mai dotat pentru învățătură, dar, deși inteligent, cult, învățat, ordonat, sânguincios, a fost un nefericit, fiind bolnav în toată scurta lui viață. Gavril Conachi a dorit ca fiii săi să fie educați și învățați, motiv pentru care a achiziționat foarte multe cărți și a adus dascăli la Lărgășani, satul unde și-a crescut copiii. În 1793 a fost angajat învățătorul francez Ledoux. În 1794 au fost angajați mai mulți dascăli:doi cu numele de Gheorghe, primul cu 450 lei pe an și al doilea cu 30 lei pe lună, apoi dascălii Inochentie și Constantin. Copiii învățau limba franceză cu dascălul Gheorghe, limba germană cu un călugăr „dascăl nemțesc”, limba latină cu „dascălul” Ioan latinul și Iosif latinul.²⁴

Din 25 ianuarie 1797, Costăche Conachi a plecat la Academia Domnească de la Iași pentru a se perfecționa în limba latină și germană, unde a rămas, probabil, până în vara anului 1800, când se pregătea să meargă la Viena. A avut o predilecție deosebită pentru studiul filosofiei. Din 30 iunie 1800, Costache era la Viena, după cum o demonstrează însemnările tatălui său în condicile sale de cheltuieli.²⁵ Costache a fost însoțit de mic de fratele lui, Vasile, care fiind „pătimaș de mic”, urma să fie consultat de „cei mai vestiți doftori”.²⁶ Probabil a frecventat Facultatea de Filosofie din Viena un an, deoarece, la 6 mai 1802, era la Budapesta, cu aceleași preocupări. În 1803 a fost înscris la Universitatea din Jenna, unde a fost înregistrat: „Constantin Konacky Moldavus”. S-a întors în 1805 la Viena, dorind să studieze filosofia și politica, deși tatăl său îl îndemna să studieze științele exacte.²⁷

După însemnările lui Ioanichie, adresate domnitorului Scarlat Callimachi, Costache a venit acasă „bolnav și ieșit din minți”.²⁸ Din copilărie, cu dascălii angajați de tatăl său și din studiile de la Viena, Budapesta, Jenna, Costache își formase o cultură solidă. Studiase limbile latină și germană, filosofia, căpătase cunoștințe de astronomie, logică, metafizică. A posedat o bibliotecă personală cu cărți valoroase și diverse, pe care și le-a aranjat și printr-un catalog în care a înregistrat 548 de titluri.²⁹ Starea sănătății sale s-a înrăutățit după reîntoarcerea în țară. În mai 1810, când și-a întocmit testamentul, Gavril Conachi consemna despre fiul său că „din păcatele mele se află în slăbiciunea minții”. Primea prin testament moșia „Umbrărești cu anexele Buziești,

Tămășenii, părțile din Geru, Dămăcianca....., moșiile de la Boțârlău, Călienii, viile din Nicorești..... va lua jumătate din țigani, din casele de la Iași, din dughene și crâșme și 5000 lei ajutor de la casa lui Vasile, ca să-și facă și el casă la Umbrărești sau aiurea”.³⁰ Testamentul cuprindea și unele clauze, deoarece Costache nu avea voie să vândă nimic și, dacă nu se va însura, toată averea trebuia să rămână, după moartea lui, fratelui Vasile.

În 2 septembrie 1813, moștenitorii lui Gavril Conachi s-au judecat pentru reîmpărțirea averii. Atunci, Ioanichie consemna despre el că „se află în stare slabă”. Moștenitorii au ajuns la o învoială întărită de domnitor în 22 septembrie 1813. Partea de avere a fraților Ioanichie și Costache a fost pusă sub epitropia mitropolitului Veniamin Costache și a cumnatului Alecu Callimachi.³¹ Printr-un înscris din 22 octombrie 1813, partea lui Costache, după moarte, rămânea nepoților Xenofon și Ruxandra, fii lui Alecu Callimachi.

Costache a murit după 20 decembrie 1813. Nu este amintit în pomelnicul întocmit de logofătul Costache Conachi, întocmit la 10 iulie 1836.

Nu se cunoaște data nașterii lui Vasile, dar se știe că a fost de mic „pătimaș”. A fost trimis la Viena în 1800, împreună cu Costache în speranța că medicii de acolo vor putea să-l tămăduiască. „Cei mai vestiți doftori” n-au găsit leacul necunoscutei boli, dar i-au recomandat să nu se căsătorească. Gavril Conachi nu a acceptat sfatul și l-a căsătorit înainte de mai 1803, cu Elena Manu, fiica lui Scarlat Manu și a Ecaterinei, fiica lui Ion Șuțu, născută în 30 iulie 1790.³³

Vasile trebuia să moștenească: moșia Zorleni, locurile din Bârlad, jumătate din casele de la Iași, locurile de prisacă de la Vaslui și Buhăești, viile de la Socola, jumătate din țigani și argintării, casa din Slobozia Zorleni și toate straiile. După moartea lui Costache urma să moștenească și partea acestuia.³⁴ Din această căsătorie a rezultat un copil, mort la puțină vreme, după decesul lui Vasile care a avut loc în 12 august 1811.³⁵ Împrejurările au făcut ca Elena Manu să moștenească cea mai mare parte a averii rămasă de la Gavril Conachi. Ioanichie și Costache s-au considerat nedreptățiți de cumnata lor, „care și silitoare au fost prin multe mijlociri și chipuri a ne înstrăina de la driapta moștenire [a] noastră”.³⁶ A urmat învoiala din 22 octombrie 1813, dar neînțelegerile au continuat. Se cunoaște plângerea Elenei făcută generalului Petrovici

Pahlen, președintele Divanului din Moldova și Țara Românească în timpul ocupației rusești, la 22 iunie 1828, împotriva plângerilor făcute de cumnatul Alecu Callimachi. Moșiile primite după moartea lui Costachi: Umbrărești, Boziești, Tămășeni, Dămăceanca, părțile din Geru vor fi în stăpânirea Catincăi Șuțu, fiica Elenei Manu dintr-o căsătorie ulterioară. Moșia Slobozia Zorleni a rămas în proprietatea lui Alecu Callimachi, soțul Ilenei Conachi.

Nu cunoaștem data nașterii Ilenei. Singura informație din copilărie o avem din primăvara anului 1794, când Gavril Conachi a fost înștiințat de vătaful de la Lărgășani că „numai cuconița Iliana au fostu puțin bolnavă”.³⁷ Ileana a fost pețită de păhărniceasa Ruxanda Callimachi pentru fiul său Alexandru.³⁸ Alecu (Alexandru) Callimachi a fost fiul paharnicului Ioan Callimachi și al Ruxandei, fiica lui C. Catargiu, fost mare logofăt. Căsătoria a fost încheiată înainte de 2 septembrie 1802.³⁹ În octombrie 1802, Gavril Conachi a însemnat în condicile sale, zestrea pe care i-a dat-o Ilenei. După nuntă, a primit moșiile Cioricești și Grămești, opt pogoane de vie la Odobești, veșminte, bijuterii. Un rest de zestre, de 5 000 lei, a primit Alecu Callimachi după 5 aprilie 1804.⁴⁰ După moartea lui Gavril Conachi, Ileana a mai primit moșiile Mârzești, Horginești și Vărzărești, dughenile de la Iași, pe „podu Vechiu”, și viile de la Huși.⁴¹ După nuntă, Ileana a plecat la Stăncești, moșia lui Alecu Callimachi. A murit în anul 1881.⁴² Din căsătoria cu Alecu Callimachi, Ileana a avut doi copii: Ruxandra și Xenofon. După moartea Ilenei, Alecu Callimachi s-a recăsătorit cu Maria Cuza. A decedat în august 1834.⁴³ Alecu și-a iubit soția și a fost la rândul său iubit de Ileana, dar și de socrul său și de Ioanichie, cumnatul său. Pentru Ioanichie, Alecu Callimachi a fost „pururi cuget curat”⁴⁴

Fiul său a ajuns la rangul de agă, a murit fără urmași, în străinătate prin februarie 1824.⁴⁵

Ruxandra s-a căsătorit în 1824 cu Ștefan Catargiu cu care a avut doi copii: Alexandru și Nicolae.⁴⁶ A divorțat în 1827 și s-a recăsătorit la începutul anului 1833 cu Alecu Rosetti-Rosnovanu cu care a mai avut doi copii: Gheorghe și Adela. Ruxandra a decedat la Cernăuți, în data de 1 mai 1892.⁴⁷

Ioniță a fost primul fiul al soților Gavril Conachi și Măriuța Costache. S-a născut în 25 februarie 1778⁴⁸ și a decedat în 1860, fiind înmormântat pe 30 ianuarie 1860 la mănăstirea Măgaru.⁴⁹ A fost

singurul urmaș al familiei Gavril Coachi cu o viață îndelungată, trăind până la 82 ani. Cum tatăl său dorea ca urmașii săi să fie învățați, a avut parte de o educație și instrucție deosebite pentru acele timpuri. A început să învețe cu dascăli strânși de tatăl lui în casa de la Lărgășani. I. Antonovici a crezut că Ioniță a plecat la Viena cu fratele său pentru a-și continua studiile⁵⁰, dar într-un memoriu întocmit după moartea tatălui, din 22 iunie 1811, Ioniță, devenind Ioanichie după călugărie -, notează că la Viena au fost frații lui, Costache și Vasile.⁵¹ Ioniță a hotărât să se călugărească prin 1801, când era deja major, deoarece în niște însemnări de mai târziu, știm că în 1811 a venit la Iași, după ce petrecuse „zece ani vieată călugărească”, la Mănăstirea Neamț.⁵² Într-o jalbă destinată, probabil, domnitorului Scarlat Callimachi, după moartea tatălui său, scria că „la 26 ani”, deci în 1804, „s-a hotărât să lase lumea”. Probabil în acel an a îmbrăcat rasa, după efectuarea noviciatului, fiind tuns în monahism de mitropolitul Veniamin Costache la Mănăstirea Socola de la Iași, după care s-a întors la Mănăstirea Neamț.⁵³

Prin testamentul lui Gavril Conachi, din mai 1810, Ioanichie a primit moșia Lărgășani, cu obligația ca după moartea lui moșia să rămână la „Sfânta Mănăstire a Esfigmenului, ce se afla la Sfânta Gora(M. Athos,n.n), unde au pus și metania sa, primind cinul călugăririi și unde tot neamul nostru au fost ctitori.”⁵⁴ Această clauză a provocat foarte multe încurcături călugărului Ioanichie și a dus la o dispută îndelungată cu stareții mănăstirii, care cereau respectarea testamentului lui Gavril Conachi. Tatăl, Gavril Conachi, a hotărât ca Ioanichie să viețuiască la Mănăstirea Florești. Ioanichie a stat puțin la Florești, până la moartea tatălui său, când, atras de mănăstirea Neamț, a plecat acolo fără aprobare. Era un om cult și credincios, iar la Neamț predomina cea mai curată atmosferă duhovnicească.

În 1811 a venit la Iași de la Mănăstirea Neamț, pentru a-și vizita sora, Ileana, grav bolnavă. A fost aflat de „Exarhiceasca Dicosterie” prin târg, pus în lanțuri și dus cu o căruță la mănăstirea Florești, unde a fost închis într-o chilie păzită de țigani. După o lună de zile, cu ajutorul cumnatului Alecu Callimachi, a fugit din închisoare și s-a întors la mănăstirea Neamț. Toți urmașii lui Gavril Conachi erau nemulțumiți de testamentul său, deoarece principalul moștenitor rămâne Elena Manu. Ioanichie avea o nemulțumire în plus, fiind obligat să viețuiască la mănăstirea Florești.

Mitropolitul Veniamin Costache a intervenit în favoarea lui Ioanichie, arătând Dicasteriei că nu s-a putut „împăca întru cele sufletești acolo (la mănăstirea Florești –n.n.), fiind multe pricini simțitoare, au venit iarăși aice”⁵⁵ (la mănăstirea Neamț). Recomandarea mitropolitului nu a fost luată în seamă. Ioanichie a refuzat în continuare să se întoarcă la Florești și la 26 martie 1812 și-a redactat testamentul. Din ce avea lăsa banii pentru mănăstirile Neamț și Agafton, unde trebuia să facă „o biserică de piatră cu cărămidă”, pentru biserica Sf. Dimitrie din Iași, pentru obștescu spital de aice din Eș<i>- Spiridonia, iar o parte copiilor surorii Ileana.

Divanul Moldovei a dat dreptate lui Ioanichie, hotărând că „diata”tatălui este împotriva dreptății și „călcătoare provilelor”și decide ca averea „din dreptile moșiile sale părintești și câștiguri nepotului său de frați, Dumnealui comisul Costache Conachi”, să se împartă „drept frățește”. Alecu Callimachi s-a plâns și el domnitorului că starețul Luca, de la mănăstirea Florești, „vo<i>ești a mă tragi în giudecăți, pretidorisând legiuita parte a ieromonahului Ioanichie, după cuprinderea dietii părintelui său”. Moștenitorii nu au ținut seama de diferitele pretenții și s-au înțeleș la 2 septembrie 1813 să-și împartă averea părintească.²⁶

Conflictul cu egumenul Luca a continuat și, la 27 februarie 1818, Ioanichie, printr-o scrisoare, i-a îngăduit cumnatului său Alecu Callimachi să se judece cu „chir Luca, egumenul mănăstirii Florești”, deoarece „eu nici m-am judecat cu nimeane, nici mă voi judeca și nici dau pacea și liniștea pe gălciavă pentru toată lumea și nici voi ieși dintr-aciastu Sf. M. a Neamțului, unde mă aflu statornic”. Ioanichie s-a plâns și lui Constantin Balș, mare logofăt, că egumenul Teodorit de la Florești „iarăși au început îndemnăturile rălelor și stricătoriu liniștii a mă lupta, pizmuind liniștea și mulțămirea ce prin darul Domnului am aice în Sfântu acestu lăcaș Neamț.”

În vara anului 1825, din cauza unor greutăți personale de la mănăstirea Neamț, a plecat la Iași, la cumnatul său Alecu Callimachi. După sfatul acestuia, a plecat la Schitul Măgaru, reconstruit de tatăl său pe moșia Zorleni (Bujoreni).

Pe Ioniță (Ioanichie) cel mai bine îl cunoaștem după descrierea lui Vogoride Conachi: „era om de mare învățătură, [...], însă era urător de lume și de viață socială. O dragoste nefericită din tinerețe, se zicea că l-

ar fi lovit fără de leac pentru totdeauna. Nu vorbea mai niciodată. Împingea așa departe smerenia creștină, încât, când se întâmpla să vină uneori în casele părintești de la Slobozia, ca să viziteze pe nepoata sa de soră, Doamna Ruxandra Rosnovanu, nu intra în saloane, ce se așeza pe scări afară, unde veneau să-l vadă, cine vroiau să vorbească cu dânsul”.⁵⁷

În momentul sosirii sale la Schitul Măgaru, aici în mijlocul pădurii, viața monahală avea un trecut secular. Într-o zonă de viață isihastă, Vasile Bujoreanu înainte de 1602 ridicase un lăcaș de lemn, punând piatra de temelie unei vieți de chinovie. Tatăl său, după 1780, refăcuse biserica, tot din lemn. Ioanichie a găsit aici un loc de liniște, după sufletul său.

NOTE:

1. Costache Conache, Poezii, Alcătuiiri, Iași, 1887, în capitolul Schițe din viața și familia logofătului Conachi, p. 5-96
2. Paul Păltânea, Neamul logofătului Costache Conachi, p. 15
3. Cronica anonimă a Moldovei (Pseudo Amiras), 1661-1729, Studii și ediție critică de Dan Simionescu, Buc, 1975, p. 25, 78-80, 75-80)
4. Nicolae Iorga, Studii și documente, VI, 2, p. 63-64
5. Cronica anonimă, p. 78-79, Cronica Ghiculeștilor, p. 201
6. Paul Păltânea, op. cit., p. 25
7. G.T. Kirileanu, Testamentul și pomelnicul marelui logofăt C. Conachi, în Convorbiri literare, anul 1909, nr. 12, p. 611
8. Ibidem
9. Paul Păltânea, op. cit., p. 33
10. G.T. Kirileanu, op. cit., p. 611, Costache Conachi, Poezii, Alcătuiiri, p. 21
11. Nicolae Iorga, op. cit., p. 49-50
12. C. Solomon, Biserica și moșia Costăcheștilor, p. 22, Nicolae Iorga, op. cit., p. 49, Paul Păltânea, op. cit., p. 63
13. Gh. Ghibănescu, Surete și izvoade, X, p. 149-150
14. Nicolae Iorga, Studii și documente, XVI, p. 217, Paul Păltânea, op. cit., p. 63-64
15. Paul Păltânea, op. cit., p. 66
16. Ibidem
17. Vasile Mihordea, Relațiile agrare, p. 48

18. Constantin Șerban, Preocupări pentru construirea de rachete în Moldova la sfârșitul secolului al XVIII lea, în Rdl, 35, 1982, II, p. 1248-1249
19. Paul Păltânea, op. cit., p. 62
20. I. Antonovici, Documente bărlădene, IV, p. 247, Stan N. Cucu, G. Oprescu, Începuturile învățământului de stat în municipiul Bârlad, în Bârladul odinioară și astăzi, vol. III, Buc, 1984, p. 125-126
21. Theodor Codrescu, Uricariul, III, p. 39, VII, p. 61, V. A. Urechia, Istoria românilor, III,2,p. 626
22. Paul Păltânea, op. cit., p. 69
23. Ibidem, p. 70
24. Ibidem, p. 291-297
25. Ibidem, p. 298
26. Nicolae Iorga, Documente privitoare la Familia Callimachi, București, 1903, vol. II, p. 42, I. Antonovici, Mănăstirea Florești, p. XLV
27. Paul Păltânea, op. cit., p. 299-300
28. Nicolae Iorga, op. cit., p. 42-43
29. Paul Păltânea, op. cit., p. 301-305
30. Nicolae Iorga, op. cit., p. 43-44
31. Th. Codrescu, Uricariul, XIV, p. 275, A.D. Xenopol, Istoria familiei Callimachi, Buc., 1893, p. 275
32. Nicolae Iorga, op. cit., p. 49-51
33. Paul Păltânea, op. cit., p. 308
34. Nicolae Iorga, op. cit., p. 43-44
35. G.T. Kirileanu, op. cit., p. 612, Nicolae Iorga, op. cit., p. 49
36. Nicolae Iorga, op. cit., p. 49-51
37. Paul Păltânea, op. cit., p. 310
38. Ibidem
39. Nicolae Iorga, Contribuții la istoria mai nouă a literaturii românești, p. 85-86
40. C. Solomon, Biserica și moșiile Conăcheștilor, p.28, Paul Păltânea, op. cit., p. 310
41. Nicolae Iorga, Documente privitoare la Familia Callimachi, vol. II, p. 42-44
42. G. T. Kirileanu, op. cit., p. 612
43. Ibidem, p. 614

44. Nicolae Iorga, op. cit., p. 49-51
45. Ibidem, p. 66
46. A. D. Xenopol, op.cit, p. 194
47. R. Rosetti, Familia Rosetti ; p. 124-125, 175
48. C. Solomon, Biserica și moșia Conăcheștilor, p. 26
49. Nicolae Iorga, op. cit., p. 67, I. Antonovici, Mănăstirea Florești, p.XLIX, Veniamin Pocitan Ploieșteanu, Schitul Măgaru, Bârlad, 1943, p. 11.
50. I. Antonovici, Mănăstirea Florești don plasa Simila, județul Totova, Buc., 1916, p. XLVI
51. Nicolae Iorga, op. cit., p. 42-43
52. Paul Păltânea, op. cit., p. 213
53. Nicolae Iorga, op. cit., p. 41
54. Ibidem
55. Ibidem
56. Ibidem, p. 46, 48-49, idem, Studii și documente, VI, 2, p. 53, I. Antonovici, Mănăstirea Florești, p. XLVIII
57. apud Veniamin Pocitan Ploieșteanu, op. cit, p. 229

FAMILIA ROȘCA-CODREANU

Strămoșul familiei Roșca Codreanu a fost Maftai Roșca, negustor de vite în ținutul Bârladului, trăitor, după I. Antonovici, la sfârșitul secolului XVI și începutul secolului XVII (1570-1639). Din negustor de vite, datorită șansei, dar și stăruinței, a devenit proprietar de pământuri. În 28 septembrie 1629¹, domnul Moldovei Alexandru Coconu i-a dăruit moșia Frunțișeni, din hotarul târgului Bârlad, ca răsplată pentru „doi cai buni dați în slujba țării”. Zapisul face mențiuni precise asupra proprietății, [.....] „de preste tot satul, și din câmp, și din tot venitul și cu vad de moară în Gura Similei”. În anul următor, 1630(7138) martie 24, Alexandru voievod a întărit printr-un document, stăpânirea lui Maftai Roșca, în satul Frunțișeni, document dat în fața Sfatului Țării.²

Maței Roșca a fost căsătorit cu Anastasia și a avut cinci copii: Grigore, Gavril, Ruxandra, Zinica, Axinița. A mai deținut proprietăți în satele: Berești, Felești, Bălănești.³

Dintre cei doi fii, Gavril căsătorit cu Călina s-a stabilit în ținutul codrului, dincolo de Prut. Grigore Roșca a trăit în Bârlad, fiind căsătorit cu Maricuța, cu care a avut un fiu Ion, căsătorit cu Măriuța și o fată, Ileana căsătorită cu armașul Lecca (sau Țicău). La averea moștenită a adăugat, prin cumpărare în 25 aprilie 1635, moșia Dinăsești, pe apa Tutovei.⁴

Ion a deținut multă vreme funcția de vel căpitan de ținutul Codrului, numindu-se Ion Codreanu. A avut doi copii: Simion căsătorit cu Sofia, fiica jitnicerului Gh. Moțoc și Lupu căsătorit cu Sanda. Simion s-a dus în Rusia în 1711 și s-a stabilit acolo. Lupu Codreanu a locuit în Bârlad și cu soția sa, Sanda, a avut cinci copii: Dediul, Vasile căsătorit cu Safta Stamatoe, Antonia căsătorită cu Ștefan Demian, Ilinca căsătorită cu Enache Bosie și Neculai căsătorit cu Anastasia.

Dediu Codreanu s-a născut pe la 1696 și a fost botezat de Ruxanda, soția lui Dediul spătaru.⁵ Între cele două familii există și un grad de rudenie apropiat. Dediul spătaru a fost căsătorit cu Ruxanda, fiica lui Maței Roșca, fiica lui Dediul Spătaru, Ana⁶ a fost căsătorită cu Mihai Racoviță domnul Moldovei. La stăruința soacrei sale, Ruxanda Deduleasa, Mihai Racoviță, l-a luat în casa sa pe copilul Dediul Codreanu și l-a făcut al doilea cămăraș. Dediul Codreanu s-a căsătorit târziu, pe la 1740 cu Maria, fiica lui Sandulachi vtorii visternic și a primit zestre moșia Șerbăuții.⁷

Axinița, una din fiicele lui Maței Roșca, a fost căsătorită cu Enache Palade. Cei doi au avut cinci copii: Toader, Enache, Iorga, Maria, Gavril și o fiică cu nume necunoscut căsătorită cu Cărstian Dabija. La sfârșitul vieții, Ruxanda spătăreasa a lăsat averea sa compusă din mai multe moșii uneia dintre nepoate, Ruxanda, fiica Anei și Mihai Racoviță, cu condiția ca moșia Frunțișeni să fie donată lui Dediul Codreanu, fin și nepot al ei, ceea ce aceasta a îndeplinit prin scrisoarea din 12 noiembrie 1743.⁸ Dediul Codreanu fiind plecat în Țara Românească pe lângă Mihai Racoviță, care era domn acolo, a intrat mai târziu în stăpânirea satului Frunțișeni. Fiul lui Mihai Racoviță, Constantin vodă, printr-un document din 7 mai 1751⁹, i-a întărit lui Dediul Codreanu stăpânirea satului

Frunțișeni. În felul acesta, satul Frunțișeni rămânea în stăpânirea unuia din urmașii lui Maței Roșca.

Peste un an, la 1 august 1752¹⁰, Constantin Vodă Racoviță a dăruit lui Dediu Codreanu devenit serdar, moșia Dealu Mare ce făcuse parte, până atunci, din hotarul târgului Bârlad.

În anul 1752, Dediu Codreanu a refăcut biserica din satul Frunțișeni¹¹, iar în 1756 a fost numit ispravnic la ținutul Tutova.¹² Tot în 1756 Dediu Codreanu și-a mărit moșia, primind de la Constantin Vodă Racoviță întărire pentru stăpânirea Balomireștilor, moșie între satele Dealul Mare și Frunțișeni, răscumpărată de la Constantin Cozma, „că dânsul îi răzăș vechi și mai ales că-i strănepot a lui Maței Roșca”.¹³ Toate îi mergeau bine lui Dediu Codreanu: slujbe a primit, moșii avea, datoria de creștin și-o făcuse prin ridicarea unei biserici din lemn la Frunțișeni, familie avea, dar și perpetuarea neamului prin fiul său Dimitrie. În anii 1757 și 1758 l-au lovit încercările din plin. A murit fiul său și în scurt timp a murit și soția sa. Fiind trecut de 60 de ani, a crezut că și-a încheiat viața pământească și a început să îngrijească de suflet. Moșia Șerbăuții, zestrea soției sale a dăruit-o în 1759 bisericii Sfântul Spiridon din Iași.¹⁴ A început să strângă materiale pentru a ridica un schit la Micle, pe moșia sa din Frunțișeni, căruia intenționa să-i doneze toate moșiile. În 1760 a părăsit casă de la Dealul Mare și s-a mutat în Iași, unde și-a cumpărat casa în mahalaua Muntenimii. Aici, din îndemnul logofătului Ioan Canta Deleanu, s-a recăsătorit în 1762 cu Ecaterina, fiica stolnicului Toma Luca. Cu materialul adunat pentru schit a refăcut biserica Sf. Dimitrie din Bârlad.¹⁵ În anul 1765 a revenit în satul Dealul Mare, unde și-a construit case și unde puțin mai sus a fost ridicată și o biserică.

A obținut noi funcții în slujba țării și a domniei: ispravnic de Tecuci și apoi de Putna. A urmat războiul dintre ruși și turci(1768-1772) și cu toată casa lui s-a bejenit în Nordul Moldovei, unde a decedat, probabil, în 1770. După terminarea războiului, soția sa Ecaterina s-a întors la Dealul Mare, unde a decedat cam pe la 1789, fiind înmormântată în biserica din sat, piatra mormântală existând și în prezent.

Din această a doua căsătorie, Dediu Codreanu a avut un fiu, Ioan, și două fiice, Maria, căsătorită cu Ilie Carp și apoi cu spătarul Panaite Cazamir, și Cassandra, devenită în 1796 monahia Xenia de la mănăstirea Vărațic.¹⁶

Ioan Codreanu s-a născut pe la 1763 și a fost fiul cel mare al lui Dediu Codreanu. A locuit și învățat carte la Iași, cu dascăli privați, „pără după războiul cel din mijloc(1787-1792 n.n), când și eu am început a mă statornici în părințeasca me casă din Dealul–mare”¹⁷ Aici s-a ocupat cu gospodărirea proprietăților și rezolvarea hotarelor încălcate de vecini, mai ales de schitul Grăjdeni. În anul 1801, Ion Codreanu s-a căsătorit cu Ecaterina, fiica lui Manolache Jora, care a avut Zestre moșiile: Vălenii cu Dăncenii, parte din Sârbi și Streșineștii. El a moștenit de la părinți moșia Dealul Mare și părți din Balomirești, dar a devenit și succesorul averii celor două surori. De la Maria decedată în 1810 fără copii, deși a fost căsătorită de două ori, a moștenit partea ei din Frunțișeni, iar de la Casandra, devenită monahia Xenia, a moștenit părțile ei din Frunțișeni și Balomirești, în schimbul unei rente anuale modeste.¹⁸

Bun creștin, Ioan Codreanu a construit o biserică nouă în satul Dealul Mare, lângă cea veche, iar în 1819 a construit o biserică nouă în satul Văleni, cea veche fiind arsă de tătari în prada lor din 1758.

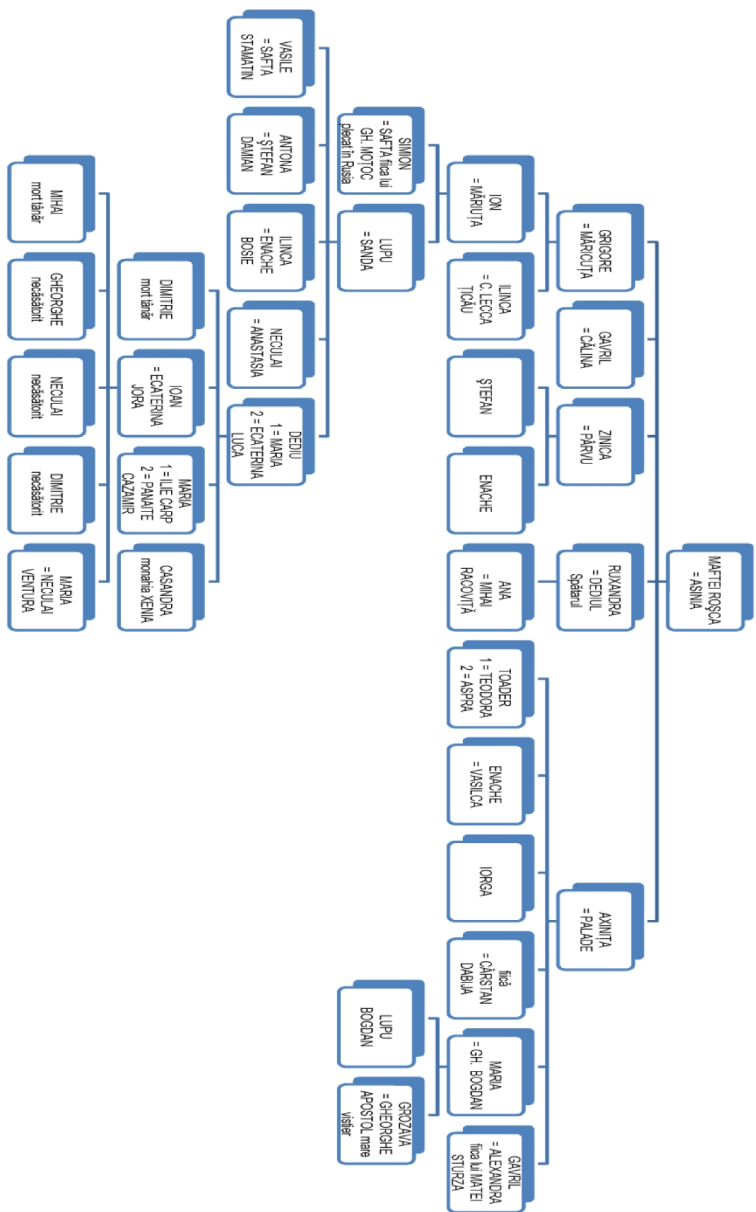
Ioan Codreanu a avut cinci copii: Dimitrie, Gheorghe, Neculai, Maria și Mihail. Singura fiică, Maria, s-a căsătorit cu Neculai Ventura și a primit ca zestre moșia Frunțișeni. Mihail a murit, copil fiind. Cuprins de slăbiciune și bătrân, Ioan Codeanu și-a făcut testamentul în 1828. Nicolae a primit Dealul Mare și Balomireștii cu case, biserica și vii. Pentru Dimitrie și Gheorghe au rămas moșiile primite ca zestre de soția sa. Dimitrie a primit Streșineștii de pe Horoiata și Sârbii cu vadul morii de pe Bârlad, de fapt, întreaga moșie de la apus de râul Bârlad, dar și locul caselor din Bârlad, în timp ce Gheorghe a primit Vălenii cu Dăncenii, cu biserică în Văleni și alte părți de la răsărit de râul Bârlad. Separat toți moștenitorii au primit și țigani.¹⁹

În anul 1829, a murit Dimitrie de ciumă și a fost înmormântat la biserica din Văleni. Ioan Codreanu a refăcut testamentul în 20 august 1833, prin care partea lui Dimitrie mort, revenea lui Gheorghe, cu excepția moșiei Streșinești, pe care Dimitrie o vânduse lui Lascarachi Bogdan. Ioan Codreanu a murit în 3 aprilie 1835 și a fost înmormântat la biserica din satul Dealul Mare. Cei doi fii ai săi, Gheorghe și Neculai, nu s-au căsătorit, fiind bolnavi de plămâni, dar, oameni patrioți, iubitori de cultură, învățătură și-au lăsat averea, prin testament, pentru înființarea de școli.

NOTE:

1. Preotul Ioan Atonovici, Frații Gheorghie și Neculai Roșca-Codreanu, p. 3
2. Ibidem
3. Înainte de 1640, Călina, soția lui Gavril Roșca a avut o pâra cu Enachi vătaful de aprozi, înaintea lui Isac dregător în Bârlad, pentru o ocină din satul Ferești. Vezi A. Papadopol – Calimah, Notiță istorică despre Bârlad, p. 52, I. Antonovici, op. cit., p. VII
În 1776(7184) februarie 20, Orăș, Romașc. Nastasca, Măriuța feciorii lui Miha și Anghelușa au vândut Bereștii pe care îi aveau de la moșul lot Maței Roșca și mama lor Angheluța. Vezi I. Antonovici, op. cit., p. V.
Într-un document din 1698(7206), iunie 10, Grigore Roșca era numit moș postelnicului Ștefan Pârnu, fiind frate cu Zinica, mama sa, iar într-un document din 1717, Ștefan Pârnu numea soră pe Ruxandra,soția lui Dediu spătariu, vezi I. Antonovici, op. cit.,p. V
Într-un document din 1667 noiembrie 18 se menționa că medelnicerul Iorga Paladi, fiul lui Enachi Palade postelnicul era nepot lui Maței Roșca din Bârlad. Pe fata lui Maței Roșca, căsătorită cu Enache Palade, o cunoaștem cu numele de Vasilica, dintr-un document din anii 1685-1695, prin care Vasilica postelniceasa vindea o parte din ocină din moșia Cetățuia (Trestiana) „de pe giupânul meu E. Palade”. Informații mai ample avem de pe pomelnicul vechi al bisericii din Frunțișeni: „Enachi Paladi soția sa Vasilica”. Cei doi au avut mai mulți copii: Axinița măritată cu stolnicul Ștefan Cerchez, Stolnicul Teodor Palade, sulgerul Gavril Palade, medelnicerul Iorga Palade și o fată măritată cu Cârștian Dabija, tatăl lui Enachi clucerul(Țifescu).
Documentul din 1705(7213) martie menționează pe Ștefan Cerchez comis și soția sa Axinița, fata lui Enachi Palade ce au fost postelnic mare. Vezi I. Antonovici, op. cit., p. VI. După Zamfira Pungă, fiii lui Maței Roșca au fost: Grigore, Gavril, Zinica, Ruxandra și Axinița, vezi Familia Paladi în istoria modernă a României, teză de doctorat.
4. A. Papadopol- Calimah, op. cit., p. 82.
5. I. Antonovici, op. cit., p VII.
6. Ibidem.

7. I. Antonovici, op. cit., p. VIII
8. Ibidem, p. IX
9. Ibidem
10. Ibidem
11. Ibidem
12. Ibidem
13. Ibidem
14. Ibidem, p. X
15. Ibidem
16. Ibidem, p. XI
17. Ibidem
18. Ibidem, p.n. Renta consta in acordarea anuală a sumei de 500 lei, 3 kile de grâu și 50 vedre de vin
19. Ibidem, p. XIII

NECULAI ROȘCA-CODREANU

Este una din marile personalități ale comunei Zorleni, originar din satul Dealul Mare. Neculai s-a născut, după preotul Ioan Antonovici pe la 1808, la Dealul Mare, lângă Bârlad și a murit în 1854, în orașul Bârlad, bolnav de plămâni, fiind îngropat la biserica Sf. Ioan. Părinții au fost serdarul Ioan Codreanu și soția sa Ecaterina, născută Jora.

Instrucția și educația s-au făcut în casă, după obiceiul timpului cu profesori particulari de limba greacă și franceză. După profesorul I. Popescu. „educațiunea cea mai scumpă, sentimentele religioase, naționale și patriotice, i s-au inspirat de părinții săi, adevărați români și buni creștini, și apoi în cercul destinașilor amici ce știa să-și aleagă”¹ În descrierea făcută de preotul Ioan Antonovici, „Neculai Codreanu era de statură mijlocie, la față cam smolit și uscățiv, cu ochii mari și pătrunzători, și se purta cu straie nemțești. Lute de fire, dar curând se potolia. Bun, blând și foarte vorbăreț fiind, ședea de vorbă cu oricine și îndemna mult pe părinți ca să-și dea copiii la școală. Dânsul era strângător și cruțător, mare econom, ducând o viață simplă, dar în același timp, plin de milostivire și îndurare către cei slabi și scăpătați”²

Nici familia, nici el nu au fost scutiți de suferință și întristări. Mihai, fratele cel mic, a murit de prunc, Dimitrie, fratele cel mare, a murit de ciumă, în satul Văleni, mama a murit în anul 1829, tatăl în 1835. El și fratele său Gheorghe au fost bolnavi de plămâni, Gheorghe murind la 32 de ani în 1837. Ambii, fiind bolnavi, nu s-au căsătorit. Ambii au fost buni patrioți, iubitori de cultură, dornici să-și ridice neamul. Dânsul a luat parte la toate luptele politice pentru reînvierea Românisului, fiind unul din cei mai zeloși campioni ai generației care a produs mișcarea libertății de la 1848. Casa și moșia lui erau centrul unde se adunau tot ce era inteligent și instruit, însă cu caracter integru, onest și independent, tot ce era bun român, bun creștin, bun econom. Sentimentele și cugetările lui erau îndreptate numai spre fericirea națiunii sale, pentru redeșteptarea ei prin școală și prin readucerea ei la bunele datini strămoșești, tendințe ce răsar din întregul lui Testament.³

A fost înrudit cu familii ilustre din ținut, a avut prieteni buni și devotați, cu aceleași gânduri și simțăminte cu ale sale.

Bolnav fiind, a fost sfătuit de prieteni să-și lase averea pentru instrucția și educația tinerelor fete. În iarna anului 1854, sfătuit de prietenul său, Toma Giușcă, s-a hotărât să-și ducă acest gând și sfat la îndeplinire. În 30 ianuarie și-a dictat testamentul, redactat de Toma Giușcă și semnat de autor. În 17 februarie 1854 a decedat și a fost înmormântat la biserica Sf. Ioan din Bârlad. În anul 1907 a fost dezgropat și reînhumat într-un cavou din cimitirul „Eternitatea”.

De la tatăl său a moștenit satul Dealul Mare, sat pe care l-a vândut lui Iorgu Radu, iar banii i-a lăsat prin testament pentru înființarea unei școli de fete, înființarea catedrelor de limba franceză și limba italiană la Clusul latin al fratelui său Gheorghe, de la Școala publică „pentru zidirea și întreținerea unei biserici cu hramul Sf. Neculai, lângă viitoarea școală, pentru construcția unui spital în orașul Bârlad, sub numele vechi al familiei „Roșca Codreanu”. A desemnat ca epitropi testamentari pe Radu Roseti, Costache Negre și Emanoil Costin. La moartea lui Neculai Roșca Codreanu, suma donată era 286 847 lei noi. Prin testament, banii trebuia depuși șapte ani, pentru a se înmulți cu dobânzile aferente, după care trebuiau puse în aplicare clauzele testamentare, adică în 1861. Cum nici în 1872 nu se puseră în aplicare clauzele testamentare, datorită unei jalbe a cetățenilor bârlădeni, la care s-a asociat și primăria, au fost destituiți de Tribunal, ultimii epitropi (Boteanu, Moldoveanu, Dănuț) și înlocuiți cu P. Chenciu, Iancu G. Diamandi (înlocuit ulterior cu N.I. Bujoreanu) și primarul momentului al orașului Bârlad.⁵ Capitalul primit de noii epitropi a fost mai mic, în valoare de 158.103 lei. În 1873 s-au cedat 6000 galbeni (70500 lei) pentru construcția spitalului, cu condiția construirii unei capele în corpul clădirii cu hramul Sf. Nicolae și au fost cedați 2000 galbeni pentru întreținerea a doi profesori pentru catedrele de limba franceză și limba italiană, la liceul Codreanu din Bârlad.

Pentru înființarea unei Școli de fete s-a cumpărat în 1871 o casă, dar mijloacele pentru întreținere au fost insuficiente. Totuși, în 1872, au fost internate 10 eleve stipendiste în pensionul doamnei Natalia Drouhat din Bârlad, urmând a se adăuga alte 5 eleve în 1874.⁶

În anul 1880 a fost deschisă Școala secundară profesională de fete „Neculai Roșca Codreanu”, în casele cumpărate în 1871, școala primind și o subvenție anuală de 5000 lei de la bugetul statului. Cursurile școlii trebuiau să dureze trei ani. Programul școlar prevedea: religia, desenul, istoria patriei, geografia, muzica, româna, franceza, italiana, aritmetica,

caligrafia, contabilitatea, iar, ca lucru de mână, și alte ocupații gospodărești: rufăria, confecționatul hainelor de damă și lucrări de modistă, țesătoria, bucătăria, spălatul, călcatul și grădinăritul pentru flori, verdețuri și legume.⁷ Școala a fost închisă provizoriu în 1889, din cauza fondurilor insuficiente, datorită faptului că Ministrul Instrucției a tăiat subvenția anuală de 5 000 lei. În 1896 fondurile erau de 393 600 lei și s-a propus Ministrului Cultelor și Instrucției, în 1893, cedarea sumei de 300 000, cu obligația ca statul să întrețină pentru totdeauna în Bârlad o școală profesională de fete cu numele testamentarului. Ministerul în 26 februarie 1901 a primit oferta pentru a organiza „o școală care să pregătească pe fete a deveni bune gospodărețe, bune soții și bune mame”⁸

Teodor V. Ioan a ținut o cuvântare în ziua de 8 iunie 1908, în biserica Sf. Ioan din Bârlad, încheiată cu cuvintele, „că omul este trecător și că numai fapta bună este vecinică. Vecinică să-i fie amintirea!”⁹

Totuși, în prezent, nu există școală care să poarte numele lui Neculai Roșca – Codreanu!

NOTE:

1. Din discursul profesorului I. Popescu, apud preotul Ioan Antonovici, Frații Gheorghie și Neculai Roșca- Codreanu, p. XXXII
2. Ibidem, p. XXXIII
3. Ibidem, p. XXXIV
4. În perioada 1854-1874, au mai fost epitropi: Iordache Gane, N. Boteanu, Gr. Dănuț, Lascăr Moldoveanu, vezi protul Ioan Antonovici, op. cit., p. XXXIX
5. Ibidem, p. XXXIX
6. Ibidem, p. XLI
7. Ibidem, p. XLII
8. Ibidem, p. XLIII
9. Ibidem, p. 116

SCĂRLET DIN ZORLENI

Un document din 19 aprilie 1621(7129), scris la Iași, ne informează că, Gavril fost vornic și fiul său Dodan au vândut Zorileanii, „giupânului Scărlet și giupânesei dumisale Marii și giupânului Toader, frăține-său”.¹ Vânzarea a fost întărită de Ștefan Tomșa voievod, domnul Moldovei în martie 1622(7130)² și reconfirmată de Gavril Mirca în 24 august 1626(7134)³ A fost nevoie de mai multe acte de întărire a vânzării și schimbării proprietarului, deoarece, Gavril Mirca nu a avut satul proprietate prin moștenire, donație, cumpărare, ci lăsat garanție de fostul proprietar, Dumitrașcu Chiriac, pentru o sumă de bani, plătiți unor creditori. Din această cauză, disputele dintre Scărlet și foștii proprietari ai satului au continuat și s-au stins definitiv în 15 iulie 1634 (7142)⁴, plătindu-se anumite sume compensatoare.

Dar cine era acest Scărlet numit din Zorleni, după ce devenise proprietar al satului ? Scărlet a avut mai multe proprietăți în zona actualului județ Vaslui, dar a fost cunoscut cu numele de „Scărlet din Zorleni, deoarece aici și-a avut casă, și probabil că tatăl său era chiar din acest sat. Prima lui atestare este din anul 1621, când era căsătorit, soția Maria, cu ascendență necunoscută pentru noi. A avut și frați și cumnați: Tudorache, Aliupul, Copul. După documentul din 1621, Tudorache este numit frate, dar după altul din 21 septembrie 1632(7141)⁵ acesta, apare în calitate de cumnat. Atunci, „Scherlet de la Bujoreani și cumnatul său Tudorache” au cumpărat de la Alexandru Vodă, „o siliște de sat domnească pe apa Bârladului, din ocolul târgului.”Acest document îl menționează ca fiind din Bujoreani, mențiunea fiind corectă, deoarece originea sa trebuie căutată și în satul Bujoreni.

Tatăl său este necunoscut, dar mamă a fost Teodosica, devenită Jora după căsătorie. Părinții ei au fost Costache din Epureni și Teofana, fiica lui Vasile Bujoreanu și Anghelina. Era nepotul lui Vasile Bujoreanu și strănepotul lui Cârstea Ghenovici.(ascendența este mult mai îndepărtată). Era neam cu Bujorăneștii cu care se judeca în timpul lui Vasile Lupu, în 16 octombrie 1645(7154)⁶ Că Scărlet era fiul Teodosiicăi, o demonstrează documentele. In actul de împărțire a averii moștenite de frații Teodosica Jora și Gavril Costache de la părinții lor, Costache

slugerul și Tofana, din 8 septembrie 1679(7188) ⁷, parte avea în Ivășcani și Giurcani și, „nepotul meu..... Scărlet, feciorul Teodosicăi”.

Mama sa, Teodosica s-a călugărit și a devenit monahia Theodora. În această calitate, după 1688, și-a redactat testamentul, prin care lăsa, „nepoților săi, feciorii fiului ei, Scărlet, părțile din Ivășcani, alte părți din Pleșiani de pe Jeravăț, iar pentru Polițani și Băhnariul, fiind loc strămt, a ales pe Antiohi să le cumpere un loc aproape,, le dă și viile de la Tecucel, 5 pogoane lucrate și cu ce ar mai fi nelucrate, cu pomet, țigani”⁸.

Teodosiica s-a călugărit după 1688, deoarece, în 25 iunie 1688(7196) ⁹, cu fiul său Antiohie (Antiohie Jora, fost hatman al Moldovei-n.n.), rudele Pavel Bujoreanu, Chiriac Bujoreanu, Toader Bujoreanu s-a judecat cu Ștefan Scărlet și fratelui lui Dabija, feciorii lui Scărlet din Zorleni pentru „niște săliște ce sânt în hotarul Bujorianilor”. Cei care se trăgeau din Vasile Bujoreanu au prezentat acte de cumpărătură de la Cristea Ghenovici, iar Scărlățeștii mai multe acte din 1643 și din alți ani, între care unul de cumpărătură de la fata lui Prebici logofătul. Cercetarea a fost făcută de Miron (Costin-n.n.), „boiareu mare și de cinste, credincios”.

Peste doi ani Velicico Costin, fratele lui Miron Costin, la Băcani, a luat seama, „între dumnealor Scărlățeștii și între dumnealor Bujoreneștii”¹⁰.

Din documentele prezentate apare un Tudorache ca fiind frate sau cumnat, alți doi frați Copul și Aipul, dar nu cumva, acești doi au fost unul singur și s-a făcut o greșeală de citire.

Din alte documente ale satului Zorleni, constatăm că satul mai avea un proprietar, Isăroaia și urmașii ei.¹¹ Nicolae Stoicescu a considerată-o pe Isăroaia ca fiind soția lui Scărlet.¹⁰ Soția lui Scărlet a fost Maria. Isăroaia a fost soția unuia Isar. Documentele ne demonstrează că Isăroaia cu Scărlățești erau neamuri. Rezultă că satul Zorleni a fost proprietatea lui Scărlet și a unuia din frați sau cumnați. El a mai avut frați de pe tată, sau poate o soră.. Una din fiicele fraților sau sora sa s-a căsătorit cu un Isar. Numele ei a fost Anghelușa. Nicolae Stoicescu îl menționează pe un Isar negustorul, frate cu Ursache vistierul. Anița fata lui Isar negustorul s-a căsătorit cu Sturza Chiriac, ambii având un număr mare de copii: Ioan, Sandu, Toderășcu, Maria, Safta, Nicolae, Ștefan Preda, Ioniță.¹³

În timpul lui Vasile Lupu a mai fost un Isar, grec de origine, fost mare jitnicer și mare medelnicer, mort în luptele duse de domnie cu Gheorghe Ștefan, în 1653, când avea funcția de clucer. Acest Isar a avut doi fii: Ioan Isar vistiernic și Iorga medelnicer.¹⁴ Care din ei a fost însă soțul Anghelușei?

Credem că acesta a fost Isar, dregătorul lui Vasile Lupu deoarece mai știm că Isăroia se numea Anghelina și nu Anița, iar copiii ei au fost alții. Pe lângă Ioan și Iorga, amai avut o fiică, căsătorită cu Gavril Miclescu, fiul lui Grigore Miclescu. Într-un document din 9 martie 1688, Anghelușa, Isăroia și Anița sora lui Chiriac Sturza sunt două persoane diferite, Isăroia mama lui Grigore și Iorga.¹⁵ Gavril Miclescu a vândut partea lui din Zorleni, urmașilor lui Scărlat, pe baza dreptului de preeminențe.

Scălăteștii erau neamuri și cu urmașii lui Ion Roșca, vornic de gloată, stăpân în satul Popeni. În 8 aprilie 1639(7147), Ion Roșca vornic de gloată și Toader călăraș, ginerele Sehivei Dabija se judecau cu cumnatul lor, Neculai fiul Anghelinei Bujoreanu¹⁶, iar în 15 martie 1643(7151), Vasile Roșca, fiul lui Ion Roșca, Maria Petronică și Ștefan fiul lui Cernat au schimbat cu verii lor a treia parte din satul Căndești, ținutul Suceava. Una din fiicele Maricuței Cernat s-a căsătorit cu cineva din neamul Roșca. Printre proprietățile primite de Măricuța a fost și satul Popârșiocei, la ținutul Bârladului.^{16 bis}

Iorgu medelnicerul fiul lui Isar s-a căsătorit cu fiica lui Ioniță Sturza, căreia i-a dat ca zestre și satul Popeni.

Scărlet era căsătorit în 1621, anul când cumpăra satul Zorleni. Era un om matur, deci, se născuse înainte de 1600. A murit înainte de 1665, nefiind prezent la judecata cu neamurile. A trăit aproximativ 60-70 de ani, o viață îndelungată pentru acele vremuri. Bun gospodar, deși nu a deținut dregătorii în administrația centrală sau locală, a adunat un număr mare de moșii și a avut doi fii Ștefan și Dabija, iar după Nicolae Stoicescu trei, celălalt fiind Șerbu. Se cunosc unele cumpărături făcute de Scărlet, Tudorachi, Aiupul. Nu cunoaștem, însă, cum au fost împărțite între ei.

Cunoaștem modul cum Scărlet a cumpărat unele sate.

În 1633(7141) iulie 5, a cumpărat la Văleni¹⁸, 1633 Scărlet și Tudorachi au cumpărat în Pițigani, Mastatici și Valea Jepei¹⁹, 1635(7144) octombrie 2 a cumpărat la Tominești²⁰, 1643(7151) iulie 17

cu fratele lui Aiupul la Negoiești ²¹, 1644(7152) februarie 20 a cumpărat din seliștea Fărămeștilor, din Movila Epii ²², 1658(7146) august 30 cu Tudorachi a cumpărat la Văleni.²³

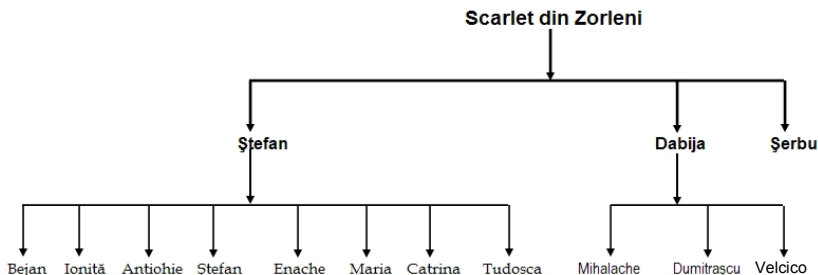
Petru Șchiopul a emis un document <1683 decembrie -1648 martie>, prin care a întărit lui Ștefan fost sluger și fratelui său Dabija, stăpânirea asupra părților de moșie cumpărate de tatăl lor în satele și siliștele: Tominești ținutul Tutova, Bănțești pe Ezăr, Călinești, Beșăcani, Mastatici, Vrânceni și Stolniceni cu vaduri de moară în Bârlad, locuri cu prisacă, pomet, fâneț, case, vatră de sat și dumbravă.²⁴

Fii lui Ștefan și Dabija au cumpărat și ei alte sate și părți de sate, sau le-au obținut prin căsătorie. Cea mai mare realizare a lor, probabil, a constat în cumpărarea părții stăpânite de Isăroia în satul Zorleni. Nu știm cum au împărțit cei doi frați proprietățile moștenite, cunoaștem însă părțile avute în stăpânire de Ștefan Scărlet.

Dintr-un document din 10 aprilie 1739(7247) cunoaștem că Ștefan a avut cinci fii și 3 fiice, dar și modul cum și-au împărțit averea. Bejan a primit Părsăuții, Ioniță Ghermăneștii, Maria Vălenii, Catrina o parte Săhainești, Antohie și Ștefan jumătate din Zorleni și jumătate din Bălăceni, Enache parte din Zorleni, Răzina, pivnițe cu loc de casă în Bârlad, Tudosica a primit zestre.²⁵

Spre deosebire de tatăl lor, Ștefan și Dabija au deținut dregătorii.

Urmașii lui Scărlet, nepoții lui, fiii lui Ștefan și Dabija nu s-au mai ridicat la nivelul lui. Au pierdut multe din proprietăți, mai ales satul Zorleni, în favoarea lui Ion Palade. Dabija a avut și el trei fiii după Nicolae Stoicescu: Valicico, Mihalache, Dumitrașc. Care au fost strănepoții lui Scărlet din Zorleni, nu știm în actualul stadiu al cercetărilor noastre.

NOTE:

1. Nicolae Iorga, Studii și documente, vol VI, partea a II a, dec 22, p. 16-17
2. Ibidem, doc 24, p.18
3. Ibidem, doc 25, p.18
4. Ibidem, doc 27, p.18-19
5. Ibidem, p. 20
6. Ibidem, p. 21
7. Ibidem, p. 33
8. Catalogul documentelor moldovenești, vol VI, p. 311
9. Ibidem, p. 36
10. Ibidem, documentul din 12 iunie 1690(7198)
Ibidem, p. 21-22
11. Nicolae Iorga, op. cit., doc. 45, p. 24, doc. 86, p. 37, doc. 88, p. 38
12. Nicolae Stoicescu, Dicționar al marilor dregători din Ț. Românească și Moldova, sec. XIV-XVII, Buc. 1971, p. 441
13. Ibidem, p. 445
14. Ibidem, p. 441
15. C.D.M., vol. IV, doc. 1129, p.254
16. D.R.H. vol. XVIII, doc. 91, p. 92
16 bis D.R.H. vol. XXIII, doc. 350, p. 39
17. D.R.H. vol. XVIII, doc. 51
18. I. Antonovici, Documente bârlădene, vol. IV, doc. XXXIX
19. Ibidem, doc. XL
20. Ibidem, doc. XLIV
21. Ibidem, doc. LI
22. Ibidem, doc. LII
23. Ibidem, doc. LVIII
24. C.D:M, vol. IV, p. 189-190
25. Nicolae Iorga, op. cit., p. 43-44

ANEXE

1444(6952) iunie 18

Suret de pe ispisoc sârbesc de la Ștefan voievod, din let 6952<1444> iunie 18

Facem știre tuturor cui să cade a ști pentru acest adevărat popa Toader din Bârlad, carele slujind noao cu driaptate și cu credință cu și driaptă și curată rugă cătră Dumnezeu pentru noi. Pentru care, noi, văzând a lui driaptă și credincioasă slujbă catră noi, i-am dat și i-am întărit lui, întru al nostru pământ, moara fratelui său, a popii lui Draghic, ce iaste pe Simila, unde au fost hălășteul bistricenilor, valea până unde cade Simila în Bârlad ; și au poruncit lui ca să-și facă și sat. Iar altul nimene să n-aibă a să amesteca pe acel de mai sus zis pârâu, cât iaste lui mai sus-scris ; și pe Lahova, unde au fost mănăstire a fratelui său, a popii lui Draghic, încă am dat acelui de mai sus-scrisă să-i fie lui uric și cu tot venitul, lui și feciorilor lui, și fraților lui, și nepoților lui, și strănepoților lui și a tot niamul lui, ce să va alege mai aproape, nerușuit niciodată, în veci.

Iar hotarul acei pustii sa fie cât va fi de ajunsu unui sat

Spre aceasta iaste credința domniei mele de mai sus- scriu, Ștefan voievod, și credința fratelui domniei mele. Pentru voievod, și credința tuturor boerilor noștri ai Moldovei, a mari și mici.

Iar după a noastră viață, cine va fi domnu țării acestie, din fiii și niamul nostru sau pe cini Dumnezeu va alege, să nu strâce a noastră danie și întăritură, ci mai ales să de și să întăriască, de vreme ce și noi am dat și am întărit pentru a lui driaptă și credincioasă slujbă.

Și pentru mai mare tărie a celor de mai sus-scrise, am poruncit credincios boerului nostru, dumnealui Mihai logofăt, să scrie și a noastră pecete cătră această adevărată carte a noastră să o lege.

S-au tălmăcit de Gheorghie Evloghi dascăl, leat 1780 martie 22.

D.R.H, A, Moldova, vol. I, doc. 248, p. 351

1519(7027) Iunie 25, Hârlău

Suret de pe ipisoc sârbesc de la Ștefan voevoda din let 7027(1519) Iunie 25

„Cu mila lui dumnezeu, noi Ștefan voevoda, domnu țării Moldovii. Înștiințare facem cu această carte a noastră, tuturor cui vor căuta spre dânsa, sau vor auzi cetindu-se, precum că aceste adevărate slugile noastre, Ion și frații săi, Giurge și Necoară, și surorile lor: Anghelina și Mărica, fiii Mihului medelniceriu ni-au slujit cu dreptate și cu credință. Cari văzând și noi slujba lor către noi ce cu dreptate și cu credință i-am miluit pe dânșii cu osebita a noastră milă, dându-le și întărindu-le lor drepte ocini, moșii și cumpărătură și agonesită din slujbă a părintelui lor, Mihu medelnicer, cari au cumpărat și cu slujbă au agonesit în zilele moșului domniei mele, Ștefan voevoda, satul Găleşeștii pe Crasna, într-amândooă ținuturile și satul Ghereștii, din fundul Horincii, și alt satu, Blăgești pe Lișcova și satul Sârbii, deasemeni pe Lișcov și satul Hrăneștii, în pădure, și satul Cătușa pe Bârlad și giumătate de gârlă, Cătușenii, și giumătate de ezer Cătușinii.

Așjdire li-am mai întărit lor patru sate de pe Bârladu: un sat anume Măstecanii, unde au fost Măsticananu; alt sat Bujorâanii, unde a fost Bujor, al triile Pipărcanii, unde au fost Iliiaș și tovarășul seu Șteful, pe amândouă ținuturile; și cu mori ce sânt ăn Bârladu. Care aceste patru sate, moșul domniei mele, Ștefan voevoda, li-am dat medelnicerului Mihului.

Și încă li-am mai întărit a lor driaptă răscumpărătură, un sat pe Bârladu unde au fost cneazu Băcsan, care acum se numește Băcsănești și cu mori în Bârladi, care l-au cumpărat de la călugării de la mănăstire Bistriței, drept cincisute zloți tătăraști.

Pe aceste toate de mai sus scrisă să le fie lor de la noi uricu, cu tot venitul, lor, fiilor lor, nepoților, strănepoților și la tot niamul lor, cine li să va alege mai de aproape, neclătit nici odănioară, in vecu.

Iar hotarile acestor sate anume Gălișeștii pe Crasna, pe amândoua ținuturile și satul Ghereștii în fundul Horincii și Blăgeștii și Sărbii pe Lișcova, și din susu de Sărbii, Hrăneștii deasemeni pe Lișcova în pădure și pe Bârladu Catușe și giumătate de gârlă Cătușinu și gimătate de ezer Cătușinu și patru sate de pe Bârladu: Măstăcanii, unde au fost Măsticananu și Bujorării unde au fost Bujor și Pipărcanii, unde au fost Iliiaș și unde au fost Slăvei și Mihăilă deasemeni dintr-un amândouă ținuturile și tovarășul său, Ștefu, dintr-un amândouă ținuturile și cu mori, ce sunt în Bârlad, să le fie lor dinspre toate părțile, după hotarele vechi, pe unde s-au hrănit din veacu.

Care spre aceasta este credința a însumi domniei mele de mai sus scrisu, Ștefan voevoda și credința a preiubit frate domniei mele, Petru și credința boerilor noștri a Moldovii, mari și mici.

Iar după viața noastră, pre cini va alege dumnezău ca se fie domnu pământului nostru a Moldovii, ori din fiii noștri, ori din niamul nostru, ori pe cine ș-ar alege dumnezeu ca se fie domnu pământului acestue, să nu aibă a străca această danie noastră, miluire și întăritură, ce mai vartos se aibă a da și întăriri, pentrucă, noi li-am dat ș-am întărit, pentru a lor driaptă și cea cu credință slujbă și pentrucă moșiile aceste sânt a lor.

Și pentru mai adevărată credință, am poruncit domnie noastră cinstiți și credincios boerului nostru, pan Totrușan logofăt ca să scrie și se lege și pecete, la această carte noastră, ce s-au scisu în Hărlău.

Suretul acesta de pe alt suretu, ce l-am scos eu de pe ispisoc sârbesc, posleduindu-i eu, l-am aflat întocmai, fără nici o schimbare de cuvinte. Drept aceia, spre încredințare, l-am iscălit la anii 1791, Iulie 29. Tălmaciul divanului, polcov. Pavel Debrîț.

DIR. veacul XVI, A. Moldova, vol. I (1501-1550), doc. 133, p. 145-147

1594(7102) Martie 28

L<ea>t 7102<1594> Mart. 28

Aron voevoda. Facem știre cu aciasta carte a noastră, că iată m-am milostivit domnia mea ș-au miluit pre sluga noastră credincioasă, dumnealui Toader Chiriac marele vameș, cu un sat, anume Zorilenii și cu loc de moară în apa Bărladului, din sus de târgul Bărladului, care sat au fostu din hotarul târgului Bărladul, ca să-și facă șiia sat, pentru căci ni-au dat nooă 6 cai învățați, drept 2000 aspri, în triaba țării, când am fostu fugit de putere împărătiască și până la târgul Iașilor când s-a fost ridicat acest lotru, ce s-a numit Pătru, asupra țării noastre, Moldovei, ca să-i fie lui dela noi uric și ocină cu tot vinitul.

Și spre aceasta este credința domnii mele și credința boierilor celor mare, anume: Grigore Crăciunovici mare logofăt, Moțoc dvornec, Toma dvornec, Ion și Opre păr. de Hotin, Vasilie și Ilie păr. de Niamțu, Toma și Pătru părcălabii de Roman, Răzvan portariul di Suceava, Brohnițe spătar, Călugărul vist., Enachi post., Erimie pah., Drăgan stolnecul, Constantin comisul.

DIR, veacul XVI, Mold, vol. IV (1591-1600), doc. 127, p.105

Doc. 321

1636(7144) ianuarie 28, Iași

De la Vasile Vodă, din v(ă)let 7144 <1636>ghen(arie)28

Adică au venit, înainte(ea) Noastră și înainte(ea) tut(u)ror alor noștri moldovenești boer(i), Anghelina, fata Cârștii, ce au fost vel vornec, și cu ficiorii ei, Dum(i)trașco și Craciun, și Costantin, și Necula, și Parvana, și Apostolachi, cu surorile lor, Tofana, și Nastasie, și Ilința, și Marie, nepoții Cârștei vor(nic); și iarăși(i), Schiva, fata Cârștei vornic, cu ficiorul ei, Ghione, și cu fetile ei și cu ginerii ei, toți nepoții Cârștei vornic, așijdere cu nepoții lor, Ștefan și Armanca și Alexandru, ficiorii Măricuții Cernătoaie, toți nepoții Cârștii vornicului, de a lor bunăvoe, și

au împărțit a lor drepte ocini și moșii și cumpărături, dintr-a lor drept hrisov de la Irimie Movila Vodă, ce au avut tatăl lor, Cârste vornicul.

Și s-au venit în partea Anghelinii, fata Cârstei vornic, cu feciorii ei, Dumitrașco, și Crăciun, și Costandin, și Necula, și Parvana, și Apostolachi, și surorile lor, Tofana, și Nastasiia, și Elința, și Marie, nepoții Cârstei vornicului, satul Bujoreni, cu Negoștii, din ținutul Bârladului, cu mori pe pârăul Bârladului, și a trie parte din satul Dumeștii, cu iazul cel din apus, împreună cu chioa, și satul Scândureni, din ținutul Covuluiului, și satul Tomeștii, din ținutul Tutovii, și a trie parte din satul Dimăcenii, din ținutul Tecuciului; toate aceste sate, cu locuri de moară și de iazuri.

Deci, văzând Noi a lor de bunăvöe și plăcută între dânșii împărțală, drept acee și Noi am dat giupânesii Anghelinii, fiicăi Cârstei vornicului, și ficiorilor și fetelor ei toate aceli de mai sus pomenite sate, ca să le fie lor și de la Noi drepte ocini și împărțeli, cu toate veniturile lor, nerășuită nici odinioară, în vecii vecilor. Și altul să nu se amestice înainte aceștii scrisori a Domnii Meli.

În Eși

Însuși domnul au poruncit

Această copii, fiind întocmai de pe cel adevărat, care este la mini, am încredințat

1830 noemvrie 26.

DRH, A. Moldova, vol XXIII, doc. 321, p. 363

Doc. 350

1636(7144) martie 8, Iași

Surețul ispisocului di la Vasili Vodă, de împărțală ce ș-au împărțit moșiile ficiorilor și fetilor Cârstei Ghenovici biv vel vornic și nepoții lui, precum scrii pe sârbii, s-au scos pe românii, din let (7144< 1636> martie 8.

Adică au vinit, înainte Noastră și înainte a tuturor boerilor noștri, a mari și-a mici, Schiva, giupâniasa Dabijii ci au fost paharnic mari, fata Cârștii ce au fost vornic mari, și cu toți ficiorii ei, și iarăși sora ei, Anghelina, fata Cârștii vornic, și cu toți ficiorii ei, Dumitrașcu, și

Crăciun, și Costandin, și Neculai, și Parvana și Postolachi, și surorile lor, Tofana și Nastasie, și Ilenuța, și Mărie, și iarăși nepoții ei, Ștefan, și Armanca și Alexandra, ficiorii Măricuții Cernătoai, fata iarăși Cârstei vornic, toate fetele și nepoții Cârstei vornic, și, de a lor bunăvoi, s-au tocmiț și s-au împărțit în de ei cu a lor drepti dresuri, și au avut tatul lor, Cârste vornic, de la Irimie Vodă Movila și de la alți de mai înainte domni.

Și s-au vinit în partea Schivii, fata Cârstii vornic, și a ficiorilor ei și a fitilor ei, lui Ghiune, și Marii, și Nastasii, și Irinii, și a Tofanii, și Anasii, nepoții Cârstei vornic, satul Blândăreștii și Săcătura, la ținutul Trotușului, cu vaduri de mori și cu locuri de poeni și cu iaz și cu tot vinitul, și a trie parti din sat din Dumești, ce este în ținutul Cârlișăurei, și sânt într-acei patru siliști, patru hotară, anumi: Drângei și Hodoreni și Bereștii, cu doaf iazuri.

Și s-au mai vinit lor, cu Anghelina, sora ei, și cu ficiorii ei, un iaz dintr-acei doaf iazuri: un iaz esti gata, cu apă și cu pești, iar unul esti loc de de iaz și satul Spinenii și Cogenii, de la ținutul Tutovii, cu vaduri de moară într-apa Tutovii și cu tot vinitul, și satul Movilenii, iarăși de la acel ținut cu vaduri de moară, și cu heleștii, și cu vii, și cu livezi și cu tot vinitul, și satul Văcăreștii, de la ținutul Putnii, cât să va alegi parte Cârstii vornic, și i-au fost cumpărătură, cu vad de moară în Gârla Putnii, și a trie parte din sat din Glăvănești, ce este în ținutul Tecuciului cu vad de moară în pârâu Zeletinului, și a tree parti din sat din Dimași, iarăși la acel ținut, cu vadu de moară într-acele pârâu.

Și s-au vinit în parte Anghelinii Vasilioai, fata Cârstei vornic, și fetii ei și ficiorilor ei, satul Bujoreni, și Pipărcanii, și Bâcsăneștii și Măstăcanii, și sânt la ținutul Bârladului, cu tot vinitul, cu doaf mori într-apa Bârladului, și satul Sângurenii, la ținutul Tigheciului, a treia parte din Căndești și satul Scândurenii, la ținutul Covurului și satul Tomeștii, la ținutul Tutovii, cu vii, cu râmnic, și tree parti de Dumești, la ținutul Cârlișăurii, cu doaf heleștei, și, iarăși, s-au mai vinit lor, dinpreună cu sora lor, ce mai sus scrisă, Schiva, fata Cârstii vornic, și a tree parti din Dimaceni, ce esti la ținutul Tecuciului.

Și s-au vinit în parte Măricuții Cernătoai, iar fata Cârstii vornic, și ficiorilor ei și fetilor ei, și toți nepoții Cârstii vornicului, satul Movilenii, la ținutul Niamțului, cu vad de moară în pârâu Ciorniiu, și a tree parte parti din Dumeștii, cu eleșteu din gios, și giunătați de sat de Iacobeni, ce

sânt tot la acel ținut, și Popârșiocei, la ținutul Bârladului, și a tree parte din¹, satul Țigănenii, de la ținutul Tecuciului, și satul Popeștii de la ținutul Fălciului cu vadu de moară în părau Elanului, și a tree parte din Dimăceni, ce sânt la ținutul Tecuciului,, și cu tot venitul.

Pentru acie, Domnie Me, dacă am văzut de a lor bunăvoi tocmală și împărțală de bunăvoi, și di la Domnie Me, am dat și am întărit, ca să li fii aceli ce mai sus scriu sati și părți de ocini, drepti ocini, și moșii, și urie de întăritură, cu tot venitul, lor, și ficiilor, și nepoților, și strănepoților și a toată semenție lor, și să va alegei mai aproape, neclătit, nerășluit, în veci. Altu nimi să n-aibă a să amesteca. Și într-alt chip să nu fii.

Let 7273< 1765>martie 22

Acest suret l-am scos eu, di pi un suret, ce era iscălit de dumnealui, Iordachi Cantacuzino, vel logofăt, și am iscălit.

< În continuare, însemnare>: Ispisocul cel vechiu (esti) de la Vasili Vodă, esti la Lupul Bujoranul, și am iscălit.

Grigoraș Huștiul

Ion Movilă comis

DRH, A. Moldova, vol XXIII, doc. 350, p. 392

1. In altă copie de la Arh. St. Buc. de la începutul sec. XIX, în pachetul MCDLVIII/ 60, apare satul Brăițani la ținutul Fălciului.

1752 (7260) August 1

Noi Constantin Mihai Cehan Racoviță Voevod boj. mil. gosp. Zemlii Moldavscoi. Facem știre cu acest Testament al Domniei mele că, datorie având Domnii și Stăpânitorii pururi a cerceta și a milui pe ale sale drept slugi, și a cunoaște a fieștecărue măsura slujbei sale și pe cei ce se află în slujbă credincioasă a-i milui și a-i dărui cu stăpânești căzute mile, precum vedem că și cei mai dinnainte de Noi luminați Domni, pre drepte slugele sale i-am miluit și i-am dărui cu moșii și țigani și alte mile Domnești, precum aeve arată hrisoavele lor, cu cât mai vârtos credinciosul boeriu Domniei mele d-lui Dediu Codrianu vel armaș, din

copilăria lui slujind la luminata Casă a Prea Înnălțat părintelui Domniei mele și, acum slujind și Domniei mele cu dreaptă și cunoscuta slujbă, am socotit Domnia mea și din osăbită mila noastră, l-am miluit cu o bucată de loc din hotarul târgului Bârladului. La care am orânduit Domnia me și boeri hotarnici pe: d-lui Toader Jora stolnic, și Constantin Coruiu paharnic, și Ștefan Popăscu vornic de poartă, ca să-l măsoare și să-l aleagă și să-l stălpiască ; dela care văzuiu și mărturie hotarnică scriind că dânsii, mergând acolo, au chemat de față împregiurași și pre târgoveții din Bârlad anume pe: Atanasie egumen de la Grăjdeni, și pe preotul Costantin din Frunțișeni, și pe preotul Vârlan din Podeni, și pe preotul Lupu de la Sfeti Dimitrie, și Toader Boul căpitan, și Vasile Pirdan vornic, și pe Stavra Pantazi, și Dumitrache Staroste, și Gavril Tudori și Ștefan Obreja, Samoilă vornic de Zorleni, și Lupu Țicău, Iordache dascăl, Cost. Cimbălă și Neculiță Cimbălă., și alți târgoveți și oameni bătrâni și tineri, cari sunt iscăliți la mărturia hotarnică. Și așa arată la mărturia lor: că întâi au cercetat și au adevărit hotarele ce sunt alăturate cu locul Domnesc a târgului, și pre urmă au făcut o funie de douăzeci de stânjeni de opt palme, și au purces a măsoara locul, începând din apa Bârladului, unde am pus peatră hotar. Și au pus margine locului pe din gios, spre răsărit, drept peste o movilă ce este dinsus de târgul Bârladului, alăturate cu locul Domnesc ce mai rămâne pe din gios ; și de acolo drept la gura văei viilor ce merge la Dealu mare, unde pogoară drumul Fălciului, și iarăși am pus peatră hotar; și de acolo am mers iarăși la deal pe matca văei până la puțul Cimbalei, pe râpa Cimbalei, și iar matca râpei Cimbalei la deal până în coada râpei unde am pus altă peatră de hotar ; și dintr-această peatră iarăși la deal pe din gios, de unde au fost casa Lupului Codrianu cel bătrân, părintele dumisale vel armaș Dediu Codrianu, și tot alăturate cu locul Domnesc la deal până unde se tâlnește cu locul mănăstirii Grăjdenilor, ce a fost iarăși loc Domnesc a târgului, și iarăși au pus altă peatră de hotar, în zarea dealului, lângă drumul ce merge prin capul locului mănăstirii Grăjdenilor, și prin capul locului acestue pe zarea Dealului- mare, ce merge în sus și în gios, care această peatră este în colțul locului acestuia din gios și despre răsărit ; și de acolo au mers dea curmezișul pe zarea dealului în sus, prin capul locului mănăstirii, până în movila găunoasă, unde au pus altă peatră drept în movilă; și dela această peatră iar în sus peste Dumbravă, prin capul locului Frunțișanilor, moșie iar a dumisale Dediului vel armaș ; și au

mers tot în sus până în drumu Fălciului și iar au pus altă peatră hotar în marginea drumului; și dintr-această peatră au mers pe drumul Fălciului cam cheziș spre răsărit, alături cu locul Frunteșanilor, până în fundul văii Vârlezii, unde se întâlnește locul acesta cu locul Zorlenilor, și cu locul Popenilor, unde au pus altă peatră hotar, lângă drumul Fălciului și în fundul văii Vârlezii, care această peatră este în colțul locului acestue, dinsus și despre răsărit pe deal; și dintr-această peatră, din colțul locului de sus și până în piatra ce este în colțului locului de gios, ce vine în capul locului acestue despre răsărit, s-a măsurat dea curmezișului și s-a aflat una mie șapte sute patru zeci stânjeni ; și dintr-această peatră, din colțul locului din sus, merge locul acesta la vale spre apus pe matca văii Vârlezii, alături cu moșia Zorlenii, spre apa Bârladului și în gura văii Vârlezii, lângă drumul cel mare, unde este un puț, iarăși au pus altă peatră hotar; și dintr-această peatră merge drept peste drumul cel mare până în apa Bârladului, și de acolo au pus altă peatră hotar lângă malu Bârladului, din sus și despre apus ; și dintr-această peatră au măsurat dea curmezișul capul locului despre apus, pe malu Bârladului până în peatră ce au pus întâi, -iar lângă malu Bârladului din gios în dreptul movilei. Și s-au aflat șapte sute șase zeci și patru stânjeni, mai îngustându-se locul acesta dela vale, ca să rămâie și târgului loc slobod de pășune vitelor. Și iarăși au măsurat locul acesta prin mijlocul locului deacurmeziș și s-au aflat una mie una sută două zeci stânjeni, din gura Vârlezii până în gura Văii Viilor, la mijlocul locului. Și așa s-au încheiat acest loc din giur-împregiur, după semnele ce arată anume, l-am dat și am miluit pe credincios boeriul Domniei mele, dumnealui Dediul vel armaș, ca să-i fie dela Domnia me dreaptă ocină și moșie, danie, miluire și uric și întăritură, cu toate hotarele și cu toate veniturile neclătită și nestrămutată. Și poftim și pe alți luminați Domni, ce Dumnezeu va rândui pe urma noastră, cum Noi n-am stricat miluirile altor Domni ce au fost mai înainte de Noi, așa și Domnia Lor să întăriască Dania această pentru a lor pomenire veșnică. Această facem știre.

7260 August 1.

Noi Constantin Voevod.

Preotul Ioan Antonovici- Frații Gheorghie și

Neculai Roșca-Codreanu, doc. VIII, p. 11-13.

1801 Martie 1.

Zestrea ce s-au dat Ecaterinei Jora la a ca căsătorie cu Ioan Codrianul.

Izvodu de celi ce să dau zăstri fiicii noastre Ecaterinii, 1801 Mart. 1.

O icoană ferecată cu argint.

Părțile de moșie arătate mai gios, însă:

Vălenii de pe apa Bârladului în ținutu Fălciului

Parte de moșie Sârbii în ținutu Tutovei

Parte(de) moșia Dănceștii în ținutul Fălciului, Strășineștii în ținutu Tutovii, cari moșii sânt cu scrisoare și stăpânire;

Deu toți țiganii drepți părintești în giurămate să dau, raspunzând frățești la pricinili ce vor naște, bez trii suflete, adică un Ștefanu și o Marie Țiganca parte străină, și un Ioniță țigan bătrân fără de copii.

Una mie și cinci sute de lei pentru strae și argintărie

10 șiraguri mărgăritari

1 păreche paftale de argint poliite cu aur

1 păreche cercei Zmarandu

1 inel Zamfir

1 inel Zmarand

1 sipet mare și unul mis(liptănesc)

O scatulcă.

1 lighean cu ibric

12 blide cositoriu

12 talgere cositoriu

6 tinjiri (de aramă) cu capacele lor

2 sfeșnice cu mucărele lor, o păreche

10 epe cu armăsarii lor

10 vaci cu buhaiu lor

10 boi de plug

4 mese (fețe de mese, țesute)

50 șervețele

8 prosoape

3 ministerguri

1 rând așternut lastră, salteo(a)de atlazu cu 4 perini mici și 1 mare cu puf

1 prostire râță

8 prostiri de inu

1 cearceav râță, cusut cu fir

3 ceraceavuri de in

8 cămăși, însă 3 borangic, 3 meleș, două de pânză femeiești

Aceste de mai sus arătate le dăm zăstre fiicii noastre cu blagoslovenia lui Dumnezeu și cu a noastră bună primire, și am iscălit.

Anița Joroae Jicnicereasa Neculaiu Jora

Nota 1. Neculai Jora este fratele Ecaterinei, tatăl său. Manolachi Jora era mort.

Nota 2. Preotul Ioan Antonovici- Frații Gheorghie și Neculai Roșca-Codreanu, Bârlad, tipografia George V. Munteanu, 1908, p. 14-15.

1819 iunie 20

Carte de blestem scoasă de stolnicul Ioan Codreanu de la Veniamin Mitropolitul Moldovei asupra satelor: Slobozia, Vârlezenii, Grăjdenii, Frunțișenii și Dealu Mare, pentru ca locuitorii să mărturisească adevărul despre hotarele și marginile moșiilor Frunțișeni și Dealu Mare, sau despre alte semne despărțitoare ale moșiilor de prin prejur.

„De viața lor, de ostenele lor de sudorile lor de chiverniselile lor și de dobitoacele lor, parte să nu aibă, ci ca fumul și ca praful cel din drum ce-l spulberă vântul de pe fața pământului, toate să le fie lor într-o pierzare și peire, de toate ale lor cele văzute ca de averea preptului Iov, diavolul să-i stingă, oftând și tremurând, târându-să pe pământ ca Cain să rămâie în toată viața lor, moștenid lângă acestea și bubile lui Gheizi, fămăile lor să rămâie vădane, copiii lor săraci, cerșitori, și lipsiți de tot felul de procopsele, și îngrabă giudecata lui Dumnezeu să-i ajungă la cele văzute de ochii lor, ca și ei sânguri sa-și vria în conștiință mărturisind și nevrând adevărul și pocăindu-să. Și cei ce vor vede să ia

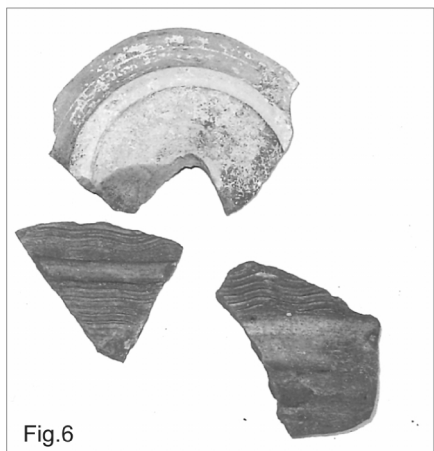
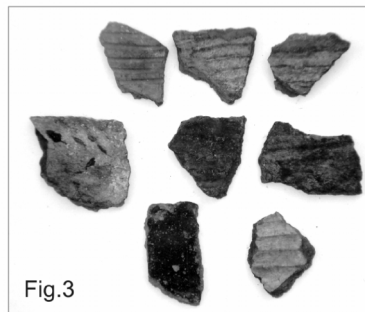
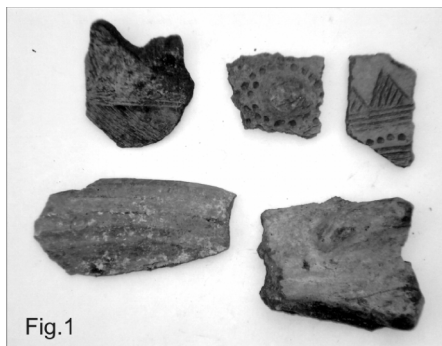
pildă a se feri de nedreptate și a nu să supună blăstămului, iar carei vor mărturisi tot adevărul în frica lui Dumnezeu să fie ertați blagosloviți. ”

Amin.

1818 iunie 20

No. 1216

I.Antonovici, Documente bărlădene, vol. I, doc.XXIII, p.31-32.

Cercetarea arheologică pe Valea Vârlezul

Fig.9

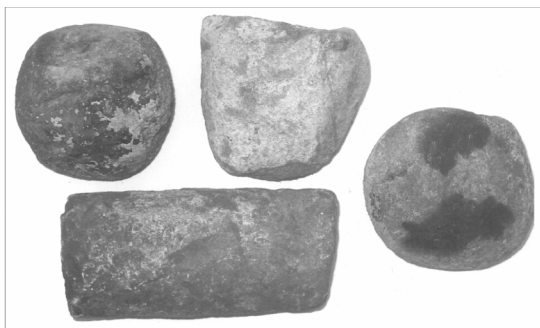

Fig.10

Fig.11

Cercetarea arheologică pe Valea Vârlezul

Fig.1

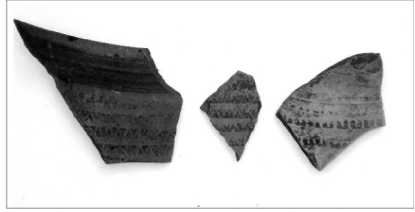

Fig.2

Fig.3

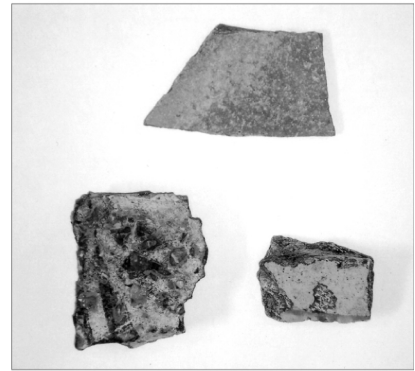

Fig.4

Fig.5

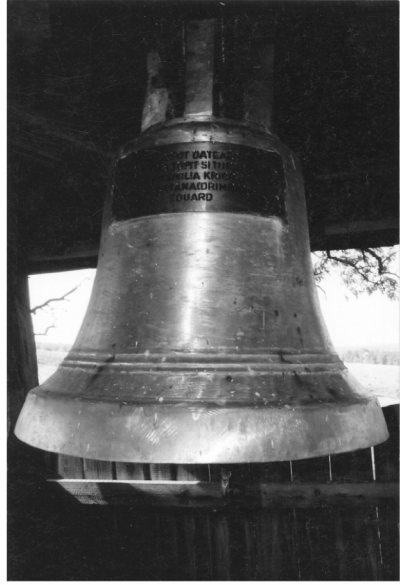
Cercetarea arheologică de la Dealu Mare

Imagini din biserica din Grăjdeni adusă de la Vârlezu

Imagini din biserica din Grăjdeni adusă de la Vârlezu

Imagini din biserica de la Dealu Mare

Imagini de la biserica de la Dealu Mare

Mănăstirea Bujoreni

Sf. Masă din altar

Monedă de la
Alexandru cel Bun

GLOSAR

A.

- absidă - nișe semicirculară sau poligonală, care închide nava centrală a bisericii în partea estică, absida laterală de nord și de sud, denumită sânul bisericii
- agă - dregător, comandant militar, mai târziu șeful poliției capitalei
- altar - spațiu rezervat sanctuarului, absida de răsărit
- amforă - vas antic din lut, de formă sferoidală, cu gât strâmt, fund ascuțit și cu torți laterale lungi
- ancadrament - chenarul decorativ care înconjoară o ușă sau o fereastră
- arhanghel - căpetenia îngerilor
- arheologie - ramură a științelor istorice
- arhidiacon - primul între diaconi
- arhimandrit - starețul unei mănăstiri mari
- arhitectură - artă de a construi și împodobi edificiile civile, militare, religioase
- armaș - slujbaș care executa pedepsele cu moartea sau mutilarea
- astereală - căptușeală realizată din scânduri
- aureolă - nimb, zonă luminoasă care înconjoară capul figurilor divine, de formă circulară

B.

- ban - demnitar de rang inferior, mare dregător al Olteniei
bătrân - moș, o parte din hotarul moșiei sau hotarul întreg chiar dacă moșia se moștenește pe mai mulți bătrâni. Inițial, proprietatea satului era devălmașe, apoi s-a ieșit din indiviziune
bir - dare datorată visteriei publice
biv - fost(biv spătar=fost spătar)
boltă - element de construcție cu suprafață interioară bombată
brat - frate
brâu - ornament în relief
burin - unealtă din silex lucrată pe așchie sau lamă. Se obține prin procedeul numit lovitură de burin. Se cunosc mai multe tipuri: diedru, pe unghi, pe trunchiuri retușată A apărut în paleolitic

C.

- capitel - parte superioară a unei coloane sau colonete
cafas - balcon în pronaos destinat corului bisericesc
carte de blestem - act eliberat de către biserică, episcopi și mitropoliți, la cererea unui interesat, împotriva unei persoane sau comunități
cartografie - recensământ cu caracter mai ales fiscal cheutori - încheieturile de la capetele bârnelor la construcțiile din lemn
chilă - măsură de capacitate pentru cantitățile mari de cereale, variabilă(chila de la Galați-240 oca)
ceramică - obiecte obținute din lut
cifert - sin. sfert, numele dat celor patru rate prin care se plătea birul
chivot - cutie de metal sau lemn de forma unei biserici în miniatură în care se păstrează Sfânta împărtașanie
cislă - impunere colectivă pentru bir. În perioada medievală birul se stabilea colectiv pe sat, nu pe individ
clironom - moștenitor
cler - corp preoțesc și călugăresc
clucer - dregător, aproviziona curtea domnească cu alimente
cneaz - șeful unei comunități teritoriale, atribuții militare, administrative, judecătorești, termen slav, sinonim cu jude, termen latin

- coloană – stâlp de piatră, marmură, lemn
 comis – demnitar, se îngrijea de grajduri domnești
 contrafort – întăritură din zidărie sau beton pentru mărirea rezistenței unei construcții
 ctitor – fondator, persoană care ridică un lăcaș de cult

D.

- danie – dar, donație
 delniță – partea de pământ atribuită unei gospodării în vatra satului
 denticuli - motiv ornamental arhitectonic
 devălmășie – stăpânire în comun, proprietate comună a mai multor persoane
 diac – (grămătic, pisar), scriitorul documentelor
 diacon – rangul cel mai de jos în ierarhia preotească
 diaconicon – spațiu aflat în partea de sud a altarului, destinat păstrării veșmintelor preoțești
 dijmă – (zeciuială), dare constând din a zecea parte din produse
 dolii – bolduri, vârfurile de la extremitățile coamelor unde se înfing cruci metalice
 duhovnic – preotul care spovedește pe credincioși
 dveră – perdeaua de la ușile împărătești

E.

- eclesiarh – membru al clerului care are în grijă biserica și rânduielile serviciului religios
 econom (iconom) – îngrijitor al veniturilor unei biserici sau mănăstiri
 egumen (stareț, nastavnic) – cârmuitorul unei mănăstiri, ales sau numit dintre călugări
 enorie(parohie) – locuitori ai unui sat sau cartier, supuși spiritual unui preot
 episcop – grad în ierarhia bisericească subordonat unui arhiepiscop sau mitropolit
 epitaf – vâl liturgic realizat din broderie sau pictură

F.

- false – măsură de suprafață a pământului, echivalând cu 1,5 ha
 feredeu - local, odaie unde se făceau băi

- ferie – taxă pentru obținerea unui titlu executor, taxă plătită de câștigătorul unui proces. A avut rolul de a îngreuna rejudecarea pricinii
- feronerie – arta prelucrării fierului prin ciocnirea și modelarea la cald
- frescă – pictură realizată cu culori de apă pe tencuială proaspătă
- friză – ornament în formă de bandă, pictată sau sculptată
- funie – unitate de măsură variabilă pentru pământ

G.

- gratoar – răzuitor pe vârf de așchie sau lamă cu un capăt puțin convex, obținută prin rețușe oblice
- grindei – grindă de care se prinde clopotul
- grund – stratul de aderent cu care se tratează lemnul înainte de vopsire sau pictare

H.

- hac – produsul unui domeniu sau al unei munci
- hatman – demnitar, comandant militar
- heruvim – înger
- hirotonire – actul prin care o persoană intră în ierarhia bisericească și este investită cu harul de a oficia serviciul religios
- hliză – fâșie lungă de teren care se întindea peste tot hotarul
- hotar – limită între moșii, sate, ținuturi, țări
- hotărnicie – stabilirea hotarelor unui sat sau moșii
- hram – patronul unei biserici
- hrisov – document prin care domnul acorda o danie, un privilegiu, o imunitate sau întărea un transfer de proprietăți
- hrisolovit – posesor al unui hrisov prin care se confirmă un privilegiu

I.

- icoane împărățești – cele patru icoane de la nivelul ușilor împărățești: Iisus Pantocrator, Maica Domnului Îndrumătoare, Sf. Nicolae (sau Sf. Ioan Botezătorul), Icoana hramului bisericii
- icoane praznicale – cele 12 icoane din partea mediană a iconostasului care au ca teme sărbători ale anului bisericesc

iconostas, catapeteasmă – tâmplă, peretele despărțitor între altar și naosul
bisericii, împodobit cu sculptură și icoane pictate
ieromonah – călugăr hirotonit, preot
iereu – preot
ispisoc – înscris, probă pregătită dinainte în scopul dovedirii
drepturilor rezultate din el
izvod – document medieval în limba slavonă, păstrat în traducere
românească

J.

jitar - păzitorul țărinilor, pădurilor, hotarelor
jitnicer – slujbaș însărcinat cu strângerea cerealelor
jude – conducător al unei comunități locale, prestatele, cu atribuții
administrative, militare, judecătorești

Î.

împresurare – cotropire, acapararea cu forță a moșii sau unei părți din
moșia unui vecin

L.

lazi - negustori turci
liude – om, unitate impozabilă individuală sau colectivă
logofăt – mare dregător care conducea cancelaria domnească
lujer – ornament realizat din ramuri de viță

M.

malefic – influență nefastă, fatală
manuscris – text scris de mână
martelaj – tehnica prelucrării metalelor prin lovire cu ciocanul
mazil – boier înlocuit din funcție
medelnicer – rang boieresc, boier care servea la masa domnului și-i turna
apă pentru spălatul mâinilor
mănăstire – locaș format din biserică, chilii, arhondărie, trapeză
metoh (metoc) – proprietate mănăstirească, mănăstire mică dependentă
de una mai mare
mezat – scoaterea la vânzare prin licitație publică
microlite - unelte mici din piatră

- minei - carte bisericească care cuprinde slujba sfinților din fiecare zi a fiecăruia din cele 12 luni
- moșnean – proprietar devălmaș al moșiei unui sat, moștenirea provenea de la un strămoș comun, un moș

N.

- naos – parte centrală a unei biserici, spațiul ce precede altarul, de care este separat prin catapeteasmă prevăzut deseori cu abside laterale
- nervură – element de construcție de lemn, folosit la sistemul de boltire

O.

- ocă - unitate de măsură egală cu 1, 272 Kg (pentru greutate) și 1,520 l(pentru volum)
- ocină – proprietate agricolă, imună, strămoșească, de baștină
- ocol – hiterland de sate aservite, ascultătare de un oraș, târg, cetate
- orfevrărie – confecționarea obiectelor de artă aplicată din metal prețios

P.

- paharnic -(ceașnic), mare dregător, administrator al viilor domnești, supraveghetor al celor particulare, percepea dijma pe vin
- penticostar - carte bisericească care cuprinde slujba zilelor de la Paști până la Cincizecime
- periegeză – cercetare arheologică de suprafață
- perilipsis – lista actelor pentru o anumită moșie, proprietate, sat în care se redă pe scurt conținutul acestora
- pisanie – scurt text sculptat sau pictat așezat de obicei deasupra ușii de la intrare
- pârcălab – dregător, comandant de cetate sau târg, din secolul al XVIII-lea a devenit ispravnic
- pârgar – membru al unui consiliu orășenesc condus de un șoltuz în Moldova
- pomelnic – listă cu prenumele(numele de botez) persoanelor în viață și decedate

- postelnic – dregător de la curtea domnului, prestând serviciile personale ale domnului, avea în grijă patul și camera domnului
- prăjină – unitate de măsură pentru lungime și suprafață egală cu trei stânjeni; în Moldova avea 6, 69 m și 9 stânjeni pătrați
- pronaos – încăperea care precede naosul
- proscomidar - spațiu din partea de nord a altarului unde se pregătesc sfintele daruri
- protimisis – dreptul unui coproprietar (răzeș, moșnean), vecin, rudă de a cumpăra o proprietate sau a răscumpăra
- psaltire – carte bisericească care cuprinde 150 de psalmi împărțiți în 20 de catisme

R.

- raclă - bucată de pământ, parcelă
- rateș (ratoș) – han la drumul mare
- răzeș – (sinonim cu moșnean) coproprietar în devălmășie al unui sat în primele secole ale Moldovei, proprietar în sat după ieșirea în indiviziune, urmaș al primului proprietar
- ruptaș – categorie fiscală care plătea dările prin intermediul ruptei

S.

- schit – așezare monahală mică, subordonată unei mănăstiri sau episcopii
- serdar – dregător, comandant de oaste
- sân – fiu
- stareș – superiorul unei mănăstiri
- stânjen – unitate de măsură, aproximativ 2 m (în Moldova 2,23m)
- seliște – vatra de sat, fost sat, loc de sat
- sluger (sulger) – dregător domnesc, aproviziona curtea domnească și oastea cu carne
- spătar – dregător de curte, păstra spada domnului la ceremonii
- stolnic – dregător domnesc, purta grija mesei domnești
- suret - copie după documente medievale

T.

- torsadă – motiv ornamental în forma unei funii
 trapeză – sala de mese la o mănăstire
 triptic – ansamblu de trei tablouri din lemn, cele laterale îl închid pe cel central, cuprinde un pomelnic
 triod – carte bisericească cu slujbele de postul mare
 turlă – construcție amplasată deasupra pridvorului unei biserici care adăpostește clopotnița

U.

- uric – document domnesc care desemnează o posesie ereditară moștenită sau danie domnească

V.

- vameș – preceptorul vămile domnești
 vătăman – vornicul de stat, subaltern al marelui vornic
 vecin – țăran dependent, supus, proprietarului, obligat să împlinească rentele feudale
 vel – mare
 velniță – instalație pentru produs rachiu
 vidomastie – listă, raport, catagrafie
 vistiernic – demnitar, mai marele visteriei
 vornic – demnitar, atribuții precumpănitor judecătorești

Z.

- zapis – înscris
 zămnic – pivniță, groapă pentru păstrarea zarzavaturilor pentru iarnă
 zeciuală – dare anuală reprezentând a zecea parte din toate produsele
 zlot – monedă de aur
 zugrav – pictor de biserică

BIBLIOGRAFIE

A. Izvoare documentare

- Antonovici Iacov- *Documente Bârlădene*, vol. I - Cărți domnești de scutiri, acte de proprietate, inscripții și însemnări, adunate de la bisericile din orașul Bârlad, Bârlad, Tipografia Neculai P. Peiu, 1911, vol. II.
- *Acte de proprietate ale Casei Obștiei târgului Bârlad*, Bârlad, Tipografia Neculai P. Peiu, 1912; vol. III - Acte de proprietate ale moșiilor Pălădești, Bârlad, Tipografia Constantin D. Lupașcu, 1918; vol. IV- Acte de la mulți șoltuzi și dregători ai Bârladului și alte acte vechi de prin secolul XV, VI, XVII, XVIII, XIX, Bârlad, Tipografia Constantin D. Lupașcu, 1924, vol. V- Diverse acte cu caracter cultural religios de la bisericile și școlile din Zona Tutovei, Atelierele Zanet Corlățeanu, 1926.
 - *Catalogul documentelor Moldovenești din Arhiva Istorică Centrală a Statului*, vol I-V și Supliment I, Direcția Arhivelor Naționale Istoriei Centrale, București, 1957-1975.
 - Costin Miron - *Letopisețul Țării Moldovei de la Aron Vodă încoace*
 - *Din tezaurul arhivistic vasluian. Catalog de documente (1399-1877)*, întocmit de Gâneț Grigore și Gârneață Costică Ioan.

Direcția Arhivelor Naționale Istorice Centrale, București
1986.

- *Documentu Romaniae Historica*, A., Moldova, București, Editura Academiei, vol. I (1384-1448); vol. II (1449-1486), vol. III (1487-1504), vol. XIX(1626-1628), vol. XXI(1632-1633), vol. XXII(1634), vol. XXIII(1635-1636).
- *Documente privind istoria României*, A., Moldova, București, editura Academiei, veacurile XIV-XV(1384-1423), vol. I-II, veacul XV(1426-1473), vol. I, 1954, (1476-1500), vol. II, 1954, veacul XVI, vol. I (1501-1550), 1951, vol. II(1551-1570), 1951, vol. III(1571-1590), vol. IV(1591-1600), veacul XVII, vol. I(1601-1605), vol. II(1606-1610), vol. III(1611-1615), vol. IV(1616-1620), vol. V(1621-1625).
- *Documente privind relațiile agrare în veacul XVIII*, vol. II, Moldova, București, editura Academiei, 1966.
- Ghibănescu Gheorghe, *Surete și izvoade*, vol. I, 1906, vol. VII, 1912, vol. XXI, 1929.
- Grigore Ureche-*Letopiseșul Țării Moldovei*.
- Ion Neculce- *Letopiseșul țării Moldovei*
- Iorga Nicolae- *Documentele privitoare la familia Callimachi*, vol. I-II, București, 1902-1903
- *Studii și documente cu privire la Istoria Românilor*, vol. VI, partea a II-a, București, 1906

B. Periodice:

- *Academia bârlădeană*, Bârlad, editura Sfera, 2000-2007
- *Anuarul Eparhiei Huși*, 1934, 1935, 1936, 1938.
- *Arheologia Moldovei*
- *Cercetări istorice* - Revista profesorilor de istorie din județul Vaslui
- *Convorbiri literare*, 1908, nr. 12.
- *Cronica Episcopiei Hușilor*.
- *Documente răzășești*, Bârlad, 1932-1934.
- *Elanul* - Revista Academiei Rurale, Bârlad, 2000-2006
- Ion Creangă
- Miron Costin- *Revistă de cercetări și mărturii istorice*, Bârlad, 1913-1916.

- Păstorul Tutovei- Revista Asociației preoților din județul Tutova, Bârlad, 1938-1944.
- *Prutul*, Huși
- Revista de Genealogie
- Studii și cercetări de istorie veche și arheologie, București. Institutul de Arheologie, seria nouă, 1990-2003
- Antonovici Iacov - *Notițe istorice și tradiționale, în Schitul Măgariu*
- *Răzeșul*, anul I, nr. 6-7, Bârlad, iulie- august 1926.
- *Mănăstirea Florești din plasa Simila, județul Tutova*, București, Atelierele grafice Socecu, 1916
- *Istoria comunei Bogdana din plasa Simila, județul Tutova*, Tipografia George V. Munteanu, Bârlad, 1906.
- Frații Ghiorghe și Neculai Roșca-Codrianu fondatorii Liceului și Școlii Secundare Profesionale de fete din Bârlad, Bârlad, 1908.
- Balomey Henri - *Casa M.S. Regelui, București*, 1906
- Bălan Ioanichie - *Vetre de Sihăstrie*
- Bătrâna Lia, Bătrâna Adrian - *Contribuția cercetărilor la cunoașterea arhitecturii ecleziastice din Moldova în secolele XIV-XV, în SCIV (A), IV(II), 45, 1994, 2, p. 148-169.*
- Brudiu Mihalache- *Paleoliticul și epipaleoliticul din Moldova*, 1794
- Buzdugan Costache, Rotaru Marin- *Antichitățile creștine descoperite la Șuletea*, în T. D. tomul XVIII, nr. 1-2, 1997.
- *Antichitățile Elanului, Vaslui*, 1997.
- Chiriac Laurențiu – *Monumente religioase medievale din zona Bârladului (repere istoriografic)*, Editura Opera Magna, 2006, Iași.
- *Edificiile religioase din târgul și ținutul Bârladului până în secolul al XVIII-lea*, manuscris, teză de doctorat
- Clit Costin- *Un tablou ecleziastic inedit privind județele Tutova, Covurlui și Vaslui din Eparhia Hușilor, de la 1858-1859*, în *Cronica Episcopiei Hușilor*.
- Codrescu Theodor - *Uricariul, vol. XVI, XX, XXV*.
- Cristache Panait, Ioana și Titus Elian - *Bisericile de lemn din Moldova*, în *MMS*, an XLV, nr.7-9, 1969

- Coman Ghenuță - *Contribuții la cunoașterea fondului etnic al civilizației secolelor V-XII în jumătatea sudică a Moldovei, în Carpatica*, XI, 1979
- *Mărturii arheologice privind creștinismul în Moldova secolelor VI-XII, în Danubius*, V, 1971
 - *Statornicie. Continuitate. Repertoriul arheologic al județului Vaslui*, București, Editura Litera, 1980
 - *Unele considerații privind evoluția vieții religioase din teritoriul est carpatic în contextul etnogenezei românești, în AMM*, II, 1980
- Kirileanu G. T.- *Testamentul și pomelnicul marelui logofăt C. Conachi*, în C.L. anul 1909, nr 12
- Goanța Alexandru- *Indicile numelor de locuri în DIR*, A, Moldova, veacurile XIV-XVII(1384-1625), ed. I. Caproșu, București, Editura Academiei, 1990
- *Indicele numelor de persoane în DIR; A. Veacurile XIV-XVII(1384-1625), ed. I. Caprașu, București*, 1995.
- Gherghe Gheorghe - *Mănăstirea Bujoreni- Măgaru, din Județul Vaslui*, în revista *Elanul*, nr. 10, 11,12, în *CEH*, VII, 2001
- O monedă de la Alexandru cel Bun pe Lahova, comuna Banca, în *Cercetări Istorice*, nr. 4.
 - *Biserica de la Dealu Mare, în Prutul*, anul VII, nr. 2(44) iunie 2008
 - *Seliștea Lăhoveni*, în *CEH*
- Gherghe Gheorghe, Rotaru Marin - *Comuna Banca - pagini de monografie*, Bârlad, Editura Sfera, 2002.
- *Mănăstirea Moreni, Bârlad*, Editura Sfera, 2004.
 - *Mănăstirea Pârvești, Bârlad*, Editura Sfera, 2005
- Gherghe Gheorghe, Diaconu Sidonia- Elena - *Mănăstirea Bujoreni, Bârlad*, Editura Sfera, 2007
- Grigoraș Nicolae, Caprașu Ioan - *Biserici și mănăstiri vechi până la mijlocul secolului XV*, ediția a II-a, București, Editura Meridian, 1971
- Ichim Dorinel - *Biserici de lemn din Eparhia Hușilor, Județul Vaslui*, Editura Episcopiei Hușilor, 2001
- Istrati Corneliu - *Condica visteriei Moldovei din anul 1816*, editura Academiei, Iași, 1979.

- Lahovary G.L., C, I, Brătianu, Gr. C. Tocilescu - *Marele dicționar geografic al României*, vol. I-V, București, 1988-1902
- Maxim-Alaiba Ruxandra- *Tipuri rare de cruciulițe medievale, în Arheologia Moldovei*, nr. XIV, 1991
- Un engolpion bizantin descoperit la Șuletea, județul Vaslui, în *Arheologia Moldovei*, nr. XIII, 1990
- Mitrea B, Buzduganu Costache- *Tezaurul de la Fedești (Moldova)*, Studii și cercetări de numismatică, II, 1989
- Monu Elena - *Istoria unei familii - Costachi*, manuscris, teză de doctorat
- Păltânea Paul- *Neamul Logofătului Costachi Conachi*, Editura Albatros, București 2001
- Pungă Zamfira, *Familia Palade în istoria modernă a României*, teză de doctorat, manuscris.
- Pușcașu Voica- Maria- *Puncte de vedere cu privire la unele monumente medievale de pe teritoriul actual al județului Vaslui*, în ANM, II, 1980
- *Actul de ctitorire ca fenomen istoric în Țara Românească și Moldova până la sfârșitul secolului al XVIII lea*, București, Editura Vremea, 2001.
- Pocitan-Ploieșteanu Veniamin - *Schitul Măgaru - Tutova*, Bârlad, 1943, în *Păstorul Tutovei*, nr. 7-8,
- Rotaru Marin- *O altă descoperire la biserica bordei de La Șuletea*, în CEH, VII, 2001
- Paleocreștinism și creștinism pe valea Elanului*, în *Elanul*, nr. 6, aprilie 2002
- Rotaru Marin, Gherghie Gheorghe- *Noi descoperiri din paleoliticul superior în județul Vaslui*, în ANM, XXIII, 1993-2000.
- Ghenuță Coman – *O viață dedicată arheologiei*, Bârlad, Editura Sfera, 2004.
- Stamatin Horia - *Valea Horăieții – Istorie și onomastică de la origini până în prezent*, Bârlad, Editura Tiparul, 2004
- Stoicescu- *Sfatul domnesc și marii dregători din Țara Românească și Moldova(sec. XIV-XVIII)* Editura Academiei, București, 1968
- Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova sec XIV-XVII*, Editura enciclopedică română, București, 1971

- *Repertoriul bibliografic al localităților și monumentelor medievale din Moldova*, București, 1974.
- *Șzékely Maria - Magdalena- Sfetnicii lui Petru Rareș.*

Cuprins

<i>Prefață. Domnului profesor... cu dragoste !</i>	7
<i>Cine suntem și ce vrem?</i>	11
<i>Cuvinte de început</i>	15
<i>Zorleni – 2008</i>	19
AȘEZĂRI ATESTATE ARHEOLOGIC	23
Primele cercetări	23
Cercetarea arheologică a văii Bujoreni	27
Cercetări arheologice la Gura Văii Vârlezul	37
Cercetări arheologice la Dealul Mare	39
O monedă de la Alexandru cel Bun.....	40
AȘEZĂRI ATESTATE DOCUMENTAR	42
Băcsănești.....	42
Borășți	45
Bujoreni	50
Grijilivi	59
Iapa	61
Leurinți	64
Mastacani	65
Negoiești.....	69
Satul unde a fost Ilcaș.....	71
Satul Vârlezul.....	72
AȘEZĂRI EXISTENTE	75
Dealul Mare	75
Popeni.....	81
Simila	86
Zorleni	90
Moșia regală „Slobozia-Zorleni”	103

LĂCAȘE DE CULT	109
Biserica cu hramul „Sf. Gheorghe” din satul Dealul Mare	109
Biserica cu hramul „Sfântul Mare Mucenic Gheorghe” din satul Popeni	120
Biserica „Sf. Împărați Constantin și Elena” din satul Simila	125
Biserica cu hramul „Sfântul Mare Mucenic Gheorghe” din satul Vârlezi	133
Biserica cu hramul „Sfântul Mare Mucenic Gheorghe” din satul Zorleni	135
Prima școală din Zorleni	138
Biserica satului Bujoreni	141
Mănăstirea lui Draghie	143
Mănăstirea Măgaru. Ctitorie și evoluție	149
Biserica veche	164
Biserica nouă	166
Complexul monahal	173
OAMENI CARE AU FOST.....	177
Familia Gavril Conachi	177
Familia Roșca-Codreanu	188
Neculai Roșca-Codreanu	195
Scărlet din Zorleni	198
ANEXE	203
GLOSAR.....	223
BIBLIOGRAFIE	231

Tipărit la S.C. IRIMPEX S.R.L.
Bârlad, str. C. Hamangiu nr. 15